

KOLANA: Dokumentet e Kishës Katolike

1. Karta e të Drejtave të Familjes
2. Bashkësia Familjare (*Familiaris Consortio*)
3. Kisha nga Eukaristia (*Ecclesia de Eucharistia*)
4. Rerum Novarum
5. Paqja në Tokë (*Pacem in Terris*)
6. Hyji është Dashuri (*Deus caritas est*)
7. Zhvillimi i popujve (*Populorum Progressio*)
8. Besimtarët laikë të Krishtit (*Christifideles laici*)
9. Sakramenti i dashurisë (*Sacramentum Caritatis*)
10. Lufta kundër korrupsionit
11. Dashuria në të Vërtetën (*Caritas in Veritate*)
12. Dinjiteti i Gruas (*Mulieris Dignitatem*)
13. Fjala e Zotit (*Verbum Domini*)
14. Dhuratë dhe Mister (*Papa Gjon Pali II*)
15. Evangelii Nuntiandi (*Papa Pali VI*)
16. Novo Millennio Ineunte (*Papa Gjon Pali II*)
17. Besoj. Koment i shkurtër i Besojmës
Apostolike (*Imzot Angelo Massafra*)
18. Lumen Fidei - (Drita e Fesë) (*Papa Françesku*)
19. Gëzimi i Ungjillit - (Evangelii Gadium)
(*Papa Françesku*)
20. Bashkësia Familjare - (*Familiaris Consortio*)
(*Ribotim*)

21. Fytyra e Mëshirës - (Misericordie Vultus)
(*Papa Françesku*)
22. Ti qofsh lëvduar - (Laudato si') (*Papa Françesku*)
23. Do t'ju jap barinj - (Pastore dabo vobis)
(*Papa Gjon Pali II*)

PAPA GJON PALI II

**DO T'JU JAP BARINJ
*PASTORES DABO VOBIS***

**NXITJE APOSTOLIKE PAS-SINODALE
MBI FORMIMIN E MESHTARËVE
NË RRETHANAT E SOTME**

**Botimet
e Arqipeshkvisë Shkodër - Pult
Mars 2016**

Përktheu:
Gasper Kolaj
Kolë Dedaj

Rishikoi:
Loreta Tomaj
Jetmir Nikolli

© Copyright: www.vatican.va

© Copyright në shqip
ARQIPESHK VIA METROPOLITANE
SHKODËR – PULT

Nën kujdesin e:
Seminarit Ndërdioqezan
«Nëna e Këshillit të Mirë»
Shkodër - ALBANIA

Shtypur:
Shtypshkronja “Volaj”

Mars 2016

*Në kujtim të
At Daniel Dajanit SI,
At Giovanni Fausti SI
dhe seminaristit Mark Çuni,
që dhanë jetën për Fe e Atdhe*

PARAQITJE

Kam kënaqësinë që në këtë Vit Jubilar të Mëshirës të paraqes në gjuhën shqipe Nxi-tjen Apostolike të Shën Gjon Palit II *Pastores dabo vobis*, mbi formimin e meshta- rëve në rrethanat e sotme. Pikërisht, në këtë vit Ati i Shenjtë na nxit që t'i afrohemi më shumë Sakramentit të Pajtimin që nëpër- mjet personit të meshtarit na jepet mundë- sia për ta shijuar mëshirën e Zotit.

Ky përkthim vjen në gjuhën shqipe si nismë e Seminarit Ndërdioqezan në Shko- dër, ku është edhe vendi i posaçëm për formimin e meshtarëve të ardhshëm për Kishën në të gjitha trevat shqiptare. Në këtë vit përkujtojmë edhe 70 vjetorin e pushka- timit të At Daniel Dajanit, Rektor i Semi- narit Papnor Shqiptar, At Giovanni Fausti Zv/Rektor, të seminaristit Mark Çuni dhe të fratit françeskan At Gjon Shllaku; të gjithë në listën e Martirëve të Krishtit në Kishën Shqiptare.

Gjaku i martirëve është fara e të krishterëve të rinj - thoshte Tertuliani. Kjo vërtetohet edhe në Kishën tonë, por edhe në rreshtin e meshtarëve që kanë dalë nga ky Seminar pas viteve '90. Falë punës së palodhshme të Formatorëve të Seminarit, sot Kisha në Shqipëri dhe më gjerë po shërbehet edhe nga meshtarët vendas, të cilët janë fryt edhe i lutjes dhe i gjakut të këtyre martirëve. Prandaj duke parë nevojat e shumta që mbarë kisha universale ka për meshtarë Papa Gjon Pali II ka mbledhur në Romë ipeshkvijtë për të diskutuar mbi formimin dhe situatën e thirrjeve në Kishë. Më pas, me 25 mars 1992, Ati i Shenjtë, ka shpallur Nxitjen Apostolike *Pastores dabo vobis*, që përkthehet: "Do t'ju jap barinj sipas zemrës sime" (Jer 3, 15).

Në këtë Nxitje Shën Gjon Pali II në fillim është ndalur shumë tek rrethanat dhe famullitë nga të cilat lindin thirrjet, sepse meshtari është një njeri i dalë nga populli që t'i shërbejë popullit. Prandaj një rëndësi të veçantë kanë edhe familjet ose famullitë që duhet të jenë gjithnjë e më shumë burim,

kujdesje dhe mbështetje e thirrjeve të reja.

Me këtë rast nxis edhe një herë të gjitha familjet, famullitë, meshtarët dhe motrat, që ta marrim për zemër dëshirën dhe zellin për të punuar më shumë për thirrjet, sepse në këtë mënyrë jetojmë atësinë ose amësinë tonë duke qenë të frytshëm në trashëgiminë tonë shpirtërore. Me siguri thirrja është dhuratë e Zotit, por nga ana tjetër ka nevojë që të mbështetet nga shembulli dhe dëshmia e jetës së shumë personave.

Kjo Nxitje na tregon se sa i rëndësishëm është formimi në jetën e meshtarit. Ai bazohet mbi katër shtylla: formimi njerëzor, formimi shpirtëror, formimi intelektual dhe ai baritor. Mbi këto shtylla i riu në formim fillon të marrë pamjen e Krishtit, sepse është i thirrur që t'i përngajë Atij në gjithçka, të bëhet një *"Alter Christus"* - një *Krisht tjetër*. Krejt qëllimi i formimit atëherë është që meshtari të marrë formën e Krishtit e kështu pastaj t'i shërbejë popullit të Zotit me po ato ndjenja që kishte edhe Krishti. Prandaj, na thotë Zotit: *"do t'iu jap barinj sipas zemrës sime"*. Nisur nga kjo ngja-

shmëri e meshtarit me personin e Krishtit lind atëherë edhe dëshmia më efikase e një jete të lidhur ngusht me Të dhe që bëhet tërheqëse edhe për të rinj të tjerë.

Në fund, gjej rastin të falënderoj seminaristët Gasper Kolaj dhe Kolë Dedaj për punën e tyre të përkthimit në gjuhën shqipe, sepse askush më mirë se ata nuk mund ta jetojë dhe ta kuptojë rëndësinë e kësaj nxitjeje për jetën e tyre si përgatitje për dhuratën e meshtarisë.

Lusim Zotin që të dërgojë në Kishën tonë punëtorë të shenjtë, të zellshëm e të shumtë që me bujari t'i dhurohen Zotit dhe Kishës për shërbimin meshtarak në popullin që Zoti do t'u besojë.

31 dhjetor 2015
70 - vjetori i arrestimit

+Angelo Massafra OFM
Arqipeshkëv Metropolit i Shkodër-Pult
I Deleguar i Konferencës Ipeshkëvnore
për Seminarin

HYRJJE

[Besim në premtimin e Zotit për të dhënë meshtarë]

1. «Do t’ju jap barinj sipas zemrës sime»
(Jer 3, 15).

Me këto fjalë të Jeremisë profet Hyji i premtton popullit të vet se nuk do ta lërë kurrë pa barinj, të cilët do ta bashkojnë dhe do ta udhëheqin: «Unë vetë do t’u caktoj barinj që do t’i kullosin, kështu që më nuk do të kenë frikë e as nuk do të tremben» (Jer 23, 4).

Kisha, Populli i Hyjit, gjithmonë e përjeton plotësimin e këtij kumtimi profetik dhe në gëzim vazhdon ta falënderojë Zotin. Ajo e di se vetë Jezu Krishti është plotësimi i gjallë, më i lartë dhe përfundimtar i premtimit të Hyjit: «Unë jam bariu i mirë» (Gjn 10, 11).

Ai, «Bariu i madh i deleve» (Heb 13, 20), ua ka besuar apostujve dhe pasardhësve të tyre detyrën që ta kullosin grigjën e Hyjit (krh. Gj 21, 15 e vijim; 1 Pjt 5, 2). Në veçanti, pa meshtarë Kisha nuk do ta jetonte atë bindje themelore që është në zemër të vetë ekzistencës së saj dhe të misionit të saj në histori: dëgjesa ndaj urdhrit të Jezusit: «Prandaj, shkoni e bëni nxënës të mi të gjithë popujt» (Mt 28, 19) dhe «Bëni këtë në përkujtimin tim» (Lk 22, 19; krh. 1 Kor 11, 24), ose urdhrin për ta kumtuar Ungjillin dhe për të përtërirë çdo ditë flijimin e trupit të tij të dhuruar dhe të gjakut të tij të derdhur për jetën e botës.

Falë fesë dimë se premtimi i Zotit nuk mund të mos përmbushet. Pikërisht ky premtim është arsyeja dhe forca që e bën Kishën të gëzojë përballë lulëzimit dhe rritjes së numrit të thirrjeve meshtarake, që sot shënohen në disa vende të botës, ashtu siç paraqet themelin dhe nxitjen për një akt besimi të saj më të madh dhe me shpresë më të gjallë përballë mungesës së madhe të meshtarëve, që rëndon në pjesë të tjera të

botës.

Të gjithë jemi të thirrur ta bashkëndajmë besimin e plotë në plotësimin e pandërprerë të premtimit të Hyjit, që Etërit sinodalë kanë dashur ta dëshmojnë në mënyrë të qartë dhe të fortë: «Sinodi me besim të plotë në premtimin e Krishtit që ka thënë: “Ja, unë jam me ju gjithmonë deri në të sosur të botës” (Mt 28, 20) dhe i vetëdijshëm për veprimtarinë e vazhdueshme të Shpirtit Shenjt në Kishë, thellësisht beson se kurrë nuk do të mungojnë plotësisht në Kishë mbarështuesit e shenjtë... Edhe pse në vende të ndryshme ka mungesë kleri, megjithatë veprimi i Atit, që nxit thirrjet, nuk do të reshtë kurrë në Kishë».¹

Siç kam thënë në përfundim të Sinodit, përballë krizës së thirrjeve meshtarake «përgjigjja e parë që Kisha jep qëndron në një akt besimi total në Shpirtin Shenjt. Jemi thellësisht të bindur se ky lëshim plot besim nuk do të zhgënjejë, nëse qëndrojmë besnikë ndaj hirit të marrë».²

[Përgjegjësia për të bashkëpunuar me veprën e Hyjit]

2. T'i qëndrojmë besnikë hirit të marrë!
Në fakt, dhurata e Hyjit nuk e shfuqizon lirinë e njeriut, por e nxit, e zhvillon dhe e kërkon atë.

Për këtë arsye besimi total në besnikërinë e pakushtëzuar të Hyjit ndaj premtimit të tij shoqërohet në Kishë me përgjegjësinë e madhe për të bashkëvepruar me vepri-min e Hyjit që thërret, për të kontribuar në krijimin dhe në mbajtjen e kushteve në të cilat fara e mirë, e mbjellë nga Hyji, mund të lëshojë rrënjë dhe të japë fryte të bollshme. Kisha kurrë nuk mund të reshtë së luturi zotërinë e të korrave që të dërgojë punëtorë në të korrat e veta (krh. Mt 9, 38), së drejtuari një propozim thirrës të qartë dhe guximtar breznive të reja, së ndihmuari për të shqyrtuar vërtetësinë e thirrjes së Hyjit dhe për t'iu përgjigjur me bujari asaj, së kushtuari një kujdes të veçantë formimit të kandidatëve për meshtarë.

Në realitet formimi i meshtarëve të

ardhshëm, qoftë dioqezanë qoftë rregulltarë, dhe kujdesi i zellshëm, që zgjat gjatë gjithë jetës, për shenjtërimin e tyre personal në mbarështim dhe për përditësimin e vazhdueshëm të angazhimit të tyre baritor, konsiderohen prej Kishës si ndër detyrat më delikate dhe më me rëndësi për ungjillëzimin e ardhshëm të njerëzimit.

Kjo vepër formuese e Kishës është një vazhdimësi në kohë e veprës së Krishtit, që Marku ungjilltar e tregon me këto fjalë: «Pastaj u ngjit në një mal e i thirri ata që deshi vetë. Ata shkuan tek ai. Dhe i emëroi të Dymbëdhjetë që të rrinë me të e t'i dërgojë të predikojnë, e ta kenë pushtetin t'i dëbojnë djajtë» (Mk 3, 13-15).

Mund të pohojmë se në historinë e vet, Kisha gjithmonë e ka rijetuar, si me intensitet dhe në mënyra të ndryshme, këtë pjesë të Ungjillit përmes veprës formuese kushtuar kandidatëve për priftërinj dhe vetë meshtarëve. Por sot Kisha ndihet e thirrur për të rijetuar atë që Mësuesi ka bërë me apostujt e vet me një angazhim të ri, e nxitur siç është prej shndërrimeve të thella dhe

të shpejta të shoqërive dhe të kulturave të kohës sonë, shumëllojshmërisë dhe ndryshueshmërisë së konteksteve ku ajo kumton dhe dëshmon Ungjillin, prej ecurisë së mirë numerike e thirrjeve meshtarake që shënohet në dioqeza të ndryshme, nga urgjenca e një verifikimi të ri të përmbajtjeve dhe të metodave të formimit meshtarak, prej shqetësimit të Ipeshkvijve dhe të bashkësive të tyre në lidhje me mungesën e vazhdueshme të klerit, prej nevojave absolute që «ungjillëzimi i ri» të ketë si «ungjillëzues të vet të parë dhe të rinj» meshtarët.

Pikërisht në këtë kontekst historik dhe kulturor vihet Asambleja e fundit e Përgjithshme e Zakonshme e Sinodit të Ipeshkvijve, kushtuar «Formimit të meshtarëve në rrethanat e sotme», që synon, njëzet e pesë vite pas përfundimit të Koncilit, të çojë në plotësi doktrinën konciliare mbi këtë argument dhe ta bëjë atë më aktual dhe më të gjallë në rrethanat e sotme.³

[Kisha i ka trajtuar shumë herë problemet e meshtarëve]

3. Në vazhdimësi me tekstet e Koncilit II të Vatikanit rreth Urdhrit të priftërinjve dhe formimit të tyre,⁴ dhe me synimin për ta zbatuar konkretisht në situata të ndryshme doktrinën e pasur dhe me autoritet, Kisha i ka trajtuar shumë herë problemet e jetës, të mbarështimit dhe të formimit të meshtarëve.

Rastet më të shënuara kanë qenë Sinodet e Ipeshkvijve. Qysh prej Asamblesë së Parë të Përgjithshme, zhvilluar në tetor të vitit 1967, Sinodi i kushtoi pesë mbledhje të përgjithshme temës së ripërtëritjes së seminareve. Këto punime i dhanë hov vendimtar hartimit të dokumentit të Kongregatës për Edukimin Katolik: «Norma themelore për formimin meshtarak».⁵

Qe sidomos Asambleja e Dytë e Përgjithshme e Zakonshme e vitit 1971 që i kushtoi gjysmën e punimeve të veta meshtarisë mbarështuese. Frytet e këtij trajtimi të gjatë sinodal, rimarrë dhe përmbledhur në

disa «porosi» që i janë parashtruar Paraardhësit tim, Papa Palit VI, dhe lexuar në hapjen e Sinodit të vitit 1974, kishin të bënin kryesisht me doktrinën mbi meshtarinë mbarështuese dhe me disa veçori të përshtatshme dhe të mbarështimit meshtarak.

Edhe në shumë raste të tjera Magjisteri i Kishës ka vazhduar ta dëshmojë nxitjen e vet për jetën dhe mbarështimin e meshtarëve. Mund të thuhet se në vitet pas-Koncilit nuk ka pasur ndërhyrje magjisteriale që në njëfarë mase të mos kenë pasur lidhje, në mënyrë eksplicite apo implicite, me domethënien e pranisë së meshtarëve në bashkësi, rolin dhe nevojën që Kisha dhe jeta e botës ka për ta.

Vitet e fundit dhe në shumë vende është ndier nevoja e rimarrjes së temës së meshtarisë, duke e trajtuar prej një këndvështrimi relativisht të ri dhe më të përshtatshëm me rrethanat e sotme kishtare dhe kulturore. Vëmendja është zhvendosur nga problemi i identitetit të priftit te problemet e lidhura me itinerarin formues për meshtarë dhe me cilësinë e jetës së meshtarë-

ve. Në realitet breznitë e reja të të thirrurve për meshtarinë mbarështuese paraqesin karakteristika shumë të ndryshme në krahasim me ato të paraardhësve të tyre dhe jetojnë në një botë në shumë aspekte të re e në zhvillim të vazhdueshëm të shpejtë. E gjithë kjo nuk mund të mos llogaritet në programimin dhe realizimin e itinerareve edukative për meshtarinë mbarështuese.

Pastaj meshtarët, që prej një kohe pak a shumë të gjatë ushtrojnë mbarështimin e tyre, sot duken se vuajnë nga shkapërderdhja e tepruar në aktivitetet baritore gjithnjë në rritje dhe, përballë vështirësive të shoqërisë dhe kulturës bashkëkohore, ndihen të shtrënguar për t'i rimenduar stilet e tyre të jetës dhe përparësitë e angazhimeve baritore, ndërsa ndiejnë gjithnjë e më shumë nevojën e një formimi të përhershëm.

Shtimit të thirrjeve për priftërinj, formimit të tyre në mënyrë që kandidatët ta njohin dhe ta ndjekin Jezusin duke u përgatitur për ta kremtuar dhe për ta jetuar sakramentin e Urdhrit të Shenjtë, i cili i bën të ngjashëm me Krishtin Krye e Bari, Shër-

bëtor e Dhëndër të Kishës, gjetjes së itine-
rareve të formimit të përhershëm të aftë për
ta mbështetur në mënyrë realiste dhe të
efektshme mbarështimin dhe jetën shpirtë-
rore të meshtarëve i janë kushtuar përkuj-
desjet dhe reflektimet e Sinodit të Ipeshk-
vijve të vitit 1990.

Ky Sinod kërkonte t'i përgjigjej një kër-
kese bërë prej Sinodit të mëparshëm mbi
thirrjen dhe misionin e laikëve në Kishë
dhe në botë. Vetë laikët kishin nxitur anga-
zhimin e meshtarëve që t'i formonin me
qëllim që këta të fundit t'i ndihmonin siç
duhet në përmbushjen e misionit të përba-
shkët kishtar. Dhe në realitet, «sa më shu-
më që zhvillohet apostullimi i laikëve aq
më fort perceptohet nevoja për të pasur
meshtarë që të jenë të formuar mirë. Kështu
vetë jeta e Popullit të Hyjit shpreh mësimin
e Koncilit II të Vatikanit mbi lidhjen mes
meshtarisë së përbashkët dhe meshtarisë
mbarështuese ose hierarkike: në fakt, në
misterin e Kishës hierarkia ka një karakter
mbarështues (krh. *Lumen gentium*, 10). Sa
më shumë thellohet kuptimi i thirrjes së lai-

këve, aq më shumë vihet në dukje ajo çka është veçori e meshtarisë».⁶

[Sinodi ka bërë që të dëgjohet zëri i Kishave të ndryshme]

4. Në përvojën kishtare tipike të Sinodit, domethënë atë të «një përvoje të veçantë bashkimi ipeshkvnor në gjithëmbarshmëri, që forcon kuptimin e Kishës së gjithëmbarshme, përgjegjësia e Ipeshkvijve ndaj Kishës së gjithëmbarshme dhe misionit të saj, në bashkim afektiv dhe efektiv rreth Pjetrit»,⁷ është dëgjuar, qartë dhe saktë, zëri i *Kishave të ndryshme të veçanta* – dhe në këtë Sinod, për herë të parë, i disa Kishave të Lindjes –, Kishat kanë shpallur fenë e tyre në plotësimin e premtimit të Hyjit: «Do t’ju jap barinj sipas zemrës sime» (Jer 3, 15), dhe kanë ripërtërirë angazhimin e tyre baritor për përkujdesjen ndaj thirrjeve dhe për formimin e meshtarëve, me vetëdijen se prej tyre varet e ardhmja e Kishës, zhvillimi dhe misioni i gjithëmbarshtëm i saj i shpëtimit.

Duke rimarrë trashëgiminë e çmueshme të reflektimeve, të orientimeve dhe të udhëzimeve që kanë përgatitur dhe shoqëruar punimet e Etërve sinodalë, me këtë Nxitje Apostolike pas-sinodale i bashkëngjis zërit të tyre edhe zërin tim si Ipeshkëv i Romës dhe si Pasardhës i Pjetrit ua drejtoi zemrës së të gjithë besimtarëve dhe çdonjërit prej tyre, në veçanti zemrës së meshtarëve dhe të atyre që janë angazhuar në mbarështimin delikat të formimit të tyre. Po, me të gjithë meshtarët dhe me secilin prej tyre, qofshin ato dioqezanë apo rregulltarë, dëshiroj të takohem përmes kësaj Nxitjeje.

Me buzët dhe zemrën e Etërve sinodalë i bëj të miat fjalët dhe ndjenjat e Mesazhit përmbyllës të Sinodit drejtuar Popullit të Hyjit: «Me shpirt mirënjohës dhe plot admirim ju drejtohem juve që jeni bashkëpunëtorët tanë të parë në shërbimin apostolik. Vepra juaj në Kishë është me të vërtetë e nevojshme dhe e pazëvendësueshme. Ju mbani peshën e mbarështimit meshtarak dhe keni kontakt të përditshëm me besimtarët. Ju jeni mbarështuesit e Eukaristisë,

shpërndarësit e mëshirës hyjnore në Sakramentin e Pendesës, ngushëlluesit e shpirtave, udhëheqësit e të gjithë vëllezërve në vështirësitë e stuhishme të jetës.

Ju përshëndesim me gjithë zemër, ju shprehim mirënjohjen tonë dhe ju nxisim të qëndroni në këtë udhë me shpirt të gëzueshëm dhe të gatshëm. Mos u shkura-joni. Vepra jonë nuk është e jona, por e Hyjit. Ai që na ka thirrur dhe që na ka dërguar qëndron me ne për të gjitha ditët e jetës sonë. Në fakt, ne veprojmë se na dërgon Krishti».⁸

KAPITULLI I

I ZGJEDHUR NGA MESI I NJERËZVE

*Formimi meshtarak përballë sfidave të fundit
të mijëvjeçarit të dytë*

Meshtari në kohën e vet

5. «Sepse, çdo Kryepriфт zgjidhet nga mesi i njerëzve dhe vihet kryepriфт për të mirën e njerëzve në marrëdhënien e tyre me Hyjin» (Heb 5, 1).

Letra drejtuar Hebrenjve shpreh qartësisht «njerëzinë» e mbarështuesit të Hyjit: ai vjen prej njerëzve dhe është në shërbim të njerëzve, duke imituar Jezu Krishtin «mbasi ai vetë i ka sprovuar të gjitha sikurse ne, me përjashtim vetëm të mëkatit» (Heb 4, 15).

Hyji i thërret meshtarët e vet gjithmonë nga kontekste të caktuara njerëzore dhe kishtare, me të cilat janë pashmangshmërisht të lidhur dhe drejt të cilëve dërgohen për shërbimin e Ungjillit të Krishtit.

Për këtë arsye Sinodi ka kontekstualizuar argumentin në lidhje me meshtarët, duke e lidhur me të sotmen e shoqërisë dhe të Kishës dhe duke e hapur ndaj perspektivave të mijëvjeçarit të tretë, siç shihet edhe nga tema: «Formimi i meshtarëve në *rrethannat e sotme*».

Sigurisht «ka një fizionomi thelbësore të meshtarit që nuk ndryshon: në fakt, meshtari i së nesërmes, jo më pak se ky i sotmi, duhet t'i përngjajë Krishtit. Ndërsa jetonte në tokë, Jezusi ofroi me veten e vet fytyrën përfundimtare të priftit, duke realizuar një meshtari mbarështuese për të cilën apostujt ishin parët që u emëruan; kjo meshtari është adresuar të zgjasë, të riprodhohet pandërprerë në të gjitha periudhat e historisë. Prifti i mijëvjeçarit të tretë do të jetë, në këtë kuptim, vazhduesi i priftërinjve që, në mijëvjeçarët e mëparshëm, kanë gjallëruar jetën e Kishës. Edhe në këtë dymijëvjeçar thirrja meshtarake do të vazhdojë të jetë thirrja për të jetuar të vetmen dhe të përherëshmen meshtari të Krishtit».⁹ Po ashtu jeta dhe mbarështimi i meshtarit duhet «t'i për-

shtaten çdo epoke dhe çdo mjedisi... Prandaj nga ana jonë duhet t'i hapemi, aq sa është e mundur, ndriçimit më të madh të Shpirtit Shenjt, për të zbuluar orientimet e shoqërisë bashkëkohore, për të njohur nevojat më të thella shpirtërore, për të përcaktuar detyrat konkrete më të rëndësishme, metodat baritore që duhen përdorur, e kështu t'u përgjigjemi në mënyrë të përshtatshme pritshmërive njerëzore».¹⁰

Duke dashur të lidhin së bashku të vërtetën e përhershme të mbarështimit priftëror me kërkesat dhe karakteristikat e sotme, Etërit sinodalë janë përpjekur t'i përgjigjen *disa pyetjeve* të nevojshme: çfarë problemesh dhe, në të njëjtën kohë, çfarë shtytjesh pozitive konteksti aktual shoqëroro-kulturor dhe kishtar nxit te fëmijët, adoleshentët dhe të rinjtë që duhet të pjekin, gjatë gjithë jetës së tyre, një projekt jete meshtarake? Çfarë vështirësish dhe mundësish të reja ofron koha jonë për ushtrimin e një mbarështimi meshtarak koherent me dhuratën e Sakramentit të marrë dhe me kërkesën për një jetë shpirtërore përkatëse?

Po riparaqes tani disa elemente të analizës së situatës, që Etërit sinodalë kanë zhvilluar, i vetëdijshëm që larmishmëria e madhe e rrethanave socio-kulturore dhe kishtare e pranishme në vende të ndryshme këshillon që të shënohen vetëm fenomenet më të thella dhe më të përhapura, në veçanti ato që kanë lidhje me problemet edukative dhe me formimin meshtarak.

Ungjilli sot: shpresa dhe pengesa

[Hapja e re ndaj vlerave fetare]

6. Faktorë të shumëllojshëm duket sikur favorizojnë te njerëzit e sotëm një vetëdije më të pjekur të dinjitetit të personit dhe një hapje të re ndaj vlerave fetare, ndaj Ungjillit dhe mbarështimit meshtarak.

Në rrethin e shoqërisë gjejmë, pavarësisht kundërshtimeve të shumta, një etje për drejtësi e paqe më të përhapur dhe më të fortë, një ndjenjë më të gjallë të përkujdesit që njeriu tregon ndaj krijimit dhe respek-

timit të natyrës, një kërkim më të hapur të së vërtetës dhe të mbrojtjes së dinjitetit njerëzor, angazhimit në rritje, në shumë shtresa të popullsisë botërore, për një solidaritet ndërkombëtar më konkret dhe për një rend të ri planetar, në liri e drejtësi. Ndërsa zhvillohet gjithnjë e më shumë potenciali i energjive që ofrohet prej shkencave e teknikave dhe përhapet informacioni e kultura, rritet një pyetje e re etike, domethënë pyetja për kuptim, domethënë për një shkallë objektive vlerash që mundëson përcaktimin e mundësive dhe të kufizimeve të përparimit.

Në fushën fetare dhe të krishterë, bien paragjykitime ideologjike dhe mbyllje të forta ndaj kumtimit të vlerave shpirtërore dhe fetare, ndërsa lindin mundësi të reja dhe të papritura për ungjillëzimin dhe rimarrjen e jetës kishtare në shumë vende të botës. Vihet re kështu një rritje e njohjes së Shkrimeve të shenjta; një gjallëri dhe një forcë përhapëse e shumë Kishave të reja me një rol gjithnjë e më të rëndësishëm në mbrojtjen dhe nxitjen e vlerave të personit

e të jetës njerëzore; një dëshmi e shkëlqyer e martirizimit nga ana e Kishave së Evropës Qendrore-Lindore, si edhe një besnikëri e guxim nga ana e Kishave të tjera, që ende janë të detyruara të pësojnë përndjekje dhe mundime për shkak të fesë.¹¹

Dëshira për Hyjin dhe për një marrëdhënie të gjallë e domethënëse me Të paraqitet sot aq e fortë sa favorizon, aty ku mungon kumtimi i vërtetë dhe i plotë i Ungjillit të Jezusit, përhapjen e disa formave fetare pa Hyj dhe të shumë sekteve. Përhapja e tyre, edhe në disa vende tradicionalisht të krishtera, është për të gjithë bijtë e Kishës, dhe për meshtarët në veçanti, një motiv i fortë për shqyrtimin e ndërgjegjes mbi besueshmërinë e dëshmisë së tyre ndaj Ungjillit, por në të njëjtën kohë edhe një shenjë se sa i thellë dhe i përhapur është kërkimi i Hyjit sot.

[Elemente problematike ose negative]

7. Por me këto dhe faktorë të tjerë pozi-

tivë ndërthuren shumë elemente problematike ose negative.

Ende shumë i përhapur paraqitet *racionalizmi*, që, në emër të një konceptimi të pjesshëm të shkencës, e bën të pandjeshme arsyen njerëzore në takimin me Zbulimin dhe transhendencën hyjnore.

Pastaj vërehet një mbrojtje e egër e *subjektivizmit* të personit, që priret ta mbyllë atë në individualizëm, të paaftë për marrëdhënie të vërteta njerëzore. Kështu shumë, sidomos fëmijë dhe të rinj, kërkojnë ta kompensojnë këtë vetmi me surrogate të natyrave të ndryshme, me forma pak a shumë akute hedonizmi, ikje prej përgjegjësive; robër të çastit të pakapshëm, kërkojnë «të konsumojnë» përvoja individuale sa më të forta dhe të kënaqshme në planin e emocioneve dhe të ndjesive të menjëhershme, por duke u gjendur në mënyrë të pashmangshme indiferentë dhe si të paralizuar përpara apelit për një projekt jete që përfshin një përmasë shpirtërore e fetare dhe një angazhim solidariteti.

Përhapet, gjithashtu, në çdo vend të

botës, edhe pas rënies së ideologjive që e kishin bërë materializmin një dogmë dhe mospranimin e besimit fetar një program, njëfarë ateizmi praktik dhe ekzistencial, që përkon me një shikim shekullaristik të jetës dhe të fatit të njeriut. Ky njeri «krejtësisht i zënë me veten e vet, ky njeri që bëhet jo vetëm qendër e çdo interesi, por guxon të paraqitet si parimi dhe arsyeja e çdo realiteti»,¹² gjendet gjithnjë e më i varfëruar nga ai plotësim shpirti për të cilin ka më shumë nevojë, sesa të zotërojë të mira materiale e burime, të cilat e gënjejnë atë me vetëmjaftueshmëri. Nuk është më e nevojshme ta luftosh Hyjin, por thjeshtë të mendosh se ia del edhe pa të.

Në këtë kuadër, duhet të vihet në dukje, në veçanti, *shpërbërja e realitetit familjar dhe errësimi ose shtrembërimi i kuptimit të vërtetë të seksualitetit njerëzor*: janë dukuri që ndikojnë në mënyrë fortësisht negative në edukimin e të rinjve dhe në gatishmërinë e tyre për çdo thirrje fetare. Duhet të vihet në dukje, po ashtu, shtimi i *padrejtësive shoqërore* dhe përqendrimi i pasurisë në duart e

një pakice, si fryt i një kapitalizmi çnjerëzor,¹³ që e thellon gjithnjë e më shumë largësinë mes popujve të pasur dhe popujve shumë të varfër: kështu hyjnë në bashkëjetesën njerëzore tensione dhe shqetësime që turbullojnë thellësisht jetën e personave dhe të bashkësive.

Edhe në rrethin kishtar, vërehen dukuri shqetësuese dhe negative, që kanë ndikim të drejtpërdrejtë në jetën dhe në mbarëshkrimin e meshtarëve. Kështu padituria fetare që mbizotëron te shumë besimtarë; pesha e paktë e katekezës, e mbytur prej mesazheve më të përhapura e më bindëse të mjeteve të komunikimit në masë; pluralizmi i i keqkuptuar teologjik, kulturor dhe baritor që, megjithëse duke u nisur nganjëherë prej qëllimeve të mira, përfundon duke e vështirësuar dialogun ekumenik dhe duke i bërë atentat njësisë së domosdoshme të fesë; vazhdimi i një mosbesimi dhe gati i një mosdurimi për magjisterin hierarkik; shtytjet e njëanshme dhe zvogëluese të pasurisë së mesazhit ungjillor, që e shndërronjë kumtimin dhe dëshminë e fesë në

një faktor vetëm lirimi njerëzor e shoqëror ose në një strehim tjetërsues në supersticion dhe në një fe pa Hyj.¹⁴

Një dukuri me një rëndësi të madhe, edhe pse relativisht e vonë në shumë vende me traditë të lashtë të krishterë, është prania në të njëjtin territor e bërthamave të qëndrueshme që përbëhen nga raca dhe besime të ndryshme fetare. Kështu zhvillohet gjithnjë e më shumë shoqëria shumëracore dhe shumëfetare. Nëse kjo gjë mund të jetë rast, nga njëra anë, e një ushtrimi më të shpeshtë dhe më të frytshëm të dialogut, e një hapjeje të mendësisë, të përvojave të mikpritjes dhe të tolerancës së drejtë, nga ana tjetër mund të jetë shkak konfuzioni dhe relativizmi, sidomos te personat dhe popullatat me fe më pak të pjekur.

Këtyre faktorëve, dhe në lidhje të ngushtë me rritjen e individualizmit, i shtohet dukuria e *subjektivizimit të fesë*. Pra, vërehet të një numër gjithnjë në rritje të të krishterëve një ndjeshmëri më e ulët kundrejt tërësisë globale dhe objektive të doktrinës së fesë, për një bashkëngjitje subjektive ndaj

asaj që na pëlqen, që përkon me përvojën tonë, që nuk i trazon zakonet tona. Edhe apeli për pacenueshmërinë e ndërgjegjes individuale, në vetvete legjitim, nuk mungon të marrë, në këtë kontekst, kritere të rrezikshme dykuptimësie.

Prej këtu rrjedh edhe dukuria e *përkatësive në Kishë* gjithnjë e më të pjesshme dhe të kushtëzuara, që ushtrojnë një ndikim negativ në lindjen e thirrjeve të reja meshtarake, mbi vetë vetëdijen e meshtarit dhe mbi mbarështimin e tij në bashkësi.

Në fund, në shumë realitete kishtare, ende sot, prania dhe gatishmëria e paktë e forcave meshtarake krijon problemet më të rënda. Besimtarët shpesh braktisen për periudha të gjata, pa mbështetje të përshtatshme baritore: kështu nuk rriten në jetën e tyre të krishterë dhe, edhe më shumë, në afësinë e tyre për t'u bërë më tej nismëtarë të ungjillëzimit.

Të rinjtë përballë thirrjes dhe formimit meshtarak

[Pengesë në zhvillimin e thirrjeve]

8. Kontradiktat dhe potencialitetet e shumta me të cilat janë të shënuara shoqëritë dhe kulturat tona dhe, në të njëjtën kohë, bashkësitë kishtarë janë të perceptuara, të jetuara dhe të provuara me një intensitet krejt të veçantë nga bota e të rinjve, me ndikime të menjëhershme dhe më shumë se kurrë vendimtare në ecjen edukative të tyre. Në këtë kuptim lindja dhe zhvillimi i thirrjes meshtarake të fëmijët, adoleshentët dhe të rinjtë hasin vazhdimisht dhe njëkohësisht pengesë e nxitje.

Më e fortë se kurrë është te të rinjtë *magjepsja e së ashtuquajturës «shoqëri e konsumit»*, që i bën skllevër e të burgosur të një interpretimi individualist, materialist dhe hedonist të ekzistencës njerëzore. Mirëqenia materialisht e kuptuar priret të diktohet si ideali i vetëm i jetës, një mirëqenie që duhet mbajtur me çdo kusht dhe çmim:

prej këtu lind refuzimi i gjithçkaje që ka të bëjë me sakrificën dhe heqjen dorë prej lodhjes për t'i kërkuar dhe për t'i jetuar vlerat shpirtërore dhe fetare. «Shqetësimi» ekskluziv *për të pasur* i zë vendin parësisë *për të qenë*, me pasojë interpretimin dhe jetimin e vlerave personale e ndërpersonale jo sipas logjikës së dhurimit dhe të falasshmërisë, por përkundrazi sipas logjikës së zotërimit egoistik dhe të shfrytëzimit të tjetrit.

Kjo reflektohet, në veçanti, në *vizionin e seksualitetit njerëzor*, i cili e humb dinjitetin e vet për t'i shërbyer bashkimit dhe dhurimit të personave për t'u kthyer thjeshtë në një mall konsumi. Kështu përvoja afektive e shumë të rinjve zhvillohet jo në një rritje të harmonishme dhe të hareshme të personalitetit të tyre që i hapet tjetrit në dhurimin e vetvetes, por në një regres të rëndë psikologjik dhe etik, që nuk mund të mos kushtëzojë rëndë të nesërmet e tyre.

Në rrënjë të këtyre prirjeve jo prej pak të rinjve bëhet një *përvojë e shtrembëruar e lirisë*: larg qoftë prej të qenët dëgjese ndaj të vërtetës objektive dhe universale, liria jetohet

si një miratim i verbër i forcave instinktive dhe i vullnetit të mundësisë së individit. Atëherë bëhen në njëfarë mënyre natyrore, në planin e mendësisë dhe të sjelljes, mungesa e miratimit rreth parimeve etike, edhe, në planin fetar, nëse jo gjithmonë mospranimi eksplicit i Hyjit, një indiference e gjerë dhe gjithsesi një jetë që, edhe në momentet e veta më domethënëse dhe në zgjedhjet më vendimtare, jetohet sikur Hyji të mos ekzistonte. Në një kontekst të tillë bëhet i vështirë jo vetëm realizimi, por vetë kuptimi i domethënies së një thirrjeje meshtarake, që është një dëshmi specifike e parësisë së të qenit mbi të pasurit, është rinjohje e kuptimit të jetës si dhurim i lirë dhe i përgjegjshëm i vetes të tjerëve, si gati-shmëri për t'u vënë krejtësisht në shërbim të Ungjillit dhe të mbretërisë së Hyjit në atë formë të veçantë.

Edhe në rrethin e bashkësisë kishtare bota e të rinjve përbën, jo pak herë, një «problem». Në realitet, nëse te të rinjtë, edhe më shumë se te të rriturit, është e prapishme një prirje e fortë e subjektivizimit të

fesë së krishterë dhe një përkatësi vetëm e pjesshme dhe e kushtëzuar në jetën dhe misionin e Kishës, në bashkësinë kishtare është e vështirë, për një sërë arsyes, të bëhet një baritore rinore e përditësuar dhe e guximshme: të rinjtë rrezikojnë të lihen vetëm, në dorë të brishtësisë së tyre psikologjike, të pakënaqur dhe kritikë ndaj një bote të rriturish që, duke mos e jetuar në një mënyrë koherente dhe të pjekur fenë, nuk u paraqiten atyre si modele të besueshme.

Atëherë bëhet e dallueshme vështirësia për t'u propozuar të rinjve një përvojë të plotë dhe përfshirëse jete të krishterë kishtare dhe për t'i edukuar ata në këtë jetë. Kështu perspektiva e thirrjes për meshtarë mbetet larg interesave konkretë dhe të gjallë të të rinjve.

[Situata dhe shtytje pozitive]

9. Por nuk mungojnë situata dhe shtytje pozitive, që nxisin dhe ushqejnë në zemrën e adoleshentëve dhe të të rinjve një gati-

shmëri të re, si edhe një kërkim të mirëfilltë të vlerave etike e shpirtërore, që për natyrë të tyre përbëjnë tokën e përshtatshëm për një ecje thirrrore drejt dhurimit të plotë të vetvetes Krishtit dhe Kishës për meshtar.

Është për t'u vënë në dukje, para së gjithash, se si janë zbutur disa dukuri, që në të kaluarën jo fort të largët kishin shkaktuar jo pak probleme, si kundërshtimi radikal, nxitjet e shthurura, kërkesat utopike, format e padallueshme të shoqërizimit, dhuna.

Duhet të themi, gjithashtu, se edhe të rinjtë e sotëm, me forcën dhe freskinë tipike të moshës, janë mbartës të idealeve të mëdha: etja për liri, njohja e vlerës së pa-fundme të personit, nevoja për autenticitet dhe transparencë, një koncept dhe stil i ri ndërsjellshmërie në marrëdhëniet mes burrit dhe gruas, kërkimi i bindur dhe i flaktë për një botë më të drejtë, më solidare, më të bashkuar, hapja dhe dialogu me të gjithë, angazhimi për paqen.

Zhvillimi, kaq i pasur dhe i gjallë te shumë të rinj të kohës sonë, i formave të

shumta dhe të ndryshme të vullnetariatit për situatat më të harruara dhe të rënda të shoqërisë sonë, paraqet sot një pasuri edukative veçanërisht të rëndësishme, sepse nxit dhe mbështet të rinjtë për një stil jete më të painteres dhe më të hapur e solidar ndaj të varfërve. Ky stil jete mund të lehtësojë kuptimin, dëshirën dhe mikpritjen e një thirrjeje në shërbim të përhershëm dhe total ndaj të tjerëve edhe në rrugën e shugurimit të plotë Hyjit me një jetë meshtarake.

Rënia kohët e fundit e ideologjive, mënyra fortësisht kritike për t'u pozicionuar përpara botës së të rriturve që jo gjithmonë ofrojnë një dëshmi jete që ka vlera morale dhe transhendente, përvoja e shokëve të tyre që kërkojnë strehim te droga dhe dhuna, ndihmojnë jo pak për ta bërë më të mprehtë dhe të pashmangshme pyetjen themelore rreth vlerave që janë më të vërtetë të afta për t'i dhënë domethënie të plotë jetës, vuajtjes dhe vdekjes. Tek shumë të rinj bëhet më eksplicite pyetja fetare dhe nevoja për përshpirtëri: këndeje dëshira për

përvoja shkretëtire dhe lutjeje, kthimi në një lexim më personal dhe më të rregullt të Fjalës së Hyjit dhe të studimit të teologjisë.

Si në rrethin e vullnetariatit shoqëror, ashtu edhe në atë të bashkësisë kishtare të rinjtë bëhen gjithnjë e më shumë aktivë dhe protagonistë, sidomos me pjesëmarrjen në grupime të ndryshme, nga ato tradicionale, por të ripërtërira, deri tek ato më të reja: përvoja e një Kise «e nxitur për ungjillëzimin e ri» prej besnikërisë ndaj Shpirtit Shenjt që e gjallëron dhe prej kërkesave të botës larg Krishtit por nevojtare për Të, si edhe përvoja e një Kise gjithnjë e më shumë solidare me njeriun dhe me popujt për mbrojtjen dhe nxitjen e dinjitetit personal dhe të të drejtave njerëzore të të gjithëve dhe të secilit ua hapin zemrën dhe jetën të rinjve ndaj idealeve aq shumë tërheqëse dhe angazhuese, sa mund të gjejnë realizimin e tyre konkret në ndjekjen e Krishtit dhe për t'u meshtarë.

Është e natyrshme që kjo situatë njerëzore dhe kishtare, e karakterizuar nga një dyvlershmëri e fortë, assesi nuk mund të

anashkalohet jo vetëm në baritoren thirrlore dhe në veprën e formimit të meshtarëve të ardhshëm, por edhe në rrethin e jetës dhe të mbarështimit të meshtarëve dhe të formimit të tyre të përhershëm. Kështu, nëse mund të kuptohen format e ndryshme «të krizave» që kalojnë meshtarët e sotëm në ushtrimin e mbarështimit, në jetën e tyre shpirtërore dhe në interpretimin e natyrës dhe të domethënies së meshtarisë mbarështuese, duhet edhe të vërehen, me gëzim dhe shpresë, mundësitë e reja pozitive që momenti historik i sotëm u jep meshtarëve për të përmbushur misionin e tyre.

Shoshitja ungjillore

10. Situata aktuale komplekse, e cekur kalimthi dhe e ilustruar me shembuj, kërkon jo vetëm të njihet, por sidomos të interpretohet. Vetëm kështu mund t'i përgjigjemi në mënyrë të përshtatshme pyetjes themelore: si të formojmë meshtarë që të jenë me të vërtetë në lartësinë e këtyre ko-

hëve, të aftë për ta ungjillëzuar botën e sotme?¹⁵

Është e rëndësishme *njohja* e situatës. Nuk mjafton vetëm një vënie në dukje e thjeshtë e të dhënave; duhet një kërkim «shkencor» me të cilin të përvijohet një kua-dër i saktë dhe konkret i rrethanave reale social-kulturore dhe kishtare.

Edhe më i rëndësishëm është *interpretimi* i situatës. Ky interpretim kërkohet nga dy-vlefshmëria dhe nganjëherë edhe nga ku-ndërshtia e situatës, ku thellësisht gërshe-tohen mes tyre vështirësi dhe potencia-litete, elemente negative dhe arsye shprese, pengesa dhe hapje, sikurse ara ungjillore ku janë mbjellur dhe «jetojnë së bashku» gruri i mirë dhe egjra (krh. Mt 13, 24 e vijim).

Nuk është gjithmonë i lehtë një lexim in-terpretues, që di të dallojë mes të mirës dhe të keqes, mes shenjave të shpresës dhe kër-cënimeve. Në formimin e meshtarëve nuk bëhet fjalë vetëm dhe thjeshtë për të pra-nuar faktorët pozitivë dhe për t'i kundër-shtuar ballë për ballë ato negativë. Bëhet

fjalë për t'ia parashtruar faktorët pozitivë një gjykimi të kujdesshëm, që të mos izolo-
hen prej njëri-tjetrit dhe që të mos bien në
kundërshtim mes tyre, duke u absolutizuar
dhe duke luftuar kundër njëri-tjetrit. E
njëjta gjë vlen edhe për faktorët negativë:
nuk janë për të mos u pranuar të gjithë dhe
pa dallim, sepse në secilin prej tyre mund
të fshihet ndonjë vlerë, që pret të lirohet dhe
të rikthehet në të vërtetën e saj të plotë.

Për besimtarin interpretimi i situatës hi-
storike gjen parimin njohës dhe kriterin e
zgjedhjeve vepruese në një realitet të ri dhe
origjinal, domethënë në *shoshitjen ungjillore*;
është interpretimi që bëhet në dritën dhe
forcën e Ungjillit, të Ungjillit të gjallë dhe
personal që është Jezu Krishti, dhe me dhu-
ratën e Shpirtit Shenjt. Në këtë mënyrë sho-
shitja ungjillore gjen në situatën historike e
në ngjarjet e rrethanat e saj jo thjeshtë një
«të dhënë» për ta shënuar me saktësi, për-
ballë së cilës duhet qëndruar indiferent ose
pasiv, por një «detyrë», një sfidë në lirinë e
përgjegjshme qoftë nga vetë personi apo
nga bashkësia. Është një «sfidë» që lidhet

me një «apel», që Hyji e bën të jehojë në situatën historike: edhe në të dhe përmes saj Hyji e thërret besimtarin, dhe përpara tij thërret Kishën, për të bërë që «Ungjilli i thirrjes dhe i meshtarisë» të shprehë të vërtetën e vet të përvetshme në rrethanat e ndryshueshme të jetës. Për formimin e meshtarëve vlejnë fjalët e Konkilit II të Vatikanit: «Është detyrë e përhershme e Kishës të shqyrtojë shenjat e kohëve dhe t'i interpretojë ato në dritën e Ungjillit, kështu që, në mënyrë të përshtatshme për secilin brez, të mund t'u përgjigjet pikëpyetjeve të përhershme të njerëzve mbi kuptimin e jetës së tashme e të ardhshme dhe mbi marrëdhëniet e tyre të ndërsjella. Në të vërtetë, duhet të njohim dhe të kuptojmë botën në të cilën jetojmë, pritjet e saj, aspiratat e saj dhe karakterin e saj shpesh dramatik».¹⁶

Kjo shohitje ungjillore bazohet te besimi në dashurinë e Jezu Krishtit, që gjithmonë dhe në mënyrë të palodhshme kujdeset për Kishën e vet (krh. Ef 5, 29), Ai që është Zoti dhe Mësuesi, guri i themelit, qendra dhe qëllimi i krejt historisë njerë-

zore;¹⁷ ushqehet prej dritës dhe forcës së Shpirtit Shenjt, që nxit gjithkund dhe në çdo rrethanë bindjen ndaj fesë, guximin e gëzueshme të ndjekjes së Krishtit, dhuratën e dijes që gjykon gjithçka dhe që nuk gjykohet prej askujt (krh. 1 Kor 2, 25); pushon mbi besnikërinë e Atit ndaj premtimeve të veta.

Në këtë mënyrë Kisha ndien se mund t'u bëjë ballë vështirësive dhe sfidave të kësaj periudhe të re të historisë dhe se mund të sigurojë për të tashmen dhe për të ardhmen meshtarë të formuar mirë, në mënyrë që të jenë mbarështues të bindur dhe të flaktë të «ungjillëzimit të ri», shërbëtorë besnikë dhe bujarë të Jezu Krishtit dhe të njerëzimit.

Nuk i fshehim vështirësitë. Nuk janë të pakta e as të lehta. Por ne do të fitojmë mbi ta me shpresën tonë, me besimin tonë në dashurinë e patëmetë të Krishtit, me sigurinë tonë në pazëvendësueshmërinë e mbarështimit meshtarak për jetën e Kishës dhe të botës.

KAPITULLI II

MË KA SHUGURUAR ME LYERJE
DHE MË KA DËRGUAR*Natyra dhe misioni i meshtarisë mbarështuese***Vështrimi mbi meshtarin**

11. «Të gjithë në sinagogë i drejtuan sytë në të» (Lk 4, 20). Ajo që thotë Luka ungjilltar për ata që ishin të pranishëm atë të shtunë në sinagogën e Nazaretit në dëgjim të komentit, që Jezusi kishte bërë për shkrimin e Isaisë profet lexuar prej tij, mund të vlejë për të gjithë të krishterët, gjithnjë të thirrur për të njohur në Jezusin e Nazaretit plotësimin përfundimtar të kumtimit profetik: «Atëherë u tha: “Sot shkoi në vend kjo pjesë e Shkrimit shenjt që e dëgjuat me veshët tuaj”» (Lk 4, 21). Dhe «shkrimi» ishte ky: «Shpirti i Zotit është mbi mua sepse Ai më shuguroi! Më dërgoi t’u kumtoj të vobektëve Ungjillin, t’u shpall robërve çlirimin, të verbërve dritën e syve; t’i lëshoj të

lirë të ndrydhurit, të shpall vitin e hirit të Zotit» (Lk 4, 18-19; krh. Is 61, 1-2). Pra, Jezusi vetë paraqitet si i mbushur me Shpirtin Shenjt, «i shuguruar me lyerje», «i dërguar për t'u kumtuar të vobektëve Ungjillin», është Mesia, Mesia meshtar, profet dhe mbret.

Është kjo fytyra e Krishtit mbi të cilën sytë e fesë dhe të dashurisë së të krishterëve duhet të qëndrojnë të ngulur. Pikërisht duke u nisur prej dhe duke iu referuar kësaj «soditjeje» Etërit sinodalë kanë reflektuar mbi problemin e formimit të meshtarëve në rrethanat e sotme. Një problem i tillë nuk mund të gjejë përgjigje pa një reflektim paraprak mbi qëllimin drejt të cilit është drejtuar ecja formuese: qëllimi është meshtaria mbarështuese, më saktësisht meshtaria mbarështuese si pjesëmarrje në Kishë në të njëjtën meshtari të Jezu Krishtit. Njohja e natyrës dhe e misionit të meshtarisë mbarështuese është kushti prej të cilit nuk mund të hiqet dorë dhe në të njëjtën kohë udhëheqja më e sigurt dhe shtytja më e gjallë, për të zhvilluar në Kishë veprimin

baritor të nxitjes dhe të shoshitjes së thirrjeve meshtarake dhe të formimit të të thirrurve në mbarështimin e urdhëruar.

Njohja e drejtë dhe e thelluar e natyrës dhe e misionit të meshtarisë mbarështuese është rruga për t'u ndjekur, dhe Sinodi në fakt e ka ndjekur, për të dalë nga kriza që ka të bëjë me *identitetin e meshtarit*: «Kjo krizë – thoja në Fjalimin në fund të Sinodit – kishte lindur pak vite pas Koncilit. Themelohej mbi një kuptim të gabuar, nganjëherë qëllimisht të anshëm, të doktrinës së magjisterit konciliar. Këtu padyshim qëndron njëri prej shkaqeve të numrit të madh të humbjeve të përjetuara në atë kohë prej Kishës, humbje që kanë goditur rëndë shërbimin baritor dhe thirrjet meshtarake, në veçanti thirrjet misionare. Është sikur Sinodi i vitit 1990, duke rizbuluar krejt thellësinë e identitetit meshtarak përmes shumë ndërhyrjeve që kemi dëgjuar në këtë sallë, të ketë ardhur për të dhënë shpresë pas këtyre humbjeve të dhimbshme. Këto ndërhyrje kanë shfaqur vetëdijen e lidhjes ontologjike specifike që bashkon meshtarin

me Krishtin, Kryepriift dhe Bari i Mirë. Ky identitet lidhet me natyrën e formimit që duhet të bëhet për ecjen drejt meshtarisë dhe për krejt jetën meshtarake. Pikërisht ky ishte qëllimi i Sinodit».¹⁸

Për këtë arsye Sinodi e ka parë të nevojshme të kujtojë, në mënyrë të përmbledhur dhe themelore, natyrën dhe misionin e meshtarisë mbarështuese, ashtu si feja e Kishës i ka njohur përgjatë shekujve të historisë së saj dhe se si Koncili II i Vatikanit ua ka paraqitur njerëzve të kohës sonë.¹⁹

Në Kishën mister, bashkim dhe mision

12. «Identiteti meshtarak – kanë shkruar Etërit sinodalë –, si çdo identitet i krishterë, e ka burimin e vet në Trininë e Shenjtë»,²⁰ që u zbulohet dhe u vetëshpallet njerëzve në Krishtin, duke ndërtuar në Të dhe nëpërmjet Shpirtit Shenjt Kishën si «syth dhe fillim»²¹ të Mbretërisë. Nxitja apostolike *Christifideles laici*, duke përmbledhur mësimin konciliar, e paraqet Kishën si mister,

bashkim dhe mision: ajo «është *mister*, sepse dashuria dhe jeta e Atit, e Birit dhe e Shpirtit Shenjt janë dhurata absolutisht falas dhuruar atyre që kanë lindur nga uji dhe nga Shpirti Shenjt (krh. Gjn 3, 5), të thirrur për të rijetuar vetë bashkësinë e Hyjit dhe për ta shfaqur e për ta komunikuar atë në histori (*mision*)».²²

Brenda misterit të Kishës, si mister bashkimi trinitar me hapje misionare zbulohet çdo identitet i krishterë, si edhe identiteti specifik i meshtarit dhe i mbarështimit të tij. Prifti, në fakt, në saje të forcës së shugurimit që merr me sakramentin e Urdhrit të Shenjtë, dërgohet prej Atit, nëpërmjet Jezu Krishtit, të cilit si Krye e Bari i popullit të vet i përngjet në mënyrë të veçantë, për të jetuar dhe për të vepruar në saje të fuqisë së Shpirtit Shenjt në shërbim të Kishës dhe për shpëtimin e botës.²³

Kështu mund të kuptohet shenja dalluese thelbësisht «marrëdhënore» e identitetit të priftit: nëpërmjet meshtarisë, që buron prej thellësive të papërshkrueshme të misterit të Hyjit, domethënë prej dashu-

risë së Atit, prej hirit të Jezu Krishtit dhe prej dhuratës së njësisë së Shpirtit Shenjt, prifti futet sakramentalisht në bashkimin me Ipeshkvin dhe me priftërinjtë e tjerë,²⁴ për t'i shërbyer Popullit të Hyjit që është Kisha dhe për t'i tërhequr të gjithë kah Krishti, sipas lutjes së Zotit: «O Atë i shenjtë! Ruaj në Emrin tënd ata që ti m'i dhe që të jenë një sikurse ne... Sikurse ti, Atë, që je në mua dhe unë në ty, ashtu edhe ata të jenë në ne, që ta kuptojë bota se ti më dërgove» (Gjn 17, 11-21).

Atëherë nuk mund të përcaktohet natyra dhe misioni i meshtarisë mbarështuese, përveçse në këtë rrjet të shumëllojshëm dhe të pasur marrëdhëniesh, që gufojnë prej Trinisë së Shenjtë e që vazhdojnë në bashkimin e Kishës, si shenjë dhe mjet, në Krishtin, i bashkimit me Hyjin dhe i njësisë së krejt njerëzimit.²⁵ Në këtë kontekst ekleziologjia e bashkimit bëhet vendimtare për të kuptuar identitetin e priftit, dinjitetin e tij zanafillor, thirrjen dhe misionin e tij në Popullin e Hyjit dhe në botë. Për këtë arsye, referimi ndaj Kishës është i nevojshëm,

edhe pse jo parësor në përkufizimin e identitetit të priftit. Në fakt, duke qenë *mister Kisha është thelbësisht e lidhur me Jezu Krishtin*: në fakt, ajo është plotësia, trupi dhe nusja e tij. Është «shenja» dhe «kujtimi» i gjallë i pranisë dhe i veprimit të tij të përhershëm mes nesh dhe për ne. Prifti e gjen të vërtetën e plotë të identitetit të vet në faktin se është një prejardhje, një pjesëmarrje specifike dhe një vazhdim i vetë Krishtit, kryepriifti dhe i vetmi meshtar i Besëlidhjes së re dhe të amshuar: ai është një përngjasim i gjallë dhe i tejdukshëm i Krishtit meshtar. Meshtaria e Krishtit, shprehje e «risisë» së tij absolute në historinë e shpëtimit, përbën burimin e vetëm dhe paradigmën e pazëvendësueshme të meshtarisë së të krishterit dhe veçanërisht atë të priftit. Atëherë, referimi ndaj Krishtit është çelësi absolutisht i nevojshëm për kuptimin e realiteteve meshtarake.

Marrëdhënia themelore me Krishtin Krye e Bari

[Krishti ndërmjetësues i përsosur]

13. Jezu Krishti ka shfaqur në vetvete fytyrën e përsosur dhe përfundimtare të meshtarisë së Besëlidhjes së Re:²⁶ këtë gjë e ka bërë gjatë gjithë jetës së vet tokësore, por si domos në ngjarjen qendrore të mundimeve, të vdekjes dhe të ngjalljes së vet.

Siç shkruan autori i Letrës drejtuar Hebrenjve, Jezusi, duke qenë njeri si ne dhe njëherësh Bir i njëlindur i Hyjit, është në vetvete ndërmjetësues i përsosur mes Atit dhe njerëzimit (krh. Heb 8-9), Ai që na mundëson takimin e drejtpërdrejtë me Hyjin, falë dhuratës së Shpirtit Shenjt: «Hyji dërgoi në zemrat tona Shpirtin e Birit të vetë, i cili gërthet: Abba- o Atë!» (Gal 4, 6; krh. Rom 8, 15).

Jezusi e realizon plotësisht faktin se është ndërmjetësues përmes dhurimit të Vetvetes në kryq, me të cilin na hap, një herë e përgjithmonë, derën e shenjtërores

qiellore, në shtëpinë e Atit (krh. Heb 9, 24-28). Në krahasim me Jezusin, Moisiu dhe të gjithë ndërmjetësuesit e Besëlidhjes së Vjetër mes Hyjit dhe popullit të tij – mbretërit, priftërinjtë dhe profetët – paraqiten vetëm si figura dhe hije të të mirave të ardhshme dhe jo si vetë realiteti (krh. Heb 10, 1).

Jezusi është Bariu i Mirë i paralajmëruar (krh. Ez 34), Ai që i njeh delet e veta një e nga një, që jep jetën e vet për to dhe që dëshiron t'i bashkojë të gjitha në një grigjë të vetme me një bari të vetëm (krh. Gjn 10, 11-16). Është bariu i ardhur «jo për të qenë shërbyer, por për të shërbyer» (Mt 20, 28), që, në momentin pashkvor të larjes së këmbëve (krh. Gjn 13, 1-20), u lë të vetëve modelin e shërbimit që duhet të kenë ndaj njëri-tjetrit dhe që ofrohet lirisht si qengji i pafajshëm i flijuar për shëlbimin tonë (krh. Gjn 1, 36; Zb 5,6. 12).

Me flijimin e vetëm dhe përfundimtar në kryq, Jezusi ua komunikon të gjithë nxënësve të vet dinjitetin dhe misionin e meshtarëve të Besëlidhjes së Re dhe të amshuar. Përmbushet kështu premtimi që

Hyji ia ka bërë Izraelit: «Ju do të jeni për mua një mbretëri priftërinjsh, e një popull i shenjtë» (Dal 19, 6). Është krejt populli i Besëlidhjes së Re – shkruan Shën Pjetri – që do të ndërtohet si «një shtëpi shpirtërore», «një meshtari e shenjtë, për të kushtuar fli shpirtërore, që i pëlqejnë Hyjit nëpër Jezu Krishtin» (1 Pjt 2, 5). Të pagëzuarit janë «gur të gjallë», që ndërtojnë shtëpinë shpirtërore duke u bashkuar rreth Krishtit që është «guri i gjallë... i zgjedhur dhe i çmueshëm para Hyjit» (krh. 1 Pjt 2, 4-5). Populli i ri meshtarak që është Kisha, jo vetëm ka në Krishtin përngjasimin e vet të vërtetë, por edhe prej Tij merr pjesëmarrjen reale dhe ontologjike në meshtarinë e tij të amshuar dhe të vetme, sipas së cilës duhet të bëhet me krejt jetën e vet.

[Jezusi ua beson të Dymbëdhjetëve misionin e vet]

14. Në shërbim të kësaj meshtarie të gjithëmbarshme të Besëlidhjes së Re, Jezusi

thërret tek vetja, gjatë misionit të vet tokësor, disa nxënës (krh. Lk 10, 1-12) dhe me një mandat specifik dhe me autoritet thërret dhe emëron të Dymbëdhjetët, «që të jenë me të e t'i dërgojë të predikojnë, e të kenë pushtetin t'i dëbojnë djajtë» (Mk 3, 14-15).

Për këtë arsye, gjatë mbarështimit të tij publik (krh. Mt 16, 18) e pastaj në plotësi pas vdekjes dhe ngjalljes (krh. Mt 28, 16-20; Gjn 20; 21), Jezusi i jep Pjetrit dhe të Dymbëdhjetëve fuqi krejtësisht të veçanta për t'i vënë në shërbim të bashkësisë së ardhshme dhe për ungjillëzimin e të gjithë popujve. Pasi i thirri në ndjekje të vet, i mban afër vetes dhe jeton me ta, duke shoqëruar me shembull dhe fjalë mësimin e vet të shpëtimit dhe, në fund, i dërgon tek të gjithë njerëzit. Dhe për përmbushjen e këtij misioni Jezusi u jep apostujve, nëpërmjet një hukatjeje specifike pashkvore të Shpirtit Shenjt, të njëjtin autoritet mesianik që i vjen prej Atit dhe që i është dhënë në plotësi me ngjalljen: «Më është dhënë çdo pushtet në qiell e në tokë. Prandaj, shkoni e bëni nxë-

nës të mi të gjithë popujt! Pagëzoni në Emër të Atit e të Birit e të Shpirtit Shenjt! Mësoni të zbatojnë gjithçka që ju kam urdhëruar! Dhe, ja, unë jam me ju gjithmonë - deri në të sosur të botës» (Mt 28, 18-20).

Kështu Jezusi përcakton një lidhje të ngushtë mes mbarështimit besuar apostujve dhe misionit të vet: «Kush ju pranon ju, më pranon mua, e kush më pranon mua, pranon Atë që më dërgoi mua» (Mt 10, 40); «Kush dëgjon ju, dëgjon mua. Kush përbuz ju, përbuz mua. Kush përbuz mua, përbuz Atë që më ka dërguar» (Lk 10, 16). Madje, ungjilli i katërt, në dritën e ngjarjes pashkvore të vdekjes dhe të ngjalljes, pohon me forcë dhe qartësi të madhe: «Si-kurse më dërgoi mua Ati, ashtu unë po ju dërgoj ju» (Gjn 20, 21; krh. 13, 20; 17, 18). Si-kurse Jezusi ka një mision që i vjen drejt-përdrejt prej Hyjit dhe që konkretizon autoritetin e Hyjit (krh. Mt 7, 29; 21, 23; Mk 1, 27; 11, 28; Lk 20, 2; 24, 19), ashtu edhe apostujt kanë një mision që u vjen prej Jezusit. Dhe si «Biri s'mund të bëjë asgjë prej vetvetes» (Gjn 5, 19), pasi mësimi i tij nuk

është e tij, por i atij që e ka dërguar (krh. Gjn 7, 16), kështu edhe apostujve Jezusi u thotë: «pa mua s' mund të bëni asgjë» (Gjn 15, 5): misioni i tyre nuk është i tyre, por është misioni i Jezusit. Dhe kjo është e mundur jo duke u nisur prej forcave njerëzore, por vetëm me «dhurimin» e Krishtit dhe të Shpirtit të Tij, me anë të «sakramentit»: «Merrni Shpirtin Shenjt! Atyre që jua falni mëkatet, u falen, e atyre që nuk jua falni, nuk u falen» (Gjn 20, 22-23). Pra, jo për ndonjë meritë të veçantë të tyre, por vetëm falë pjesëmarrjes falas në hirin e Krishtit, apostujt vazhdojnë në histori, deri në mbarimin e kohëve, misionin shpëtimtar të Jezusit në dobi të njerëzimit.

Shenjë dhe kusht paraprak i autenticitetit dhe i frytshmërisë së këtij misioni është njësia e apostujve me Jezusin dhe, në Të, mes tyre dhe me Atin, siç dëshmon lutja meshtarake e Zotit, përmbledhje e misionit të tij (krh. Gjn 17, 20-23).

[Mbarështuesit e urdhëruar marrin pjesë në meshtarinë e Krishtit]

15. Nga ana e tyre, apostujt e emëruar prej Zotit do ta kryejnë pak nga pak misionin e tyre duke thirrur, në forma të ndryshme por në fund përkuese, njerëz të tjerë, si lpushkvi, si priftërinj dhe si diakonë, për të zbatuar urdhrin e Jezusit të ngjallur që i ka dërguar tek të gjithë njerëzit e të gjitha kohëve.

Besëlidhja e Re është e njëzëshme kur thekson faktin se është i njëjti Shpirt i Krishtit që i fut në mbarështim këta njerëz, zgjedhur mes vëllezërve. Nëpërmjet gjestit të vënies së duarve (krh. Vap 6, 6; 1 Tim 4, 14; 5, 22; 2 Tim 1, 6), që përçon dhuratën e Shpirtit Shenjt, ata janë thirrur dhe aftësuar për të vazhduar po atë mbarështim pajtimi, kullotjeje dhe mësimi të grigjës së Hyjit (krh. Vap 20, 28; 1 Pjt 5, 2).

Për këtë arsye priftërinjtë janë thirrur të vazhdojnë praninë e Krishtit, i vetmi dhe i tejtejlarti bari, duke aktualizuar stilin e tij të jetës dhe duke u bërë gati-gati transparenca

e tij në mes të grigjës që u është besuar. Siç shkruan në mënyrë të qartë dhe të saktë Letra e Parë e Pjetrit: «Eprorëve, pra, që janë ndër ju u sjell vërejtje unë, epror edhe vetë bashkë me ta dhe dëshmitar i mundeve të Krishtit edhe pjesëtar i lavdisë që do të zbulohet: ruani grigjën e Hyjit që ju është lënë në kujdes, mbikëqyrnie jo përdhunë, por vullnetarisht, si do Hyji: jo për hir të fitesës së ndytë, por me shpirt gati-shmërie, jo si zotërues mbi ata që ju janë besuar, por si shembull i grigjës. E kur të shfaqet Kryebariu, do ta merrni kurorën e lavdisë, që kurrë nuk vyshket» (1 Pjt 5, 1-4).

Priftërinjtë janë, në Kishë dhe për Kishën, një prani sakramentale e Jezu Krishtit Krye e Bari, shpallin me autoritet fjalën e tij, përsërisin gjestet e faljes dhe të shpëtimit të tij, sidomos me Pagëzimin, Pendesën dhe Eukaristinë, ushtrojnë zellin dashamirës të tij, deri në dhurimin total të vetvetes për gri gjën, që e bashkojnë në njësi dhe e çojnë tek Ati nëpërmjet Krishtit në Shpirtin Shenjt. Me një fjalë, priftërinjtë ekzistojnë

dhe veprojnë për t'ia kumtuar Ungjillin botës dhe për të ndërtuar Kishën në emrin dhe në personin e Krishtit Krye e Bari.²⁷

Kjo është mënyra e mirëfilltë me të cilën mbarështuesit e shuguruar marrin pjesë në të vetmen meshtari të Krishtit. Shpirti Shenjt me anë të lyerjes sakramentale të Urdhrit të Shenjtë i bën të ngjashëm, me një titull të ri dhe specifik, me Jezu Krishtin Krye e Bari, i bën të ngjashëm dhe i gjallëron me dashurinë e vet baritore dhe i vë në Kishë në gjendjen e autoritetshme të shërbëtorëve për t'ia kumtuar Ungjillin çdo krijese dhe të shërbëtorëve të plotësisë së jetës së krishterë të të gjithë të pagëzuarve.

E vërteta e priftit, e cila buron prej Fjalës së Hyjit, domethënë prej vetë Jezu Krishtit dhe prej planit të tij përbërës të Kishës, këndohet kështu me mirënjohje të hareshme prej Liturgjisë në Prefacionin e Meshës së Krizmës: «Ti të Njëlindurin Birin tënd me shugurimin e Shpirtit Shenjt e bërë Kryepriftin e Besëlidhjes së Re dhe të amshuar, dhe me një plan të mrekullueshëm u denjove të përcaktosh që meshtaria e tij një e

vetme të ruhet përherë në Kishë. Sepse ai, jo vetëm që e stolis popullin e vet me priftërinë mbretërore, por me mirësi vëllazërore i zgjedh disa njerëz, që, me vënien e duarve të bëhen pjesëtarë të mbarështimit të tij. Këta në emër të tij, e ripërtërijnë flinë e shëlbimit të njerëzve duke u përgatitur bijve të tu gostinë pashkvore, dhe popullit tënd të shenjtë i shërbejnë me dashuri, e ushqejnë me fjalë, e shenjtërojnë me sakramente, ti u paraqet atyre si shembull Krishtin, në mënyrë që, duke dhuruar jetën për ty dhe për vëllezërit, të mundohen t'i përngjasojnë shëmbëllimit të Birit tënd, duke dhënë dëshmi besnikërie dhe dashurie bujare».

Në shërbim të Kishës dhe të botës

[Mbarështimi i meshtarit është në dobi të Kishës]

16. Meshtari ka si lidhje të tij themelore atë me Jezun Krishtin Krye e Bari: ai, në fakt,

merr pjesë, në mënyrë specifike dhe me autoritet, në «shugurimin-lyerjen» dhe në «misionin» e Krishtit (krh. Lk 4, 18-19). Por, e gërshetuar ngushtë me këtë lidhje, është ajo me Kishën. Nuk bëhet fjalë për «lidhje» thjeshtë të afruara mes tyre, por brendësisht të bashkuara në njëfarë përkatësie të ndërsjellë. Referimi ndaj Kishës përfshihet në të vetmin dhe në të njëjtin referim që meshtari bën ndaj Krishtit, në kuptimin që është «përfaqësia sakramentale» e Krishtit që themelon dhe gjallëron referimin që meshtari bën ndaj Kishës.

Në këtë kuptim Etërit sinodalë kanë shkruar: «Meqë përfaqëson Krishtin krye, bari dhe dhëndër të Kishës, meshtari vendoset jo vetëm në *Kishë*, por edhe *përpara Kishës*. Meshtaria, e bashkuar me Fjalën e Hyjit dhe me shenjat sakramentale në shërbim të të cilave është, i përket elementeve përbërës të Kishës. Mbarështimi i priftit është krejtësisht në dobi të Kishës; është për nxitjen e ushtrimit të meshtarisë së përbashkët të krejt popullit të Hyjit; shugurohet jo vetëm për një Kishë të veçantë, por edhe

për atë të gjithëmbarshme (krh. Presbyterorum ordinis, 10), në bashkim me Ipeshkvin, me Pjetrin dhe nën Pjetrin. Përmes meshtarisë së Ipeshkvit, meshtaria e shkallës së dytë përfshihet në strukturën apostolike të Kishës. Kështu prifti, ashtu si apostujt, bëhet përfaqësuesi i Krishtit (krh. 2 Kor 5, 20). Në këtë gjë themelohet natyra misionare e çdo meshtari». ²⁸

Pra, mbarështimi i urdhëruar lind me Kishën dhe ka te Ipeshkvijtë, dhe në referim e bashkim me ta te priftërinjtë, një marrëdhënie të veçantë me mbarështimin zanafillor të apostujve, prej të cilit rrjedh, edhe pse shprehet në mënyra të ndryshme prej tyre.

Atëherë meshtaria e urdhëruar nuk duhet të mendohet se ekziston përpara Kishës, pasi është krejtësisht në shërbim të vetë Kishës; por as se është pas bashkësisë kishtare, gati sikur kjo të mendohet se është krijuar pa një meshtari të tillë.

Lidhja e meshtarit me Jezun Krishtin dhe, me anë të tij, me Kishën e tij gjendet në vetë qenien e meshtarit, në fuqi të shugurimit-

lyerjes së tij sakramentale, dhe në të *vepruarit* e tij, domethënë në misionin apo mbarështimin e tij. Në veçanti «meshtari mbarështues është shërbëtor i Krishtit të prani-shëm në *Kishën mister, bashkim dhe mision*. Për vetë faktin se merr pjesë në “lyerjen” dhe në “misionin” e Krishtit, ai mund të përhapë në Kishë lutjen e tij, fjalën e tij, flinë e tij, veprimin e tij shpëtues. Pra, ai është *shërbëtor i Kishës mister*, sepse vë në jetë shenjat kishtare dhe sakramentale të pranisë së Krishtit të ngjallur. Është *shërbëtor i Kishës bashkim* sepse – i bashkuar me Ipe-shkvin dhe në lidhje të ngushtë me presbiterin – ndërton njësinë e bashkësisë kishtare në harmoni të thirrjeve, karizmave dhe shërbimeve të ndryshme. Në fund, ai është, shërbëtor i *Kishës mision*, sepse e bën bashkësinë kumtuese dhe dëshmitare të Ungjillit».²⁹

Kështu, për shkak të natyrës dhe të misionit sakramental të tij, meshtari shfaqet, në strukturën e Kishës, si shenjë e parësisë absolute dhe falas të hirit, që i dhurohet Kishës prej Krishtit të ngjallur. Nëpërmjet me-

shtarisë mbarështuese Kisha bëhet e vetë-dijshme, në fe, se nuk vjen prej vetvetes, por prej hirit të Krishtit në Shpirtin Shenjt. Apostujt dhe pasardhësit e tyre, si mbajtës të një autoriteti që u jepet prej Krishtit Krye e Bari, janë vënë – me mbarështimin e tyre – përpara Kishës si vazhdim i dukshëm dhe shenjë sakramentale e Krishtit me po atë qëndrim që Ai ka përpara Kishës dhe botës, si zanafillë e qëndrueshme dhe gjithmonë e re e shpëtimit, «ai që është shëlbues i trupit të tij» (Ef 3, 23).

[Mbarështimi i urdhëruar ka një formë bashkësiore]

17. Mbarështimi i shuguruar, në fuqi të natyrës së vet, mund të realizohet vetëm në atë masë me të cilën prifti është i bashkuar me Krishtin nëpërmjet përfshirjes sakramentale në urdhrin priftëror dhe, pra, në atë masë me të cilën ai është në bashkim hierarkik me Ipeshkvin e vet. Mbarështimi i urdhëruar, ka një «formë bashkësiore» rrë-

njësore dhe mund të kryhet vetëm si «vepër e përbashkët».³⁰ Mbi këtë natyrë bashkësore të meshtarisë është ndalur gjatë Koncili,³¹ duke shqyrtuar në mënyrë të dallueshme lidhjen e priftit me ipeshkvin e vet, me priftërinjtë e tjerë dhe me besimtarët laikë.

Mbarështimi i priftërinjve është para së gjithash bashkim dhe bashkëpunim i përgjegjshëm dhe i domosdoshëm për mbarështimin e Ipeshkvit, në përkujdesjen për Kishën e gjithëmbarshme dhe për Kishat e veçanta, në shërbim të të cilave ata ndërtojnë së bashku me Ipeshkvin një presbiter të vetëm.

Çdo meshtar, dioqezan apo rregulltar, është i bashkuar me gjymtyrët e tjera të këtij presbiteri, në bazë të sakramentit të Urdhrit të Shenjtë, nga lidhje të veçanta dashurie apostolike, mbarështimi dhe vëllazërie. Në fakt, të gjithë priftërinjtë, dioqezanë apo rregulltarë, marrin pjesë në meshtarinë e Krishtit Krye e Bari, «punojnë për të njëjtën çështje, domethënë për ndërtimin e trupit të Krishtit, që kërkon funksione të shumta

dhe përshtatje të reja, sidomos në këto kohë»,³² dhe pasurohet përgjatë shekujve me karizma gjithmonë të reja.

Në fund, priftërinjtë, meqë figura dhe detyra e tyre në Kishë nuk zëvendësojnë, por nxisin meshtarinë pagëzimore të krejt popullit të Hyjit, duke e çuar atë në plotësinë kishtare, kanë një marrëdhënie pozitive dhe nxitëse me laikët. Janë në shërbim të fesë, të shpresës dhe të dashurisë së tyre. Njohin dhe mbështesin, si vëllezër dhe miq, dinjitetin e bijve të Hyjit dhe i ndihmojnë për të ushtruar në plotësi rolin e tyre specifik në rrethin e misionit të Kishës.³³

Meshtaria mbarështuese e dhënë nga sakramenti i Urdhrit të Shenjtë dhe ajo e përbashkëta apo «mbretërore» e besimtarëve, që dallojnë nga njëra-tjetra prej thelbit dhe jo vetëm prej shkallës³⁴, janë mes tyre të bashkërenditura, rrjedhin të dyja – në forma të ndryshme – nga e njëjta meshtari e Krishtit. Në fakt, meshtaria mbarështuese nuk ka në vetvete një shkallë më të lartë shenjtërie në krahasim me meshtarinë e përbashkët të besimtarëve; por, përmes saj,

priftërinjve u është dhënë nga Krishti në Shpirtin Shenjt një dhuratë e veçantë, që ta ndihmojnë Popullin e Hyjit për ta ushtruar me besnikëri dhe në plotësi meshtarinë e përbashkët që atyre u është besuar.³⁵

[Meshtari njeri i misionit dhe i dialogut me të gjithë njerëzit]

18. Siç thekson Koncili «dhurata shpirtërore që priftërinjtë kanë marrë në urdhërim nuk i përgatit për një mision të kufizuar dhe të ngushtë, por për një mision tejet të gjerë dhe të gjithëmbarshtëm, “deri në skajin e botës” (Vap 1, 8), meqenëse çdo mbarështim meshtarak merr pjesë në të njëjtën gjerësi të gjithëmbarshtme të misionit besuar apostujve nga Krishti».³⁶ Për shkak të natyrës së mbarështimit të tyre, ata duhet të përshkohen dhe të gjallërohen prej një shpirti të thellë misionar «nga ai shpirt vërtet katolik, që t’i mësojë të shohin përtej kufijve të dioqezës, kombit apo ritit të tyre, si edhe t’i dalin përpara nevojave të mbarë Kishës, të gatshëm në shpirtin e tyre për të

predikuar kudo Ungjillin». ³⁷

Po ashtu, pikërisht sepse brenda jetës së Kishës është njeriu i bashkimit, prifti duhet të jetë, në marrëdhënie me të gjithë njerëzit, njeriu i misionit dhe i dialogut. I rrënjosur thellësisht në të vërtetën dhe në dashurinë e Krishtit, i gjallëruar prej dëshirës dhe kërkesës së ngutshme për t’ua kumtuar të gjithëve shpëtimin e tij, ai është i thirrur për të endur lidhje vëllazërie, shërbimi, kërkimi të përbashkët të së vërtetës dhe nxitjeje të drejtësisë e të paqes me të gjithë njerëzit. Në radhë të parë me vëllezërit e Kishave dhe të konfesioneve të tjera të krishtera; por edhe me besimtarët e besimeve të tjera fetare; me njerëzit vullnetmirë, në mënyrë të veçantë me të varfrit e me më të dobëtit dhe me të gjithë ata që e dëshirojnë me gjithë shpirt, edhe pse nuk e dinë dhe nuk e shprehin, të vërtetën dhe shpëtimin e Krishtit, sipas fjalës së Jezusit që ka thënë: “Mjeku nuk u duhet të shëndoshëve, por të sëmurëve. Nuk erdha të grish të drejtët, por mëkatarët” (Mk 2, 17).

Sot, në veçanti, detyra parësore baritore

e ungjillëzimit të ri, që i përket krejt popullit të Hyjit dhe që kërkon një zell të ri, mënyra të reja dhe një shprehje të re për kumtimin dhe dëshminë e Ungjillit, kërkon prej meshtarëve të zhyten rrënjësisht dhe tërësisht në misterin e Krishtit dhe të jenë të aftë të realizojnë një stil të ri jete baritore, të shënuar prej bashkimit të thellë me Papën, Ipe-shkvijtë dhe mes tyre, dhe prej një bashkëpunimi të frytshëm me besimtarët laikë, në respekt dhe nxitje të roleve, të karizmave dhe të mbarështimeve të ndryshme brenda bashkësisë kishtare.³⁸

«Sot shkoi në vend kjo pjesë e Shkrimit shenjt që e dëgjuat me veshët tuaj” (Lk 4, 21). I dëgjojmë, edhe këtë herë, këto fjalë të Jezusit, nën dritën e meshtarisë mbarështuese që kemi paraqitur në natyrën dhe misimin e saj. «E sotmja» për të cilën flet Jezusi, pikërisht sepse i përket «plotësisë së kohës», apo kohës së shpëtimit të plotë dhe përfundimtar, tregon kohën e Kishës. Shugurimi dhe misioni i Krishtit: «Shpirti i Zotit është mbi mua sepse Ai më shuguroi! Ai më dërgoi t’u kumtoj të vobektëve Un-

gjillin» (Lk4, 18), janë rrënja e gjallë prej së cilës mbin shugurimi dhe misioni i Kishës, «plotësia» e Krishtit (krh. Ef 1, 23): me rilindjen pagëzimore, mbi të gjithë besimtarët derdhet Shpirti i Zotit, që i shuguron për të formuar një tempull shpirtëror e një meshtari të shenjtë dhe i dërgon që t'i bëjnë të njohura mrekullitë e Atij që prej errësirave i ka thirrur në dritën e tij të mrekullueshme (krh. 1 Pjt 2, 4-10). *Prifti merr pjesë në shugurimin dhe në misionin e Krishtit në mënyrë specifike dhe me autoritet, domethënë nëpërmjet sakramentit të Urdhrit të Shenjtë, në fuqi të të cilit është bërë si Jezu Krishti Krye e Bari dhe bashkëndan misionin «për t'u kumtuar të vobektëve lajmin e gëzueshëm» në emrin dhe në personin e vetë Krishtit.*

Në Mesazhin e tyre përmbyllës Etërit sinodalë kanë përmbledhur në pak fjalë, por shumë të pasura, «të vërtetën», ose më mirë «misterin» dhe «dhuratën» e meshtarisë mbarështuese, duke pohuar: «Identiteti ynë e ka burimin e vet të fundit në dashurinë e Atit. Në Birin e dërguar prej Tij, Kryepriest e Bari i mirë, jemi të bashkuar sakra-

mentalisht me meshtarinë mbarështuese në saje të veprimit të Shpirtit Shenjt. Jeta dhe mbarështimi i meshtarit janë vazhdim i jetës dhe i veprimit të vetë Krishtit. Ky është identiteti ynë, dinjiteti ynë i vërtetë, burimi i gëzimit tonë, siguria e jetës sonë».³⁹

KAPITULLI III

SHPIRTI I ZOTIT ËSHTË MBI MUA

*Jeta shpirtërore e meshtarit***Një thirrje «specifike» për shenjtëri***[Të gjithë të krishterët janë të thirrur për shenjtëri]*

19. «Shpirti i Zotit është mbi mua» (Lk 4, 18). Shpirti nuk qëndron thjeshtë «mbi» Mesinë, por e «mbush», e përshkon, e përfshin në atë që ai është dhe në atë që ai bën. Në fakt, Shpirti është parimi «i shugurimit» dhe i «misionit» të Mesisë: «Ai më shuguroi, më dërgoi t'u kumtoj të vobektëve Ungjillin» (Lk 4, 18). Në sajë të Shpirtit Shenjt, Jezusi i përket totalisht dhe ekskluzivikisht Hyjit, merr pjesë në shenjtërinë e pakufishme të Hyjit që e thërret, e zgjedh dhe e dërgon. Kështu Shpirti i Zotit zbulohet si burim shenjtërie dhe apel për shenjtërim.

Po ky «Shpirt i Zotit» është «mbi» krejt

popullin e Hyjit, i cili formohet si popull që «i shugurohet» Hyjit dhe prej Hyjit «dërgohet» për kumtimin e Ungjillit që shpëton. Prej Shpirtit gjymtyrët e Popullit të Hyjit «ngazëlleen» dhe «shënohen» (krh. 1 Kor 12, 13; 2 Kor 1, 21 e vijim; Ef 1, 13; 4-30) dhe thirren për shenjtëri.

Në veçanti, *Shpirti na zbulon dhe na komunikon thirrjen themelore* që Ati prej amshimit ua drejton të gjithëve: thirrjen *për të qenë «të shenjtë»* dhe të papërlyer përpara tij në dashuri», në saje të paracaktimit për të qenë «bij në shpirt në saje të Jezu Krishtit» (Ef 1, 4-5). Dhe jo vetëm. Duke na e zbuluar dhe duke na e komunikuar këtë thirrje, *Shpirti bëhet në ne parim dhe burim i realizimit të tij: Ai, Shpirti i Birit* (krh. Gal 4, 6), na bën të ngjashëm me Krishtin Jezus dhe pjesëmarrës të jetës së tij birnore, domethënë të dashurisë së tij ndaj Atit dhe vëllezërve. «Nëse jetojmë nën ndikimin e Shpirtit Shenjt, të udhëhiqemi edhe nën drejtimin e Shpirtit Shenjt» (Gal 5, 25). Me këto fjalë Pali apostull na kujton se ekzistenca e krishterë është «jetë shpirtërore», domethënë

jetë e gjallëruar dhe e udhëhequr prej Shpirtit Shenjt drejt shenjtërisë apo përsosmërisë së dashurisë.

Pohimi i Koncilit: «Të gjithë ata që be-sojnë në Krishtin, të çfarëdo gjendjeje apo rangu qofshin, janë të thirrur në plotësinë e jetës së krishterë e në përsosmërinë e dashurisë»⁴⁰ gjen një zbatim të veçantë të tij për priftërinjtë: ata janë të thirrur jo vetëm si të pagëzuar, por edhe specifikisht si priftërinj, për një titull të ri dhe me mënyra origjinale, që burojnë prej sakramentit të Urdhrit të Shenjtë.

[Thirrja për shenjtëri e themeluar në Urdhrin e Shenjtë]

20. Prej «jetës shpirtërore» të priftërinjve dhe prej dhuratës së përgjegjësisë për t'u bërë «të shenjtë» Dekreti konciliar mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve na ofron një përmbledhje tejet të pasur dhe nxitëse: «Me sakramentin e urdhrin priftërinjtë i përngjajnë Krishtit meshtar si mbarështues të kreut, me qëllim që të bëjnë të

rritet dhe ndërtohet i gjithë Trupi që është Kisha, në cilësinë e bashkëpunëtorëve të urdhrit ipeshkvnor. Qysh prej kushtimit të pagëzimit, ata, si të gjithë besimtarët, kanë marrë shenjë e dhuratën e një thirrjeje dhe të një hiri kaq të madh sa, megjithëse në dobësinë njerëzore, mund të priren drejt përsosmërisë, madje duhet të priren sipas asaj që Zoti ka thënë: “Jini, pra të përkryer siç është i përkryer edhe Ati juaj që është në qiell!” (Mt 5, 48). Por meshtarët janë veçanërisht të detyruar të priren drejt kësaj përsosmërie, sepse ata, që kanë marrë një shugurim të ri nga Hyji nëpërmjet urdhërimit, lartësohen në gjendjen e veglave të gjalla të Krishtit meshtar i përjetshëm, për të vazhduar në kohë veprën e tij të mrekullueshme, e cila ka ripërtërirë me efektshmëri hyjnore mbarë gjininë njerëzore. Pra, meqenëse çdo meshtar, në mënyrën e vet, mban vendin e vetë Krishtit, gëzon edhe një hir të veçantë, në saje të të cilit, ndërsa është në shërbim të njerëzve që i janë besuar dhe të gjithë Popullit të Hyjit, ai mund t’i afrohet në mënyrë më të efekt-

shme përsosmërisë së Atij përfaqësues i të cilit është, dhe dobësia e natyrës njerëzore gjën mbështetje në shenjtërinë e Atij, i cili është bërë për ne kryepriфт “i shenjtë, i pafajshëm, i panjollë, i ndarë prej mëkatarrëve” (Heb 7, 26).⁴¹

Koncili pohon, pikësëpari, *thirrjen* «e përbashkët» për shenjtëri. Kjo thirrje zë fill në Pëgëzim, që e karakterizon priфtin si një «besimtar» (*Christifidelis*), si «vëlla mes vëllezërve», i futur dhe i bashkuar me Popullin e Hyjit, në gëzimin e bashkëndarjes së dhuratave të shpëtimit (krh. Ef 4, 4-6) dhe në angazhimin e përbashkët për të ecur «sipas Shpirtit», duke ndjekur të vetmin Mësues dhe Zot. Të kujtojmë fjalët e famshme të Shën Agustinit: «Për ju jam Ipe-shkëv, me ju jam i krishterë. Ai është emri i një detyre të marrë, ky i hirit; ai është emër i rrezikshëm, ky i shpëtimit». ⁴²

Me po këtë qartësi teksti koniliar flet edhe për një *thirrje* «specifike» për shenjtëri, më saktë për një thirrje e cila themelohet mbi sakramentin e Urdhrit të Shenjtë, si sakramenti i mirëfilltë dhe specifik i meshta-

rit, pra në saje të një shugurimi të ri bërë Zotit përmes këtij sakramenti. Për këtë thirrje specifike flet përsëri Shën Agustini, që pohimin «Për ju jam ipeshkëv, me ju jam i krishterë», e shoqëron me këto fjalë të tjera: «Pra, nëse është shkak për një gëzim më të madh fakti që më kanë shpërblyer së bashku me ju, sesa të vihem në kryet tuaj, duke ndjekur urdhrin e Zotit, do të përkushtohem me një angazhim maksimal që t'ju shërbej, për të mos qenë mosmirënjohës ndaj atij që më ka shpërblyer me atë çmim me të cilin më ka bërë ruajtësin tuaj».⁴³

Teksti i Koncilit shkon edhe më tej duke vënë në dukje disa elemente të nevojshme për të përcaktuar përmbajtjen e «specificitetit» të jetës shpirtërore të priftërinjve. Janë elemente që bashkëlidhen me vetë «shugurimin» e priftërinjve, i cili i bën të ngjashëm me Jezu Krishtin Krye e Bari të Kishës; me «misionin» ose mbarështimin tipik të vetë priftërinjve, që i aftëson dhe i angazhon për të qenë vegla të gjalla të Krishtit Meshtarit të amshuar dhe për të vepruar «në emrin dhe në personin e vetë Krishtit»; me krejt

«jetën» e tyre, thirrur për të shfaqur dhe për të dëshmuar në mënyrë origjinale «radikalizmin ungjillor».⁴⁴

Bërja sipas Jezu Krishtit Krye e Bari dhe dashuria baritore

[Përshpirtëria e shprehur në shërbim]

21. Nëpërmjet shugurimit sakramental, meshtari bëhet sipas Jezu Krishtit Krye e Bari i Kishës dhe merr si dhuratë një «pushtet shpirtëror», që është pjesëmarrje në autoritetin me të cilin Jezu Krishti përmes Shpirtit Shenjt udhëheq Kishën.⁴⁵

Falë këtij shugurimi të realizuar prej Shpirtit Shenjt në marrjen sakramentale të Urdhrit të Shenjtë, jeta shpirtërore e meshtarit shprehet, formohet e dallohet prej atyre qëndrimeve e sjelljeve që janë tipike të Jezu Krishtit Krye e Bari i Kishës dhe që përmbledhen në dashurinë e tij baritore.

Jezu Krishti është *Kryet e Kishës, Trupit të Tij*. Është «Krye» në kuptimin e ri dhe ori-

gjinal të të qenit shërbëtor, sipas vetë fjalëve të tij: «Sepse Biri i njeriut nuk erdhi për të qenë shërbyer, por që ai të shërbejë e të japë jetën e vet si shpërblim për të gjithë» (Mk 10, 45). Shërbimi i Jezusit arrin në plotësi me vdekjen në kryq, domethënë me dhurimin e krejt vetvetes, në përvujtëri dhe në dashuri: «Por ia mohoi vetvetes e mori natyrën e shërbëtorit dhe u bë i ngjashëm me njerëz dhe, për kah pamja e jashtme, dukej vetëm njeri. E përuli vetveten duke u bërë i dëgjueshëm deri në vdekje, mu deri në vdekje në kryq...» (Fil 2, 7-8). Pra, autoriteti i Jezu Krishtit Krye përputhet me shërbimin e tij, me dhurimin e tij, me kushtimin e tij total, të përvujtë dhe dashuror ndaj Kishës. E gjithë kjo në dëgjuesë të përsosur ndaj Atit: ai është i vetmi Shërbëtor i vuajtur i Zotit, njëkohësisht Meshtar dhe Fli.

Prej këtij lloj autoriteti, domethënë prej shërbimit ndaj Kishës, gjallërohet dhe këndellet ekzistenca shpirtërore e çdo meshtari, tamam si kërkesë e bërjes së tij sipas Jezu Krishtit Krye e shërbëtor i Kishës.⁴⁶ Kështu Shën Agustini këshillonte një ipeshkëv

ditën e shugurimit të tij: «Kush është krye i popullit ai i pari duhet të bëhet i vetëdijshëm se është shërbëtori i shumë vetëve. Dhe të mos e përçmojë këtë fakt, përsëris, të mos e përçmojë faktin se është shërbëtor i shumë vetëve, sepse as Zoti i Zotave nuk përçmoi të bëhej shërbëtori ynë».⁴⁷

Jeta shpirtërore e mbarështuesve të Besëlidhjes së Re duhet të shprehet, pra, me këtë qëndrim thelbësor shërbimi ndaj popullit të Hyjit (krh. Mt 20, 24 e vijim; Mk 10, 43-44), i lirë prej çdo mendjemadhësie dhe prej çdo dëshire «për ta zotëruar» grigjën që i është besuar (krh. 1 Pjt 5, 2-3). Një shërbim i bërë me shpirt të mirë, sipas Hyjit dhe vullnetarisht: në këtë mënyrë mbarështuesit, «pleqtë» e bashkësisë, domethënë priftërinjtë, mund të jenë «model» për grigjën, që, nga ana e vet, është e thirrur të marrë ndaj mbarë botës këtë qëndrim meshtarak shërbimi për plotësinë e jetës së njeriut dhe për lirin e plotë të tij.

[Dëshmitar i dashurisë martesore të Krishtit]

22. Përngjasimi me Jezu Krishtin *Bari i Kishës*, grigjës së tij, rimerr dhe riparaqet, me ngjyime të reja dhe më mahnitëse, po ato përmbajtje të Jezusit Krye e shërbëtor. Duke parë kumtimin profetik të Mesisë Shpëtimtar, kënduar me gëzim prej psalmistit dhe Ezekielit profet (krh. Ps 22-23; Ez 34, 11 e vijim), Jezusi vetëparaqitet si «Bariu i mirë» (Gjn 10, 11.14) jo vetëm i Izraelit, por i të gjithë njerëzve (krh. Gj 10, 16). Dhe jeta e tij është një shfaqje e pandërprerë, madje realizim i përditshëm i «dashurisë baritore» të tij: ndien dhimbje për turmat, sepse janë të lodhura dhe të rraskapitura, si delet pa bari (krh. Mt 9, 35-36); kërkon delet e humbura dhe të shpërndara (krh. Mt 18, 12-14) dhe bën festë kur i gjen, i mbledh dhe i mbron, i njeh dhe i thërret një për një (krh. Gj 10, 3), i çon në kullota të gjelbra dhe në ujëra të qeta (krh. Ps 22-23), për to shtron një tryezë, duke i ushqyer me vetë jetën e vet. Këtë jetë Bariu i mirë e ofron me vdekjen dhe ngjalljen e vet, ashtu siç këndon li-

turgjia romake e Kishës «Është ngjallur Bariu i mirë i cili ka dhënë jetën për delet e veta, e për grigjën e tij ka shkuar në takim me vdekjen. Aleluja».⁴⁸

Pjetri e quan Jezusin «Kryebari» (1 Pjt 5, 4), sepse vepra dhe misioni i tij vazhdojnë në Kishë përmes apostujve (krh. Gjn 21, 15-17) dhe pasardhësve të tyre (krh. 1 Pjt 5, 1 e vijim) dhe nëpërmjet priftërinjve. Në saje të shugurimit të tyre, priftërinjtë bëhen sipas Krishtit Bari i Mirë dhe thirren për ta imituar dhe për ta jetuar po atë dashuri bari-tore.

Dhurimi i Krishtit Kishës, fryt i dashurisë së tij, lidhet me atë përkushtim zanafilor që është tipike e dhëndrit ndaj nuses, ashtu siç shpeshherë sugjerojnë tekstet e shenjta. *Jezusi është Dhëndri i vërtetë* i cili i ofron verën e shpëtimit Kishës (krh. Gjn 2, 11). Ai, që është «kryet e Kishës... dhe shëlbues i Trupit» (Ef 5, 23), «e ka dashur Kishën dhe e ka flijuar vetveten për të për ta bërë të shenjtë duke e pastruar me lamje dhe me fjalë, që të bënte gati për vete një Kishë të lavdishme, të panjollë, të parru-

dhë, pa ndonjë send si këto, të jetë e shenjtë dhe e patëmetë» (Ef 5, 25-27). Po, Kisha është trupi, ku është i pranishëm dhe veprues Krishti Krye, por është edhe Nusja, e cila buron si Eva e re prej krahavorit të shporuar të Shëlbuesit në kryq: për këtë arsye Krishti qëndron «përpara» Kishës, «e ushqen dhe kujdeset» (Ef 5, 29) për të, me dhurimin e jetës së vet për të. Meshtari është i thirrur të jetë përngjasim i gjallë i Jezu Krishtit Dhëndër i Kishës:⁴⁹ me siguri ai mbetet gjithmonë pjesë e bashkësisë si besimtar, bashkë me të gjithë vëllezërit dhe motrat thirrur prej Shpirtit, por në saje të bërjes së tij sipas Krishtit Krye e Bari gjendet në këtë pozicion martesor përpara bashkësisë. «Duke qenë se paraqet Krishtin krye, bari dhe dhëndër të Kishës, meshtari vihet jo vetëm në Kishë, por edhe përpara Kishës».⁵⁰ Për këtë arsye është i thirrur që në jetën e tij shpirtërore të jetojë dashurinë e Krishtit dhëndër ndaj Kishën nuse. Jeta e tij duhet të ndriçohet dhe të drejtohet edhe prej kësaj veçorie martesore, që i kërkon të jetë dëshmitar i dashurisë martesore të Kri-

shtit, pra, të jetë i aftë për t'i dashur njerëzit me zemër të re, të madhe dhe të pastër, me shkëputje të vërtetë prej vetvetes, me përkushtim të plotë, të vazhdueshëm dhe besnik, bashkë me njëfarë «xhelozie» hyjnore (krh. 2 Kor 11, 2), me një butësi që mund të ketë madje edhe ngjyrimet e dashurisë amnore, të aftë për t'i marrë mbi vete «dhimbjet e lindjes» derisa «Krishti të formohet» te besimtarët (krh. Gal 4, 19).

[Dhurimi i vetes si përmbledhje e dashurisë baritore]

23. Parimi i brendshëm, virtyti që gjallëron dhe udhëheq jetën shpirtërore të priftit meqë është bërë sipas Krishtit Krye e Bari është *dashuria baritore*, pjesëmarrje e së njëjtës dashuri baritore të Jezu Krishtit: *dhuratë* falas e Shpirtit Shenjt, dhe në të njëjtën kohë *detyrë* e *apel* ndaj përgjigjes së lirë dhe përgjegjëse të priftit.

Përmbajtja thelbësore e dashurisë baritore është *dhurimi i vetvetes*, *dhurimi total i*

vetvetes bërë Kishës, në përngjasim dhe si bashkëndarje me dhurimin e Krishtit. «Dashuria baritore është ai virtyt me të cilin ne imitojmë Krishtin në dhurimin e tij të vetvetes dhe në shërbimin e tij. Nuk është vetëm ajo çka bëjmë, por *dhurimi i vetes sonë*, që tregon dashurinë e Krishtit për grigjën e tij. Dashuria baritore përcakton mënyrën tonë të të menduarit dhe të të vepruarit, mënyrën me të cilën ne krijojmë marrëdhënie me njerëzit. Dhe paraqitet veçanërisht e nevojshme për ne...».⁵¹

Dhurimi i vetvetes, rrënjë dhe përmbledhje e dashurisë baritore, ka si marrëse Kishën. Kështu ka qenë edhe për Krishtin i cili «e ka dashur Kishën dhe ka flijuar vetveten për të» (Ef 5, 25); kështu duhet të jetë edhe për meshtarin. Me dashurinë baritore që shpreh ushtrimin e mbarështimit meshtarak si «*amoris officium*»,⁵² «meshtari, që pranon thirrjen për mbarështim, është në gjendje që ta bëjë këtë një zgjedhje dashurie, për këtë arsye Kisha dhe shpirtrat bëhen interesi i tij parësor dhe, me këtë përshtirje konkrete, bëhet i aftë ta dojë Kishën e gji-

thëmbarshme dhe atë pjesë të saj, e cila i është besuar, me krejt zellin që një dhëndër ka ndaj nuses së vet». ⁵³ Dhurimi i vetvetes nuk ka kufij, duke qenë se shënohet prej po atij hovi apostolik dhe misionar të Krishtit, Bariut të mirë, i cili ka thënë: «Kam edhe tjera dele, që nuk janë të kësaj vathe. Edhe ato më duhet t'i bashkoj dhe do ta dëgjojnë zërin tim, do të bëhet një grigjë e vetme e një Bari i vetëm» (Gjn 10, 16).

Brenda bashkësisë së krishterë, dashuria baritore e meshtarit nxit dhe kërkon në një mënyrë të veçantë dhe specifike lidhjen e saj personale me priftin, të bashkuar në dhe me Ipeshkvin, siç shkruan qartë Koncili: «Dashuria baritore kërkon që priftërinjtë, nëse nuk duan të rendin kot, duhet të punojnë gjithmonë në bashkim të ngushtë me ipeshkvijtë dhe vëllezërit e tjerë në meshtari». ⁵⁴

I takon t'ia dhurojë vetëm Kishës, meqë ajo është trup dhe *nuse e Jezu Krishtit*. Për këtë arsye dashuria baritore e meshtarit i referohet parësisht Jezu Krishtit: vetëm nëse e do dhe i shërben Krishtit Krye e Bari,

dashuria bëhet burim, kriter, masë, impuls i dashurisë dhe i shërbimit të meshtarit ndaj Kishës, trup dhe nuse e Krishtit. Kjo ka qenë vetëdija e kthjelltë dhe e fortë e Palit apostull, që të krishterëve të Kishës në Korint u shkruan: «Përsa na përket neve, vetveten e shpallim shërbëtorët tuaj për dashuri të Jezusit» (2 Kor 4, 5). Është ky, sidomos, mësimi i qartë dhe programatik i Jezusit kur ia beson Pjetrit mbarështimin për të kullotur grigjën vetëm pas pohimit të trefishtë të dashurisë, madje të një dashurie parapëlqyese: «I tha për të tretën herë: “Simon Gjoni, a më do?”. Pjetri u trishtua pse e pyeti për të tretën herë: ‘A më do?’ dhe iu përgjigj: “Zotëri, Ti di gjithçka! Ti e di se të dua!”. I tha Jezusi: “Kulloti delet e mia!”» (Gjn 21, 17). Dashuria baritore, që e ka burimin e saj specifik në Sakramentin e Urdhrit të Shenjtë, e gjen shprehjen e vet të plotë dhe ushqimin e saj suprem në *Eukaristi*: «Kjo dashuri baritore – lexojmë në Koncil – buron sidomos prej Flisë eukaristike, e cila del pra se është qendra e rrënja e krejt jetës së priftërinjve, kështu që shpirti

meshtarak përpiket të pasqyrojë atë që realizohet mbi altar». ⁵⁵ Në fakt, në Eukaristi rri paraqitet, domethënë bëhet edhe një herë i pranishëm flijimi i kryqit, dhurimi total i Krishtit bërë Kishës së vet, dhurimi i trupit të tij të dhënë dhe i gjakut të tij të derdhur, si dëshmi supreme e të qenit të tij Krye e Bari, Shërbëtor e Dhëndër i Kishës. Pikërisht për këtë arsye, dashuria baritore e meshtarit jo vetëm buron prej Eukaristisë, por në kremtimin e saj gjen realizimin e saj më të lartë, ashtu si prej Eukaristisë merr hirin e përgjegjësinë për ta jetuar në mënyrë «flijuese» krejt ekzistencën e vet.

Vetë kjo dashuri baritore përbën *parimin e brendshëm dhe dinamik të aftë për të njësuar veprimtaritë e shumta dhe t'i ndryshme të meshtarit*. Falë saj mund të gjejë përgjigje kërkesa thelbësore dhe e përhershme e njësisë mes jetës së brendshme dhe veprimeve të shumta e përgjegjësiive të mbarështimit, kërkesë më shumë se kurrë urgjente në një kontekst socio-kulturor dhe kishtar fortësisht të shënuar prej kompleksitetit, fragmentimit dhe hallakatjes. Vetëm përqe-

ndrimi i çdo çasti dhe i çdo gjesti rreth zgjedhjes themelore dhe cilësore «për të dhënë jetën për grigjën» mund ta garantojë këtë njësi të gjallë, të domosdoshme për harmoninë dhe ekuilibrin shpirtëror të meshtarit. «Përkundrazi – na kujton Koncili – priftërinjtë mund ta arrijnë njësinë e jetës në zhvillimin e mbarështimit të tyre duke ndjekur shembullin e Krishtit Zot, ushqimi i të cilit ishte përmbushja e vullnesës të atij që e kishte dërguar për të realizuar veprën e tij... Kështu, duke përfaqësuar Bariun e mirë, në vetë ushtrimin e dashurisë baritore do të gjejnë lidhjen e përsosmërisë meshtarake që do të realizojë njësinë në jetën dhe në veprimtarinë e tyre».⁵⁶

Jeta shpirtërore në ushtrimin e mbarështimit

[Shugurimi është për misionin]

24. Shpirti i Zotit e ka shuguruar Krishtin dhe e ka dërguar për ta shpallur Un-

gjillin (krh. Lk 4, 18). Misioni nuk është një element i jashtëm dhe i vendosur përkrah shugurimit, por përbën drejtimin e brendshëm dhe jetësor të tij: *shugurimi është për misionin. Kështu, jo vetëm shugurimi, por edhe misioni qëndron nën shenjën e Shpirtit, nën ndikimin e tij shenjtërues*. Kështu ka qenë edhe për Jezusin. Kështu ka qenë edhe për apostujt dhe për pasardhësit e tyre. Kështu është edhe për krejt Kishën dhe në të edhe për priftërinjtë: të gjithë e marrin Shpirtin si dhuratë dhe si apel shenjtërie brenda dhe nëpërmjet përmbushjes së misionit.⁵⁷

Pra, ekziston një lidhje e ngushtë mes jetës shpirtërore të priftit dhe ushtrimit të mbarështimit të tij,⁵⁸ lidhje që Koncili e shpreh në këtë mënyrë: «Duke ushtruar mbarështimin e Shpirtit dhe të drejtësisë, ata konsolidohen në jetën e shpirtit, por me kusht që të jenë të dëgjueshëm ndaj mësimave të Shpirtit të Krishtit që i gjallëron dhe i drejton. Pra, priftërinjtë janë urdhëruar për një jetë të përsosur në saje të vetë veprimeve të shenjta që bëjnë përditë, si edhe në saje të krejt mbarështimit të tyre,

që e ushtrojnë në bashkim të ngushtë me Ipeshkvin dhe mes tyre. Por vetë shenjtëria e priftërinjve, nga ana e vet, ndihmon jo pak në përmbushjen e efektshme të mbarështimit të tyre».⁵⁹

«Jetoje misterin që të është vënë në duar!». Është kjo ftesa, porosia që Kisha ia drejton priftit në ritin e shugurimit, kur i dorëzohen dhuratat e popullit të shenjtë për flinë eukaristike. «Misteri», që prifti shpërndan (krh. 1 Kor 4, 1), është, në fund të fundit, vetë Jezu Krishti, që në Shpirtin Shenjt është burim shenjtërie dhe thirrjeje për shenjtërim. «Misteri» lyp që të jetë i futur në jetën e përditshme të priftit. Për këtë gjë kërkon një vigjilencë të madhe dhe një vetëdije të gjallë. Është përsëri riti i shugurimit që u paraprin fjalëve të kujtuara prej porosisë: «Bëhu i vetëdijshëm për atë që do të bësh». Qysh atëherë Pali e qortonte Timoteun ipeshkëv: «Mos e lër pas dore hirin që është në ty» (1 Tim 4, 14; krh. 2 Tim 1, 6).

Lidhja mes jetës shpirtërore dhe ushtrimit të mbarështimit meshtarak mund të gjejë një shpjegim edhe duke u nisur prej

dashurisë baritore të dhuruar nga sakramenti i Urdhrit të Shenjtë. Mbarështimi i meshtarit, pikërisht sepse është një pjesëmarrje në mbarështimin shpëtimtar të Jezu Krishtit Krye e Bari, nuk mund të mos e rishprehë dhe ta rijetojë dashurinë e vet baritore që njëkohësisht është burimi dhe shpirti i shërbimit të tij dhe i dhurimit të tij të vetvetes. Në realitetin e tij objektiv mbarështimi meshtarak është «*amoris officium*», sipas shprehjes së cituar të Shën Agustinit: pikërisht ky realitet objektiv vendoset si themel dhe apel për një *ethos* përkatës, që nuk mund të jetë tjetër veçse ai i të jetuarit të dashurisë, siç tregon Shën Agustini: «*Sit amoris officium pascere dominicum gregem*».⁶⁰ Ky *ethos*, dhe pra jeta shpirtërore, nuk është tjetër përveçse pranimi me vetëdije dhe në liri, e si pasojë me mendje, zemër, vendime dhe veprime, «i së vërtetës» së mbarështimit meshtarak si «*amoris officium*».

[Vetëdija e të qenit mbarështues i Krishtit]

25. Që një jetë shpirtërore të zhvillohet përmes ushtrimit të mbarështimit është thelbësore që meshtari të ripërtërijë vazhdimisht dhe të thellojë gjithnjë e më shumë *vetëdijen e të qenit mbarështues i Jezu Krishtit* në saje të shugurimit sakramental dhe të bërjes sipas Tij Krye e Bari i Kishës.

Një vetëdije e tillë jo vetëm i përgjigjet natyrës së vërtetë të misionit që meshtari kryen në dobi të Kishës dhe të njerëzimit, por vendos edhe për jetën shpirtërore të meshtarit që e përmbush atë mision. Meshtari, në fakt, zgjidhet prej Krishtit jo si të ishte «një send», por si një «person»: ai nuk është një vegël e palëvizshme dhe pasive, por një «vegël e gjallë», siç shprehet Konkili, pikërisht aty ku flet për detyrimin për t'u prirur drejt përsosmërisë.⁶¹ Konkili flet përsëri për meshtarët si «ortakë dhe bashkëpunëtorë» të Hyjit «të shenjtë e shenjtërues».⁶²

Në këtë kuptim në ushtrimin e mbarështimit është thellësisht i përfshirë personi

i vetëdijshëm, i lirë dhe i përgjegjshëm i meshtarit. Lidhja me Jezu Krishtin, që sigurojnë shugurimi dhe bërja sipas sakramentit të Urdhrit të Shenjtë, bazon dhe kërkon prej meshtarit një lidhje të mëtejshme që jepet prej «qëllimit», domethënë prej vullnetit të vetëdijshëm dhe të lirë për të bërë, nëpërmjet gjestit mbarështues, atë që Kisha ka qëllim të bëjë. Një lidhje e tillë, për natyrë të saj, synon të bëhet sa më e gjerë dhe sa më e thellë, duke përfshirë mendjen, ndjenjat, jetën, domethënë një sërë «gatishmëri» morale dhe shpirtërore në përputhje me gjestet mbarështuese që meshtari bën.

Nuk ka dyshim që ushtrimi i mbarështimit meshtarak, në veçanti kremtimi i Sakramenteve, e merr efektshmërinë e vet shpëtimtare prej vetë veprimit të Jezu Krishtit bërë i pranishëm në Sakramente. Por për një plan hyjnor, që dëshiron të lartësojë falasshmërinë absolute të shpëtimit duke e bërë njeriun një «të shpëtuar» dhe njëkohësisht një «shpëtimtar» – gjithmonë dhe vetëm në Jezu Krishtin –, efektshmëria e ushtrimit të mbarështimit kushtëzohet

edhe prej pranimit e pjesëmarrjes më të madhe apo më të vogël njerëzore.⁶³ Në veçanti, shenjtëria më e madhe apo më e vogël e mbarështuesit ndikon realisht në kumtimin e Fjalës, në kremtimin e Sakramenteve, në udhëheqjen e bashkësisë në dashuri. Është ajo që pohon me qartësi Koncili: «Vetë shenjtëria e priftërinjve (...) ndihmon jo pak në përmbushjen e efektshme të mbarështimit të tyre: nëse është e vërtetë se hiri i Hyjit mund të realizojë veprën e shpëtimit edhe nëpërmjet mbarështuesve të padenjë, kjo nuk do të thotë se zakonisht Hyjit nuk i parapëlqen t'i shfaqë veprat e veta të madhërueshme nëpërmjet atyre të cilët, duke u bërë më të dëgjueshëm ndaj shtytjeve dhe drejtimit të Shpirtit Shenjt, mund të thonë së bashku me Apostullin, falë bashkimit të ngushtë me Krishtin dhe shenjtërisë së tyre të jetës: “jetoj, por jo më unë, në mua jeton Krishti. E këtë jetë që tani e jetoj në trup, e jetoj në fenë e Birit të Hyjit, i cili më deshi dhe e flijoi veten për mua” (Gal 2,20)».⁶⁴

Vetëdija e të qenit mbarështues i Jezu

Krishtit Krye e Bari sjell edhe vetëdijen mirënjohëse dhe të gëzueshme ndaj një hiri të veçantë të marrë prej Jezu Krishtit: hirin e të qenit zgjedhur falas nga Zoti si «vegël e gjallë» e veprës së shpëtimit. Kjo zgjedhje dëshmon dashurinë e Jezu Krishtit për meshтарin. Pikërisht kjo dashuri, si dhe më shumë se çdo dashuri tjetër, kërkon përgjigje. Pas ngjalljes së tij, Jezusi i drejton Pjetrit pyetjen themelore mbi dashurinë: «Simon Pjetri, a më do ti më shumë se këta?». Pastaj përgjigjes së Pjetrit i pason dorëzimi i misionit: «Kulloti qengjat e mi» (Gjn 21, 15). Jezusi i kërkon Pjetrit nëse e do, përpara dhe që t'i dorëzojë grigjën e vet. Por, në realitet, prej dashurisë së lirë dhe paraprirëse të vetë Jezusit zë fill kërkesa që Ai i bën apostullit dhe dorëzimi i «deleve të veta» atij. Kështu, çdo gjest mbarështues, ndërsa na çon për ta dashur dhe për t'i shërbyer Kishës, na shtyn për t'u pjekur gjithnjë e më shumë në dashurinë dhe në shërbimin ndaj Jezu Krishtit Krye, Bari dhe Dhëndër të Kishës, një dashuri që përvijohet gjithmonë si përgjigje ndaj asaj parapri-

rëse, të lirë dhe mirënjohëse të Hyjit në Krishtin. Nga ana tjetër, rritja e dashurisë ndaj Jezu Krishtit përcakton rritjen e dashurisë ndaj Kishës: «Jemi barinj të tuaj (*pascimus vobis*), me ju jemi ushqyer (*pascimur vobiscum*). Zoti na e dhashtë forcën që t'ju duam deri në atë pikë sa të mund të vdesim për ju, ose faktikisht ose me zemër (*aut effectum aut affectum*)».⁶⁵

[Mbarështues i Fjalës, i Sakramentit, i Dashurisë]

26. Falë mësimit të çmuar të Koncilit II të Vatikanit,⁶⁶ mund të kuptojmë kushtet dhe kërkesat, mënyrat dhe frytet e lidhjes së thellë që ekziston mes jetës shpirtërore të meshtarit dhe ushtrimit të mbarështimit të tij të trefishtë: të Fjalës, të Sakramentit dhe të shërbimit të Dashurisë.

Para së gjithash, meshtari është *mbarështues i Fjalës së Hyjit*, është shuguruar dhe dërguar për t'ua shpallur të gjithëve Ungjillin e Mbretërisë, duke thirrur çdo njeri në

dëgjesën e fesë dhe duke i çuar besimtarët tek një njohje dhe tek një bashkim gjithnjë e më i thellë i misterit të Hyjit, zbuluar dhe komunikuar neve në Krishtin. Për këtë arsye, vetë meshtari i pari duhet të zhvillojë një familjaritet të madh personal me Fjalën e Hyjit: nuk i mjafton të njohë aspektin gjuhësor dhe atë ekzegjetik, që sigurisht është i nevojshëm; i duhet t'i afrohet Fjalës me zemër të butë dhe lutëse, me qëllim që ajo ta depërtojë në thellësi të mendimeve dhe të ndjenjave të tij dhe të krijojë në të një mendësi të re – «*mendësinë e Krishtit*» (1 Kor 2, 16) –, në mënyrë që fjalët, zgjedhjet dhe qëndrimet e tij të jenë gjithnjë e më shumë një transparencë, një kumtim dhe një dëshmi e Ungjillit. Vetëm «duke qëndruar» në Fjalën, meshtari bëhet nxënës i përsosur i Zotit, do ta njohë të vërtetën dhe do të jetë me të vërtetë i lirë, duke tejkaluar çdo kushtëzim kundërshtues ose të huaj për Ungjillin (krh. Gjn 8, 31-32). Meshtari duhet të jetë «besimtari» i parë i Fjalës, me vetëdijen e plotë se fjalët e mbarështimit të tij nuk janë «të vetat», por të Atij që e ka dërguar.

Ai nuk është pronari i kësaj Fjale: është shërbëtori i saj. Ai nuk është i vetmi zotëruar i kësaj Fjale: është borxhli ndaj Popullit të Hyjit. Pikërisht sepse ungjillëzon dhe që të ungjillëzojë, meshtari, ashtu si edhe Kisha, duhet të rritet në vetëdijen e nevojës së vet të përhershme që ka për t'u ungjillëzuar.⁶⁷ Ai e kumton Fjalën si «mbarështues», pjesëmarrës në autoritetin profetik të Krishtit dhe të Kishës. Për këtë arsye, për ta pasur në vetvete dhe për t'u dhënë besimtarëve garancinë e përçimit të Ungjillit në tërësinë e tij meshtari është i thirrur që të kultivojë një ndjeshmëri, një dashuri dhe një gatishmëri të veçantë ndaj Traditës së gjallë të Kishës dhe të Magjisterit të saj: këto nuk janë të huaja për Fjalën, por shërbejnë për interpretimin e saj të drejtë dhe ruajnë kuptimin autentik të saj.⁶⁸

Kryesisht në *kremtimin e Sakramenteve* dhe në kremtimin e Liturgjisë së Orëve meshtari është i thirrur që ta jetojë dhe ta dëshmojë njësinë e thellë mes ushtrimit të mbarështimit të vet dhe jetës së vet shpirtërore: dhurata e hirit që i është bërë Kishës

bëhet parim shenjtërie dhe apel për shenjtërim. Edhe për meshtarin vendi me të vërtetë qendror, në mbarështim dhe në jetën shpirtërore, është Eukaristia, sepse në të «përmbledhet krejt pasuria shpirtërore e Kishës, domethënë vetë Krishti, Pashka jonë, buka e gjallë që, nëpërmjet mishit të vet të gjallëruar prej Shpirtit Shenjt, u jep jetë një-rëzve, të cilët janë në këtë mënyrë të dërguar dhe të shtyrë të paraqesin së bashku me të vetveten, punën e tyre dhe të gjitha gjërat e krijuara».⁶⁹

Prej Sakramenteve të ndryshme, e në veçanti prej hirit specifik dhe të posaçëm të secilit prej tyre, jeta shpirtërore e priftit merr ngjyrimë të veçanta. Ajo, në fakt, strukturohet dhe formohet prej karakteristikave dhe kërkesave të shumëllojshme të Sakramenteve të ndryshme të kremtuara dhe të jetuara.

Një fjalë të veçantë dua ta ruaj për Sakramentin e Pendesës, të cilin meshtarët e mbarështojnë, por të cilin meshtarët edhe duhet ta marrin, duke u bërë dëshmitarë të zemërdhembshurisë së Hyjit për mëkata-

rët. Jeta shpirtërore dhe baritore e meshtarit, si edhe ajo e vëllezërve të tij laikë dhe rregulltarë, varet, për cilësinë dhe zellin e saj, prej praktikimit të qëndrueshëm dhe të ndërgjegjshëm personal të Sakramentit të Pendesës. Po i riparaqes këtu ato që kam shkruar në Nxitjen *Reconciliatio et Pœnitentia*: «Jeta shpirtërore dhe baritore e meshtarit, si edhe ajo e vëllezërve të tij laikë dhe rregulltarë, varet, për cilësinë dhe zellin e saj, prej praktikimit të qëndrueshëm dhe të ndërgjegjshëm personal të Sakramentit të Pendesës. Kremtimi i Eukaristisë dhe mbarrësimi i Sakramenteve të tjera, zelli bari-
tor, marrëdhënia me besimtarët, bashkimi me sivëllezërit, bashkëpunimi me Ipeshkvin, jeta e lutjes, me një fjalë krejt ekzistenca meshtarake pëson një rënie të pafund, nëse mungon, si pasojë e pakujdesisë ose për çfarëdolloj arsyeje, marrja, periodike dhe e frymëzuar prej fesë dhe devocionit të vërtetë, e Sakramentit të Pendesës. Te një prift që nuk rrëfëhet më apo që rrëfëhet keq, *të qenit e tij prift dhe të bërit të tij priftin* do ta ndiente shumë shpejt, dhe këtë do ta vë-

rente edhe Bashkësia, bari i së cilës ai është».⁷⁰

Në fund, meshtari është i thirrur ta rrietojë autoritetin dhe shërbimin e Jezu Krishtit Krye e Bari të Kishës duke *gjallëruar dhe duke e drejtuar bashkësinë kishtare*, ose duke e mbledhur «familjen e Hyjit si vëllazëri të gjallë dhe të bashkuar» dhe duke e çuar atë «drejt Atit nëpërmjet Krishtit në Shpirtin Shenjt».⁷¹ Ky «munus regendi» është detyrë mjaft delikate dhe komplekse, që përfshin, përveç vëmendjes ndaj çdo personi dhe ndaj çdo thirrjeje, aftësinë për t'i bashkërenditur të gjitha dhuratat dhe karizmat që Shpirti nxit në bashkësi, duke i verifikuar dhe duke i vlerësuar për ndërtimin e Kishës gjithmonë në bashkim me Ipeshkvijtë. Bëhet fjalë për një mbarështim që i kërkon meshtarit një jetë të dendur shpirtërore, të pasur me ato cilësi dhe virtyte që janë tipike të personit që «udhëheq» dhe «drejton» një bashkësi, «të plakut» në kuptimin më fisnik dhe më të pasur të fjalës: të tilla janë besnikëria, koherenca, urtia, pranimi i të gjithëve, dashamirësia, vendo-

smëria dashamirëse për gjërat thelbësore, liria nga pikëpamje shumë subjektive, mosinteresi personal, durimi, shija për angazhimin e përditshme, besimi në punën e fshehur të hirit që shfaqet tek të thjeshtët dhe të varfrit (krh. Tit 1, 7-8).

Ekzistenca meshtarake dhe radikalizmi ungjillor

*[Këshillat ungjillore
shprehje të radikalizmit ungjillor]*

27. «Shpirti i Zotit është mbi mua» (Lk 4, 18). Shpirti Shenjt i dhënë prej Sakramentit të Urdhrit të Shenjtë është burim shenjtërie dhe apel për shenjtërim, jo vetëm sepse e bën meshtarin sipas Krishtit Krye e Bari të Kishës dhe i beson misionin profetik, meshtarak e mbretëror për ta përmbushur atë në emër dhe në personin e Krishtit, por edhe sepse gjallëron dhe këndell ekzistencën e tij të përditshme, duke e pasuruar me dhurata dhe kërkesa, me virtyte dhe

impulse, që përmbliidhen në dashurinë baritore. Një dashuri e tillë është përmbledhje njësuese e vlerave dhe e virtyteve ungjillore dhe njëkohësisht forcë që mban zhvillimin e tyre deri në përsosmërinë e krishterë.⁷²

Për të gjithë të krishterët, pa përjashtuar asnjë, radikalizmi ungjillor është një kërkesë themelore dhe prej të cilës nuk mund të hiqet dorë, që buron prej apelit të Krishtit për ta ndjekur dhe për ta imituar, në saje të bashkimit të thellë të jetës me Të ideuar prej Shpirtit Shenjt (krh. Mt 8, 18 e vijim; 10, 37 e vijim; Mk 8, 34 e vijim; 10, 17-21; Lk 9, 5 e vijim). Kjo kërkesë parashtrrohet edhe për meshtarët, jo vetëm pse janë «në» Kishë, por edhe pse janë «përpara» Kishës, meqë janë bërë sipas Krishtit Krye e Bari, aftësuar dhe angazhuar në mbarështimin e urdhëruar, këndellur prej dashurisë baritore. Tani, brenda dhe si shfaqje e radikalizmit ungjillor gjendet një lulëzim i pasur me shumëllojshmëri virtytesh dhe kërkesash etike, të cilat janë vendimtare për jetën baritore e shpirtërore të meshtarit, si për shembull, feja, përvujtëria përpara misterit

të Hyjit, mëshira, matura. Shprehje e privilegjuar e radikalizmit ungjillor janë «këshillat e ndryshme ungjillore», të cilat Jezusi i propozon në Fjalimin e Malit (krh. Mt 5-7) dhe mes tyre ngushtësisht të bashkërenditura janë *këshillat e dëgjësës, të pastërtisë dhe të varfërisë*.⁷³ meshtari është i thirrur t'i jetojë sipas atyre mënyrave, dhe më thellësisht sipas atyre qëllimeve e atij kuptimi zanafillor, që rrjedhin prej vetë identitetit të priftit dhe që e shprehin atë.

[Dëgjesa apostolike]

28. «Mes virtyteve që më shumë janë të nevojshme në mbarështimin e meshtarëve, kujtojmë atë gatishmëri shpirtërore që i bën të jenë gjithnjë të gatshëm për të plotësuar jo dëshirat vetjake, por përmbushjen e vullnesës së atij që i ka dërguar».⁷⁴ Është *dëgjesa*, që në rastin e jetës shpirtërore të meshtarit riveshet me disa karakteristika të veçanta.

Ajo është, para së gjithash, një *dëgjese* «apostolike», në kuptimin që njeh, do dhe

i shërben Kishës në strukturën e saj hierar-kike. Në fakt, mbarështimi meshtarak nuk jepet përveçse në bashkim me Papën dhe me Kolegjin e Ipeshkvijve, në veçanti me Ipeshkvin dioqezan vetjak, të cilët meri-tojnë «respekt birnor dhe dëgjese», që premtohen në ritin e shugurimit. Ky «nën-shtrim» ndaj atyre që janë të veshur me au-toritete kishtar nuk ka të bëjë aspak me përlësinë, por rrjedh prej lirisë së përgjegj-shme të priftit, i cili pranon jo vetëm kërke-sat e një jete kishtare organike dhe të organizuar, por edhe atë të një hiri shoshi-tës dhe përgjegjës në vendimet kishtare, që Jezusi ua ka garantuar apostujve të vet dhe pasardhësve të tyre, që të ruhet me besni-këri misteri i Kishës dhe që uniteti i bashkë-sisë së krishterë të shërbehet në ecjen e vet të njësishtme drejt shpëtimit.

Dëgjesa autentike e krishterë, e moti-vuar në mënyrë të drejtë dhe e jetuar pa servilizëm, e ndihmon priftin ta ushtrojë me transparencë ungjillore autoritetin që i është dhënë ndaj Popullit të Hyjit: pa auto-ritarizma dhe pa zgjedhje demagogjike.

Vetëm ai që di të jetë i dëgjueshëm në Krishtin, di si të kërkojë, sipas Ungjillit, dëgjuesën e të tjerëve.

Po ashtu dëgjesa priftërore paraqet një *kërkesë «bashkësore»*: nuk është dëgjesa e një personi që individualisht ka lidhje me autoritetin, por është thellësisht e futur në njësinë e priftit, që si i tillë është thirrur të jetojë bashkëpunimin e njëzëshëm me Ipeshkvin dhe, nëpërmjet tij, me pasardhësin e Pjetrit.⁷⁵

Ky aspekt i dëgjesës së meshtarit lyp një asketizëm të madh, qoftë në kuptimin e një zakoni që nuk duhet të lidhet tepër me pëlqimet dhe pikëpamjet vetjake, qoftë në kuptimin e lënies së hapësirës për sivëllezërit që të kenë mundësi t'i vlerësojnë talentet dhe aftësitë e tyre, jashtë çdo xhelozie, zilie dhe rivaliteti. Dëgjesa e meshtarit është një dëgjesë solidare, që zë fill prej faktit se i përket një presbiteri të vetëm dhe se gjithmonë brenda tij e me të shpreh orientime e zgjedhje të bashkëpërgjegjshme.

Në fund, dëgjesa meshtarake ka një *karakter të veçantë «baritor»*. Domethënë je-

tohet në një klimë gatishmërie të vazhdueshme aq sa e lë veten të kapet, gati «të hahet», prej nevojave dhe kërkesave të grigjës. Këto të fundit duhet të kenë një racionalitet të drejtë, e nganjëherë duhet të përzgjidhen dhe të verifikohen, por është e pamohueshme që jeta e priftit është «e zënë» në mënyrë të plotë prej urisë për Ungjillin, fenë, shpresën dhe dashurinë ndaj Hyjit e misterit të tij, që pak a shumë në mënyrë të vetëdijshme është e pranishme në Popullin e Hyjit që i është besuar.

[Virgjëria dhe celibati]

29. «Ndër ta [këshillat ungjillore] – shkruan Koncili – dallon dhurata e çmuar e hirit hyjnor, dhënë prej Atit disave (krh. Mt 19,11; 1 Kor 7,7), për t’iu përkushtuar më lehtë dhe pa zemër të ndarë (krh. 1 Kor 7,32-34) vetëm Hyjit në virgjëri dhe celibat. Kjo përkore e përsosur për mbretërinë e qiellit është nderuar gjithmonë në një mënyrë të veçantë prej Kishës si shenjë dhe

nxitje e dashurisë dhe burim i posaçëm i frytshmërisë shpirtërore në botë». ⁷⁶ Në *virgjëri* dhe në *celibat* pastërtia ruan domethënien e saj zanafillore, domethënë atë të një seksualiteti njerëzor të jetuar si shfaqje autentike dhe shërbim i çmuar ndaj dashurisë së bashkimit dhe të dhurimit ndërpersonal. Kjo domethënie ekziston plotësisht në virgjëri, që realizon, edhe në heqjen dorë prej martesës, «domethënien martesore» të trupit përmes një bashkimi dhe një dhurimi vetjak Jezu Krishtit dhe Kishës së tij, që parashënojnë dhe hershojnë bashkimin dhe dhurimin e përsosur dhe përfundimtar të së përtëjshmes: «Në virgjëri, edhe trupërisht, njeriu është në pritje të dasmës eskatologjike të Krishtit me Kishën, duke iu dhuruar plotësisht Kishës në shpresën se Krishti do t'i dhurohet asaj në të vërtetën e plotë të jetës së amshuar». ⁷⁷

Nën këtë dritë mund të kuptohen dhe të vlerësohen më lehtësisht motivet e zgjedhjes shumëshekullore që Kisha në Perëndim ka bërë dhe ka ruajtur, me gjithë vështirësitë dhe kundërshtitë e bëra për-

gjatë shekujve, që t'ua japë urdhrin meshtarak vetëm njerëzve që vërtetojnë se janë të thirrur prej Hyjit në dhuratën e pastërtisë në celibat absolut dhe të përhershëm.

Etërit sinodalë me qartësi dhe me forcë kanë shprehur mendimin e tyre në një Dokument të rëndësishëm, i cili meriton të referohet i plotë dhe fjalë për fjalë: «Duke mos ndryshuar disiplinën e Kishave Lindore, Sinodi, i bindur se pastërtia e përsosur në celibatin meshtarak është një karizëm, u kujton priftërinjve se ajo përbën një dhuratë të paçmueshme të Hyjit për Kishën dhe paraqet një vlerë profetike për botën e sotme. Ky Sinod sërish dhe me forcë pohon atë që Kisha Latine dhe disa rite lindore e kërkojnë, domethënë që meshtaria t'u jepet vetëm atyre burrave që kanë marrë prej Hyjit dhuratën e thirrjes në celibatin e pastër (pa paragjykuar traditën e disa Kishave Lindore dhe të rasteve të veçanta të klerit që martohet, të cilët kanë ardhur nga kthimi në katolicizëm, për të cilin bëhet përjashtim në Enciklikën e Palit VI *Sacerdotalis Cælibatus*, nr. 42). Sinodi nuk dëshiron të

lërë asnjë dyshim në mendjen e të gjithëve mbi vullnesën e prerë të Kishës për të mbajtur ligjin që kërkon celibatin lirisht të zgjedhur dhe të përjetshëm për kandidatët që synojnë shugurimin meshtarak në ritin latin. Sinodi nxit që celibati të paraqitet dhe të shpjegohet në pasurinë e vet të plotë biblike, teologjike dhe shpirtërore, si dhuratë e çmuar dhënë prej Hyjit Kishës së tij dhe si shenjë e Mbretërisë që nuk është e kësaj bote, shenjë e dashurisë së Hyjit ndaj kësaj bote, si edhe shenjë e dashurisë së pandashme të meshtarit ndaj Hyjit e Popullit të Tij, me qëllim që celibati të shihet si pasurim pozitiv i meshtarisë».⁷⁸

Është veçanërisht e rëndësishme që meshtari të kuptojë motivimin teologjik të ligjit kishtar mbi celibatin. Si ligj, shpreh vullnesën e Kishës më përpara se të shprehë vullnesën e subjektit të shprehur prej gatishmërisë së tij. Por vullnesa e Kishës e gjen motivimin e vet të fundit në *lidhjen që celibati ka me Urdhrin e Shenjtë*, i cili e bën meshtarin sipas Jezu Krishtit Krye e Dhëndër të Kishës. Kisha, si Nuse e Jezu Krishtit, dë-

shiron të duhet prej meshtarit në mënyrë totale dhe ekskluzive ashtu siç Jezu Krishti Krye e Dhëndër e ka dashur. Pra, celibati meshtarak është dhurim i vetvetes *në dhe me* Krishtin *ndaj* Kishës së tij dhe shpreh shërbimin e meshtarit ndaj Kishës në dhe me Zotin.

Për një jetë të përshtatshme shpirtërore të meshtarit nevojitet që celibati të konsiderohet dhe të jetohet jo si një element i izoluar apo vetëm negativ, por si një aspekt me orientim pozitiv, specifik dhe karakteristik i meshtarit: ai, duke lënë babanë dhe nënën, ndjek Jezusin Bari të mirë, në një bashkim apostolik, në shërbim të Popullit të Hyjit. Pra, celibati duhet të pranohet me vendosmëri të lirë e dashamirëse dhe të ripërtërihet vazhdimisht, si dhuratë e paçmueshme e Hyjit, si «stimul i dashurisë baritore»,⁷⁹ si pjesëmarrje e veçantë në atësinë e Hyjit dhe në frytshmërinë e Kishës, si dëshmi ndaj botës e Mbretërisë eskatologjike. Për t'i jetuar të gjitha kërkesat morale, baritore dhe shpirtërore të celibatit meshtarak është absolutisht e domosdo-

shme lutja e përvuajtë dhe plot besim, gjë për të cilën na paralajmëron edhe Koncili: «Dhe në botën e sotme, sa më tepër që vetëpërmbytja e përsosur të duket e pamundur prej shumë vetëve, aq me më shumë përvujtëri e qëndrueshmëri priftërinjtë duhet të kërkojnë së bashku me Kishën hirin e besnikërisë, që kurrë nuk i mohohet atij që e kërkon. T'u drejtohen në të njëjtën kohë mjeteve të mbinatyrshme dhe të natyrshme të cilat janë në dispozicion të të gjithëve».⁸⁰ Do të jetë sërish lutja e cila, e bashkëngjitur me Sakramentet e Kishës dhe me angazhimin asketik, që do të japë shpresë në vështirësi, falje në mangësi, besim dhe guxim në rifillimin e ecjes.

[Varfëria ungjillore]

30. Në lidhje me *varfërinë ungjillore* Etërit sinodalë kanë bërë një përshkrim shumë të përmbledhur dhe të thellë, duke e paraqitur si «nënshtrim të të gjitha të mirave ndaj të Mirës më të madhe të Hyjit dhe të Mbre-

tërisë së tij».⁸¹ Në realitet, vetëm ai që e sodit dhe e jeton misterin e Hyjit si të vetmen dhe më të madhen të Mirë, si Pasurinë e vetme dhe përfundimtare, mund të kuptojë dhe të realizojë varfërinë, që me siguri nuk është përcmim dhe mospranim i të mirave materiale, por është përdorim mirënjohës dhe i përzemërt i këtyre të mirave dhe njëkohësisht dorëheqje e gëzueshme ndaj tyre me liri të madhe të brendshme, domethënë në përkim me Hyjin dhe me planet e tij.

Varfëria e meshtarit, në sajë të bërjes sakramentale sipas Krishtit Krye e Bari, merr shenja dalluese të caktuara «baritore», mbi të cilat, duke marrë dhe duke zhvilluar mësimin konciliar,⁸² janë ndalur Etërit sinodalë. Ndër të tjera shkruajnë: «Meshtarët, nën shembullin e Krishtit që nga i pasur siç ishte është bërë i varfër për dashurinë tonë (krh. 2 Kor 8, 9), duhet t'i konsiderojnë të varfrit dhe më të dobëtit si besuar atyre në mënyrë të veçantë dhe duhet të jenë të aftë ta dëshmojnë varfërinë me një jetë të thjeshtë dhe asketike, duke qenë tashmë të mësuar të heqin dorë në mënyrë bujare nga

gjërat e tepërta (Optatam totius, 9; C.I.C., kan. 282)».⁸³

Është e vërtetë se «punëtori ka tagër në rrogën e vet» (Lk 10, 7) dhe se «Zoti ka caktuar që ata, të cilët shpallin Ungjillin, të jetojnë prej Ungjillit» (1 Kor 9, 14), por është po aq e vërtetë se kjo e drejtë e apostullit në asnjë mënyrë nuk mund të ngatërrohet me çfarëdolloj pretendimi për ta përdorur shërbimin ndaj Ungjillit dhe Kishës për përfitime dhe interesa që mund të rrjedhin prej këtij shërbimi. Vetëm varfëria i siguron meshtarit gatishmërinë e vet për t'u dërguar aty ku vepra e tij është më e dobishme dhe më urgjente, edhe duke u flijuar personalisht. Është kusht dhe premisë e domosdoshme e butësisë së apostullit ndaj Shpirtit Shenjt, që e bën të gatshëm «të shkojë», pa gjëra të tepërta dhe pa lidhje, duke ndjekur vetëm vullnesën e Mësuesit (krh. Lk 9, 57-62; Mk 10, 17-22).

Personalisht i futur në jetën e bashkësisë dhe përgjegjës i saj, meshtari duhet të ofrojë edhe dëshminë e një «transparence» totale në administrimin e të mirave të vetë ba-

shkësisë, që ai nuk do t'i trajtojë kurrë sikur të ishte një trashëgimi e vetja, por si diçka për të cilën duhet t'i japë llogari Hyjit dhe vëllezërve, e sidomos të varfërve. Pastaj vetëdija se i përket të vetmit presbiter do ta shtyjë meshtarin të angazhohet për të favorizuar qoftë një shpërndarje të drejtë të të mirave mes vëllezërve, qoftë një përdorim të përbashkët të të mirave (krh. Vap 2, 42-47).

Liria e brendshme, që varfëria ungjillore ruan dhe ushqen, e aftëson priftin të qëndrojë afër më të dobtëve, të bëhet më solidar me përpjekjet e tyre për ndërtimin e një shoqërie më të drejtë, të jetë më i ndjeshëm dhe më i aftë për të kuptuar dhe për të shqyrtuar dukuritë që kanë të bëjnë me aspektin ekonomik dhe shoqëror të jetës, të nxisë zgjedhjen parapëlqyese të të varfërve: kjo, pa përjashtuar asnjë prej kumtimit dhe dhuratës së shpëtimit, të dijë të përkulet mbi të vegjlit, të varfrit, të mënjanuarit e çfarëdo lloji, sipas modelit dhënë prej Jezusit gjatë zhvillimit të mbarështimit të tij profetik dhe meshtarak (krh. Lk 4, 18).

As nuk duhet të harrohet domethënia profetike e varfërisë meshtarake, veçanërisht urgjente në shoqërinë e pasur dhe konsumiste: «Meshtari më të vërtetë i varfër është me siguri një shenjë konkrete e ndarjes, e heqjes dorë dhe e mosnënshtrimt ndaj tiranisë së botës së sotme, e cila e vë çdo besim të saj në para dhe në siguri materiale».⁸⁴

Jezu Krishti, i cili mbi kryq e çoi në përsosmëri dashurinë e vet baritore me anë të një zhveshjeje të jashtme dhe të brendshme të skajshme, është modeli dhe burimi i virtyteve të dëgjuesës, të pastërtisë dhe të varfërisë, që meshtari është i thirrur t'i jetojë si shprehje e dashurisë së tij baritore për vëllezërit. Sipas asaj që Pali u shkruan Filipianëve, meshtari duhet të ketë «po ato ndjenja» që pati edhe Jezusi, duke u zhveshur prej «un-it» të vet, për të gjetur, në dashurinë e dëgjueshme, të pastër dhe të varfër, rrugën mësuese të bashkimit me Hyjin dhe të njësisë me vëllezërit (krh. Fil 2, 5).

Përkatësia dhe përkushtimi ndaj Kishës së veçantë

*[Inkardinimi
sjell zgjedhje shpirtërore dhe baritore]*

31. Si çdo jetë shpirtërore autentikisht e krishterë, edhe ajo e meshtarit zotëron një *përmasë kishtare thelbësore dhe të pamohueshme*: është pjesëmarrje në shenjtërinë e vetë Kishës, që në *Besojmë* e shpallim si «Bashkësinë e shenjtërve». Shenjtëria e të krishterit rrjedh prej shenjtërisë së Kishës, të cilën e shpreh dhe në të njëjtën kohë e pasuron. Kjo përmasë kishtare shprehet në mënyra, qëllime dhe domethënie të veçanta në jetën shpirtërore të priftit, në saje të lidhjes së tij specifike me Kishën, gjithmonë duke u nisur prej bërjes së tij sipas Krishtit Krye e Bari, prej mbarështimit të urdhëruar, prej dashurisë së tij baritore.

Në këtë perspektivë duhet të konsiderohet si vlerë shpirtërore e priftit përkatësia e përkushtimi i tij ndaj Kishës së veçantë. Në realitet, këto nuk motivohen vetëm nga

arsye organizative e disiplinore. Përkundrazi, lidhja me Ipeshkvin në të vetmin presbiter, bashkëndarja e përkujdesjes së tij kishtarë, përkushtimi i kujdesit ungjillor të Popullit të Hyjit në kushtet konkrete historike dhe mjedisore të Kishës së veçantë janë elemente prej të cilëve nuk mund të hiqet dorë kur përvijohet bërja sipas Krishtit e meshtarit dhe jeta e tij shpirtërore. Në këtë kuptim inkardinimi nuk është vetëm një marrëveshje thjeshtë juridike, por sjell edhe një seri qëndrimesh e zgjedhjesh shpirtërore e baritore, të cilat ndihmojnë në dhënien e një fizionomie të veçantë të figurës thirrore të priftit.

Është e nevojshme që meshtari të ketë bindjen se «të qenët e tij në një Kishë të veçantë», përbën, prej vetë natyrës së vet, një element cilësues për ta jetuar përsheptërinë e krishterë. Në këtë kuptim prifti gjen pikërisht në përkatësinë dhe në përkushtimin e tij ndaj Kishës së veçantë një burim domethëniesh, kriteresh shoshitëse dhe vepruese, të cilat i japin formë misionit të tij baritor dhe jetës së tij shpirtërore.

Në ecjen drejt përsosmërisë mund të ndihmojnë edhe frymëzime të tjera ose referime ndaj traditave të tjera të jetës shpirtërore, të afta për ta pasuruar jetën meshtarake të tyre dhe për të gjallëruar presbiterin me dhurata të paçmueshme shpirtërore. Ky është rasti i shumë grupeve kishtare të vjetra dhe të reja, që pranojnë në rrethin e tyre edhe meshtarë: nga shoqëritë e jetës apostolike te institutet priftërore shekullare, nga format e ndryshme të bashkimit dhe të bashkëndarjes shpirtërore te lëvizjet kishtare. Meshtarët, që i përkasin urdhrave dhe kongregatave rregulltare, janë një pasuri shpirtërore për krejt presbiterin dioqezan, të cilit i ofrojnë ndihmë me karizma specifike dhe mbarështime cilësore, duke nxitur me praninë e tyre Kishën e veçantë që të jetojë më fortësisht hapjen e saj të gjithëmbarshme.⁸⁵

Përkatësia e meshtarit një Kishe të veçantë dhe përkushtimi i tij, deri në dhurimin e jetës, për ndërtimin e Kishës «në personin» e Krishtit Krye e Bari, në shërbim të krejt bashkësisë së krishterë, në referim

të përziemërt dhe birnor ndaj Ipeshkvit, duhet të forcohet prej çdo karizme që bën pjesë në një ekzistencë meshtarake ose që i mbështetet asaj.⁸⁶

Që begatia e dhuratave të Shpirtit Shenjt të pranohet me gëzim dhe të bëhet e frytshme për lavdi të Hyjit dhe për të mirën e mbarë Kishës, nga ana e të gjithëve lypet, në rend të parë, njohja dhe shoshitja e karizmave vetjake dhe e karizmave të të tjerëve, si edhe një ushtrim i tyre i shoqëruar gjithmonë prej përvujtërisë së krishterë, prej guximit të autokritikës, prej qëllimit, mbizotërues mbi çdo shqetësim tjetër, për të punuar për ndërtimin e krejt bashkësisë në shërbim të së cilës është vënë çdo karizmë e veçantë. Përveç kësaj, u kërkohet të gjithëve një përpjekje e sinqertë për një vlerësim të ndërsjellë, për një respekt të shoqi-shoqëm dhe për vlerësim të bashkërenditur të të gjitha larmishmërive pozitive dhe të ligjshme të pranishme në presbiter. Edhe e gjithë kjo bën pjesë në jetën shpirtërore dhe në përmirësimin e vazhdueshëm të meshtarit.

[Zelli dhe dinamizmi misionar]

32. Përkatësia dhe përkushtimi ndaj Kishës së veçantë nuk kufizohen vetëm me veprimtarinë dhe jetën e priftit: këto nuk mund të kufizohen aspak, si për shkak të vetë natyrës së Kishës së veçantë,⁸⁷ ashtu edhe për shkak të mbarështimit meshtarak. Për sa i përket kësaj çështjeje Konkili shkruan: «Dhurata shpirtërore që priftërinjtë kanë marrë në urdhërim nuk i përgatit për një mision të kufizuar dhe të ngushtë, por për një mision tejet të gjerë dhe të gjithëmbarshtëm, “deri në skajin e botës” (Vap 1,8), meqenëse çdo mbarështim meshtarak merr pjesë në të njëjtën gjerësi të gjithëmbarshtme të misionit besuar apostujve nga Krishti».⁸⁸

Rrjedh që jeta shpirtërore e meshtarëve duhet të jetë thellësisht e shënuar prej zellit dhe dinamizmit misionar. U takon atyre që, në ushtrimin e mbarështimit dhe në dëshminë e jetës, të formojnë bashkësinë që u është besuar si bashkësi autentikisht misionare. Siç kam shkruar në enciklikën *Redem-*

ptoris Missio, që «të gjithë meshtarët duhet të kenë zemër dhe mendësi misionare, të jenë të hapur ndaj nevojave të Kishës dhe të botës, të vëmendshëm ndaj atyre që janë më larg dhe, sidomos, ndaj grupeve jo të krishtera të mjedisit të tyre. Në lutje, dhe, në veçanti, në flinë eukaristike ta ndiejnë shqetësimin e mbarë Kishës për krejt njerëzimin». ⁸⁹

Nëse ky shpirt misionar do të gjallërojë bujarisht jetën e meshtarëve, do të lehtësohet përgjigjja ndaj asaj kërkesë gjithnjë e më të rëndë sot në Kishë, që lind prej një shpërndarjeje jo të barabartë të klerit. Në këtë kuptim Konkili ka qenë më shumë se kurrë i prerë dhe i fortë: «Pra, priftërinjtë duhet të kujtojnë se mbi ta bie nxitja e të gjitha Kishave. Prandaj, priftërinjtë e atyre dioqezave, që kanë bollëk më të madh thirrjesh të tregohen të gatshëm ta ushtrojnë me dëshirë mbarështimin e tyre, duke pasur më parë miratimin apo ftesën e ipeshkvit të vet, në ato krahina, misione apo veprimtari që vuajnë nga mungesa e klerit». ⁹⁰

«Ripërtërij në ta ardhjen e Shpirtit tënd të shenjtërisë»

33. «Shpirti i Zotit është mbi mua sepse Ai më shuguroi! Ai më dërgoi t'u kumtoj të vobektëve Ungjillin, t'u shpall robërve çlirim...» (Lk 4, 18). Jezusi i bën të jehojnë edhe sot në zemrën tonë meshtarake fjalët që i ka shqiptuar në sinagogën e Nazaretit. Në fakt, feja jonë na zbulon praninë vepruese të Shpirtit të Krishtit në të qenët tonë, në të vepruarit tonë dhe në të jetuarit tonë pikërisht ashtu siç e ka bërë, aftësuar dhe formuar sakramenti i Urdhrit të Shenjtë.

Po, *Shpirti i Zotit është protagonist i madh i jetës sonë shpirtërore*. Ai krijon «zemrën e re», e gjallëron dhe e udhëheq me «ligjin e ri» të dashurisë, të dashurisë baritore. Për zhvillimin e jetës shpirtërore është vendimtare vetëdija se meshtarit asnjëherë nuk i mungon hiri i Shpirtit Shenjt, si dhuratë totalisht falas dhe si detyrë përgjegjëse. Vetëdija për dhuratën ngjall dhe mban besimin e patundshëm të meshtarit në vështi-

rësitë, tundimet dhe dobësitë që hasen gjatë ecjes shpirtërore.

U riparaqes të gjithë meshtarëve atë që u kam thënë disave prej tyre në një rast tjetër: «Thirrja meshtarake është thelbësisht një thirrje për shenjtëri, në formën që buron prej sakramentit të Urdhrit. Shenjtëria është intimitet me Hyjin, është imitim i Krishtit, të varfër, të pastër dhe të përvuajtë; është dashuri pa masë ndaj shpirtave dhe dhurim për të mirën e vërtetë të tyre; është dashuri për Kishën, që është e shenjtë dhe që na do të shenjtë, sepse i tillë është misioni që Krishti i ka besuar. Secili prej jush duhet të jetë i shenjtë edhe për t'i ndihmuar vëllezërit që ta ndjekin thirrjen e tyre për shenjtëri.

Si të mos reflektojmë... mbi rolin thelbësor që Shpirti Shenjt luan në thirrjen specifike për shenjtëri, që është tipike e shugurimit meshtarak? Le të kujtojmë fjalët e ritit të Shugurimit meshtarak, të cilat mbahen qendrore në formulën sakramentale: "Jepi, o Atë i gjithëpushtetshëm, këtyre bijve të tu dinjitetin meshtarak. Ripërtërij

në ta zbrazjen e Shpirtit tënd të shenjtë; e plotësoshin besnikërisht, o Zot, shërbesën e gradës së dytë meshtarake të pranuar prej teje që me shembullin e tyre të udhëheqin të gjithë në një sjellje të plotë jete”.

Shumë të dashur, nëpërmjet Shugurimit keni marrë të njëjtin Shpirt të Krishtit, që ju bën të ngjashëm me Të, me qëllim që të vepronin në emrin e tij dhe të jetoni në ju po ato ndjenja që jetoit edhe Ai. Ky bashkim i ngushtë me Shpirtin e Krishtit, ndërsa garanton efektshmërinë e veprimit sakramental të cilin ju e bëni “in persona Christi”, kërkon që të shprehet edhe në zellin e lutjes, në koherencën e jetës, në dashurinë baritore të një mbarështimi drejtuar në mënyrë të palodhur për shpëtimin e vëllezërve. Kërkon, me një fjalë, shenjtërimin tuaj personal».⁹¹

KAPITULLI IV

EJANI E SHIHNI

Thirrja meshtarake në baritoren e Kishës

Të kërkosh, të ndjekësh, të qëndrosh

34. «*Ejani e shihni*» (Gjn 1, 39). Kështu u përgjigjet Jezusi dy nxënësve të Gjon Pagëzuesit, që e pyetën se ku banonte. Në këto fjalë gjejmë domethënien e thirrjes.

Ja si ungjilltari e tregon thirrjen e Andresë dhe të Pjetrit: «Të nesërmen prapë ishte Gjoni bashkë me dy prej nxënësve të vet dhe, kur e pa Jezusin duke kaluar andej, tha: “Ja, Qengji i Hyjit!”. Dy nxënësit e tij dëgjuan ç’tha dhe u nisën pas Jezusit. Jezusi, kur pa se po e ndiqnin, u kthye dhe i pyeti: “Çka kërkoni?”. Ata iu përgjigjën: “Rabbi, [që do të thotë: Mësues], ku banon?”. “Ejani e shihni!” - iu përgjigj. Ata shkuan e panë ku banonte dhe atë ditë ndenjën tek ai. Ishte rreth orës dhjetë. Njëri

prej atyre të dyve që, kur e dëgjuan Gjonin, u nisën pas Jezusit, ishte Andreu, i vëllai i Simon Pjetrit. Ky më të parin gjeti vëllanë e vet, Simonin, dhe i tha: “E gjetëm Mesinë [që do të thotë: të Shuguruarin]!”. Dhe e solli te Jezusi. Jezusi e shikoi dhe i tha: “Ti je Simoni, biri i Gjonit! Ti do të quhesh Kefë!” [që do të thotë: Pjetër-Shkëmb]”» (Gjn 1, 35-42).

Kjo faqe e ungjillit është njëra prej shumë të tjerave të Librit të Shenjtë në të cilat përshkruhet «misteri» i thirrjes, në rastin tonë misteri i thirrjes ka të bëjë me faktin se jemi apostuj të Jezusit. Pjesa e Gjonit, që ka një domethënie edhe për thirrjen e krishterë si të tillë, merr një vlerë emblematike për thirrjen meshtarake. Kisha, si bashkësi e nxënësve të Jezusit, është thirrur ta ngulë shikimin e vet mbi këtë skenë e cila, në njëfarë mënyre, ripërtërihet vazhdimisht në histori. Është e ftuar që ta thellojë kuptimin zanafillor dhe personal të thirrjes për ta ndjekur Krishtin në mbarështimin meshtarak dhe në lidhjen e pazgjidhshme mes hirit hyjnor e përgjegjësisë njerëzore, të për-

fshirë dhe të zbuluar në dy fjalët që më së shumti i gjejmë në Ungjill: *eja* dhe *më ndiq* (krh. Mt 19, 21). Është e nxitur të deshifrojë dhe të përshkojë vetë dinamizmin e thirrjes, zhvillimin e saj gradual dhe konkret në fazat e *kërkimit të Jezusit, të ndjekjes dhe të qëndrimit me Të*.

Kisha gjen në këtë «*Ungjill të thirrjes*» paradigmen, forcën dhe impulsin e baritores së saj thirrore, domethënë të misionit të saj për t'u kujdesur për lindjen, shoshitjen dhe shoqërimin e thirrjeve, në veçanti të thirrjeve për meshtari. Pikërisht sepse «mun-gesa e meshtarëve është me siguri trishtimi i çdo Kise»,⁹² baritorja thirrore kërkon, si domos sot, të merret me një angazhim të ri, të fuqishëm dhe më të vendosur nga ana e të gjithë besimtarëve, me vetëdijen se ajo nuk është një element dytësor apo plotësues, as një moment i kufizuar apo sektorial, gati si një pjesë e thjeshtë, pavarësisht se e rëndësishme, e baritores së përgjithshme të Kishës: është, siç kanë pohuar në mënyrë të vazhdueshme Etërit sinodalë, një veprimtari thellësisht e futur në barito-

ren e gjithëmbarshme të çdo Kishë,⁹³ një përkujdesje që duhet të integrohet dhe të identifikohet plotësisht me «përkujdesjen e shpirtave» të ashtuquajtur të zakonshme,⁹⁴ një përmasë e natyrshme dhe thelbësore e baritores së Kishës, domethënë e jetës dhe e misionit të saj.⁹⁵

Po, *përmasa thirrore është bashkënatyrore dhe thelbësore për baritoren e Kishës*. Arsyeja qëndron në faktin se thirrja përcakton, në njëfarë mënyre, qenien e thellë të Kishës më shumë sesa të vepruarit e saj. Në vetë emrin e Kishës, *Ecclesia*, tregohet fizionomia e ngushtë e saj thirrore, sepse ajo është vërtet «thirrje», *asambleja e të thirrurve*: «Hyji ka thirrur asamblenë e të gjithë atyre që e shikojnë me fe Jezusin, autorin e shpëtimit dhe parimin e njësisë e të paqes, dhe ka theme-luar Kishën, që të jetë për të gjithë dhe për secilin, sakramenti i dukshëm i kësaj njësie shpëtimtare».⁹⁶

Një lexim i mirëfilltë teologjik mbi thirrjen meshtarake dhe baritoren që ka të bëjë me të mund të rrjedhë vetëm prej leximit të misterit të Kishës si *mysterium vocationis*.

Kisha dhe dhurata e thirrjes

35. Çdo thirrje e krishterë e gjen theme-
lin e vet në zgjedhjen falas dhe që vjen prej
Atit «i cili na bekoi me çdo bekim shpirtë-
ror në qiell, në Krishtin. Në Të na zgjodhi
para krijimit të botës që të jemi të shenjtë e
të papërlyer para Tij në dashuri. Ai na pa-
rashënoi për vete të jemi bij në shpirt në saje
të Jezu Krishtit me pëlqimin e vullnetit të
vet» (Ef 1, 3-5).

Çdo thirrje e krishterë vjen prej Hyjit,
është dhuratë e Hyjit. Por ajo nuk dhurohet
kurrë jashtë apo pavarësisht Kishës, por
kalon gjithmonë në Kishë dhe nëpërmjet
Kishës, sepse siç na kujton Koncili II i Vati-
kanit, «Megjithatë, Hyji deshi që t'i shenj-
tërojnë dhe t'i shpëtojë njerëzit jo indivi-
dualisht dhe pa asnjëfarë lidhjeje mes tyre,
por deshi të formonte prej tyre një popull,
që ta njihnte Hyjin sipas së vërtetës dhe t'i
shërbente atij në shenjtëri».⁹⁷

Kisha jo vetëm që bashkon në vetvete të
gjitha thirrjet që Hyji ia dhuron në ecjen e
saj të shpëtimit, por ajo përvijohet si mister

thirrjeje, si refleks i shndritshëm dhe i gjallë i Trinisë së Shenjtë. Në realitet Kisha, «popull i mbledhur prej njësisë së Atit, të Birit dhe të Shpirtit Shenjt»,⁹⁸ mbart në vetvete misterin e Atit që, as i thirrur dhe as i dërguar prej ndokujt (krh. Rom 11, 33-35), të gjithë i thërret për të shenjtëruar emrin e tij dhe për të bërë vullnesën e tij; ruan në vetvete misterin e Birit që prej Atit është thirrur dhe dërguar për t'ua kumtuar të gjithëve Mbretërinë e Hyjit e që të gjithë i thërret në ndjekje të vet; dhe është po ashtu ruajtëse e misterit të Shpirtit Shenjt që i shuguron për mision ata që Ati i thërret përmes Birit të vet Jezu Krishtit.

Kisha, që në themel të saj është «thirrje», është *lindëse dhe edukatore thirrjesh*. Është e tillë në të qenët e saj «sakrament», duke qenë «shenjë» dhe «vegël» në të cilën jehon dhe plotësohet thirrja e çdo të krishteri; është edhe në të vepruarin e vet, domethënë në kryerjen e mbarështimit të kumtimit të Fjalës, të kremtimit të Sakramenteve dhe të shërbimit të dëshmisë së dashurisë.

Mund të kuptohet tani përmasa *thelbë-*

sore kishtare e thirrjes së krishterë: jo vetëm që rrjedh «prej» Kishës dhe ndërmjetësisë së saj, jo vetëm që njihet dhe përmbushet «në» Kishë, por përvijohet – në shërbimin themelor ndaj Hyjit – edhe domosdoshmërisht si shërbim «ndaj» Kishës. Thirrja e krishterë, në çdo formë të saj, është një dhuratë e adresuar për ndërtimin e Kishës, për rritjen e Mbretërisë së Hyjit në botë.⁹⁹

Ajo që themi për çdo thirrje të krishterë gjen një realizim të saj specifik në thirrjen meshtarake: kjo është e thirrur, nëpërmjet sakramentit të Urdhrit që merret në Kishë, të vihet në shërbim të Popullit të Hyjit me një përkatësi dhe përvijim të veçantë ndaj Jezu Krishtit dhe me autoritetin për të vepruar në emrin dhe në personin e tij Krye e Bari të Kishës.

Në këtë perspektivë kuptohet ajo që shkruajnë Etërit sinodalë: «Thirrja e secilit prift ekziston në Kishë dhe për Kishën: një thirrje e tillë përmbushet për të. Rrjedh që secili prift e merr thirrjen prej Zotit nëpërmjet Kishës si një dhuratë të hirshme, një *gratia gratis data* (*charisma*). I përket Ipeshk-

vit ose eprorit kompetent jo vetëm të vërë në shqyrtim përshtatshmërinë dhe thirrjen e kandidatit, por edhe ta njohë atë. Një element i tillë kishtar lidhet me thirrjen në mbarështimin priftëror si të tillë. Kandidati për meshtari duhet ta marrë thirrjen jo duke vendosur kushtet e veta personale, por duke pranuar normat e kushtet që vetë Kisha, për shkak të përgjegjësisë së saj, vendos».¹⁰⁰

Dialogu thirrës: nisma e Zotit dhe përgjigjja e njeriut

[Liria është thelbësore për thirrjen]

36. Historia e çdo thirrjeje meshtarake, ashtu si edhe për çdo thirrje të krishterë, është historia e një *dialogu të papërshtatshëm mes Hyjit dhe njeriut*, mes dashurisë së Hyjit që thërret dhe lirisë së njeriut që në dashuri i përgjigjet Atij. Këto dy aspekte të pandashme të thirrjes, dhurata falas e Hyjit dhe liria e përgjegjshme e njeriut, shfaqen

në mënyrë të shkëlqyeshme dhe më shumë se kurrë të vlefshme në fjalët e pakta me të cilat Marku ungjilltar paraqet thirrjen e të dymbëdhjetëve: Jezusi «u ngjit në një mal e i thirri ata që deshi vetë. Ata shkuan tek ai» (Mk 3, 13). Nga njëra anë qëndron vendosmëria absolutisht e lirë e Jezusit, nga ana tjetër është «të shkuarit» e të dymbëdhjetëve, domethënë «ndjekja» e Jezusit.

Kjo është paradigma e qëndrueshme, e dhëna e pamohueshme e çdo thirrjeje: ajo e profetëve, e apostujve, e meshtarëve, e rregulltarëve, e besimtarëve laikë, e çdo personi.

Por krejt parësore, madje rrjedhëse dhe vendimtare është *ndërrhyrja e lirë dhe falas e Hyjit që thërret*. Nisma e thirrjes është e Tij. Është kjo, për shembull, përvoja e Jeremisë profet: «Fjala e Zotit më qe drejtuar e më tha: “Para se të të trajtoja në kraharonin amënor, të njoha e, para se të dilje nga gjiri amënor, të shenjtërova, të caktova të jesh profet i popujve”» (Jer 1, 4-5). Është e njëjta e vërtetë e paraqitur nga Pali apostull, i cili e rrënjos çdo thirrje në zgjedhjen e amshuar

në Krishtin, të bërë «para krijimit të botës dhe sipas pëlqimit të vullnetit të vet» (krh. Ef 1, 5). Parësia absolute e hirit në thirrje e gjen shpalljen e vet të përsosur në fjalën e Jezusit: «Ju nuk më zgjodhët mua, por unë ju zgjodha ju dhe ju caktova të shkoni e të jepni fryt e fryti juaj të qëndrojë» (Gjn 15, 16).

Nëse thirrja meshtarake dëshmon në mënyrë të qartë parësinë e hirit, vendimi i lirë dhe sovran i Hyjit për ta thirrur njeriun kërkon respekt absolut, nuk mund të sforcohet prej asnjë pretendimi njerëzor, nuk mund të zëvendësohet prej asnjë vendimi njerëzor. Thirrja është një dhuratë e hirit hyjnor dhe kurrë një e drejtë e njeriut, kështu që «asnjëherë nuk mund ta konsiderojmë jetën meshtarake si një nxitje thjeshtë njerëzore, as misionin e mbarështuesit si një projekt thjeshtë vetjak».¹⁰¹ Kështu përjashtohet qysh në rrënjë çdo mburrje dhe mendjemadhësi nga ana e të thirrurve (krh. Heb 5, 4 e vijim). Krejt hapësira shpirtërore e zemrës së tyre është për një mirënjohje të admiruar dhe përmalluese, për një besim

dhe për një shpresë të patundur, sepse të thirrurit e dinë se janë themeluar jo mbi fuqitë e tyre, por mbi besnikërinë e pakushtëzuar të Hyjit që thërret.

«I thirri ata që deshi vetë. Ata shkuan tek ai» (Mk 3, 13). Kjo «shkuarje», që identifikohet me «ndjekjen» e Jezusit, shpreh përgjigjen e lirë të të dymbëdhjetëve ndaj thirrjes së Mësuesit. Kështu ka qenë për Pjetrin e Andrenë: «E u tha: “Ejani pas meje e unë do t’ju bëj peshkatarë njerëzish!”. Ata menjëherë lanë rrjetat e shkuan pas tij» (Mt 4, 19-20). E njëjtë ka qenë edhe përvoja e Jakobit dhe e Gjonit (krh. Mt 4, 21-22). Kështu përherë: në thirrje shkëlqejnë njëkohësisht dashuria falas e Hyjit dhe lavdërimi më i lartë i mundshëm i lirisë së njeriut; ajo e bashkëngjitjes me thirrjen e Hyjit dhe me besimin në të.

Në realitet, hiri dhe liria nuk i kundërvihen njëri-tjetrës. Përkundrazi, hiri e gjallëron dhe e mbështet lirinë njerëzore, duke e liruar prej skllavërisë së mëkatit (krh. Gjn 8, 34-36), duke e shëruar dhe duke e lartësuar në aftësitë e saj të hapjes dhe të prani-

mit të dhuratës së Hyjit. Dhe nëse nuk mund të preket nisma absolutisht falas e Hyjit që thërret, aq më pak mund të preket serioziteti i pafund me të cilin njeriu sfidohet në lirinë e vet. Kështu ndaj ftesës «eja pas meje» të Jezusit i riu i pasur i kundërvë një refuzim, shenjë – qoftë edhe negative – e lirisë së tij: «Djaloshi u prish kur e dëgjoi këtë fjalë e, i trishtuar, u largua, sepse kishte prona të shumta» (Mk 10, 22).

Pra, *liria është thelbësore për thirrjen*, një liri që në përgjigjen pozitive cilësohet si bashkëngjitje personale e thellë, si dhurim dashurie, ose më mirë si ri-dhurim Dhuruesit që është Hyji që thërret, si kushtim. «Thirrja – thoshte Pali VI – matet me përgjigjen. Nuk mund të ketë thirrje, përveçse të lira; domethënë nëse ato nuk janë dhurime spontane të vetes, të vetëdijshme, bujare, totale... kushtime, le po themi: këtu qëndron problemi i vërtetë... Është zëri i për-vuajtë dhe depërtues i Krishtit, që thotë, sot ashtu si dje, më shumë se dje: eja. Liria është vënë në provën e saj supreme: pikërisht atë të kushtimit, të bujarisë, të fliji-

mit». ¹⁰²

Kushtimi i lirë, që përbën bërthamën intime dhe më të çmueshme të përgjigjes së njeriut ndaj Hyjit që thërret, e gjen modelin e vet të pakrahasueshëm, madje rrënjën e vet të gjallë në kushtimin tejet të lirë të Jezu Krishtit, i pari ndër të thirrur, për të bërë vullnesën e Atit: «Për këtë arsye Krishti duke hyrë në botë, thotë: “Fli e kushte ti nuk deshe, por ma bëre gati trupin... Atëherë thashë: Ja, po vij... për të kryer, o Hyj, vullnetin tënd”» (Heb 10, 5-7).

Thellësisht e bashkuar me Krishtin, Maria, Virgjëra Nënë, ka qenë krijesa që më shumë se të gjitha të tjerat ka përjetuar të vërtetën e plotë të thirrjes, sepse askush si ajo nuk i është përgjigjur me një dashuri aq të madhe dashurisë së pafund të Hyjit. ¹⁰³

[Pengesa që bllokojnë përgjigjen e lirë të njeriut]

37. «Djaloshi u prish kur e dëgjoi këtë fjalë e, i trishtuar, u largua, sepse kishte prona të shumta» (Mk 10, 22). Djaloshi pa-

sanik i Ungjillit, që nuk ndjek thirrjen e Jezusit, na kujton pengesat që mund ta bllokojnë ose mund ta shuajnë përgjigjen e lirë të njeriut: jo vetëm të mirat materiale mund ta mbyllin zemrën njerëzore ndaj vlerave të shpirtit dhe nevojave rrënjësore të Mbretërisë së Hyjit, por edhe disa gjendje shoqërore dhe kulturore të kohës sonë mund të paraqesin jo pak kërcënime dhe të diktojnë këndvështrime të shtrembëruara dhe të rreme rreth natyrës së vërtetë të thirrjes, duke i bërë të vështira, nëse jo të pamundur, pranimin dhe vetë kuptimin e saj.

Shumë vetë kanë për Hyjin një ide kaq të përgjithshme dhe të përshtjelluar aq sa kalojnë në forma fetarie pa Hyj, në të cilat vullnesa e Hyjit perceptohet si një fat i pandërrueshëm dhe i pashmangshëm, të cilit njeriu vetëm duhet t'i përshtatet dhe t'i nënshtrohet në pasivitet të plotë. Por kjo nuk është fytyra e Hyjit që Jezu Krishti ka ardhur për të na zbuluar: në fakt, Hyji është Ati që me dashuri të amshuar dhe rrjedhëse e thërret njeriun dhe e fut në një dialog të mrekullueshëm dhe të përhershëm

me të, duke e ftuar për të bashkëndarë, si bir, vetë jetën e vet hyjnore. Është e sigurt se me një këndvështrim të gabuar për Hyjin njeriu nuk mund ta njohë as të vërtetën mbi veten e vet, kështu që thirrja nuk mund të perceptohet dhe as të jetohet në vlerën e saj të vërtetë: mund të ndihet vetëm si një peshë e diktuar dhe e padurueshme.

Edhe disa ide të shtrembëruara mbi njeriun, shpeshherë mbështeten nga argumente pretenduese filozofike ose «shken-core», e çojnë nganjëherë njeriun ta interpretojë ekzistencën dhe lirinë e vet si totalisht të përcaktuara dhe të kushtëzuara nga faktorë të jashtëm, të rendit edukativ, psikologjik, kulturor apo mjedisor. Herë të tjera liria kuptohet në terma autonomie absolute, pretendon se është burimi i vetëm dhe i padiskutueshëm i zgjedhjeve personale, cilësohet si pohim i vetvetes me çdo kusht. Por në këtë mënyrë bllokohet rruga për ta kuptuar dhe për ta jetuar thirrjen si dialog i lirë i dashurisë, që lind prej komunikimit të Hyjit me njeriun dhe përmbyllet

në dhurimin e sinqertë të vetvetes. Në kontekstin e sotëm nuk mungon as prirja për të menduar në mënyrë individualistike dhe intimistike marrëdhënien e njeriut me Hyjin, a thua se thirrja e Hyjit do ta arrinte individin në mënyrë të drejtpërdrejtë, pa asnjë ndërmjetësim bashkësior, dhe të synonte një përfitim, ose vetë shpëtimin, e individit të thirrur dhe jo kushtimin total ndaj Hyjit në shërbimin ndaj bashkësisë. Kështu takojmë një tjetër kërcënim më të thellë dhe njëkohësisht më të hollë, që e bën të pamundur njohjen dhe pranimin me gëzim të përmasës kishtarë të shkruar prej lindjes në çdo thirrje të krishterë, e në veçanti në atë priftërore: në fakt, siç na kujton edhe Konkili, meshtaria mbarështuese e fiton domethënien e vet autentike dhe e realizon të vërtetën e plotë të vetes së vet në shërbimin dhe në rritjen e bashkësisë së krishterë dhe të meshtarisë së përbashkët të besimtarëve.¹⁰⁴

Konteksti kulturor i sapokujtuar, ndikimi i të cilit nuk mungon mes të krishterëve dhe sidomos mes të rinjve, na

ndihmon të kuptojmë përhapjen e krizës së vetë thirrjeve meshtarake, që lindura dhe të shoqëruara prej krizave më rrënjësore të fesë. Këtë e kanë deklaruar haptazi Etërit sinodalë, duke pranuar se kriza e thirrjeve për priftëri ka rrënjë të thella në mjedisin kulturor, në mendësinë dhe në praktikën e të krishterëve.¹⁰⁵

Prej këtui lind kërkesa që baritorja thirrë e Kishës të synojë vendosmërisht dhe në mënyrë parësore rikrijimin e «mendësisë së krishterë», meqë lind dhe mbështetet prej fesë. Më shumë se kurrë është i nevojshëm një ungjillëzim që nuk lodhet së paraqituri fytyrën e vërtetë të Hyjit, të Atit që në Jezu Krishtin thërret secilin prej nesh, dhe kuptimin e vërtetë të lirisë njerëzore si parim dhe forcë e dhurimit të përgjegjshëm të vetvetes. Vetëm kështu do të vihen bazat e domosdoshme në mënyrë që çdo thirrje, përfshi edhe ajo meshtarake, të perceptohet në të vërtetën e vet, e dashur në bukurinë e vet dhe e jetuar me përkushtim total e gëzim të thellë.

Përmbajtje dhe mjete të baritores thirrore

[Lutja dhe liturgjia momente thelbësore]

38. Me siguri thirrja është një mister i pa-shqyrtueshëm, i cili përfshin marrëdhënien që Hyji krijon me njeriun në të qenët e tij i vetëm dhe i papërsëritshëm, një mister që perceptohet dhe ndihet si një apel që pret një përgjigje në thellësi të ndërgjegjes, në atë «shenjtërore të njeriut, ku ai është vetëm me Hyjin, zëri i të cilit jehon në thellësi të tij». ¹⁰⁶ Por kjo nuk e fshin përmasën bashkësiore, dhe veçanërisht atë kishtarë, të thirrjes: edhe Kisha është realisht e pranishme dhe vepruese në thirrjen e çdo meshtari.

Në shërbim të thirrjes meshtarake dhe të rrugëtimit të saj, domethënë të lindjes, të shoshitjes dhe të shoqërimit të thirrjes, Kisha mund të gjejë një model në Andrenë, njërin prej dy nxënësve të parë që vihen në ndjekje të Jezusit. Ai i tregon të vëllait atë çfarë i kishte ndodhur: «E gjetëm Mesinë (që do të thotë: të Shuguruarin)» (Gjn 1, 41). Dhe tregimi i këtij «zbulimi» i hap rrugën

takimit: «*Dhe e solli te Jezusi*» (Gjn 1, 42). Asnjë dyshim mbi nismën absolutisht të lirë dhe mbi vendimin sovran të Jezusit. Ai e thërret Simonin dhe i jep një emër të ri: «Jezusi e shikoi dhe i tha: “Ti je Simoni, biri i Gjonit! Ti do të quhesh Kefë!” [që do të thotë: Pjetër-Shkëmb]» (Gjn 1, 42). Por edhe Andrea ka pasur nismën e vet: ka nxitur takimin e të vëllait me Jezusin.

«*Dhe e solli te Jezusi*». Në njëfarë kuptimi, këtu qëndron zemra e krejt baritores thirrëse të Kishës, me të cilën ajo përkujdeset për lindjen dhe rritjen e thirrjeve, duke përdorur dhurata e përgjegjësi, karizma dhe mbarështimin e marrë prej Krishtit e Shpirtit të Tij. Kisha, si popull meshtarak, profetik dhe mbretëror, është e angazhuar të nxisë dhe t’i shërbejë lindjes dhe pjekjes së thirrjeve meshtarake me lutjen dhe jetën sakramentale, me kumtimin e Fjalës dhe me edukimin në fe, me udhëheqjen dhe dëshminë e dashurisë.

Kisha, në dinjitetin dhe përgjegjësinë e vet si popull meshtarak, gjen në *lutje* dhe në kremtimin e *liturgjisë të gjitha momentet*

thelbësore dhe parësore të baritores thirrrore.

Lutja e krishterë, në fakt, duke u ushqyer me Fjalën e Hyjit, krijon hapësirën ideale që secili të zbulojë të vërtetën e qenies së vet dhe identitetin e projektit personal dhe të papërsëritshëm të jetës që Ati i beson. Pra, është e nevojshme që të edukohen në veçanti fëmijët dhe të rinjtë, që të jenë besnikë ndaj lutjes dhe meditimit të Fjalës së Hyjit: në heshtje dhe në dëgjim mund ta perceptojnë thirrjen e Zotit për meshtari dhe mund ta ndjekin atë me gatishmëri e bujari.

Kisha duhet ta pranojë çdo ditë ftesën bindëse dhe këmbëngulëse të Jezusit, i cili kërkon «Lutjuni, pra Zotërisë së të korrave, të dërgojë korrtarë në të korrrat e veta» (Mt 9, 38). Duke iu bindur urdhrit të Krishtit, Kisha bën, para çdo gjëje tjetër, një dëshmi të përvuajtë feje: duke u lutur për thirrjet, ndërsa ndien krejt urgjencën e një gjëje të tillë për jetën dhe misionin e saj, njeh se ato janë një dhuratë e Hyjit dhe, si të tilla, duhen kërkuar me një përgjërime të pandërprerë dhe plot besim. Por kjo lutje, bosht i krejt baritores thirrrore, duhet të angazhojë

jo vetëm individët, por edhe krejt bashkësitë kishtare. Askush nuk dyshon mbi rëndësinë e nismave të veçanta të lutjes, të momenteve të posaçme të rezervuara për këtë lutje, duke filluar nga e përvitshmja Ditë Botërore për Thirrjet dhe angazhimin e personave të grupeve veçanërisht të ndjeshme ndaj problemit të thirrjeve meshtarake. Por sot pritja lutëse e thirrjeve të reja duhet të bëhet gjithnjë e më shumë një zakon i qëndrueshëm dhe gjerësisht i bashkëndarë prej krejt bashkësisë së krishterë dhe prej çdo realiteti kishtar. Kështu mund të rijetohet përvoja e apostujve që në Çenakull, të bashkuar me Marinë, presin në lutje ardhjen e Shpirtit Shenjt (krh. Vap 1, 14), i cili nuk do të ngurrojë të nxisë sërish në Popullin e Hyjit «mbarështues të denjë të altarit, shpallës të fortë dhe të butë të fjalës që shëlbbon».¹⁰⁷

Si kulm dhe burim i jetës së Kishës¹⁰⁸ dhe, në mënyrë të veçantë, i çdo lutjeje të krishterë, edhe liturgjia ka një rol të domosdoshëm dhe një ndikim privilegjuar në baritoren e thirrjeve. Në fakt, ajo përbën një

përvojë të gjallë të dhuratës së Hyjit dhe një shkollë të madhe të përgjigjes ndaj thirrjes së tij. Si i tillë, çdo kremtim liturgjik, dhe para së gjithash ai eukaristik, na zbulon fytyrën e vërtetë të Hyjit, na bën të komunikojmë me misterin e Pashkës, domethënë me «kohën» për të cilën Jezusi ka ardhur në botë dhe drejt të cilës lirisht dhe vullnetarisht ka shkuar duke qenë i dëgjueshëm ndaj thirrjes së Atit (krh. Gjn 13, 1), na shfaq fytyrën e Kishës si popull meshtarësh dhe bashkësi e ndërtuar më së miri nga larmia dhe përplotësia e karizmave dhe e thirrjeve. Flijimi shpëtimtar i Krishtit, që Kisha e kremton në mister, i jep një vlerë veçanërisht të çmueshme vuajtjes së përjetuar në bashkim me Zotin Jezus. Etërit sinodalë na kanë ftuar që të mos harrojmë kurrë se «nëpërmjet ofertës së vuajtjeve, kaq të pranishme në jetën e njerëzve, i krishteri i sëmure i ofron vetveten Hyjit si fli, në shëmbëlltyrë të Krishtit, i cili për të gjithë neve ka kushtuar vetveten (krh. Gjn 17, 19)» dhe se «ofrimi i vuajtjeve sipas këtij qëllimi përbën një të mirë të madhe për

nxitjen e thirrjeve».¹⁰⁹

[Katekeza organike mbi mbarështimin meshtarak]

39. Në ushtrimin e misionit të saj profetik, Kisha ndien të afërt dhe të pashmangshme detyrën për të kumtuar *dhe për të dëshmuar kuptimin e krishterë të thirrjes*, mund të themi ndryshe «Ungjillin e thirrjes». Ndihet, edhe në këtë fushë, urgjenca e fjalëve të Apostullit: «I mjeri unë nëse nuk e predikoj Ungjillin!» (1 Kor 9, 16). Një qortim i tillë kumbon para së gjithash për ne barinjtë dhe përfshin, së bashku me ne, të gjithë edukatorët në Kishë. Predikimi dhe katekeza duhet të shfaqin gjithmonë përmasën e tyre të brendshme thirrëse: Fjala e Zotit i shndrit besimtarët për ta vlerësuar jetën si përgjigje ndaj thirrjes së Hyjit dhe i shoqëron për ta pranuar me fe dhuratën e thirrjes personale.

Por e gjithë kjo, që megjithëse është e rëndësishme dhe thelbësore, nuk mjafton:

nevojitet një «predikim i drejtpërdrejtë mbi misterin e thirrjes në Kishë, mbi vlerën e meshtarisë mbarështuese, mbi nevojën e saj urgjente për Popullin e Hyjit».¹¹⁰ Një katekezë organike dhe e ofruar për të gjitha gjymtyrët e Kishës, përveç largimit të dyshimeve dhe kundërshtimit të ideve të njëanshme ose të shtrembëruara mbi mbarështimin meshtarak, i hap zemrat e besimtarëve në pritje të dhuratës dhe krijon kushte të favorshme për lindjen e thirrjeve të reja. Ka ardhur koha të flitet me guxim për jetën meshtarake si për një vlerë të paçmueshme dhe si një formë të shkëlqyer dhe të privilegjuar të jetës së krishterë. Edukatorët, e veçanërisht meshtarët, nuk duhet të kenë frikë ta propozojnë në mënyrë të hapur dhe të fortë thirrjen për prift si një mundësi reale për ata të rinj që tregojnë se kanë dhuratat dhe talentet përkatëse. Nuk duhet të kihet asnjë frikë se do të kushtëzohen apo se do t'u kufizohet liria: përkundrazi, një propozim i saktë, bërë në momentin e duhur, mund të jetë vendimtar për të nxitur te të rinjtë një përgjigje të lirë

dhe autentike. Përveç kësaj, historia e Kishës dhe ajo e shumë thirrjeve meshtarake, të lulëzuara edhe në moshë të re, vërtetojnë gjerësisht provaninë e afërsisë dhe të fjalës së një prifti: jo vetëm të fjalës, por edhe të afërsisë, domethënë të një dëshmie konkrete dhe të gëzueshme, e aftë të ngjallë pyetje dhe të çojë në vendime edhe përfundimtare.

[Drejtimi shpirtëror]

40. Si popull mbretëror, Kisha e njeh veten si të rrënjosur dhe të gjallëruar nga «Ligji i Shpirtit Shenjt që më jep jetën» (Rom 8, 2), që thelbësisht është ligji mbretëror i dashurisë (krh. Jak 2, 8) ose ligji i përsosur i lirisë (krh. Jak 1, 25). Prandaj, ajo e përmbush misionin e vet kur *udhëheq çdo besimtar që ta zbulojë e të jetojë thirrjen e tij në liri dhe ta çojë atë në plotësi përmes dashurisë.*

Në detyrën e saj edukative, Kisha synon, me vëmendje të privilegjuar, të nxisë te fëmijët, adoleshentët dhe të rinjtë dëshirën

dhe vullnetin për një ndjekje integrale dhe tërheqëse të Jezu Krishtit. Vepra edukative, që po ashtu ka të bëjë me bashkësinë e krishterë si të tillë, duhet t'i drejtohet çdo personi: Hyji, në fakt, me thirrjen e vet arrin zemrën e çdo njeriu dhe Shpirti, i cili banon brenda çdo nxënësi (krh. 1 Gjn 3, 24), i dhurohet çdo të krishteri me karizma të ndryshme dhe me shfaqje të posaçme. Secili, pra, duhet të ndihmohet për të dalluar dhuratën që pikërisht atij, si person i vetëm dhe i papërsëritshëm, i është besuar dhe për të dëgjuar fjalët që Shpirti i Hyjit ia drejton secilit.

Në këtë perspektivë, kujdesi për thirrjet meshtarake do të dijë të shprehet edhe në një propozim të vendosur dhe bindës *drejtimi shpirtëror*. Është e nevojshme të rizbulohet tradita e madhe e shoqërimit personal shpirtëror, që gjithmonë ka sjellë fryte të shumta dhe të çmueshme në jetën e Kishës: ajo mund të ndihmohet në disa raste dhe në situata të caktuara, por jo të zëvendësohet, me forma analize apo ndihme psikologjike.¹¹¹ Fëmijët, adoleshentët dhe të rinjtë

duhet të ftohen për ta zbuluar dhe për ta çmuar dhuratën e drejtimit shpirtëror, për ta kërkuar dhe për ta provuar, për t'ua lypur me këmbëngulje plot besim edukatorëve të tyre në fe. Meshtarët, nga ana e tyre, duhet të jenë të parët që i kushtojnë kohë dhe energji kësaj vepre edukimi dhe ndihme personale shpirtërore: nuk do të pendohen kurrë pse kanë anashkaluar ose kanë lënë në plan të dytë shumë gjëra të tjera, edhe pse të bukura dhe të nevojshme, nëse kjo ishte e pashmangshme për t'i qëndruar besnikë mbarështimit të tyre si bashkëpunëtorë të Shpirtit Shenjt në ndritjen dhe udhëheqjen e të thirrurve.

Qëllimi i edukimit të të krishterit është t'ia arrijë, nën ndikimin e Shpirtit «pjekurisë së plotë të Krishtit» (Ef 4, 13). Kjo shihet kur, duke imituar dhe duke bashkëndarë dashurinë e Tij, krejt jeta e tij kthehet në një shërbim dashurie (krh. Gjn 13, 14-15), duke i ofruar Hyjit një kult të pëlqyeshëm shpirtëror (krh. Rom 12, 1) në dhurimin ndaj vëllezërve. *Shërbimi i dashurisë është kuptimi themelor i çdo thirrjeje, që gjen një realizim*

specifik në thirrjen e meshtarit: në fakt, ai, është i thirrur të jetojë, në formën më rrënjësore të mundshme, dashurinë baritore të Jezusit, domethënë dashurinë e Bariut të mirë i cili «e jep jetën për delet» (Gjn 10, 11).

Për këtë arsye një baritore autentike thirrë nuk do të lodhet kurrë duke i edukuar fëmijët, adoleshentët dhe të rinjtë në shijimin e angazhimit, në ndjenjën e shërbimit falas, në vlerën e fljimit, në dhurimin e pakushtëzuar të vetvetes. Atëherë bëhet veçanërisht e dobishme përvoja e vullnetariatit, ndaj të cilit është duke u rritur ndjeshmëria e shumë të rinjve: nëse do të jetë një vullnetariat i motivuar në mënyrë ungjillore, i aftë për të edukuar në shoshitjen e nevojave, i jetuar me përkushtim dhe besnikëri çdo ditë, i hapur ndaj mundësisë së një angazhimi përfundimtar në jetën e kushtuar, i ushqyer me lutje, ai do të dijë më me siguri të mbështesë një jetë me angazhim të painteres dhe falas dhe do ta bëjë personin më të ndjeshëm ndaj zërit të Hyjit që mund ta thërrasë për meshtar. Ndryshe prej djaloshit pasanik, vullnetari mund ta

pranojë ftesën, plot dashuri, që Jezusi i drejton (krh. Mk 10, 21); e mund ta pranojë pasi të mirat e vetme të tij kanë të bëjnë me dhurimin e tij të tjerëve dhe në «humbjen» e jetës së vet.

Të gjithë jemi përgjegjës për thirrjet meshtarake

41. Thirrja meshtarake është një dhuratë e Hyjit, që me siguri përbën një të mirë të madhe për atë që është marrësi i parë i saj. Por është edhe një dhuratë për mbarë Kishën, një e mirë për jetën dhe misionin e saj. Pra, Kisha është e thirrur që ta ruajë këtë dhuratë, ta vlerësojë dhe ta dojë atë: ajo është përgjegjëse për lindjen dhe pjekjen e thirrjeve meshtarake. Si rrjedhojë baritorja thirrore ka si subjekte aktive dhe si protagoniste bashkësinë kishtarë si të tillë, në shprehjet e ndryshme të saj: prej Kishës së gjithëmbarshme të Kisha e veçantë dhe, në mënyrë analoge, prej kësaj të fundit të famullia dhe te të gjitha pjesët përbërëse të

Popullit të Hyjit.

Është më urgjente se kurrë, sidomos sot, që të përhapet dhe të rrënjoset bindja se *të gjitha gjymtyrët e Kishës, pa përjashtuar asnjë, kanë hirin dhe përgjegjësinë që të kujdesen për thirrjet*. Koncili II i Vatikanit ka qenë më shumë se kurrë eksplicit kur ka pohuar se «detyra e nxitjes së thirrjeve meshtarake i takon të gjithë bashkësisë së krishterë, e cila është e detyruar ta përmbushë këtë detyrë mbi të gjitha me një jetë të krishterë të përsosur». ¹¹² Vetëm mbi bazën e kësaj bindjeje baritorja thirrore mund ta shfaqë fytyrën e vet me të vërtetë kishtare, të zhvillojë një veprim të harmonishëm, duke u shërbyer edhe me organizma specifike dhe me mjete të përshtatshme bashkimi e bashkëpërgjegjësie.

Përgjegjësia e parë e baritores e orientuar drejt thirrjeve meshtarake *është e Ipeshkvit*, ¹¹³ i cili është i thirrur ta jetojë atë në vetën e parë, edhe pse mund dhe duhet të nxisë bashkëpunime të shumta. Ai është atë dhe mik për presbiterin e tij dhe është para së gjithash e vetja përkujdesja për «t'i dhënë

vazhdimësi» karizmës dhe mbarështimit priftëror, duke mbledhur forca të reja me vënien e duarve. Ai do jetë i kujdesshëm në mënyrë që përmasa thirrore të jetë gjithmonë e pranishme në krejt rrethin e baritores së zakonshme, madje që të jetë plotësisht e përfshirë dhe gati e identifikuar me të. Atij i takon detyra për të nxitur dhe për t'i bashkërenduar nismat e ndryshme thirrore.¹¹⁴

Ipeshkvi e di se mund të mbështetet pikë së pari në bashkëpunimin e presbiterit të vet. Të gjithë *meshtarët* janë me të solidarë dhe bashkëpërgjegjës në kërkimin dhe në nxitjen e thirrjeve priftërore. Në fakt, siç pohon Koncili, «Prandaj u takon meshtarëve, në cilësinë e tyre si edukatorë në fe, të kujdesen, vetë apo nëpërmjet të tjerëve, që secili nga besimtarët të udhëhiqet në Shpirtin Shenjt për të zhvilluar thirrjen e vet personale».¹¹⁵ Ky është «një funksion që bën pjesë në vet misionin meshtarak, në saje të të cilit presbiteri merr pjesë në përkujdesjen për mbarë Kishën, me qëllim që në popullin e Hyjit këtu në tokë të mos mungojnë asnjëherë punëtorët».¹¹⁶ Vetë jeta e priftë-

rinjve, përkushtimi i tyre i pakushtëzuar ndaj grigjës së Hyjit, dëshmia e tyre e shërbimit dashamirës ndaj Zotit dhe Kishës së tij – një dëshmi e shënuar prej zgjedhjes së kryqit të pranuar në shpresën dhe në gëzimin pashkvor –, harmonia e tyre vëllazërore dhe zelli i tyre për ungjillëzimin e botës janë faktori i parë dhe më bindës i frytshmërisë thirrore.¹¹⁷

Një përgjegjësi tejet e veçantë i është besuar *familjes së krishterë*, e cila në saje të Sakramentit të Martesës merr pjesë sipas mënyrës së vet dhe në mënyrë origjinale në misionin edukativ të Kishës mësuese dhe nënë. Siç kanë shkruar Etërit sinodalë, «familja e krishterë, që është me të vërtetë “si kishë shtëpiake” (*Lumen Gentium*, 11), gjithmonë ka ofruar dhe ende vazhdon të ofrojë kushtet e përshtatshme për lindjen e thirrjeve. Meqë sot imazhi i familjes së krishterë është në rrezik, një rëndësi e madhe i duhet kushtuar baritores familjare, kështu që vetë familjet, duke pranuar me bujari dhuratën e jetës njerëzore, përbëjnë “seminarin e parë” (*Optatam totius*, 2), ku bijtë

mund të marrin prej fillimit kuptimin e mëshirës, të lutjes dhe të dashurisë ndaj Kishës». ¹¹⁸ Në vazhdimësi dhe në sintoni me veprën e prindërve dhe të familjes duhet të vihet *shkolla*, e cila është e thirrur për ta jetuar identitetin e vet si «bashkësi edukuese» edhe me një propozim kulturor të aftë të ndriçojë përmasën thirrore si një vlerë e lindur dhe themelore e personit njerëzor. Në këtë kuptim, nëse e pasuruar siç duhet me shpirt të krishterë (qoftë nëpërmjet pranime domethënëse kishtare në shkollën shtetërore, sipas rregulloreve të ndryshme kombëtare, qoftë kryesisht në rastin e shkollës katolike), shkolla mund të ngulisë «në shpirtin e fëmijëve dhe të të rinjve dëshirën për të përmbushur vullnesën e Hyjit në zgjedhjen e jetës më të përshtatshme për secilin, pa përjashtuar asnjëherë thirrjen për mbarështimin meshtarak». ¹¹⁹

Edhe *besimtarët laikë*, në veçanti katekistët, mësuesit, edukatorët, animatorët e baritores rinore, secili me burimet dhe mënyrat e veta, kanë një rëndësi të madhe në baritoren e thirrjeve meshtarake: sa më

shumë që ta thellojnë kuptimin e thirrjes dhe të misionit të tyre në Kishë, aq më shumë do ta njohin vlerën e pazëvendësueshme të thirrjes dhe të misionit meshtarak.

Në rrethin e bashkësive dioqezane dhe famullitare duhet të vlerësohen dhe të nxitën ato *grupe thirrore*, pjesëtarët e të cilëve japin ndihmën e tyre të lutjes dhe të vuajtjes për thirrjet meshtarake dhe rregulltare, si edhe të mbështetjes morale dhe materiale.

Këtu duhen kujtuar edhe *grupet, lëvizjet dhe shoqatat e shumta të besimtarëve laikë* që Shpirti Shenjt lind dhe rrit në Kishë për një prani të krishterë më misionare në botë. Këto grupe të ndryshme laikësh janë duke u zbuluar si një fushë veçanërisht e frytshme në shfaqjen e thirrjeve të shuguruara, vende të mirëfillta propozimi dhe rritjeje thirrore. Jo pak të rinj, në fakt, pikërisht në rrethet dhe falë këtyre grupeve e kanë ndier thirrjen e Zotit për ta ndjekur atë në rrugën e meshtarisë mbarështuese¹²⁰ dhe janë përgjigjur me bujari shpresëdhënëse. Pra, duhet të vlerësohen, sepse, në bashkim me mbarë Kishën dhe për rritjen e saj, japin

ndihmesën e tyre specifike në zhvillimin e baritores thirrore.

Përbërësit dhe gjymtyrët e ndryshme të Kishës të angazhuara në baritoren thirrore do ta bëjnë më të efektshme veprën e tyre sa më shumë që do ta nxisin bashkësinë kishtare si të tillë, duke filluar nga famullia, për të ndier se problemi i thirrjeve meshtarake nuk mund assesi t'u delegohet disa «të ngarkuarve» (meshtarët në përgjithësi, meshtarët e seminarit në veçanti), sepse, duke qenë «një problem jetësor që vihet në zemër të Kishës»,¹²¹ duhet të qëndrojë në qendër të dashurisë së çdo të krishteri ndaj Kishës.

KAPITULLI V

DHE I EMËROI TË DYMBËDHJETËT
QË TË JENË ME TË*Formimi i kandidatëve për meshtarë***Të jetosh në ndjekje të Krishtit si apostujt**

42. «Pastaj u ngjit në një mal e i thirri ata që deshi vetë. Ata shkuan tek ai. Dhe i emëroi të Dymbëdhjetët, që të jenë me të e t'i dërgojë të predikojnë, e ta kenë pushtetin t'i dëbojnë djajtë» (Mk 3,13-15).

«Që të jenë me të»: në këto fjalë nuk është e vështirë të lexohet «shoqërimi thirror», që Jezusi u bën apostujve. Pasi i thirri dhe përpara se t'i dërgonte, madje që të mund t'i dërgojë për të predikuar, Jezusi u kërkon atyre një «kohë» formimi me qëllim që të krijojnë një marrëdhënie bashkimi dhe miqësie të thellë me vetveten. Këtyre u kushton një katekezë më të thelluar në krahasim me atë të njerëzve të tjerë (krh. Mt 13,

11) dhe i do dëshmitarë të lutjes së tij të heshtjes drejtuar Atit (krh. Gjn 17, 1-26; Lk 22, 39-45).

Në përkujdesjen e saj për thirrjet meshtarake, Kisha e të gjitha kohëve frymëzohet prej shembullit të Krishtit. Kanë qenë, e pjesërisht janë edhe tani, *shumë të ndryshme format konkrete* me të cilat Kisha është angazhuar në baritoren thirrrore, e adresuar jo vetëm për të shoshitur, por edhe «për të shoqëruar» thirrjet për meshtar. Por *shpirti*, që duhet t'i gjallërojë dhe t'i mbajë, *mbetet po ai*: të çojë për meshtarë vetëm ata që janë thirrur e t'i çojë të formuar siç duhet, domethënë me një përgjigje të vetëdijshme dhe bashkëngjitje të lirë e përfshirje të krejt personit të tyre me Jezu Krishtin që thërret në intimitet jete me të e në bashkëndarje të misionit të tij të shpëtimit. Në këtë kuptim Seminari në format e ndryshme të tij e në mënyrë analoge «shtëpia» e formimit të meshtarëve rregulltarë, para se të jetë një vend, një hapësirë materiale, është një hapësirë shpirtërore, një itinerar jete, një atmosferë që favorizon dhe siguron një

proces formues kështu që ai që është thirrur prej Hyjit për meshtar të bëhet, me anë të sakramentit të Urdhrit të Shenjtë, një përngjasim i gjallë i Jezusit, Krye e Bari i Kishës. Në Mesazhin e tyre përmbyllës Etërit sinodalë kanë kuptuar në mënyrë të menjëhershme e të thellë domethënien zanafillore e cilësuese të formimit të kandidatëve për meshtarë, duke thënë se «të jetosh në seminar, shkollë e Ungjillit, do të thotë të jetosh në ndjekje të Krishtit sikur apostujt; të lejosh të futesh prej tij në shërbim të Atit dhe të njerëzve, nën udhëheqjen e Shpirtit Shenjt; të lejosh të bëhesh si Krishti Bari i mirë për një shërbim më të mirë meshtarak në Kishë e në botë. Të formohesh për meshtar do të thotë të mësohesh t'i japësh një përgjigje personale pyetjes themelore të Krishtit: "A më do?". Përgjigja për meshtarin e ardhshëm s'mund të jetë tjetër veçse dhurimi i plotë i jetës së vet»¹²².

Bëhet fjalë për ta përkthyer këtë shpirt, që kurrë nuk mund t'i mungojë Kishës, në kushtet shoqërore, psikologjike, politike e kulturore të botës së tanishme, për më

tepër aq të ndryshme përveçse komplekse, siç kanë dëshmuar Etërit sinodalë në lidhje me Kishat e ndryshme të veçanta. Po këta Etër, me theksime plot shqetësime, por edhe me shpresë të madhe, patën mundësi të njohin e të mendojnë mjaft gjatë mbi përpjekjet e kërkimit dhe të përditësimit të metodave të formimit të kandidatëve për meshtarë, që përdoren në të gjitha Kishat e tyre.

Kjo Nxitje ka për qëllim të mbledhë frytin e punimeve sinodale, duke caktuar disa *pika të arritura*, duke treguar disa *qëllime të padiskutueshme*, duke vënë në dispozicion të të gjithëve *pasurinë e përvojave e të itinerareve formative*, që kanë dhënë rezultate pozitive. Në këtë Nxitje shqyrtohet ndarazi formimi «fillestar» dhe formimi «i përherëshëm», por pa harruar kurrë lidhjen e thellë që i bashkon dhe që duhet t'i bëjë këto të dyja një ecje të vetme organike të jetës së krishterë e meshtarake. Nxitja ndalet në *përmasat e ndryshme të formimit njerëzor, shpirtëror, intelektual dhe baritor*, si edhe në *mjediset dhe subjektet përgjegjëse të formimit*

të kandidatëve për meshtarë.

I. PËRMASAT E FORMIMIT MESHTARAK

*Formimi njerëzor,
themel i krejt formimit meshtarak*

43. «Pa formimin e duhur njerëzor krejt formim meshtarak do t'i mungonte themeli i duhur i tij»¹²³. Ky pohim i Etërve sinodalë shpreh një të dhënë të sugjeruar përditë prej arsyes dhe të mbështetur prej përvojës, por edhe një kërkesë që e gjen motivimin e saj më të thellë e specifik në vetë natyrën e priftit dhe të mbarështimit të tij.

Prifti, i thirrur për të qenë përngjasim i gjallë i Jezui Krishtit Krye e Bari i Kishës, duhet të përpiqet të pasqyrojë në vetvete, për sa është e mundur, atë përsosmëri njerëzore që rrezaton në Birin e Hyjit bërë njeri dhe që shfaqet me efektshmëri të veçantë në qëndrimet e tij ndaj të tjerëve, ashtu si ungjilltarët na e paraqesin. Pastaj mbarë-

shtimi i meshtarit është të kumtojë Fjalën, të kremtojë Sakramentin, të udhëheqë në dashuri bashkësinë e krishterë «në emrin dhe në personin e Krishtit», por vetëm duke iu drejtuar gjithmonë e vetëm njerëzve konkretë: «Çdo Kryeprift zgjidhet nga mesi i njerëzve dhe vihet Kryeprift për të mirën e njerëzve në marrëdhënie të tyre me Hyjin» (Heb 5, 1). Për këtë arsye formimi njerëzor i meshtarit zbulon rëndësinë e vet të veçantë në marrëdhënie me personat të cilëve u adresohet misioni i tij: pikërisht që mbarështimi i tij të jetë njerëzisht sa më i besueshëm dhe i pranueshëm, duhet që meshtari ta formojë personalitetin e vet njerëzor në mënyrë që ta bëjë urë e jo pengesë për të tjerët në takimin me Jezu Krishtin Shëlbuesin e njeriut; është e nevojshme që, në shembullin e Jezusit që «e dinte mirë se çka njeriu ndryn përbrenda» (Gjn 2, 25; krh. 8, 3-11), meshtari të jetë i aftë ta njohë në thellësi shpirtin e njeriut, të hetojë vështirësitë e problemet, të lehtësojë takimin dhe dialogun, të fitojë besim dhe bashkëpunim, të shprehë gjykime të qarta e objektive.

Pra, jo vetëm për një pjekje dhe realizim të duhur e të detyrueshëm të vetes, por edhe në parapamje të mbarështimit të tyre priftërinjtë e ardhshëm duhet të kultivojnë një sërë cilësish njerëzore të nevojshme për formimin e personaliteteve të ekuilibruar, të fortë e të lirë, të aftë për të mbartur peshën e përgjegjësive baritore. Atëherë, duhet edukimi në dashurinë për të vërtetën, besnikërinë, respektin për çdo person, ndjenjën e drejtësisë, besnikërinë ndaj fjalës së dhënë, dhembshurinë e vërtetë, koherencën, e në veçanti ekuilibrin e gjykimit e të sjelljes.¹²⁴ Një program i thjeshtë e angazhues për këtë formim është propozuar nga Pali apostull në Letrën drejtuar Filipianëve: «Mundohuni të keni për zemër gjithçka është e vërtetë, gjithçka është e ndershme, gjithçka është e drejtë, gjithçka është e pastër, gjithçka është e shenjtë, gjithçka është e denjë për dashuri, gjithçka është e denjë për lavdi, gjithçka është virtyt» (Fil 4, 8). Është interesante të zbulosh se si Pali, pikërisht në këto cilësi thellësisht njerëzore, e paraqet veten si model për besimtarët e

vet: «Çka keni mësuar, çka keni marrë, çka keni dëgjuar dhe parë në mua – atë bëni» (Fil 4, 9).

Rëndësi të veçantë ka aftësia për të krijuar marrëdhënie me të tjerët, element me të vërtetë thelbësor për atë që është i thirrur të jetë përgjegjës i një bashkësie e për të qenë «njeri bashkimi». Kjo kërkon që meshtari të mos jetë arrogant dhe as ngatërrestar, por të jetë i besueshëm, mikpritës, i sinqertë në fjalë e në zemër¹²⁵, i kujdesshëm dhe i matur, bujar dhe i gatshëm për të shërbyer, i aftë të ofrojë personalisht, e të ngjallë te të gjithë, marrëdhënie të hapura e vëllazërore, i gatshëm për të kuptuar, për të falur e për të ngushëlluar (krh. edhe 1 Tim 3, 1-5; Tit 1, 7-9). Njerëzimi i sotëm, shpesh i dënuar nga situata të masivizimit e të vetmisë, sidomos në qendrat e mëdha urbane, bëhet gjithnjë e më i ndjeshëm ndaj vlerës së bashkësisë: kjo është sot njëra prej shenjave më shprehëse dhe njëra prej rrugeve më të efektshme të mesazhit ungjillor.

Në këtë kontekst futet, si moment cilësues dhe vendimtar, formimi i kandidatit

për meshtar për një pjekuri afektive, rezultat i edukimit në dashuri të vërtetë e të përgjegjshme.

[Pjekuria afektive dhe edukimi për liri]

44. *Pjekuria afektive* nënkupton vetëdijen e qendërsisë së dashurisë në ekzistencën njerëzore. Në realitet, siç kam shkruar në enciklikën *Redemptor hominis*, «njeriu nuk mund të jetojë pa dashuri. Ai mbetet për veten e vet një qenie e pakuptueshme, jeta e tij nuk ka kuptim, nëse nuk i zbulohet dashuria, nëse nuk takohet me dashurinë, nëse nuk e provon e nëse nuk e bën të veten, dhe nëse në të nuk merr pjesë gjallërisht»¹²⁶.

Bëhet fjalë për një dashuri që përfshin krejt personin, në përmasat dhe përbërësit e tij fizikë, psikikë e shpirtërorë, e që shprehet në «domethënien martesore» të trupit njerëzor, falë të cilës personi i dhuron vet-veten tjetrit dhe e mikpret atë. Për kuptimin dhe realizimin e kësaj «të vërtetë» të dashu-

risë njerëzore bëhet edukimi seksual i kuptuar në mënyrën e duhur. Në fakt, duhet të pranohet se ekziston një situatë shoqërore dhe kulturore e përhapur «që “e banalizon” në një pjesë të madhe seksualitetin njerëzor, sepse e ffillon dhe e jeton në mënyrë të kufizuar e të varfëruar, duke e lidhur vetëm me trupin dhe kënaqësinë egoiste»¹²⁷.

Shpesh vetë situatat familjare, prej të cilave vijnë thirrjet meshtarake, paraqesin në lidhje me këtë gjë jo pak mangësi e nganjëherë edhe çrregullime të rënda.

Në një kontekst të tillë bëhet më i vështirë, por gjithashtu më urgjent, një *edukim në seksualitet* që të jetë me të vërtetë dhe plotësisht personal e që kështu t’i bëjë vend vlerësimit dhe dashurisë për pastërtinë, «si virtyt që zhvillon pjekurinë e përnjëmendte të personit dhe e bën atë të aftë të respektojë e të nxisë “domethënien martesore” të trupit»¹²⁸.

Edukimi për një dashuri të përgjegjshme dhe pjekuria afektive e personit paraqiten tërësisht të nevojshme për ata, që si prifti,

janë të thirrur në *celibat*, domethënë për të ofruar, me hirin e Shpirtit Shenjt e me përgjigjen e lirë të vullnetit të tyre, totalitetin e dashurisë dhe të përkujdesjes për Jezu Krishtin dhe Kishën. Në parapamje të angazhimit në celibat pjekuria afektive duhet të dijë të përfshijë, brenda marrëdhënieve njerëzore të një miqësie të qartë e të një vëllazërie të thellë, një dashuri të madhe, të gjallë dhe personale ndaj Jezu Krishtit. Siç kanë shkruar Etërit sinodalë: «për nxitjen e pjekurisë afektive një rëndësi maksimale ka dashuria e Krishtit, e jetuar në një përkushtim të gjithëmbarshtëm. Kështu kandidati, i thirrur në celibat, do të gjejë në pjekurinë afektive një mbështetje të fortë për të jetuar pastërtinë në besnikëri e gëzim»¹²⁹.

Meqë karizma e celibatit, edhe kur është autentike dhe e provuar, i lë të paprekura prirjet e afektivitetit dhe pulsime të instinktit, kandidatët për meshtarë kanë nevojë për një pjekuri afektive të aftë për kujdes, për heqje dorë prej gjithçkaje që mund ta dëmtojë atë, për vigjilencë në trup dhe

shpirt, për vlerësim dhe respekt në marrëdhëniet ndërpersonale me burra e gra. Një ndihmë e çmuar mund t'i jepet prej një edukimi të përshtatshëm në *miqësinë* e vërtetë, në përngjasim të lidhjeve afektive vëllazërore që vetë Krishti i ka përjetuar në ekzistencën e vet (krh. Gjn 11, 5).

Pjekuria njerëzore, e në veçanti ajo afektive, kanë nevojë për një *formim* të qartë e të fortë për një *liri* që përvijohet si dëgjese e bindur dhe e përzemërt për «të vërtetën» e vetë qenies së tyre, për «domethënien» e vetë ekzistencës, domethënë për «dhurimin e singertë të vetvetes» si rrugë dhe përbërje themelore e realizimit autentik të vetes.¹³⁰ E kuptuar kështu, liria kërkon që personi të jetë më të vërtetë zot i vetes së vet, i vendosur për t'i luftuar e për t'i tejkaluar format e ndryshme të egoizmit e të individualizmit, që kërcënojnë jetën e gjithsecilit, i gatshëm për t'u hapur ndaj të tjerëve, bujar në përkushtim e në shërbim ndaj të afërmit. Kjo është e rëndësishme për përgjigjen që duhet t'i jepet thirrjes, e veçanërisht asaj meshtarake, e për besnikëri

ndaj saj dhe ndaj angazhimeve të lidhura me të, edhe në çastet e vështira. Në këtë rrugëtim edukativ drejt një lirie të pjekur e të përgjegjshme një ndihmë mund të vijë edhe prej bashkësisë së Seminarit¹³¹.

Ngushtësisht i lidhur me formimin për liri të përgjegjshme është *edukimi i ndërgjegjes morale*: kjo, ndërsa nxit nga brendësia e «un-it» personal dëgjesën ndaj detyrimeve morale, zbulon domethënien e thellë të kësaj dëgjese, domethënë të qenët një përgjigje e vetëdijshme dhe e lirë, pra për dashuri, ndaj kërkesave të Hyjit e të dashurisë së tij. «Pjekuria njerëzore, e meshtarit – shkruajnë Etërit sinodalë – duhet të përfshijë në mënyrë të veçantë formimin e ndërgjegjes së tij. Në fakt, kandidati që t'i kryejë besnikërisht detyrimet e tij ndaj Hyjit dhe Kishës e që t'i udhëheqë urtësisht ndërgjegjet e besimtarëve, duhet të mësohet ta dëgjojë zërin e Hyjit, që i flet në zemër, e të bashkohet me dashuri e qëndrueshmëri në vullnesën e tij».¹³²

*Formimi shpirtëror:
në bashkim me Hyjin e në kërkim të Krishtit*

45. Vetë formimi njerëzor, nëse zhvillohet në kontekstin e një antropologjie që mirëpret krejt të vërtetën e njeriut, i hapet dhe plotësohet në formimin shpirtëror. Çdo njeri, i krijuar prej Hyjit dhe i shëlbuar prej Krishtit, është i thirrur për t'u përtërirë «nga uji e nga Shpirti» (krh. Gjn 3, 5) e për t'u bërë «bir në Birin». Në këtë plan të efektshëm të Hyjit gjendet themeli i përmasës thelbësisht fetare të qenies njerëzore, e cila dallohet dhe njihet nga arsyeja: njeriu është i hapur ndaj transhendentit, ndaj absolutit; ka një zemër që nuk gjen pushim derisa nuk pushon në Zotin.¹³³

Prej kësaj kërkesë themelore dhe të pamposhtme fetare zë fill procesi edukues i një jete shpirtërore të kuptuar si marrëdhënie dhe bashkim me Hyjin. Sipas zbulimit dhe përvojës së krishterë, formimi shpirtëror e ka zanafillën e pangatërrueshme që vjen prej «risisë» ungjillore. Në fakt, «ai është vepër e Shpirtit dhe e angazhon personin

në totalitetin e tij; e fut atë në bashkim të thellë me Jezusin, Bariun e mirë; e bën që t'ia nënshtrojë krejt jetën Shpirtit Shenjt, në një qëndrim birnor ndaj Atit e në një lidhje besimplote me Kishën. Ai i ka rrënjët në përvojën e kryqit që të mund të fusë, në një bashkim të thellë, në totalitetin e misterit pashkvor»¹³⁴.

Siç shihet, bëhet fjalë për një formim shpirtëror që është i përbashkët për të gjithë besimtarët, por që kërkon të strukturohet sipas atyre domethënieve e veçorive që rrjedhin prej identitetit të priftit dhe mbarështimit të tij. Dhe si për çdo besimtar formimi shpirtëror duhet të jetë qendror dhe njësuës në lidhje me të qenit dhe të jetuarit e tij si i krishterë, domethënë si krijesë e re në Krishtin që ecën në Shpirtin Shenjt, kështu edhe për çdo prift *formimi shpirtëror përbën zemrën që njëson e këndell të qenit e tij prift dhe të bërit e tij priftin*. Në këtë kuptim, Etërit sinodalë pohojnë se «pa formim shpirtëror formimi baritor nuk do të kishte themel»¹³⁵ e që formimi shpirtëror paraqitet si «element i një rëndësie maksimale në

edukimin meshtarak»¹³⁶.

Përbërja themelore e formimit shpirtëror në një rrugëtim të mirëcaktuar drejt meshtarisë është shprehur mirë prej dekretit konciliar *Optatam totius*: «formimi shpirtëror (...) të jepet në mënyrë të tillë që nxënësit të mësojnë të jetojnë në bashkësi të ngushtë dhe familjaritet me Atin nëpërmjet Birit të tij Jezu Krishtit, në Shpirtin Shenjt. Të paracaktuar për t'u bërë si Krishti meshtar nëpërmjet urdhërimit të shenjtë, të mësohen edhe të jetojnë të bashkuar thellësisht me të, si miq, gjatë gjithë jetës së tyre. Ta jetojnë misterin e Pashkës së Krishtit në mënyrë që të dinë ta mësojnë një ditë popullin që do t'u besohet atyre. T'u mësohet atyre që ta kërkojnë Krishtin në meditimin besnik të fjalës së Hyjit, në pjesëmarrjen aktive në misteret e shenjta të Kishës, sidomos në eukaristi dhe në ufcin hyjnor, si edhe te ipeshkvi që i dërgon dhe te njerëzit tek të cilët dërgohen, sidomos tek të varfrit, të vegjlit, të sëmurët, mëkatarët dhe jobesimtarët. Me besim birnor ta duan dhe ta nderojnë Virgjërën tejet të lume Mari, që iu dha

si nënë nxënësit të tij nga Jezus Krishti duke vdekur në kryq»¹³⁷.

[Bashkimi dhe miqësia me Jezusin]

46. Teksti konciliar meriton një meditim të kujdesshëm e dashamirës, nga i cili mund të nxirren lehtësisht disa vlera dhe kërkesa thelbësore për ecjen shpirtërore të kandidatit për meshtar.

Para së gjithash, diktohet vlera dhe kërkesa «për të jetuar ngushtësisht i bashkuar» me Jezus Krishtin. Bashkimi me Zotin Jezus, themeluar mbi Pagëzimin dhe i ushqyer me Eukaristinë, kërkon të shprehet, duke e ripërtërirë atë rrënjësisht, në jetën e çdo dite. Bashkimi i ngushtë me Trininë e Shenjtë, domethënë jeta e re e hirit që na bën bij të Hyjit, përbën «risinë» e besimtarit: një risi që përfshin të qenët dhe të vepruarit. Përbën «misterin» e ekzistencës së krishterë që është nën ndikimin e Shpirtit Shenjt: duhet të përbëjë, si rrjellojë, «ethos-in» e jetës së krishterë. Jezusi na e ka mësuar këtë për-

mbajtje të mrekullueshme të jetës së krishterë, që është edhe zemra e jetës shpirtërore, me alegorinë e hardhisë dhe të shermendeve: «Unë jam hardhia e vërtetë, e im Atë është vreshtari... banoni në mua e unë në ju. Sikurse shermendi nuk mund të japë fryt prej vetvetes, i shkëputur prej hardhisë, po ashtu as ju, nëse nuk mbeteni në mua. Unë jam hardhia, ju jeni shermendet. Kush mbetet në mua e unë në të, ai jep shumë fryt, sepse pa mua s'mund të bëni asgjë» (Gjn 15, 1.4-5).

Në kulturën e sotme nuk mungojnë, me siguri, vlerat shpirtërore e fetare dhe njeriu, megjithëse mund të mendohet e kundërta, ka gjithmonë uri dhe etje për Hyjin. Por shpesh besimi i krishterë rrezikon të konsiderohet një besim mes shumë besimeve të tjera apo të reduktohet thjeshtë në një etikë shoqërore në shërbim të njeriut. Kështu jo gjithmonë del në pah risia marramendëse e tij në histori: ai është «mister», është ngjarja e Birit të Hyjit që bëhet njeri dhe që u jep atyre që e pranojnë «zotësinë të bëhen bijtë e Hyjit» (Gjn 1, 12), është kumtimi,

madje dhurata e një besëlidhjeje personale dashurie dhe jete të Hyjit me njeriun. Vetëm nëse meshtarët e ardhshëm, falë një formimi të përshtatshëm shpirtëror, do ta kenë njohur thellë dhe do të kenë bërë një përvojë rritëse të këtij «misteri», mund t'ua komunikojnë të tjerëve një lajm kaq të mahnitshëm dhe lumturues (krh. 1 Gjn 1, 1-4).

Teksti konciliar, duke marrë parasysht transhendencën absolute të misterit të krishterë, e përshkruan bashkimin e ngushtë të priftërinjve të ardhshëm me Jezusin me ngjyrimet e miqësisë. Ky nuk është një pretendim absurd i njeriut. Thjeshtë është një dhuratë e paçmueshme e Krishtit, që apostujve të vet u tha: «Nuk ju thërras më shërbëtorë, sepse shërbëtori nuk di çka bën zotëria i tij; unë ju quajta miq, sepse ju zbulova gjithçka që dëgjova prej Atit tim» (Gjn 15, 15).

Teksti konciliar vijon duke vënë në dukje një vlerë të dytë të madhe shpirtërore: *kërkimin e Jezusit*. «Duhet t'u mësohet atyre që ta kërkojnë Krishtin». Kjo së bashku me *quærere Deum*, një temë klasike e

përshpirtërisë së krishterë, që gjen zbatimin e vet specifik pikërisht në fushën e thirrjes së apostujve. Gjoni, duke treguar për ndjekjen e Jezusit nga dy nxënësit e parë, vë në pah vendin që zë ky «kërkim». Është vetë Jezusi që bën pyetjen: «Kë kërkoni?». Ata dy përgjigjen: «Rabbi, ku banon?». Ungjilltari vazhdon: «“Ejani e shihni!” - u përgjigj. Ata shkuan e panë ku banonte dhe atë ditë ndenjën tek ai» (Gjn 1, 37-39). Në njëfarë mënyre jeta shpirtërore e atyre që përgatiten për meshtari mbizotërohet prej këtij kërkimi: prej këtij kërkimi dhe prej «gjetjes» së Mësuesit, për ta ndjekur atë, për të qëndruar në bashkësi me të. Edhe në mbarështim dhe në jetën meshtarake ky «kërkim» duhet të vazhdojë, aq është i pashtershëm misteri i imitimit dhe i pjesëmarrjes në jetën e Krishtit. Ashtu siç duhet të vazhdojë kjo «gjetje» e Mësuesit, në mënyrë që t’u tregohet të tjerëve, apo më mirë që të nxitet te të tjerët dëshira për ta kërkuar Mësuesin. Por kjo është më të vërtetë e mundur nëse të tjerëve u propozohet një «përvojë» jete, një përvojë që meriton të bashkëndahet. Kjo ka

qenë edhe rruga që ndjeku Andrea për ta çuar të vëllain Simonin te Jezusi: Andrea, shkruan Gjoni ungjilltar: «Ky më të parin gjeti vëllanë e vet, Simonin, dhe i tha: “E gjetëm Mesinë [që do të thotë: të Shuguruarin]!”. Dhe e solli te Jezusi» (Gjn 1, 41-42). E kështu edhe Simoni do të thirret, si apostull, ta ndjekë Mesinë: «Jezusi e shikoi dhe i tha: “Ti je Simoni, biri i Gjonit! Ti do të quhesh Kefë! [që do të thotë: Pjetër-Shkëmb]”» (Gjn 1, 42).

Por çfarë do të thotë, në jetën shpirtërore, të kërkosht Jezusin? E ku ta gjesht? «Rabbi, ku banon?». Dekreti konciliar *Optatam totius* duket se jep një rrugë të trefishtë: meditimi besnik i Fjalës së Hyjit, pjesëmarrja aktive në misteret tejet të shenjta të Kishës, shërbimi me dashuri të «vegjëlve». Janë tri vlera dhe kërkesa të mëdha që përkufizojnë më tej përmbajtjen e formimit shpirtëror të kandidatit për meshtar.

[Leximi i medituar dhe lutës i Fjalës së Hyjit]

47. Elementi thelbësor i formimit shpirtëror është *leximi i medituar dhe lutës i Fjalës së Hyjit (lectio divina)*, është dëgjimi i përvuajtë dhe plot dashuri i Atij që flet. Në fakt, në dritën dhe në forcën e Fjalës së Hyjit mund të zbulohet, të kuptohet, të dashurohet dhe të ndiqet thirrja vetjake dhe të realizohet misioni vetjak, deri në atë pikë sa krejt ekzistenca të gjejë domethënien e njësuar dhe rrënjësore në të qenët shprehja e Fjalës së Hyjit, që e thërret njeriun dhe parimi i fjalës së njeriut që i përgjigjet Hyjit. Familjariteti me fjalën e Hyjit do ta lehtësojë rrugëtimin e kthimit, jo vetëm në kuptimin e të shkëputurit prej të keqes për t'iu bashkëngjitur të mirës, por edhe në kuptimin për të ushqyer në zemër mendimet e Hyjit, me qëllim që feja, si përgjigje ndaj Fjalës, të bëhet kriteri i ri i gjykimit dhe i vlerësimit të njerëzve e të gjërave, të ngjarjeve dhe të problemeve.

Që fjala e Hyjit të afrohet dhe të prano-
het në natyrën e saj të vërtetë: ajo, në fakt,

të bën ta takosh vetë Hyjin, Hyjin që i flet njeriut; të bën ta takosh Krishtin, Fjalën e Hyjit, të Vërtetën që në të njëjtën kohë është edhe Rruga dhe Jeta (krh. Gjnj 14, 6). Bëhet fjalë për të lexuar «shkrimet» duke dëgjuar «fjalët», «Fjalën» e Hyjit, siç na e kujton edhe Koncili: «Shkrimi i shenjtë përmban fjalën e Hyjit dhe, pikërisht sepse është i frymëzuar, është me të vërtetë fjalë e Hyjit».¹³⁸ E përsëri po ky koncil thotë: «Në të vërtetë, me këtë zbulim Hyji i padukshëm (krh. Kol 1,15; 1 Tim 1,17) në dashurinë e vet të madhe u flet njerëzve si miqve të vet (krh. Dal 33,11; Gjnj 15,14-15) dhe rri me ta (krh. Bar 3,38), për t'i ftuar dhe për t'i pranuar në bashkim me veten».¹³⁹

Njohja dashuruese dhe familjariteti lutës me fjalën e Hyjit marrin një domethënie të veçantë për mbarështimin profetik të meshtarit, zbatimi i duhur i të cilit bëhen një kusht i domosdoshëm sidomos në kontekstin e «ungjillzimit të ri», për të cilin Kisha sot është e thirrur. Koncili paralajmëron: «është e nevojshme që të gjithë klerikët, sidomos meshtarët dhe të gjithë sa janë, si

diakonë apo katekistë, t'i kushtohen ligjshmërisht mbarështimit të fjalës, të ruajnë një kontakt të vazhdueshëm me Shkrimin nëpërmjet leximit të zellshëm shpirtëror dhe studimit të kujdesshëm, me qëllim që të mos bëhet një "predikues i kotë i fjalës së Hyjit përjashta ai që nuk e dëgjon atë brenda vetes" (Shën Augustini, *Serm.* 179,1: PL 38, 966)». ¹⁴⁰

Forma e parë dhe themelore e përgjigjes ndaj Fjalës është lutja, që përbën pa asnjë dyshim një vlerë dhe një kërkesë parësore të formimit shpirtëror. Ajo duhet t'i çojë kandidatët për meshtarë që ta njohin dhe ta provojnë *domethënien autentike të lutjes së krishterë*, atë të të qenit një takim i gjallë dhe personal me Atin nëpërmjet Birit të njëlindur nën veprimin e Shpirtit Shenjt, një dialog që bëhet pjesëmarrje në bashkëbisedimin birnor që Jezusi ka me Atin. Një tjetër aspekt me siguri jo dytësor i misionit të meshtarit është ai i të qenit «edukator lutjeje». Por vetëm nëse meshtari është formuar e vazhdon të formohet në shkollën e Jezusit që lutet, mund të formojë të tjerë në

po këtë shkollë. Njerëzit këtë gjë i kërkojnë meshtarit: «Meshtari është njeri i Hyjit, ai që i përket Hyjit dhe që të bën të mendosh për Hyjin. Kur Letra drejtuar Hebrenjve flet për Krishtin, e paraqet si një “Kryeprift i mëshirshëm dhe njëkohësisht besnik në ato gjëra që i përkasin Hyjit” (Heb 2, 17)... Të krishterët shpresojnë të gjejnë te meshtari jo vetëm një njeri që i mikpret, që i dëgjon me dëshirë dhe që u dëshmon atyre një simpati të singertë, por edhe e sidomos *një njeri që i ndihmon pa përtesë për ta shikuar Hyjin*, për t’u ngjitur drejt tij. Pra, duhet që meshtari të formohet për një lidhje të ngushtë me Hyjin. Ata që përgatiten për meshtari duhet të kuptojnë se krejt vlera e jetës së tyre meshtarake do të varet prej dhurimit të vetvetes Krishtit e, përmes Krishtit, Atit»,¹⁴¹

Në një kontekst përshtjellimi e zhurme, si ai i shoqërisë sonë, një pedagogji e nevojshme mbi lutjen është edukimi mbi kuptimin njerëzor të thellë dhe mbi vlerën fetare të heshtjes, si atmosferë shpirtërore e domosdoshme për ta perceptuar praninë e

Hyjit e për ta lënë veten të pushtohemi prej Tij (krh. 1 Mbr 19, 11 e vijim).

[Eukaristia dhe Liturgjia e Orëve]

48. Maja e lutjes së krishterë është *Eukaristia*, e cila diktohet si «kulmi dhe burimi» i *Sakramenteve dhe i Liturgjisë së Orëve*. Për formimin shpirtëror të çdo të krishteri, e në veçanti të çdo meshtari, është më se i nevojshëm *edukimi liturgjik*, në kuptimin e plotë të një hyrjeje jetësore në misterin pashkvor të Jezu Krishtit të vdekur e të ngjallur, të pranishëm dhe veprues në sakramentet e Kishës. Bashkimi me Hyjin, pikëmbështetja e krejt jetës shpirtërore, është dhuratë dhe fryt i sakramenteve; e në të njëjtën kohë është detyrë dhe përgjegjësi që sakramentet ia besojnë lirisë së besimtarit, me qëllim që ky bashkim të jetojë në vendimet, zgjedhjet, qëndrimet e veprimet e jetës së tij të përditshme. Në këtë kuptim, «hiri» që e bën të «re» jetën e krishterë është hiri i Jezu Krishtit të vdekur e të ngjallur, që vazhdon ta

derdhë Shpirtin e vet të shenjtë dhe shenjtërues në sakramente; ashtu si «ligji i ri» që duhet ta drejtojë e ta normojë ekzistencën e të krishterit është shkruar nga sakramentet «në zemrën e re». Është ligj i dashurisë ndaj Hyjit e vëllezërve, meqë është përgjigje dhe vazhdim i dashurisë së Hyjit ndaj njeriut që shprehet dhe komunikohet prej sakramenteve. Menjëherë mund të kuptohet vlera e një pjesëmarrjeje «të plotë, të vetëdijshme dhe aktive»¹⁴² në kremtimet sakramentore për dhuratën dhe detyrën e asaj «dashurie baritore», që përbën shpirtin e mbarështimit meshtarak.

Kjo vlen sidomos për pjesëmarrjen në Eukaristi, përkujtim i vdekjes flijuese të Krishtit dhe i ngjalljes së tij të lavdishme, «sakrament i mëshirës, shenjë e njësisë, kusht i dashurisë»,¹⁴³ ngjarje pashkvore në të cilën «ushqehemi me Krishtin, ... shpirti është i mbushur me hire, na u dhurua pengu i lavdisë». ¹⁴⁴Tani meshtarët, në cilësinë e tyre si mbarështues të gjërave të shenjta, janë sidomos mbarështues të Flisë së Meshës.¹⁴⁵ roli i tyre është i pazëvendësueshëm, sepse

pa meshtarë nuk mund të ketë flijim eukaristik.

Kjo tregon rëndësinë thelbësore të Eukaristisë për jetën dhe mbarështimin meshtarak e, rrjedhimisht, për formimin shpirtëror të kandidatëve për meshtarë. Me thjeshtësi të madhe dhe në konkretizimin më të madh përsëris: «Do të ishte e arsyeshme që seminaristët të marrin pjesë çdo ditë në kremtimin eukaristik, në mënyrë që, pastaj, ta bëjnë si rregull të jetës së tyre meshtarake këtë kremtim të përditshëm. Po ashtu ata do të edukohen për ta konsideruar kremtimin eukaristik si momentin thelbësor të ditës së tyre, në të cilin do të marrin pjesë aktivisht, duke mos u kënaqur kurrë me një pjesëmarrje që është kthyer tashmë në një zakon. Në fund, kandidatët për meshtarë do të formohen në *domethëniet e thella* që Eukarista nxit: *mirënjohja* për të mirat e marra prej së larti, meqë Eukaristia është veprim hiri; *qëndrimi lutës* që i shtyn të bashkojnë flinë personale me flinë eukaristike të Krishtit; *dashuria* e ushqyer nga një sakrament që është shenjë njësie dhe bashkë-

ndarjeje; *dëshira e soditjes dhe e adhurimit përpara Krishtit* realisht të pranishëm në dukjet eukaristike». ¹⁴⁶

Më shumë se kurrë është e nevojshme dhe urgjente thirrja për të rizbuluar, brenda formimit shpirtëror, *bukurinë dhe gëzimin e Sakramentit të Pendesës*. Në një kulturë që, me forma të përtërira e më të stërholluara të vetëshfajësimit, rrezikon të humbë fatalisht «kuptimin e mëkatit» e, si pasojë, gëzimin ngushëllues të të kërkuarit falje (krh. Ps 51, 14) dhe të takimit me Hyjin e «pasur me mëshirë» (Ef 2, 4), nevojitet që t'i edukojmë priftërinjtë e ardhshëm në virtytin e pendesës, që urtësisht ushqehet prej Kishës në kremtimet e saj dhe në kohët e vitit liturgjik e që gjen plotësinë e vet në Sakramentin e Pajtimit. Prej këtu buron domethënia e asketizmit dhe e disiplinës së brendshme, shpirti i sakrificës dhe i mohimit, pranimi i mundimit dhe i kryqit. Bëhet fjalë për elemente të jetës shpirtërore, që shpesh zbulohen si shumë të vështira për shumë kandidatë për meshtarë të rritur në kushte relativisht të rehatshme e të pasura e të bërë

më pak të ndjeshëm ndaj këtyre elementeve prej modeleve të sjelljes e idealeve të kushtëzuara nga mjetet e komunikimit shoqëror, edhe në vendet ku kushtet e jetesës janë më të varfra e situata e të rinjve është më e thjeshtë. Për këtë arsye, por sidomos për të realizuar nën shembullin e Krishtit Bariut të mirë «dhurimin e tërësisëm të vetvetes» tipike të meshtarit, Etërit sinodalë kanë shkruar: «Është e nevojshme që të rrënjohet ndjenja e kryqit, që gjendet në zemër të misterit pashkvor. Falë këtij identifikimi me Krishtin e kryqëzuar, duke qenë shërbëtorë, bota mund të rigjejë vlerën e sakrificës, të dhimbjes dhe të martirizimit, brenda kulturës aktuale të mbushur me shekullarizim, lakmi dhe hedonizëm».¹⁴⁷

[Ta kërkosh Krishtin te njerëzit]

49. Formimi shpirtëror përfshin edhe *kërkimin e Krishtit te njerëzit*. Jeta shpirtërore, në fakt, është sigurisht jetë e brendshme, jetë në bashkim me Hyjin, jetë lutje e sodi-

tjeje. Por pikërisht takimi me Hyjin, e me dashurinë e tij si Atë i të gjithëve, e vendos kërkesën e padiskutueshme të takimit me të afërmin, të dhurimit të vetvetes të tjerëve, në shërbimin e përvuajtë e të paiteres që Jezusi u ka propozuar të gjithëve si program jete me larjen e këmbëve të apostujve: «Ju dhashë shembull që, sikurse ju bëra unë juve, të bëni edhe ju» (Gjn 13, 15).

Formimi për dhurimin bujar e falas të vetes, i ndihmuar edhe nga forma bashkësiore normalisht e marrë prej përgatitjes për meshtari, paraqet një kusht të domosdoshëm për atë që është thirrur të jetë shfaqje dhe transparencë e Bariut të mirë që jep jetën (krh. Gjñ 10, 11.15). Në këtë aspekt formimi shpirtëror ka dhe duhet të zhvillojë përmasën e vet të thellë baritore ose dashurore, e mund të përdorë me vend edhe devocionin e duhur, domethënë të fortë dhe të butë, ndaj Zemrës së Krishtit, siç theksuan edhe Etërit sinodalë: «T'i formosh meshtarët e ardhshëm në përshpirtërinë e Zemrës së Zotit do të thotë të bësh një jetë që i përgjigjet dashurisë dhe afektit të

Krishtit Meshtar e Bari të mirë: dashurisë së tij ndaj Atit në Shpirtin Shenjt, dashurisë së tij ndaj njerëzve deri në dhurimin e jetës së tij si fli».¹⁴⁸

Pra, meshtari është *njeriu i dashurisë* dhe është i thirrur t'i edukojë të tjerët në imitim e Krishtit dhe në urdhërimin e ri të dashurisë vëllazërore (krh. Gjn 15, 12). Por kjo kërkon që ai vetë ta lërë veten vazhdimisht të edukohet prej Shpirtit në dashurinë e Krishtit. Në këtë kuptim përgatitja për meshtari nuk mund të mos përfshijë një formim serioz në dashuri, në veçanti në dashurinë parapëlqyese për «të varfrit», në të cilët feja zbulon praninë e Jezusit (krh. Mt 25, 40) e në dashurinë e mëshirshme për mëkatarët.

Në perspektivën e dashurisë, që ka të bëjë me dhurimin e vetvetes për dashuri, gjen vendin e vet në formimin shpirtëror të meshtarit të ardhshëm *edukimi në dëgjuesë, në celibat e në varfëri*.¹⁴⁹ Në këtë kuptim shprehet ftesa e koncilit: «Në mënyrë shumë të qartë nxënësit duhet të kuptojnë se nuk janë të caktuar as për zotërime dhe as për

ndere, por të vihen në shërbim të plotë të Hyjit dhe të mbarështimit baritor. Me nxitje të veçantë duhet të edukohen për dëgjesën meshtarake, për një jetë të thjeshtë, për shpirtin e vetëmohimit, me qëllim që të mësohen të jetojnë sipas Krishtit të kryqëzuar dhe të heqin dorë me lehtësi edhe nga gjërat në vetvete të lejueshme, por jo me vend». ¹⁵⁰

[Ta njohësh, ta vlerësosh, ta duash dhe ta jetosh celibatin]

50. Formimi shpirtëror i atij që është i thirrur ta jetojë celibatin duhet të ketë një kujdes të veçantë për ta përgatitur meshtarin e ardhshëm që *ta njohë, ta vlerësojë, ta dojë dhe ta jetojë celibatin në natyrën e tij të vërtetë* e në qëllimet e tij të vërteta, pra në motivimet e tij ungjillore, shpirtërore e baritore. Parakusht dhe përmbajtje e kësaj përgatitjeje është virtyti i pastërtisë, që cilëson të gjitha marrëdhëniet njerëzore e që të çon «të provosh dhe të shfaqësh... një dashuri

të sinqertë, njerëzore, vëllazërore, personale dhe të aftë për flijime, në shembullin e Krishtit, ndaj të gjithëve e ndaj secilit».¹⁵¹

Celibati i meshtarëve e shënon pastërtinë me disa karakteristika, falë të cilave ata «duke hequr dorë nga jeta martesore për mbretërinë e qiellit (krh. Mt 19,12), mund t'i bashkëngjiten Hyjit me një dashuri të pandashme, që i përshtatet thellësisht Bësëlidhjes së Re, mund të japin dëshmi për ngjalljen e ardhshme (krh. Lk 20,36) dhe të marrin një ndihmë shumë të madhe për ushtrimin e vazhdueshëm të asaj dashurie të përsosur që do t'i bëjë të aftë në mbarështimin meshtarak që të bëhen gjithçka për të gjithë».¹⁵² Në këtë kuptim celibati meshtarak nuk duhet të konsiderohet si një normë e thjeshtë juridike, e as si një kusht krejtësisht i jashtëm për t'u pranuar për shugurim, por si një vlerë thellësisht e lidhur me Urdhrin e Shenjtë, që e bën sipas Jezu Krishtit Bari të mirë e Dhëndër të Kishës, domethënë si zgjedhja e një dashurie më të madhe e të pandarë për Krishtin e për Kishën e tij në gatishmërinë e plotë e të

gëzueshme të zemrës për mbarështimin baritor. Celibati duhet të konsiderohet si një hir i veçantë, si një dhuratë: «S'e kuptojnë të gjithë këtë fjalë, por vetëm ata që e morën dhuratë këtë kuptim» (Mt 19, 11). Me siguri një hir që nuk anashkalohet, por kërkon me një forcë të veçantë përgjigjen e vetëdijshme dhe të lirë nga ai që e pranon. Kjo karizmë e Shpirtit përfshin edhe hirin që ai që e merr të qëndrojë besnik për gjithë jetën e të përmbushë me bujari e gëzim angazhimet që janë të lidhura me të. Në formimin për celibatin meshtarak duhet të sigurohet vetëdija e «dhuratës së çmueshme të Hyjit»,¹⁵³ që do të çojë në lutje e në vigjilencë, me qëllim që dhurata të ruhet nga çdo gjë që do të mund ta kërcënojë.

Duke jetuar celibatin e tij, meshtari mund të përmbushë më mirë mbarështimin e tij në popullin e Hyjit. Në veçanti, ndërsa do të dëshmojë vlerën ungjillore të virgjërisë, do të mund t'i mbështesë bashkëshortët e krishterë për ta jetuar në plotësi «sakramentin e madh» të dashurisë së Krishtit Dhëndër për Kishën nusen e tij,

ashtu edhe besnikëria e tij do të jetë ndihmë për besnikërinë e bashkëshortëve.¹⁵⁴

Rëndësia dhe delikatesa e përgatitjes për celibatin meshtarak, veçanërisht në situatat aktuale shoqërore e kulture, i kanë çuar Etërit sinodalë në një sërë kërkesash, vlefshmëria e të cilave është vërtetuar nga urtia e Kishës nënë. Po i riparaqes me autoritet si kritere për t'u ndjekur në formimin për pastërti në celibat: «Ipeshkvijtë së bashku me rektorët dhe drejtuesit shpirtërorë të seminareve duhet të vendosin parime, të caktojnë kritere e të japin ndihmë për shqyrtim në këtë fushë. E një rëndësie maksimale për formimin për pastërti në celibat është përkujdesja e ipeshkvit dhe jeta vëllazërore mes meshtarëve. Në seminar, gjatë periudhës së formimit, celibati duhet të paraqitet me qartësi, pa asnjë dykuptimësi e në mënyrë pozitive. Seminaristi duhet të ketë një nivel të përshtatshëm pjekurie psikike e seksuale, si edhe një jetë autentike e ngulmuese lutjeje, e duhet të jetë nën drejtimin e një ati shpirtëror. Drejtuesi shpirtëror duhet ta ndihmojë seminaristin që ai vetë

të arrijë në një vendim të pjekur e të lirë, që bazohet në vlerësimin e miqësisë meshtarake e të vetëdisiplinës, si edhe në pranimin e vetmisë dhe të një gjendjeje të drejtë personale fizike e psikologjike. Për këtë arsye seminaristët duhet ta njohin mirë doktrinën e Koncilit II të Vatikanit, enciklikën *Sacerdotalis cælibatus* dhe udhëzimet për formimin në celibatin meshtarak nxjerrë prej Kongregatës për edukimin katolik në vitin 1974. Që seminaristi të përqafojë vendimin e celibatit meshtarak për Mbretërinë e qiejve është e nevojshme të njohë natyrën e krishterë e me të vërtetë njerëzore, si edhe qëllimin e seksualitetit në martesë e në celibat. Është e nevojshme edhe që besimtarët laikë të mësohen e të edukohen rreth motiveve ungjillore, shpirtërore e baritore tipike të celibatit meshtarak kështu që t'i ndihmojnë priftërinjtë me miqësi, mirëkuptim dhe bashkëpunim».¹⁵⁵

Formimi intelektual: inteligjenca e fesë

51. Formimi intelektual, edhe pse ka një veçanti të vetën, lidhet thellësisht, aq sa bëhet një përbërës i nevojshëm i tij, me formimin njerëzor e atë shpirtëror: shfaqet, në fakt, si një kërkesë e pamposhtme e inteligjencës me të cilën njeriu «merr pjesë në dritën e mendjes së Hyjit»¹⁵⁶ e kërkon të fitojë një urti, që në ana e vet, hapet dhe synon njohjen edhe bashkëngjitjen me Hyjin.

Formimi intelektual i kandidatëve për meshtarë gjen justifikimin e vet specifik në vetë natyrën e mbarështimit të urdhëruar dhe shfaq urgjencën e vet aktuale përballë sfidës së «ungjillizimit të ri» për të cilin Zoti e thërret Kishën në prapun e mijëvjeçarit të tretë. «Nëse tanimë çdo i krishterë – shkruajnë Etërit sinodalë – duhet të jetë gati ta mbrojë fenë dhe të motivojë shpresën që është në ne (krh. 1 Pjt 3, 15), aq më tepër kandidatët për meshtarë dhe priftërinjtë duhet të kenë kujdes të veçantë për vlerën e formimit intelektual në edukimin e veprimtarinë baritore, duke nisur prej mo-

mentit kur për shpëtimin e vëllezërve e motrave duhet të kërkojnë një njohje më të thellë të mistereve hyjnore». ¹⁵⁷ Pastaj, situata aktuale e shënuar rëndë prej indifferencës fetare e në të njëjtën kohë prej një mosbesimi të përhapur ndaj aftësisë reale të arsyes për të arritur të vërtetën objektive dhe universale, e prej problemeve e pikëpyetjeve të reja të shkaktuara nga zbulimet shkencore e teknologjike, kërkon me forcë një nivel tejet të lartë formimi intelektual, domethënë të tillë sa t'i bëjë të aftë meshtarët për ta kumtuar, pikërisht në një kontekst të tillë, Ungjillin e pandryshueshëm të Krishtit e për ta bërë të besueshëm përballë kërkesave të ligjshme të arsyes njerëzore. Po ashtu, duhet të shtohet edhe fenomeni aktual i pluralizmit më shumë se kurrë i theksuar, jo vetëm në fushën e shoqërisë njerëzore, por edhe brenda vetë bashkësisë kishtarë, kërkon një aftësi të veçantë për një shoshitje kritike: është një tjetër motiv që tregon nevojën e një formimi intelektual më shumë se kurrë serioz.

Ky motivim «baritor» i formimit intelek-

tual ripohon atë që është thënë mbi njësinë e procesit edukativ në përmasat e tij të ndryshme. Angazhimi i studimit, që zë jo pak vend në jetën e atij që përgatitet për meshtari, nuk është aspak një përbërës i jashtëm e dytësor i rritjes së tij njerëzore, të krishterë, shpirtërore e thirrore: në realitet përmes studimit, sidomos të teologjisë, meshtari i ardhshëm i bashkëngjitet Fjalës së Hyjit, rritet në jetën e tij shpirtërore dhe është i gatshëm të përmbushë mbarështimin e tij baritor. Ky është qëllimi i shumëllojshëm e njësues i studimit të teologjisë dhënë nga Koncili¹⁵⁸ dhe ripropozuar nga Sinodi: «Me qëllim që të jetë nga ana baritore frytdhënëse, formimi intelektual duhet të integrohet në një ecje shpirtërore të shënuar nga përvoja personale e Hyjit, në mënyrë që të tejkalojë një shkencë thjeshtë nocionistike dhe t'ia arrijë asaj inteligjence të zemrës që di "të shohë" më përpara e pastaj është në gjendje t'ua komunikojë misterin e Hyjit vëllezërve»¹⁵⁹.

[Studimi i filozofisë dhe i «shkencave njerëzore»]

52. Një moment thelbësor i formimit intelektual është studimi i *filozofisë*, që çon në një kuptim dhe interpretim më të thellë të personit, të lirisë së tij, të marrëdhënieve të tij me botën dhe me Hyjin. Ajo na zbulohet si urgjencë, jo vetëm për lidhjen që gjendet mes argumenteve filozofikë e mistereve të shpëtimit të studiuara nga teologjia nën dritën më të lartë të fesë,¹⁶⁰ por edhe përballë një situatë kulturore aq të përhapur që lartëson subjektivizmin si kriter dhe masë të së vërtetës: vetëm një filozofi e shëndoshë mund t'i ndihmojë kandidatët për meshtarë që të zhvillojnë një vetëdije reflektuese të marrëdhënies përbërëse që ekziston mes shpirtit njerëzor dhe të vërtetës, ajo e vërtetë që na zbulohet neve plotësisht në Jezu Krishtin. As nuk duhet të nënvlerësohet rëndësia e filozofisë për të garantuar atë «siguri të vërtete» që, e vetme, mund të qëndrojë në themel të dhurimit personal total Jezusit dhe Kishës. Nuk është e vështirë të kuptohet se si disa çështje

shumë konkrete, si identiteti i meshtarit dhe angazhimi i tij apostolik e misionar, janë thellësisht të lidhura me çështjen, aspak abstrakte, të së vërtetës: nëse nuk jemi të sigurt për të vërtetën, si është e mundur që të vëmë në lojë krejt jetën tonë e të kemi forcën për ta interpretuar seriozisht jetën e të tjerëve?

Filozofia e ndihmon jo pak kandidatin për ta pasuruar formimin e tij intelektual të «kultit të së vërtetës», domethënë të një lloji nderimi dashurues ndaj të vërtetës, e cila të bën të njohësh që vetë e vërteta nuk është krijuar apo matur prej njeriut, por njeriut iu dha si dhuratë nga e Vërteta më e madhe, Hyji; edhe pse me kufizime e nganjëherë me vështirësi, arsyeja njerëzore mund ta arrijë të vërtetën objektive e universale, edhe atë që ka të bëjë me Hyjin dhe me kuptimin rrënjësor të ekzistencës; që vetë feja nuk mund të shkëputet prej arsyes dhe lodhjes që rrjedh prej të «menduarit» të përmbajtjeve të saj, siç dëshmonte mendja e madhe e Augustinit: «Kam dëshiruar të shoh me intelekt atë që kam besuar dhe kjo

gjë më ka shkaktuar shumë diskutime dhe lodhje». ¹⁶¹

Për një kuptim më të thellë të njeriut, të fenomeneve e të linjave evolutive të shoqërisë, në rend të ushtrimit sa më «të mishëruar» të mbarështimi baritor, me dobi jo të vogël mund të jenë të ashtuquajturat «shkencat e njeriut», si sociologjia, psikologjia, pedagogjia, shkenca e ekonomisë dhe e politikës, shkenca e komunikimit shoqëror. Si edhe në fushën shumë të saktë të shkencave pozitive apo përshkruese, këto e ndihmojnë meshtarin e ardhshëm të zgjasë «bashkëkohësinë» e jetuar prej Krishtit. «Krishti, thoshte Pali VI, u bë bashkëkohës i disa njerëzve dhe foli në gjuhën e tyre. Besnikëria ndaj Tij kërkon që kjo bashkëkohësi të vazhdojë». ¹⁶²

[Studimi i teologjisë]

53. Formimi intelektual i meshtarit të ardhshëm bazohet dhe ndërtohet sidomos në studimin e *doktrinës së shenjtë*, të teolo-

gjisë. Vlera dhe autenticiteti i formimit teologjik varen nga respektimi i përpiktë i vetë natyrës së teologjisë, që Etërit sinodalë kështu e përmblojnë: «Teologjia e vërtetë rrjedh prej fesë e të çon në fe».¹⁶³ Ky është konceptimi që Kisha katolike, e në veçanti Magjisteri i saj, kanë propozuar vazhdimisht. Kjo është linja e ndjekur prej teologëve të mëdhenj, që pasuruan mendimin e Kishës katolike përgjatë shekujve. Shën Toma është shumë i qartë, kur pohon se feja është si *habitus-i* i teologjisë, domethënë parimi i saj i vazhdueshëm veprues,¹⁶⁴ e që e gjithë teologjia është e orientuar për ta ushqyer fenë.¹⁶⁵

Teologu është, pra, para së gjithash një besimtarë, një njeri i fesë.

Por është një besimtar që e pyet veten mbi fenë e vet (*fides quærens intellectum*), që e pyet veten me qëllim që të arrijë një kuptim më të thellë të vetë fesë. Dy aspektet, feja dhe reflektimi i pjekur, janë thellësisht të lidhura, të gërshetuara: pikërisht bashkërenditja dhe ndërfitja e brendshme e tyre cakton natyrën e vërtetë të teologjisë, e rrije-

dhimisht vendos përmbajtjet, mënyrat dhe shpirtin sipas të cilave *doktrina e shenjtë* punohet e studiohet.

Meqë feja, pikënisje dhe pikëmbërritje e teologjisë, realizon një marrëdhënie personale të besimtarit me Jezu Krishtin në Kishë, edhe teologjia ka disa ngjyime të brendshme kristologjike dhe kishtare, që kandidati për meshtar duhet t'i pranojë me vetëdije, jo vetëm për përfshirjet që kanë të bëjnë me jetën e tij personale, por edhe për ato që prekin mbarështimin e tij baritor. Nëse është pranim i Fjalës së Hyjit, feja përmbledhet në një «po» rrënjësore të besimtarit bërë Jezu Krishtit, Fjalë e plotë dhe përfundimtare e Hyjit në botë (krh. Heb 1, 1 e vijim). Si rrjedhojë, reflektimi teologjik e gjen qendrën e vet në lidhjen e ngushtë me Jezu Krishtin, Urti e Hyjit: vetë reflektimi pjekë një pjesëmarrje në «mendimin» e Krishtit (krh. 1 Kor 2, 16) në formën një-rëzore të një shkence (*scientia fidei*). Në të njëjtën kohë, feja e fut besimtarin në Kishë dhe e bën pjesëmarrës të jetës së Kishës, si bashkësi feje. Si rrjedhojë, teologjia ka një

përmasë kishtare, sepse është një reflektim i pjekur mbi fenë e Kishës prej anës së teologut, që është pjesë e Kishës.¹⁶⁶

Këto perspektiva kristologjike dhe kishtare, që kanë të njëjtën natyrë me teologjinë, ndihmojnë për të zhvilluar te kandidatët për meshtarë, së bashku më saktësinë shkencore, një dashuri të madhe dhe të gjallë për Jezu Krishtin dhe Kishën e tij: kjo dashuri, ndërsa ushqen jetën e tyre shpirtërore, i orienton në plotësimin bujar të mbarështimit të tyre. Pikërisht ky ishte, si përfundim, qëllimi i Koncilit II të Vatikanit, që nxiste risistemimin e studimeve kishtare duke caktuar më mirë disiplinat e ndryshme filozofike e teologjike dhe duke i bërë «të konvergojnë harmonishëm në hapjen gjithnjë e më të madhe të shpirtit të nxënësve drejt misterit të Krishtit, i cili përshkon gjithë historinë e gjinisë njerëzore, vepron vazhdimisht në Kishë dhe vepron kryesisht nëpërmjet mbarështimit meshtarak». ¹⁶⁷

Formimi intelektual teologjik dhe jeta shpirtërore, në veçanti jeta e lutjes, takohen dhe forcohen në mënyrë të ndërsjellë, pa i

hequr asgjë as seriozitetit të kërkimit as shijes shpirtërore të lutjes. Shën Bonaventura na paralajmëron: «Askush të mos besojë se i mjafton leximi pa lyerje, spekulimi pa devocion, kërkimi pa mrekullim, vrojtimi pa ngazëllim, veprimtaria pa mëshirë, shkencë pa dashuri, intelijenca pa përvujtëri, studimi pa hirin hyjnor, kërkimet pa urtinë e frymëzimit hyjnor».¹⁶⁸

[*Një vështrim i plotë dhe i bashkuar i së vërtetës*]

54. Formimi teologjik është një vepër shumë komplekse dhe angazhuese. Ai duhet ta çojë kandidatin për meshtar që të ketë *një pamje* të së vërtetave të zbuluara prej Hyjit në Jezu Krishtin dhe të përvojës së fesë së Kishës, që të jetë *e plotë dhe e një-suar*: prej këtu lind kërkesa e dyfishtë për t'i njohur «të gjitha» të vërtetat e krishtera, pa bërë zgjedhje arbitrare, e për t'i njohur ato në mënyrë organike. Kjo kërkon që nxënësi të ndihmohet për të bërë një përmbledhje

që të jetë fryt i kontributeve të disiplinave të ndryshme teologjike, specificiteti i të cilave merr vlerë autentike vetëm në bashkërenditjen e tyre të përkryer.

Në reflektimin e saj të pjekur mbi fenë, teologjia ecën në dy drejtime. I pari është ai i *studimit të Fjalës së Hyjit*: fjala e shkruar në Librin e shenjtë, e kremtuar dhe e jetuar në Traditën e gjallë të Kishës, e interpretuar me autoritet nga Magjisteri i Kishës. Prej këtu rrjedh studimi i Shkrimit të shenjtë, «që duhet të jetë shpirti i krejt teologjisë»,¹⁶⁹ i Etërve të Kishës dhe i liturgjisë, si edhe i historisë së Kishës dhe i magjisterit të saj. Drejtimi i dytë është ai i *njeriut, bashkëbisedues i Hyjit*: njeriu i thirrur «të besojë», «të jetojë» e «t'ua komunikojë» të tjerëve *fides-in* dhe *ethos-in cristiani*. Prej këtu rrjedh studimi i dogmatikës, i teologjisë morale, i teologjisë shpirtërore, i të drejtës kanonike dhe i teologjisë baritore.

Referimi njeriut besimtar e çon teologjinë që të ketë një përkujdesje të veçantë, nga njëra anë, ndaj instancës themelore e të vazhdueshme të marrëdhënies fe-arsye,

nga ana tjetër, ndaj disa nevojave më të lidhura me situatën shoqërore e kulturore të sotme. Prej pikëpamjes së parë del studimi i teologjisë themelore, që ka si objekt faktin e zbulimit të krishterë e përçimin e tij në Kishë. Prej pikëpamjes së dytë diktohen disiplina që kanë njohur dhe njohin një zhvillim më të vendosur si përgjigje ndaj problemeve që sot ndihen shumë fort. Kështu studimi i Doktrinë Shoqërore të Kishës, që «i përket ... fushës së teologjisë e, veçanërisht, të teologjisë morale»¹⁷⁰ duhet të futet mes «përbërësve thelbësorë» të «ungjillizimit të ri», mjet i të cilit është.¹⁷¹ Kështu rrjedh studimi i misionit, ekumenizmit, judaizmit, Islamit dhe i feve të tjera jo të krishtera.

[Disa probleme të veçanta]

55. Formimi teologjik aktual duhet të tregojë kujdes ndaj *disa problemeve* që jo pak herë paraqesin vështirësi, tensione dhe rrëmujë brenda jetës së Kishës. Të mendohet

për marrëdhënien mes deklaratave të Magjisterit dhe diskutimeve teologjike, një marrëdhënie që jo gjithmonë përvijohet siç duhet të jetë, domethënë nën shenjë e bashkëpunimit. Me siguri «Magjisteri i gjallë i Kishës dhe teologjia, edhe pse kanë dhurata e funksione të ndryshme, në fund të fundit kanë të njëjtin qëllim: ta ruajnë Popullin e Hyjit në të vërtetën që liron dhe ta bëjnë në këtë mënyrë “dritën e kombeve”. Ky shërbim që i bëhet bashkësisë kishtare vë në marrëdhënie të ndërsjellë teologun me Magjisterin. Ky i fundit e mëson në mënyrë autentike doktrinën e Apostujve e, duke nxjerrë përparësi prej punës teologjike, nuk pranon kundërshtimet dhe deformimet e fesë, duke propozuar po ashtu me autoritetin e marrë prej Jezu Krishtit njohuri të reja, sqarime dhe aplikime të doktrinës së zbuluar. Ndërsa teologjia fiton, në mënyrë pasqyruese, një inteligjencë gjithnjë e më të thellë të Fjalës së Hyjit, që ndodhet në Shkrimin e shenjtë dhe të përçar besnikërisht prej Traditës së gjallë të Kishës nën udhëheqjen e Magjisterit, mundohet të qar-

tësojë mësimin e Zbulimit përpara instancës së arsyes, e në fund i jep një formë sistematike e organike».¹⁷² Por kur, për një sërë motivesh, ky bashkëpunim nuk ndodh, nuk duhet të biem pre e keqkuptimeve dhe e përshtjellimit, duke ditur të dallojmë me kujdes «doktrinën e përgjithshme të Kishës prej opinionit të teologëve dhe prirjeve që kalojnë shpejt (të ashtuquajturat “moda”)¹⁷³ Nuk bëhet një Magjister «paralel», sepse Magjisteri i vetëm është ai i Pjetrit dhe i apostujve, i Papës dhe i ipeshkvijve.¹⁷⁴

Një tjetër problem, i vërejtur sidomos aty ku studimet seminaristike u janë besuar institucioneve akademike, ka të bëjë me *marrëdhënien mes saktësisë shkencore të teologjisë dhe adresimit të saj baritor, domethënë me vetë natyrën baritore të teologjisë*. Bëhet fjalë, në realitet, për dy karakteristika të teologjisë dhe të mësimit të saj që jo vetëm nuk i kundërvihen njëra-tjetrës, por që ndihmojnë njëra-tjetrën edhe pse në profile të ndryshme, për inteligjencën më të plotë të fesë. Në fakt, baritore e teologjisë nuk do të thotë një teologji më pak doktrinare apo pa

anën e vet shkencore; përkundrazi, do të thotë, që ajo i aftëson meshtarët e ardhshëm për ta kumtuar mesazhin ungjillor përmes mënyrave kulturore të kohës së tyre dhe për ta bërë veprimin baritor sipas një vizioni autentik teologjik. Kështu, nga njëra anë, një studim që respekton kriterin e saktësisë shkencore të çdo disipline teologjike do të ndihmojë për formimin më të plotë e të thellë të bariut të shpirtave si mësues i fesë; nga ana tjetër, ndjeshmëria e duhur ndaj adresimit baritor do ta bëjë me të vërtetë formuese për priftërinjtë e ardhshëm studimin serioz dhe shkencor të teologjisë.

Një tjetër problem del prej kërkesës, sot shumë të ndier, të *ungjillizimit të kulturave dhe të inkulturimit të mesazhit të fesë*. Ky është një problem shumë baritor, që duhet të hyjë me më shumë gjerësi dhe ndjeshmëri në formimin e kandidatëve për meshtarë: «Në rrethanat e sotme në të cilat, në shumë vende të botës, besimi i krishterë konsiderohet si i papërshtatshëm për kulturat e lashta ashtu edhe ato moderne, rëndësi të madhe ka që në krejt formimin intelektual

e njerëzor të mbahet si e nevojshme dhe thelbësore përmasa e inkulturimit».¹⁷⁵ Por kjo kërkon një teologji autentike, të frymëzuar prej parimeve katolike rreth inkulturimit.

Këto parime lidhen me misterin e mishërimit të Fjalës së Hyjit e me antropologjinë e krishterë dhe ndriçojnë domethënien autentike të inkulturimit: ky, përballë kulturave të ndryshme dhe shpesh në kundërshtim me njëra-tjetrën, të pranishme në pjesë të ndryshme të botës, dëshiron të jetë një dëgjues ndaj urdhrit të Krishtit për t'ua predikuar Ungjillin të gjithë njerëzve deri në skajet më të largët të botës. Një dëgjues e tillë nuk do të thotë as sinkretizëm e as thjeshtë një përshtatje e kumtimit ungjillor, por që Ungjilli depërton gjallërisht në kulturat, mishërohet në to, duke kapërcyer elementet e papërshtatshme kulturore me fenë e jetën e krishterë dhe duke ia lartësuar vlerat në misterin e shpëtimit që vjen prej Krishtit.¹⁷⁶ Problemi i inkulturimit mund të ketë një interes specifik kur kandidatët për meshtarë vijnë nga kultura të lashta: do të

kenë nevojë, atëherë, për rrugë të përshtatshme formimi, si për të kapërcyer rrezikun për të qenë më pak kërkues e për të zhvilluar një edukim më të dobët ndaj vlerave njerëzore, të krishtera e meshtarake, ashtu edhe për t'i vlerësuar elementet e mira e autentike të kulturave e traditave të tyre.¹⁷⁷

[Kujdesi për seriozitetin dhe angazhimin në studime]

56. Duke ndjekur mësimin dhe orientimet e Konkilit II të Vatikanit dhe udhëzimet aplikative të *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*-it, është vendosur në Kishë një përditësim i gjerë në mësimin e disiplinave filozofike e sidomos teologjike në seminare. Edhe pse në disa raste ka nevojë për ndryshime dhe zhvillime të mëtejshme, ky përditësim ka kontribuar në tërësinë e vet të cilësojë gjithnjë e më shumë propozimin edukativ në rrethin e formimit intelektual. Në lidhje me këtë «Etërit sinodalë sërish kanë pohuar, shpesh dhe me qartësi, nevo-

jën, madje urgjencën që të aplikohet në seminare e në shtëpitë e formimit plani themelor i studimeve, si universale ashtu edhe të kombësive apo të Konferencave ipeshkvnore të veçanta».¹⁷⁸

Është e nevojshme të kundërshtohet me vendosmëri prirja për të zvogëluar seriozitetin dhe angazhimin e studimeve, që shfaqet në disa realitete kishtare, si pasojë edhe e një përgatitjeje bazë të pamjaftueshme e të mangët të nxënësve që fillojnë planin mësimor filozofik e teologjik. Vetë situata bashkëkohore kërkon gjithnjë e më shumë mësues që të jenë me të vërtetë në lartësinë e kompleksitetit të kohëve dhe që të jenë në gjendje të trajtojnë, me kompetencë dhe me qartësi e thellësi argumentimi, pyetjet mbi kuptimin që kanë njerëzit e sotëm, të cilave Ungjilli i Jezu Krishtit u jep përgjigje të plotë dhe përfundimtare.

Formimi baritor:

të komunikosh dashurinë e Jezu Krishtit Bari të mirë

57. Krejt formimi i kandidatëve për meshtarë është i adresuar që t'i përgatisë në një mënyrë më të veçantë për të komunikuar dashurinë e Krishtit, Bari i mirë. Pra, ky formim në aspektet e tij të ndryshme, duhet të ketë një karakter thelbësisht baritor. E pohonte qartësisht dekreti koniliar *Optatam totius* në lidhje me seminarët e larta: «edukimi i nxënësve duhet të priret drejt synimit të *formimit të barinjve të vërtetë të shpirtave, nën shembullin e Zotit tonë Jezu Krishtit mësues, meshtar dhe bari*. Prandaj nxënësit të përgatiten për mbarështimin e fjalës, në mënyrë që të arrijnë ta depërtojnë gjithnjë e më mirë Fjalën e zbuluar të Hyjit, ta bëjnë të vetën me meditim dhe të dinë ta shprehin me fjalë dhe me jetë; për mbarështimin e kultit dhe të shenjtërimit, në mënyrë që duke u lutur dhe duke kremtuar veprimet liturgjike të dinë të ushtrojnë mbarështimin e shpëtimit nëpërmjet flisë

eukaristike dhe të sakramenteve; për detyrën si bari, për të qenë në gjendje që ta përfaqësojnë në mesin e njerëzve Krishtin, i cili “nuk erdhi për të qenë shërbyer, por që ai të shërbejë e të japë jetën e vet si shpërblim për të gjithë” (Mk 10,45; krh. Gjn 13,12-17) dhe të fitojnë shumë persona, duke u bërë shërbëtorë të të gjithëve (krh. 1 Kor 9,19)».¹⁷⁹

Teksti konciliar këmbëngul mbi bashkërenditjen e thellë që ekziston mes aspekteve të ndryshme të formimit njerëzor, shpirtëror, intelektual dhe, në të njëjtën kohë, mbi *qëllimshmërinë e tyre specifike baritore*. Në këtë kuptim qëllimi baritor i garanton formimit njerëzor, shpirtëror dhe intelektual përmbajtje të caktuara e karakteristika të sakta, ashtu si edhe njëson dhe specifikon krejt formimin e meshtarëve të ardhshëm.

Si çdo formim tjetër, edhe ai baritor zhvillohet përmes reflektimit të pjekur e aplikimit veprues dhe i ka rrënjët e veta të gjalla në një shpirt, që tërësisht përbën pikëmbështetjen dhe forcën e impulsit dhe të zhvillimit.

Pra, kërkohet studimi i një disipline të

mirëfilltë teologjike: teologjia baritore apo praktike, që është një reflektim shkencor mbi Kishën në ndërtimin e saj të përditshëm, me forcën e Shpirtit Shenjt, brenda historisë; pra, mbi Kishën si «sakrament i gjithëmbarshtëm i shpëtimit»,¹⁸⁰ si shenjë dhe vegël e gjallë e shpëtimit të Jezu Krishtit në Fjalën, në Sakramentet e në shërbimin e Dashurisë. Baritorja nuk është vetëm një art apo një tërësi nxitjesh, përvojash, metodash; ka një dinjitet të plotë të saj teologjik, sepse merr prej fesë parimet dhe kriteret e të vepruarit baritor të Kishës në histori, të një Kise që «lind» çdo ditë vetë Kishën, sipas shprehjes së qëlluar të Shën Bedës të Nderueshmit: «*Nam et ecclesia quotidie gignit ecclesiam*».¹⁸¹ Mes këtyre parimeve e kriterëve vërehet veçanërisht ai i rëndësishmi i shoshitjes ungjillore të situatës shoqërore-kulturore dhe kishtare brenda të cilës zhvillohet veprimi baritor.

Studimi i teologjisë baritore duhet të ndriçojë *aplikimin veprues* nëpërmjet përkushtimit ndaj disa shërbimeve baritore që kandidatët për meshtarë, me një përshka-

llëzim të nevojshëm e gjithmonë në harmoni me angazhimet e tjera formuese, duhet të kryejnë: bëhet fjalë për «përvoja» baritore, që mund të përmbliidhen në një «praktikë baritore» të mirëfilltë, që mund të zgjasë edhe për njëfarë kohe e që kërkon të verifikohet në mënyrë metodike.

Por studimi dhe veprimtaria baritore të çojnë në një burim të brendshëm, që formimi do të ketë kujdes që ta ruajë e ta vlerësojë: është bashkimi gjithnjë e më i fortë me dashurinë baritore të Jezusit, e cila, ashtu siç përbën parimin dhe forcën e të vepruarit të tij shpëtimtar, kështu, falë derdhjes së Shpirtit Shenjt në sakramentin e Urdhrit, duhet të përbëjë parimin dhe forcën e mbarështimit të priftit. Bëhet fjalë për një formim që i adresohet jo vetëm sigurit të një kompetence shkencore baritore dhe një aftësi vepruese, por edhe sidomos garantimit të rritjes së një mënyre të të qenit në bashkim me ndjenjat e sjelljet e Krishtit, Bari i mirë: «Kini në ju po ato ndjenja që ishin në Krishtin Jezus» (Fil 2, 5).

[Ndjeshmëria dhe përgjegjësia e bariut]

58. I kuptuar në këtë mënyrë, formimi baritor me siguri nuk mund të reduktohet thjeshtë në një praktikë, që synon familjarizimin me ndonjë teknikë baritore. Propozimi edukativ i Seminarit merr përsipër një hyrje të mirëfilltë në ndjeshmërinë e bariut, në pranimin e vetëdijshëm dhe të pjekur të përgjegjësive të veta, në zakonin e brendshëm për të vlerësuar problemet e për të vendosur përparësitë dhe mjetet për zgjidhje, gjithmonë në bazë të motivimeve të qarta të fesë e sipas kërkesave teologjike të vetë baritores.

Përmes hyrjes fillestare e graduale në mbarështim, meshtarët e ardhshëm mund të përfshihen në traditën e gjallë baritore të Kishës së tyre të veçantë, do të mësojnë ta hapin horizontin e mendjes dhe të zemrës së tyre ndaj përmasës misionare të jetës kishtare, do të ushtrohen në disa forma të para të bashkëpunimit mes tyre dhe me priftërinjtë pranë të cilëve do të dërgohen. Këtyre të fundit u takon, në lidhje me pro-

pozimin e seminarit, një përgjegjësi edukative baritore jo me pak rëndësi.

Në zgjedhjen e vendeve e të shërbimeve të përshtatshme për ushtrimin e baritores duhet të tregohet një kujdes i veçantë për famullinë,¹⁸² qelizë jetësore e përvojave baritore sektoriale e të specializuara, në të cilën ata do të gjenden përpara problemeve të veçanta të mbarështimit të tyre të ardhshëm. Etërit sinodalë kanë paraqitur një seri shembujsh konkretë, si vizita e të sëmurëve, përkujdesi ndaj emigrantëve, të dëbuarve dhe nomadëve, zelli i dashurisë që përkthehet në vepra të ndryshme shoqërore. Në veçanti ata shkruajnë: «Është e nevojshme që prifti të jetë dëshmitar i dashurisë së vetë Krishtit që ka kaluar duke bërë mirë (Vap 10, 38); prifti duhet të jetë edhe shenja e dukshme e përkujdesjes së Kishës që është Nënë dhe Mësuese. Meqë njeriu sot është i goditur nga shumë fatkeqësi, në veçanti njeriu që është i përfshirë prej një varfërie çnjerëzore, prej dhunës së verbër e pushtetit të padrejtë, është e nevojshme që njeriu i Hyjit i përgatitur mirë për

çdo vepër të mirë (krh. 2 Tim 3, 17) të luftojë për të drejtat dhe dinjitetin e njeriut. Por të kihet kujdes prej një bashkëngjitjeje me ideologji të rreme dhe prej harrimit, ndërsa përpiqet të nxisë përsosmërinë, se bota është shëlbuar vetëm prej kryqit të Krishtit». ¹⁸³

Tërësia e këtyre dhe e të tjerave aktivitete baritore e edukon meshtarin e ardhshëm që ta jetojë si «shërbim» misionin e vet si autoritet në bashkësi, duke u larguar prej çdo qëndrimi superioriteti apo ushtrimi të një pushteti gjithmonë dhe vetëm i justifikuar prej dashurisë baritore.

Për një formim të përshtatshëm është e nevojshme që përvojat e ndryshme të kandidatëve për meshtarë të marrin tipare të qarta mbarështuese, duke qëndruar të lidhura ngusht me të gjitha kërkesat që janë tipike të përgatitjes për priftëri e (jo, sigurisht, në dëm të studimit) duke iu referuar shërbimeve të kumtimit të Fjalës, të kultit dhe të udhëheqjes. Këto shërbime mund të bëhen përkthimi konkret i mbarështimeve të Lektoratit, Akolitatit dhe të Diakonatit.

[Përgatitje për të kërkuar bashkimin dhe bashkëpunimin]

59. Meqë veprimi baritor për natyrë të tij është i adresuar për të gjallëruar Kishën, që thelbësisht është «mister», «bashkim» e «mision», formimi baritor duhet t'i njohë dhe t'i jetojë këto përmasa kishtare në ushtrimin e mbarështimit.

Themelore paraqitet vetëdija se Kisha është «*mister*», vepër hyjnore, fryt i Shpirtit të Krishtit, shenjë e efektshme e hirit, prani e Trinisë në bashkësinë e krishterë: një vetëdije e tillë, ndërsa nuk zvogëlon ndjenjën e përgjegjësisë tipike të bariut, do ta bindë se rritja e Kishës është vepër falas e Shpirtit dhe se shërbimi i tij – prej vetë hirit hyjnor besuar përgjegjësisë së lirë të njeriut – është ai ungjillor i shërbëtorit të pavlefshëm (krh. Lk 17, 10).

Pastaj vetëdija e Kishës si «*bashkësi*» do ta përgatisë kandidatin për meshtar që të realizojë një baritore bashkësiore, në bashkëpunim të përzemërt me subjektet e ndryshme kishtare: meshtarë e Ipeshkëv,

meshtarë dioqezanë e rregulltarë, meshtarë e laikë. Por një bashkëpunim i tillë nënkupton njohjen dhe vlerësimin e dhuratave dhe të karizmave të ndryshme, të thirrjeve dhe të përgjegjësive të ndryshme që Shpirti ua jep dhe ua beson gjymtyrëve të trupit të Krishtit; kërkon një ndjenjë të gjallë dhe të qartë të identitetit vetjak dhe të tjetrit në Kishë; kërkon një besim, durim e ëmbëlsi të ndërsjellë dhe aftësi për të kuptuar e për të pritur; rrënjohet kryesisht në një dashuri për Kishën më të madhe sesa dashuria për vetveten apo për grupimet të cilave u përkasin. E një rëndësie të veçantë është përgatitja e meshtarëve të ardhshëm *për të bashkëpunuar me laikët*. «Të jenë të gatshëm – thotë koncili – për të dëgjuar mendimin e laikëve, duke marrë parasysh me interes vëllazëror aspiratat e tyre dhe duke përdorur përvojën dhe kompetencën e tyre në fushat e ndryshme të veprimtarisë njerëzore, në mënyrë që së bashku të mund t'i njohin shenjat e kohës».¹⁸⁴ Edhe Sinodi i fundit ka ngulur këmbë mbi përkujdesjen baritore të laikëve: «Duhet që nxënësi të bëhet i aftë t'u

propozojë dhe t'i fusë besimtarët laikë, sidomos të rinjtë, në thirrjet e ndryshme (në martesë, në shërbimet shoqërore, në apostullim, në mbarështimet dhe përgjegjësitë për të marrë përsipër veprimtarinë baritore, në jetën e kushtuar, në drejtimin e jetës politike e shoqërore, në kërkimin shkencor, në mësimdhënie). Sidomos është e nevojshme për t'i mësuar dhe për t'i mbështetur laikët dhe thirrjen e tyre që ta përshkojnë dhe ta shndërrojnë botën me dritën e Ungjillit, duke njohur detyrat e tyre dhe duke i respektuar ato».¹⁸⁵

Në fund, vetëdija e Kishës si *bashkësi «misionare»*, do ta ndihmojë kandidatin për meshtar që ta dojë dhe ta jetojë përmasën thelbësore misionare të Kishës e të veprimtarive të ndryshme baritore; që të jetë i hapur dhe i gatshëm për të gjitha mundësitë që sot na ofrohen për kumtimin e Ungjillit, pa harruar shërbimin e çmuar që për këtë mund dhe duhet të jepet prej mjeteve të komunikimit shoqëror,¹⁸⁶ që të përgatitet për një mbarështim që mund t'i kërkojë gatishmërinë konkrete ndaj Shpirtit Shenjt

dhe ndaj Ipeshkvit për t'u dërguar që të predikojë Ungjillin përtej kufijve të vendit të tij.¹⁸⁷

II. MJEDISET E FORMIMIT MESHTARAK

Bashkësia formuese e Seminarit të Lartë

60. Nevoja e Seminarit të Lartë – dhe e Shtëpisë rregulltare – për formimin e kandidatëve për meshtarë, pohuar me autoritet nga Koncili II i Vatikanit,¹⁸⁸ është ripohuar nga Sinodi me këto fjalë: «Institucioni i Seminarit të Lartë, si vend shumë i mirë formimi, me siguri duhet të ripohohet si hapësirë normale, edhe materiale, e një jete bashkësore dhe hierarkike, madje si shtëpi tipike për formimin e kandidatëve për meshtarë, me eprorë me të vërtetë të përkushtuar për këtë detyrë. Ky institucion ka dhënë shumë fryte përgjatë shekujve dhe vazhdon t'i japë në të gjithë botën».¹⁸⁹

Seminari na paraqitet si një kohë dhe një

hapësirë; por paraqitet sidomos si *një bashkësi edukuese në ecje*: është bashkësia e nxitur nga Ipeshkvi për t'i dhënë atij që është thirrur prej Zotit për të shërbyer si apostujt mundësinë për të rijetuar përvojën formuese që Zoti u bëri të Dymbëdhjetëve. Në realitet, një zakon i hershëm dhe i thellë i jetës me Jezusin na tregohet në Ungjij si një kusht i nevojshëm për mbarështimin apostolik. Ajo u kërkon të Dymbëdhjetëve të realizojnë në mënyrë shumë të qartë e të veçantë shkëputjen, në njëfarë mase propozuar të gjithë nxënësve, prej vendit të prejardhjes, punës së zakonshme, afekteve edhe më të shtrenjta (krh. Mk 1, 16-20; 10, 28; Lk 9, 23.57-62; 14, 25-27). Shumë herë e kemi risjellë traditën e Markut që thekson lidhjen e thellë që bashkon apostujt me Krishtin dhe mes tyre: para se të dërgoheshin për të predikuar dhe për të shërnuar, janë të thirrur që «të jenë me të» (Mk 3, 14).

Identiteti i thellë i seminarit është që të jetë, në mënyrën e vet, një *vazhdimësi në Kishë e bashkësisë apostolike të bashkuar përrreth Jezusit*, në dëgjim të Fjalës së tij, në ecje drejt

përvojës së Pashkës, në pritje të dhuratës së Shpirtit për mision. Një identitet i tillë për-bën idealin normativ që nxit seminarin, në format më të ndryshme dhe në peripecitë e llojllojshme, që si *institucion njerëzor* kalon përgjatë historisë, për të gjetur një realizim konkret, besnik ndaj vlerave ungjillore në të cilat frymëzohet dhe i aftë për t'iu përgjigjur ngjarjeve dhe nevojave të kohëve.

Seminari është, në vetvete, *një përvojë origjinale e jetës së Kishës*: në të Ipeshkvi bëhet i pranishëm përmes mbarështimit të rektorit dhe shërbimit të bashkëpërgjegjësisë e të bashkimit të gjallëruar prej tij me edukatorët e tjerë, për rritjen baritore dhe apostolike të nxënësve. Pjesëtarët e ndryshëm të bashkësisë së seminarit, të bashkuar prej Shpirtit në një vëllazëri të vetme, bashkëpunojnë, secili sipas dhuratës personale, për rritjen e të gjithëve në fe dhe në dashuri, me qëllim që të përgatiten siç duhet për meshtari, pra për të vazhduar në Kishë dhe në histori praninë shpëtimtare të Jezu Krishtit, Bari i mirë.

Edhe nën një profil njerëzor, Seminari i

Lartë duhet të synojë që të bëhet «një bashkësi e lidhur ngusht prej një miqësie e dashurie të thellë, që të konsiderohet një familje e vërtetë që jeton në gëzim».¹⁹⁰ Nën profilin e krishterë, seminari duhet të përvijohet, vazhdojnë Etërit sinodalë, si «bashkësi kishtare», si «një bashkësi e nxënësve të Zotit në të cilën kremtohet po ajo liturgji (që përshkon jetën e shpirtit dhe të lutjes), e formuar çdo ditë në leximin dhe meditimin e Fjalës së Hyjit dhe me sakramentin e Eukaristisë e në ushtrimin e dashurisë vëllazërore e të drejtësisë, një bashkësi në të cilën, në përparimin e jetës bashkësore dhe në jetën e çdo pjesëtari, rrezatojnë Shpirti i Krishtit dhe dashuria ndaj Kishës».¹⁹¹ Për pohimin dhe zhvillimin konkret të përmasës thelbësore kishtare të seminarit, Etërit sinodalë vazhdojnë: «Si bashkësi kishtare, si dioqezane ashtu edhe ndërdioqezane, si edhe rregulltare, seminari duhet të ushqejë ndjenjën e bashkimit të kandidatëve me Ipeshkvin e tyre dhe me presbiterin e tyre, kështu që të marrin pjesë në shpresën e në ankthet e tyre dhe të dinë

ta shtrijnë këtë hapje ndaj nevojave të Kishës së gjithëmbarshtme». ¹⁹² Është thelbësore për formimin e kandidatëve për meshtarë e mbarështim baritor, që për natyrë të tij është kishtar, që seminari të përjetohej jo në mënyrë të jashtme e sipërfaqësore, domethënë thjeshtë si një vend banimi e studimi, por në një mënyrë të brendshme e të thellë: si një bashkësi, një bashkësi specifikisht kishtare, një bashkësi që rijeton përvojën e grupit të të Dymbëdhjetëve të bashkuar rreth Jezusit. ¹⁹³

[Seminari duhet të ketë një programim të caktuar]

61. Pra, seminari është një *bashkësi kishtare edukative*, madje një bashkësi e veçantë edukuese. Dhe është qëllimi specifik që përcakton fizionominë e tij, domethënë shoqërimin shpirtëror të meshtarëve të ardhshëm, dhe prandaj shoshitjen e thirrjes, ndihmën që t'i përgjigjesh dhe përgatitjen për të marrë sakramentin e Urdhrit

me huret dhe përgjegjësitë që ka, falë të cilave meshtari bëhet si Jezu Krishti Krye e Bari dhe është i aftësuar dhe i angazhuar për të bashkëndarë misionin e shpëtimit në Kishë dhe në botë.

Si bashkësi edukuese, krejt jeta e seminarit, në shprehjet e saj më të ndryshme, është e angazhuar në formimin njerëzor, shpirtëror, intelektual dhe baritor të priftërinjve të ardhshëm: është një formim që, edhe pse ka shumë aspekte të përbashkëta me formimin njerëzor e të krishterë të të gjitha gjymtyrëve të Kishës, na paraqet përmbajtje, mënyra dhe karakteristika që rrjedhin në mënyrë specifike prej qëllimit të ndjekur për përgatitjen për meshtar.

Tani përmbajtjet dhe format e veprës edukative kërkojnë që seminari të ketë një *programim* të tij të saktë, një program jete domethënë që karakterizohet, si për organizimin e tij, ashtu edhe për sintoninë apo përputhshmërinë me të vetmin qëllim që e justifikon ekzistencën e seminarit: përgatitja e priftërinjve të ardhshëm.

Në këtë kuptim Etërit sinodalë shkruaj-

në: «Si bashkësi edukative, (seminari) duhet të ketë një program të mirëpërcaktuar që, si karakteristikë, të ketë njësinë e drejtimit të shfaqur në figurën e rektorit e të bashkëpunëtorëve, në koherencën e rregullimit të jetës, të veprimtarisë formuese e të kërkesave themelore të jetës bashkësiore, e cila përfshin edhe aspektet thelbësore të detyrës formative. Ky program duhet të jetë në shërbim, pa hezitim e pavendosmëri, të qëllimit specifik që i vetëm justifikon ekzistencën e seminarit, domethënë formimin e priftërinjve të ardhshëm, barinjtë të Kishës».¹⁹⁴ E që programimi të jetë me të vërtetë i përshtatshëm dhe i efektshëm nevojitet që linjat e përgjithshme programatike të detajohen më konkretisht përmes disa normave të veçanta të caktuara për të rregulluar jetën bashkësiore, duke vendosur disa instrumente e ritme kohore të mirëpërcaktuara.

Këtu duhet të theksohet edhe një aspekt tjetër: vepra edukative, për natyrë të saj, është shoqërimi i personave historikë konkretë, që ecin drejt zgjedhjes dhe bashkimit

me ideale të caktuara jete. Pikërisht për këtë arsye vepra edukative duhet të dijë të pajtojë harmonikisht propozimin e qartë të qëllimit për t'u arritur, kërkesën për të ecur me seriozitet drejt këtij qëllimi, përkujdesin ndaj «udhëtarit», domethënë ndaj subjektit konkret të angazhuar në këtë aventurë, pra një sërë situatash, problemesh, vështirësish, ritmesh të ndryshme ecjeje e rritjeje. Kjo kërkon një elasticitet të urtë, që nuk do të thotë aspak kompromis as për vlerat e as për angazhimin e vetëdijshëm e të lirë, por dashuri e vërtetë dhe respekt i singertë për atë, që në rrethanat personale, është duke ecur drejt meshtarisë. Kjo vlen jo vetëm për personin në veçanti, por edhe për kontekstet e ndryshme shoqërore e kulturore brenda të cilëve ndodhen seminarët dhe për historinë e ndryshme që ata kanë. Në këtë kuptim *vepra edukative ka nevojë për një ripërtëritje të vazhdueshme*. Etërit e kanë theksuar me forcë edhe në lidhje me formën e seminarëve: «Përveç vlefshmërisë së formave klasike të seminarit, Sinodi dëshiron që puna e konsultimit të Konferencave Ipe-

shkvnore mbi nevojat e tanishme të formimit të vazhdojnë siç është vendosur në dekretin *Optatam totius* (nr. 1) dhe në Sinodin e vitit 1967. Të rishikohen siç duhet edhe *Rationes* e kombeve dhe të riteve të veçanta, si në rastin e kërkesave të bëra prej Konferencave Ipeshkvnore, si ashtu edhe në vizitat apostolike në seminarët e vendeve të ndryshme, për të integruar në ta forma të ndryshme të formimit të provuara, që duhet t'u përgjigjen nevojave të popujve dhe të kulturave të ashtuquajtur vendase, të thirrjeve të burrave të pjekur, të thirrjeve për misione, etj.».¹⁹⁵

[Përgatitja paraprake e kandidatëve për në seminar]

62. Qëllimi dhe përvijimi edukativ specifik i Seminarit të Lartë kërkojnë që kandidatët për meshtarë të hyjnë *me njëfarë përgatitjeje paraprake*. Një përgatitje e tillë nuk paraqiste probleme të veçanta, të paktën deri disa dhjetëvjeçarë më parë, atëherë

kur kandidatët për meshtarë vinin zakonisht nga seminarët e ulëta dhe jeta e krishterë e bashkësive kishtare u ofronte lehtësisht të gjithëve, pa dallim, një mësim të kujdesshëm dhe një edukim të krishterë.

Situata në shumë vende ka ndryshuar. Ka një mospërputhje të madhe mes stilit të jetës dhe përgatitjes bazë të fëmijëve, adoleshentëve dhe të rinjve, edhe pse të krishterë e shpesh edhe të angazhuar në jetën e Kishës, nga njëra anë, e në anën tjetër stili i jetës në seminar dhe kërkesat e tij formuese. Në këtë kontekst, në bashkim me Etërit sinodalë, kërkoj që të ketë një periudhë të duhur përgatitjeje që i paraprin formimin të seminarit: «Është e nevojshme që të ketë një periudhë përgatitjeje njerëzore, të krishterë, intelektuale dhe shpirtërore për kandidatët e Seminarit të Lartë. Por, këta kandidatë duhet të paraqesin cilësi të caktuara: qëllimin e drejtë, një shkallë të mjaftueshme pjekurie njerëzore, një njohje mjaft të gjerë të doktrinės së fesë, njëfarë hyrjeje në metodat e lutjes dhe të zakoneve në përputhshmëri me traditën e krishterë.

Të kenë edhe prirje tipike të zonës së tyre, përmes të cilave shprehet angazhimi për ta gjetur Hyjin dhe fenë (krh. *Evangelii nuntiandi*, 48)».¹⁹⁶

«Një njohje mjaft e gjerë e doktrinës së fesë», për të cilën flasin Etërit sinodalë, kërkohet përpara teologjisë: nuk mund të zhvillohet një «*intelligentia fidei*», nëse nuk njihet «*fides-i*» në përmbajtjen e saj. Një mungesë e tillë mund të mbushet më lehtë nga *Katekizmi i gjithëmbarshtëm* që del së shpejti.

Ndërsa përhapet bindja e nevojës së një përgatitje të tillë përpara Seminarit të Lartë, u bëhet një tjetër vlerësim përmbajtjeve dhe karakteristikave të tij, domethënë i qëllimit kryesor, nëse do të jetë për formim shpirtëror të shoshitjes thirrore apo për formim intelektual e kulturor. Nga ana tjetër, nuk mund të harrohen ndryshimet e shumta e të thella që ekzistojnë, jo vetëm në lidhje me kandidatët në veçanti, por edhe në lidhje me vendet dhe zonat e ndryshme. Një gjë e tillë sugjeron një tjetër fazë studimi dhe eksperimentimi, që të përcaktohen në më-

nyrën sa më të përshtatshme e domethënëse elementet e ndryshëm të kësaj para-përgatitje ose «*periudhe propedeutike*»: koha, vendi, forma, kohët e kësaj periudhe, që ndër të tjera duhet të bashkërenditet me vitet në vazhdim të formimit në seminar.

Në këtë kuptim po përmbledh dhe i ri-proponoj Kongregatës për Edukimin Katolik kërkesën e përpiluar nga Etërit sinodalë: «Sinodi kërkon që Kongregata për Edukimin Katolik të mbledhë të gjitha informacionet rreth përvojave hyrëse të bëra apo që po bëhen. Në kohën e duhur, Kongregata tua komunikojë Konferencave Ipeshkvnore informacionet mbi këtë argument».¹⁹⁷

Seminari i Ulët dhe format e tjera të shoqërimit thirrur

63. Siç pohon një përvojë e madhe, thirrja meshtarake ka një moment të parë të shfaqjes shpesh në vitet e para të adoleshencës apo në vitet e para të rinisë. Edhe te personat që vendosin të hyjnë në semi-

nar më vonë nuk është e rrallë të vërehet prania e thirrjes së Hyjit në periudha shumë më të hershme të jetës së tyre. Historia e Kishës është një dëshmi e vazhdueshme e thirrjeve që Zoti drejton edhe në moshë të re. Shën Toma, për shembull, tregon për dashurinë që Jezusi ka ndaj Gjonit apostull «për shkak të moshës së tij të re» dhe nxjerr këtë përfundim: «Kjo na bën të kuptojmë se si Hyji do në mënyrë të veçantë ata që vihen në shërbim të tij qysh prej viteve të para të rinisë».¹⁹⁸

Kisha përkujdeset për këto fara të thirrjes të mbjella në zemrat e fëmijëve, duke u kujdesur për to, përmes institucionit të Seminareve të Ulëta, një shoshitje dhe shoqërim i kujdesshëm, edhe pse fillestar. Në vende të ndryshme të botës, këto seminare vazhdojnë të bëjnë një vepër të çmueshme edukative, me qëllim që të ruajnë dhe të bëjnë të zhvillohen farat e thirrjes meshtarake, që nxënësit ta njohin më lehtësisht e të bëhen më të aftë t'i përgjigjen asaj. Propozimi i tyre edukativ priret të favorizojë në mënyrë të gatshme dhe graduale atë for-

mim njerëzor, kulturor e shpirtëror, që do ta çojë të riun të fillojë ecjen në Seminarin e Lartë me një bazë të mirë e të fortë.

«Përgatitja për të ndjekur Krishtin Shëlbues me shpirt bujar e zemër të pastër»: ky është qëllimi i Seminarit të Ulët treguar prej Koncilit në dekretin *Optatam totius*, që kështu e përvijon fytyrën e tij edukative: nxënësit «nën drejtimin atëror të eprorëve, të ndihmuar siç duhet nga prindërit, të bëjnë një jetë të përshtatshme me moshën, me mendësinë e me zhvillimin e adoleshentëve dhe në harmoni të plotë me normat e psikologjisë së shëndetshme, pa lënë pas dore një përvojë të përshtatshme të gjërave njerëzore dhe marrëdhëniet normale me familjet e tyre».¹⁹⁹

Seminari i Ulët mund të jetë në Dioqezë edhe një pikë referimi e baritores thirrore, me forma të përshtatshme të mikpritjes dhe mundësi rastesh informative për ata adoleshentë që janë në kërkim të thirrjes apo që, tashmë të vendosur për ta ndjekur atë, janë të detyruar për ta shtyrë për më vonë hyrjen në seminar për rrethana të ndryshme,

familjare ose shkollore.

[Grupet thirrore për adoleshentët dhe të rinjtë]

64. Aty ku Seminari i Ulët – që në shumë rajone duket i nevojshëm dhe shumë i dobishëm – nuk gjen mundësi të ngrihet, duhen gjetur «institucione»²⁰⁰ të tjera, siç mund të jenë *grupet thirrore* për adoleshentë e të rinj. Edhe pse nuk janë të përhershëm, këta grupe mund të ofrojnë, në një kontekst bashkësior, një udhëheqje sistematike për verifikimin dhe rritjen thirrore. Edhe pse jetojnë në familje e ndjekin bashkësinë e krishterë që i ndihmon në ecjen e tyre formuese, këta adoleshentë e të rinj nuk duhet të lihen vetëm. Ata kanë nevojë për një grup të veçantë ose për një bashkësi referimi tek e cila të mbështeten për ta bërë këtë rrugëtim specifik thirrës, që dhurata e Shpirtit Shenjt e ka filluar në ta.

Siç ka ndodhur gjithmonë në historinë e Kishës, e me ndonjë karakteristikë risie e shpeshtie ngushëlluese në rrethanat e sot-

me, duhet shënuar fenomeni i *thirrjeve meshtarake* që vërehen në moshë të rritur, pas një përvoje pak a shumë të gjatë jete laike e angazhimi profesional. Nuk është gjithmonë e mundur, e shpesh nuk është as e përshtatshme, që të rriturit të ftohen për të ndjekur rrugëtimin edukativ të Seminarit të Lartë. Më mirë të parashikohet, pas një shoshitjeje të kujdesshme të vërtetësisë së këtyre thirrjeve, programimi i ndonjë forme të veçantë shoqërimi formativ në atë mënyrë që të sigurohet, përmes përshtatjeve të duhura, formimi i nevojshëm shpirtëror e intelektual.²⁰¹ Një marrëdhënie e duhur me kandidatët e tjerë për meshtarë dhe periudha pranë në bashkësinë e Seminarit të Lartë mund të garantojnë futjen e plotë të këtyre thirrjeve në presbiterin e vetëm dhe bashkimin e tyre të ngushtë dhe të përzemërt me të.

III. PROTAGONISTËT E FORMIMIT MESHTARAK

Kisha dhe Ipeshkvi

65. Meqë formimi i kandidatëve për meshtarë i takon baritores thirrore të Kishës, duhet të thuhet se është Kisha si e tillë subjekti bashkësior që ka hirin dhe përgjegjësinë që t'i shoqërojë ata që Zoti thërret për t'u bërë mbarështuesit e tij në meshtari.

Në këtë kuptim pikërisht leximi i misterit të Kishës na ndihmon të saktësojmë më mirë vendin dhe detyrën që gjymtyrët e ndryshme të saj, si individualisht ashtu edhe si gjymtyrë të një trupi, kanë në formimin e kandidatëve në presbiterat.

Kisha për nga natyra e vet e thellë është «përkujtimi», «sakramenti» i pranisë dhe i veprimit të Jezu Krishtit në mes nesh dhe për ne. Pranisë së tij shpëtimtare duhet t'i dedikohet thirrja meshtarake: jo vetëm thirrja, por edhe shoqërimi në mënyrë që i thirruri ta njohë hirin e Hyjit e t'i përgjigjet me liri e dashuri. Është Shpirti i Jezusit që jep

dritë dhe dhuron forcë në shoshitjen e ecjen thirrore. Pra, *nuk ekziston një vepër autentike formimi për meshtar pa ndikimin e Shpirtit të Krishtit*. Çdo formator njerëzor duhet të jetë plotësisht i vetëdijshëm. E si të mos e shohësh një «burim» plotësisht falas dhe rrënjësisht frytdhënës, që ka «peshën» e vet vendimtare në angazhimin formativ drejt meshtarisë? E si të mos gëzohesh përpara dinjitetit të çdo formatori njerëzor, që paraqitet në njëfarë mënyre, si përfaqësues i dukshëm i Krishtit për kandidatin për meshtar? Nëse formimi për meshtar është thelbësisht përgatitja e «bariut» të ardhshëm në përngjasim të Jezu Krishtit Bari i mirë, kush më mirë se vetë Jezusi, përmes derdhjes së Shpirtit të vet, mund të dhurojë e të pjekë atë dashuri baritore, që ai e jetoi deri në dhurimin e plotë të vetvetes (Gjn 15, 13; 10, 11) e që dëshiron të rijetohet prej të gjithë priftërinjve?

Përfaqësues i parë i Krishtit në formimin meshtarak është Ipeshkvi. Mund të thuhet për Ipeshkvin, për çdo Ipeshkëv, si na thotë Marku ungjilltar në tekstin shpesh të cituar:

«... e i thirri ata që deshi vetë. Ata shkuan tek ai. Dhe i emëroi të Dymbëdhjetët që të jenë me të e t'i dërgojë të predikojnë ...» (Mk 3, 13-14). Në realitet, thirrja e brendshme e Shpirtit ka nevojë të njihet si thirrje autentike prej Ipeshkvit. Nëse të gjithë mund «*të shkojnë*» *te Ipeshkvi* si Bari dhe Atë i të gjithëve, në një mënyrë të veçantë munden priftërinjtë e tij për shkak të pjesëmarrjes në të njëjtën meshtari: Ipeshkvi, thotë Koncili, duhet t'i konsiderojë e t'i trajtojë si «vëllezër e miq».²⁰² E kjo, në mënyrë analoge, mund të thuhet për të gjithë ata që përgatiten për meshtarë. Në lidhje me të qëndruarit me të, me Ipeshkvin, rezulton më shumë se kurrë domethënësia për përgjegjësinë e tij formative ndaj kandidatëve për meshtarë që Ipeshkvi t'i vizitojë shpesh e në ndonjë mënyrë «të qëndrojnë» me ta.

Prania e Ipeshkvit ka një vlerë të veçantë, jo vetëm sepse e ndihmon bashkësinë e seminarit për ta jetuar futjen e saj në Kishën e veçantë dhe bashkimin e saj me Bariun që e udhëheq, por edhe pse e vërteton dhe e nxit atë qëllim baritor që përbën

specifikën e krejt formimit të kandidatëve për meshtarë. Kryesisht, me praninë e tij dhe me bashkëndarjen me kandidatët për meshtarë të të gjitha atyre gjërave që i përkasin ecjes baritore të Kishës së veçantë, Ipeshkvi ofron një mbështetje thelbësore për formimin e «ndjenjës së Kishës», si vlerë qendrore shpirtërore e baritore në ushtrimin e mbarështimit meshtarak.

Bashkësia edukative e seminarit

66. Bashkësia edukative e seminarit formohet rreth formatorëve të ndryshëm: *rektori, drejtuesi ose ati shpirtëror, eprorët dhe profesorët*. Këta duhet të ndihen thellësisht të bashkuar me Ipeshkvin, që me tituj e mënyra të ndryshme e përfaqësojnë atë, e duhet të jenë mes tyre në bashkim e bashkëpunim të bindur e të përzemërt: kjo njësi e edukatorëve jo vetëm që bën të mundur një realizim të mirë të programit edukativ, por edhe e sidomos u ofron kandidatëve për meshtarë shembullin domethë-

nës e hyrjen konkrete në atë bashkësi kishtare që përbën një vlerë themelore për jetën e krishterë e për mbarështimin bari-tor.

Është e qartë se pjesa më e madhe e efektshmërisë formative varet nga perso-naliteti i pjekur dhe i fortë i formatorëve nën profilin njerëzor e ungjillor. Për këtë arsye bëhen veçanërisht të rëndësishme, nga njëra anë, *përzgjedhja e kujdesshme e for-matorëve* dhe, nga ana tjetër, *nxitja e forma-torëve që të bëhen vazhdimisht gjithnjë e më të përshtatshëm për detyrën që u është besuar*. Të vetëdijshëm se pikërisht në zgjedhjen dhe formimin e formatorëve qëndron e ardhmja e përgatitjes së kandidatëve për meshtarë, Etërit sinodalë janë ndalur shu-më në saktësimin e identitetit të edukato-rëve. Në veçanti kanë shkruar: «Detyra e formimit të kandidatëve për meshtarë me siguri kërkon jo vetëm njëfarë përgatitjeje të veçantë të formatorëve, që të jetë me të vërtetë teknike, pedagogjike, shpirtërore, njerëzore e teologjike, por edhe shpirtin e bashkimit dhe të bashkëpunimit në njësi

për të zhvilluar programin, kështu që gjithmonë të ruhet njësia në veprimin baritor të seminarit nën udhëheqjen e rektorit. Grupi i formatorëve duhet të japë dëshmi të një jete me të vërtetë ungjillore dhe përkushtimi të plotë Zotit. Është e përshtatshme që të ketë njëfarë qëndrueshmërie e të banojë në bashkësinë e seminarit. Të jetë i lidhur ngusht me Ipeshkvin, përgjegjësi i parë i formimit të meshtarëve».²⁰³

Ipeshkvijtë të parët duhet ta ndiejnë përgjegjësinë e tyre të madhe rreth formimit të atyre që do të angazhohen për edukimin e priftërinjve të ardhshëm. Për këtë mbarëshitim duhet të zgjidhen meshtarë me një jetë shembullore, që kanë cilësi të ndryshme: «pjekuria njerëzore dhe shpirtërore, përvoja baritore, kompetenca profesionale, qëndrueshmëria në thirrjen e tyre, aftësia për të bashkëpunuar, përgatitja doktrinale në shkencat njerëzore (veçanërisht psikologjia) në përkim me detyrën, njohja e mënyrave për të punuar në grup».²⁰⁴

Duke mos prekur dallimin mes *forum internum* dhe *forum externum*, liria e duhur e

zgjedhjes së rrëfyesve dhe maturia e takti që konvergojnë në mbarështimin e drejtuesit shpirtëror, bashkësia priftërore e edukatorëve duhet të ndihet solidare në përgjegjësinë për të edukuar kandidatët për meshtarë. Asaj, gjithmonë duke iu referuar vlerësimit të autoritetshëm përmbledhës të Ipeshkvit e të rektorit, i takon në radhë të parë detyra për të nxitur dhe për të verifikuar përshtatshmërinë e kandidatëve dhe prirjet shpirtërore, njerëzore dhe intelektuale, sidomos në lidhje me shpirtin e lutjes, të përvetësimit të thellë të doktrinės së fesë, të aftësisë së vëllazërisë autentike dhe të karizmës së celibatit.²⁰⁵

Duke pasur parasysh – siç na kanë kujtuar edhe Etërit sinodalë – udhëzimet e Nxitjes *Christifideles laici* e të Letrës Apostolike *Mulieris dignitatem*,²⁰⁶ që zbulojnë dobishmërinë e një ndikimi të shëndoshë të përshtatshëm laikale e të karizmës së feminitetit mbi çdo itinerar edukativ, është e udhës që të përfshihet, në forma të matura dhe të përshtatura me kontekstet e ndryshme kulturore, edhe bashkëpunimi i be-

simtarëve laikë, burra e gra, në veprën formative të meshtarëve të ardhshëm. Duhet zgjedhur me kujdes, në kuadrin e ligjeve të Kishës e sipas karizmave të tyre të veçanta dhe kompetencave të tyre të provuara. Prej bashkëpunimit të tyre, e bashkërenditur siç duhet dhe e integruar me përgjegjësitë edukative parësore të formatorëve të priftërinjve të ardhshëm, është e lejueshme të presësh fryte të mira për një rritje të ekuilibruar të ndjenjës së Kishës dhe për një perceptim më të saktë të identitetit personal meshtarak nga ana e kandidatëve për meshtarë.²⁰⁷

Profesorët e teologjisë

67. Ata që i udhëzojnë dhe i shoqërojnë meshtarët e ardhshëm në *doktrinën e shenjtë* me mësimdhënien teologjike kanë një përgjegjësi të veçantë edukative, që përvoja e tregon shpesh si më vendimtare, në zhvillimin e personalitetit priftëror, sesa ajo e edukatorëve të tjerë.

Përgjegjësia e mësuesve të teologjisë, për-

para se të ketë të bëjë me marrëdhënien e mësimdhënies që duhet të krijojnë me kandidatët për meshtarë, ka të bëjë me konceptimin që ata vetë duhet të kenë për natyrën e teologjisë dhe të mbarështimit meshtarak, si edhe shpirtin e stilin sipas të cilit duhet ta zhvillojnë mësimdhënien teologjike. Në këtë kuptim Etërit sinodalë kanë thënë me të drejtë që «teologu duhet të mbetet i vetëdijshëm se me mësimdhënien e vet nuk autorizohet prej vetes së vet, por duhet ta hapë dhe ta komunikojë inteligjencën e fesë në emër të Zotit dhe të Kishës. Në këtë mënyrë, teologu, edhe pse përdor të gjitha mundësitë shkencore, e ushtron detyrën e vet me mandat të Kishës e bashkëpunon me Ipeshkvin në detyrën e mësimdhënies. Meqë teologët dhe Ipeshkvijtë janë në shërbim të të njëjtës Kishë në nxitjen e fesë, duhet të zhvillojnë e të kultivojnë një besim të ndërsjellë e në këtë shpirt të tejkalojnë edhe tensionet e konfliktet (krh. më gjerësisht Udhëzimet e Kongregatës për Doktrinën e Fesë mbi *Thirrjen kishtare të teologut*)».²⁰⁸

Mësuesi i teologjisë, si çdo edukator tjetër, duhet të qëndrojë në bashkim e të bashkëpunojë përzemërsisht me të gjithë personat e tjerë të angazhuar në formimin e meshtarëve të ardhshëm dhe të paraqesë me saktësi shkencore, bujari, përvujtëri e pasion kontributin e vet origjinal e të kualifikuar, që nuk është thjeshtë komunikim i një doktrine – qoftë ajo edhe *doktrina e shenjtë* –, por është para së gjithash dhurimi i perspektivës që njëson në planin e Hyjit të gjitha dituritë e ndryshme njerëzore dhe shprehjet e ndryshme të jetës.

Në veçanti, specificiteti dhe këmbëngulja formative e mësuesve të teologjisë matet mbi të qenit e tyre, para së gjithash, «njerëz të fesë e plot dashuri për Kishën, të bindur se subjekti i përshtatshëm i njohjes së misterit të krishterë mbetet Kisha si e tillë, të bindur se detyra e tyre e mësimdhënies është një mbarështim autentik kishtar, të pasur me ndjenjë baritore për të shoshitur jo vetëm përmbajtjet por edhe format e përshtatshme në ushtrimin e këtij mbarështimi. Në veçanti, mësuesve u kërkohet

besnikëria e plotë ndaj Magjisterit. Mësojnë, në fakt, në emër të Kishës e për këtë janë dëshmitarë të fesë».²⁰⁹

*Bashkësitë e prejardhjes,
shoqëritë dhe lëvizjet rinore*

68. Bashkësitë prej të cilave vjen kandidati për meshtar, edhe pse me shkëputjen e nevojshme që zgjedhja thirrore sjell, vazhdojnë të ushtrojnë një ndikim jo të përfillshëm në formimin e meshtarit të ardhshëm. Atëherë, duhet të jenë të vetëdijshme për pjesën e tyre specifike të përgjegjësisë.

Është për t'u kujtuar, para se gjithash, *familja*: prindërit e krishterë, si edhe vëllezërit e motrat e pjesëtarët e tjerë të bërthamës familjare, nuk duhet të kërkojnë kurrë ta çojnë priftin e ardhshëm në kufijtë e ngushtë të një logjike tepër njerëzore, nëse jo mondane, edhe pse mbështetet në një afekt të singertë (krh. Mk 3, 20-21. 31-35). Të gjallëruar ata vetë prej po këtij propozimi «për

të përmbushur vullnesën e Hyjit» do të dinë, përkundrazi, të shoqërojnë ecjen formative me lutjen, respektin, shembullin e mirë të virtyteve shtëpiake dhe ndihmën shpirtërore e materiale, sidomos në momente të vështira. Përvoja mëson se, në shumë raste, kjo ndihmë e shumëfishtë është shfaqur vendimtare për kandidatin që po përgatitet për t'u bërë meshtar. Edhe në rastin e prindërve e të familjarëve indiferentë apo në kundërshtim me zgjedhjen thirrëse, përballja e qartë dhe e qetë me pozicionin e tyre dhe stimujt që rrjedhin prej kësaj mund të jenë një ndihmesë e madhe, që thirrja meshtarake të piqet në mënyrë më të vetëdijshme e të vendosur.

Në lidhje të thellë me familjet qëndron *bashkësia famullitare* dhe njëra e tjetra integrohen në planin e edukimit në fe; shpesh pastaj famullia, me një baritore specifike rimore e thirrëse, ushtron një rol plotësues ndaj familjes. Sidomos, duke qenë realizim më i menjëhershëm vendor i misterit të Kishës, famullia ofron një ndihmë origjinale dhe veçanërisht të çmueshme në formimin

e meshtarit të ardhshëm. Bashkësia famullitare duhet të vazhdojë ta ndiejë si pjesë të gjallë të saj të riun në ecje drejt meshtarisë, duhet ta shoqërojë me lutje, ta pranojë me dashamirësi në periudhën e pushimeve, ta respektojë e ta favorizojë në formimin e identitetit të vet priftëror, duke i dhënë raste të përshtatshme e stimuj të fortë për ta provuar thirrjen e vet në misionin meshtarak.

Edhe *shoqatat dhe lëvizjet rinore*, shenjë dhe pohim i jetës që Shpirti i siguron Kishës, mund dhe duhet të kontribuojnë në formimin e kandidatëve për meshtarë, në veçanti të atyre që dalin nga përvoja e krishterë, shpirtërore dhe apostolike e këtyre grupimeve shoqërore. Të rinjtë që kanë marrë formimin e tyre bazë në grupime të tilla dhe që u referohen atyre për përvojën e tyre si Kishë, nuk duhet të ndihen të ftuar që të çrrënjosen nga e kaluara e tyre dhe të ndërpresin marrëdhëniet me mjedisin që ka kontribuar në përcaktimin e thirrjes së tyre, as nuk duhet të shlyejnë tiparet karakteristike të përshpirtërisë që aty kanë më-

suar dhe jetuar, në gjithçka të mirë, ndër-
tuese e pasuruese që ata kanë.²¹⁰ Edhe për
ata, ky mjedis i origjinës vazhdon të jetë
burim ndihme dhe mbështetjeje në ecjen
formative drejt meshtarisë.

Rastet e edukimit në fe dhe të rritjes së
krishterë e kishtare, që Shpirti i ofron
shumë të rinjve, përmes formave të shumta
të grupeve, lëvizjeve e shoqatave me fry-
mëzim të larmishëm ungjillor, duhet të
ndihen dhe të jetohen si dhurata e një
shpirti ushqyes brenda institucionit dhe në
shërbim të tij. Një lëvizje apo një përshpir-
tëri e veçantë, në fakt, «nuk është një struk-
turë alternative e institucionit. Përkundrazi
është burim i një pranie që vazhdimisht ri-
përtërin autenticitetin ekzistencial e histo-
rik të saj. Për këtë arsye meshtari duhet të
gjejë në një lëvizje dritën dhe ngrohtësinë,
që e bën të aftë për besnikëri ndaj Ipeshkvit
të vet, që e bën të gatshëm për detyrat e in-
stitucionit e të kujdesshëm ndaj disiplinës
kishtare, kështu që më i frytshëm do të jetë
vibrimi i fesë së tij dhe shija e besnikërisë së
tij».²¹¹

Pra, është e nevojshme që, në bashkësinë e re të Seminarit në të cilën janë të bashkuar nga Ipeshkvi, të rinjtë që vijnë prej shoqatave dhe lëvizjeve kishtarë të mësojnë «respektin për udhët e tjera shpirtërore dhe shpirtin e dialogut dhe të bashkëveprimit», t'i referohen me koherencë dhe përzemërsi udhëzimeve formative të Ipeshkvit e të edukatorëve të Seminarit, duke iu besuar me besim të plotë udhëheqjes dhe vlerësimit të tyre.²¹² Ky qëndrim, në fakt, përgatit dhe në njëfarë mënyre i paraprin zgjedhjen e pastër priftërore të shërbimit brenda popullit të Hyjit, në bashkësinë vëllazërore të presbiteratit e në dëgjesë ndaj Ipeshkvit.

Pjesëmarrja e seminaristit dhe e priftit dioqezan në përshpirtëri të veçanta apo grupime kishtarë me siguri është, në vetvete, një faktor i mirë rritjeje dhe vëllazërie meshtarake. Por kjo pjesëmarrje nuk duhet të pengojë, por të ndihmojë ushtrimin e mbarështimit dhe jetën shpirtërore tipike të meshtarit dioqezan, i cili «mbetet gjithmonë Bari i të tërës. Jo vetëm që është “i përhershmi”, i gjendshëm për të gjithë, por

udhëheq në takimin e të gjithëve – në veçanti është në krye të famullive – me qëllim që të gjithë të gjejnë mikpritjen që kanë të drejtë të kenë në bashkësinë e Eukaristinë që i bashkon, cilado qoftë ndjeshmëria e tyre fetare e angazhimi i tyre baritor».²¹³

Vetë kandidati

69. Nuk mund të harrohet, në fund, që vetë kandidati për meshtar duhet të jetë protagonist i nevojshëm e i pazëvendësueshëm i formimit të vet: çdo formim, edhe ai meshtarak, në fund të fundit është një vetëformim. Askush, në fakt, nuk mund të na zëvendësojë në lirinë përgjegjëse që kemi si persona të veçantë.

Me siguri edhe meshtari i ardhshëm, ai i pari, duhet të rritet në vetëdije se protagonist i për antonomazi i formimit të tij është Shpirti Shenjt që, me dhurimin e zemrës së re, na bën sipas dhe në përngjasim me Jezun Krishtin Bari i mirë: në këtë kuptim kandidati do ta pohojë në formën më rrënjësore

lirinë e vet në pranimin e veprimit formues të Shpirtit. Por ta pranosh këtë veprim do të thotë edhe, nga ana e kandidatit për meshtar, t'i dallosh ndërmjetësimet njerëzore me të cilat Shpirti shërbehet. Për këtë arsye veprimi i edukatorëve të ndryshëm rezulton me të vërtetë dhe plotësisht i efektshëm vetëm nëse meshtari i ardhshëm bashkëpunon me bindje e përzemërsi.

KAPITULLI VI

**KËNDEJ TË PËRKUJTOJ TA RINGJALLËSH
DHURATËN E HIRIT TË HYJIT
QË ËSHTË NË TY**

Formimi i përhershëm i meshtarëve

Arsyet teologjike të formimit të përhershëm

70. «Këndeje të përkujtoj ta ringjallësh dhuratën e hirit të Hyjit që është në ty» (2 Tim 1, 6).

Fjalët e Apostullit drejtuar Timoteut ipe-shkëvn ligjërisht mund të përdoren për atë formim të përhershëm në të cilin janë të ftuar të gjithë meshtarët në fuqi të «dhuratës së Hyjit», që morën me shugurimin e shenjtë. Ato na ftojnë të dallojmë tërë të vërtetën dhe origjinalitetin e pangatërrueshëm të formimit të përhershëm të priftërinjve. Në këtë gjë ndihmohemi edhe nga një tekst tjetër i Palit, që i shkruan po Timoteut: «Mos e lë pas dore hirin që është në ty, i cili

të qe dhënë në saje të profecive dhe me vë-
nien e duarve të kolegjit të pleqve. Kujde-
sohu për këto, jepu tërësisht pas tyre, që
përparimi yt të jetë i dukshëm për të gjithë.
Vërja mendjen vetes dhe mësimit! Të jesh i
qëndrueshëm në këto gjëra! Sepse, duke
vepruar kështu, do të shëlbosh veten dhe
ata që të dëgjojnë» (1 Tim 4, 14-16).

Apostulli i kërkon Timoteut «të ringja-
llë», domethënë të rindezë siç bëhet me
zjarrin nën hi, dhuratën hyjnore, në kupti-
min që ta pranojë e ta jetojë pa harruar apo
humbur kurrë atë «risi të përhershme» që
është tipike e çdo dhurate të Hyjit, të Atij
që i bën të reja të gjitha gjërat (krh. Zb 21,
5), e pra ta jetojë në freskinë që kurrë nuk
perëndon e në bukurinë e vet zanafillore.

Por ajo «ringjallje» nuk është vetëm re-
zultati i një detyre besuar përgjegjësisë
personale të Timoteut, nuk është vetëm re-
zultati i angazhimit të kujtesës së tij dhe të
vullnetit të tij. Është efekti i një dinamizmi
hiri i lidhur ngusht me dhuratën e Hyjit:
është vetë Hyji, pra, që ringjall dhuratën e
vet, ose e thënë më mirë, që çliron krejt pa-

surinë e jashtëzakonshme të hirit e të përgjegjësisë që në të është mbyllur.

Me derdhjen sakramentale të Shpirtit Shenjt që shenjtëron dhe dërgon, prifti bëhet sipas Jezu Krishtit Krye e Bari i Kishës dhe dërgohet për të kryer mbarështimin baritor. Në këtë mënyrë, meshtari është i shënuar përgjithmonë e në mënyrë të pashlyeshme në të qenit e tij mbarështues i Jezusit dhe i Kishës dhe futet në një gjendje të përhershme e të pakthyeshme jete dhe angazhohet me një mbarështim baritor që, i rrënjosur në vetë qenien, përfshin krejt ekzistencën e tij, e kjo është e përhershme. Sakramenti i Urdhrit i jep meshtarit hirin sakramental, që e bën pjesëmarrës jo vetëm të «pushtetit» e të «mbarështimit» shpëtimtar të Jezusit, por edhe të «dashurisë» së tij baritore; në të njëjtën kohë i siguron meshtarit të gjitha ato hire aktuale që do t'i jepen çdo herë që do të jenë të nevojshme dhe të dobishme për kryerjen e denjë e të përkryer të mbarështimit të marrë.

Formimi i përhershëm gjen kështu themelin e vet vetjak dhe motivimin e vet fi-

llestar në dinamizmin e sakramentit të Urdhrit.

Me siguri që nuk mungojnë *arsye edhe thjeshtë njerëzore*, që e nxisin meshtarin të bëjë një formim të përhershëm. Kjo është një kërkesë e realizimit të tij progresiv: çdo jetë është një ecje e pareshtur drejt pjekurisë, e kjo kalon përmes formimit të vazhdueshëm. Është kërkesë, gjithashtu, e mbarështimit meshtarak, si edhe duhet të dallohet në natyrën e tij të përgjithshme dhe të përbashkët me profesionet e tjera, e pra si një shërbim ndaj të tjerëve: në këtë kohë nuk ka asnjë profesion apo angazhim ose punë që nuk kërkon një përditësim të vazhdueshëm, nëse do që të jetë aktual dhe i efektshëm. Kërkesa «për ta mbajtur hapin» me ecjen e historisë është një tjetër arsye njerëzore që justifikon formimin e përhershëm.

Por këto dhe arsye të tjera përmbledhen dhe specifikohen nga *arsyet teologjike* të kujtuara tani e që mund të thellohen edhe më tej.

Sakramenti i Urdhrit, për nga natyra e vet

si «shenjë», që është tipike e të gjitha sakramenteve, mund të konsiderohet, siç me të vërtetë është, *Fjalë e Hyjit*: është Fjalë e Hyjit që thërret e dërgon, është shprehja më e fortë e thirrjes dhe e misionit meshtarak. Përmes sakramentit të Urdhrit *Hyji thërret coram ecclesia kandidatin «për» meshtar*. «Eja pas meje» e Jezusit gjen shpalljen e vet te plotë dhe përfundimtare në kremtimin e sakramentit të Kishës së tij: shfaqet dhe komunikohet përmes zërit të Kishës, që tingëllon në buzët e Ipeshkvit që lutet dhe vë duart. E meshtari i jep përgjigje, në fe, thirrjes së Jezusit: «po vij pas teje». Prej këtij momenti zë fill ajo përgjigje që, si zgjedhje themelore, duhet të rishprehet e të ripohohet përgjatë viteve të meshtarisë në shumë e shumë përgjigje të tjera, të gjitha të rrënjosura e të këndellura prej «po-së» së Urdhrit të Shenjtë.

Në këtë kuptim mund të flitet për një *thirrje «për» meshtar*. Në realitet, Hyji vazhdon të thërrasë e të dërgojë, duke zbuluar planin e tij të shpëtimit në zhvillimin historik të jetës së meshtarit dhe në ngjarjet

e Kishës e të shoqërisë. Dhe pikërisht në këtë perspektivë del në pah domethënia e formimit të përhershëm: ky është i nevojshëm për të shoshitur dhe për të ndjekur këtë thirrje të vazhdueshme apo vullnesë të Hyjit. Kështu Pjetri apostull thirret për ta ndjekur Jezusin edhe pasi i Ngjalluri ia ka besuar grigjën: «I tha Jezusi: “kulloti delet e mia! Përnjëmend, përnjëmend po të them: kur ti ishe i ri e ngjeshje vetveten dhe shkoje kah doje; porse kur të plakesh, do t’i hapësh duart e një tjetër do të ngjeshë e do të çojë, ku ti nuk dëshiron”. I tha këto fjalë për t’i lajmëruar se me ç’vdekje do ta lavdëronte Hyjin. Mandej i tha: “Më ndiq mua”» (Gjn 21, 17-19). Ka, pra një «më ndiq mua», që shoqëron jetën dhe misionin e apostullit. Është një «më ndiq mua», që pohon thirrjen e kërkesën për besnikëri deri në vdekje (krh. Gj 21, 22), një «më ndiq mua», që mund të ketë kuptimin e një *sequela Christi* me dhurimin e plotë të vetes në martirizim.²¹⁴

Etërit sinodalë kanë shprehur arsyen që justifikon nevojën e formimit të përher-

shëm dhe që në të njëjtën kohë zbulon natyrën e thellë të tij, duke e cilësuar si «*besnikëri*» ndaj *mbarështimit meshtarak* dhe si «*proces të vazhdueshëm kthimi* ».²¹⁵ Është Shpirti Shenjt, i derdhur me anë të sakramentit, që e mban priftin në këtë besnikëri, që e shoqëron dhe e stimulon në këtë ecje të pareshtur kthimi. Dhurimi i Shpirtit nuk përjashton, por nxit lirinë e meshtarit, që të bashkëveprojë me përgjegjësi e të marrë mbi vete formimin e përhershëm si një detyrë që i është besuar. Në këtë mënyrë formimi i përhershëm është shprehje dhe kërkesë e besnikërisë së meshtarit ndaj mbarështimit të vet, madje ndaj vetë vetes së vet. Pra, është dashuri ndaj Jezu Krishtit dhe koherencë ndaj vetvetes. Por është edhe *vepër dashurie ndaj Popullit të Hyjit*, në shërbim të të cilit meshtari është vënë. Madje, akt i mirëfilltë *drejtësie*: ai është borxhli ndaj Popullit të Hyjit, duke qenë i thirrur ta njohë dhe ta nxisë «të drejtën», atë themelore, për të qenë marrësi i Fjalës së Hyjit, i Sakramenteve dhe i shërbimit të Dashurisë, që janë përmbajtja zanafillore

dhe e pamohueshme e mbarështimit baritor të meshtarit. Formimi i përhershëm është i nevojshëm, me qëllim që meshtari të jetë në gjendje t'i përgjigjet, në mënyrën e duhur, kësaj të drejte të Popullit të Hyjit.

Shpirt dhe formë e formimit të përhershëm të meshtarit është dashuria baritore: Shpirti Shenjt, që jep dashurinë baritore, e fut dhe e shoqëron meshtarin për të njohur gjithnjë e më thellë misterin e Krishtit që është i pasqyrtueshëm në pasurinë e vet (krh. Ef 3, 14 e vijim) e, si pasojë, për të njohur misterin e meshtarisë së krishterë. Vetë dashuria baritore e shtyn meshtarin që t'i njohë gjithnjë e më shumë pritshmëritë, nevojat, problemet, ndjeshmërinë e marrësve të mbarështimit të tij: marrës që kuptohen dhe ndihmohen në situatat e tyre konkrete personale, familjare, shoqërore.

Drejt gjithë këtyre priret formimi i përhershëm i kuptuar si përgjigje e vetëdijshme dhe e lirë ndaj dinamizmit të dashurisë baritore e të Shpirtit Shenjt, që është burimi i parë dhe ushqimi i vazhdueshëm i saj. Në këtë kuptim formimi i përhershëm

është një kërkesë e brendshme e mbarështimit sakramental të marrë dhe është i nevojshëm në çdo kohë. Por sot paraqitet veçanërisht urgjent, jo vetëm si shkak i ndryshimit të shpejtë të kushteve shoqërore e kulturore të njerëzve e të popujve brenda të cilëve zhvillohet mbarështimi pri-ftëror, por edhe për atë «ungjillizim të ri», që përbën detyrën thelbësore e të ngutshme të Kishës në fund të mijëvjeçarit të dytë.

Përmasat e ndryshme të formimit të përhershëm

71. Formimi i përhershëm i meshtarëve, dioqezanë e rregulltarë, është vazhdimësia natyrale dhe absolutisht e nevojshme e atij procesi të strukturimit të personalitetit pri-ftëror, që ka filluar dhe është zhvilluar në seminar ose në Shtëpinë rregulltare me ecjen formuese në parapamje të shugurimit.

Ka rëndësi të veçantë të dallojmë dhe të

respektojmë lidhjen e brendshme që ekziston mes formimit përpara shugurimit dhe atij pas tij. Nëse, në fakt, nuk do të kishte një vazhdimësi ose madje edhe një ndryshim mes këtyre dy fazave formuese, do të rridhnin menjëherë pasoja të rënda mbi veprimin baritor e bashkimin vëllazëror mes priftërinjve, në veçanti mes atyre me moshë të ndryshme. Formimi i përhershëm nuk është një përsëritje e asaj që është fituar në Seminar, thjeshtë e riparë apo e zgjeruar me sugjerime të reja aplikative. Ky zhvillohet me përmbajtje e sidomos përmes metodave relativisht të reja, si një fakt jetësor njësuës që, në zhvillimin e tij – duke i pasur rrënjët thellë në formimin seminaristik – kërkon përshtatje, përditësime e modifikime, por pa pësuar thyerje apo zgjidhje vazhdueshmërie.

E anasjellas, qysh prej Seminarit të Lartë duhet të përgatitet formimi i ardhshëm i përhershëm, e t'i hapet ndaj atij shpirti dhe dëshira e priftërinjve të ardhshëm, duke treguar nevojën, përparësitë dhe shpirtin, dhe duke i siguruar kushtet për realizimin

e tij.

Pikërisht sepse formimi i përhershëm është një vazhdim i atij të Seminarit, qëllim i tij nuk mund të jetë një qëndrimi i pastër të themi ashtu profesional, i fituar me mësimin e disa teknikave të reja baritore. Duhet të jetë më tepër mbajtja gjallë e një procesi të përgjithshëm dhe integral pjekurie të vazhdueshme, përmes thellimit të çdo përmase të formimit – njerëzor, shpirtëror, intelektual e baritor –, dhe lidhjes së tyre të thellë e specifike, duke u nisur prej dashurisë baritore e duke iu referuar asaj.

[Përmasa: njerëzore, shpirtërore, intelektuale dhe baritore]

72. Një thellim i parë i përket përmasës njerëzore të formimit meshtarak. Në kontaktin e përditshëm me njerëzit, në bashkëndarjen e jetës tyre të çdo dite, meshtari duhet të rrisë dhe të thellojë atë ndjeshmëri njerëzore që i mundëson të kuptojë nevojat e të pranojë kërkesat, të dallojë pyetjet e pa-

thëna, të ndajë shpresën dhe pritshmëritë, gëzimet dhe vështirësitë e të jetuarit në bashkësi; për të qenë i aftë t'i takojë të gjithë e të flasë me të gjithë. Sidomos duke njohur dhe duke bashkëndarë, domethënë duke bërë të veten, përvojën njerëzore të dhimbjes në shumëllojshmërinë e shfaqjeve të saj, nga skamja deri tek sëmundja, nga mënjanimi deri tek injoranca, vetmia, varfëria materiale e morale, meshtari pasuron njerëzinë e vet dhe e bën më autentike e transparente në një dashuri gjithnjë e më të madhe dhe të apasionuar ndaj njeriut.

Në pjekjen dhe formimin e tij njerëzor, meshtari merr një ndihmë të veçantë prej hirit të Jezu Krishtit: dashuria e Bariut të mirë, në fakt, është shprehur jo vetëm me dhurimin e shpëtimit njerëzve, por edhe me bashkëndarjen e jetës së tyre, të të cilëve Fjala, që është bërë «mish» (krh. Gjn 1, 14), ka dashur të njohë gëzimin dhe vuajtjen, të përjetojë lodhjen, të ndajë emocionet, të ngushëllojë vuajtjen. Duke jetuar si njeri mes njerëzve e me njerëzit, Jezu Krishti jep shprehjen më absolute, të pastër e të për-

kryer të njerëzisë: e shohim duke festuar në dasmën e Kanës, duke shkuar tek një familje miqsh, duke u mallëngjyer për turmën e uritur që e ndjek, duke u ridhënë prindërve fëmijët e sëmurë apo të vdekur, duke qarë për humbjen e Lazrit...

Për meshtarin, i pjekur gjithmonë e më shumë në ndjeshmërinë njerëzore, Populli i Hyjit duhet të thotë diçka të ngjashme siç thotë për Jezusin Letra drejtuar Hebrenjve: «Sepse, nuk kemi Kryepriфт që nuk mund të ketë dhimbje për dobësitë tona, mbasi ai vetë i ka sprovuar të gjitha sikurse ne, me përjashtim vetëm të mëkatit» (Heb 4, 15).

Formimi i priftit në *përmasën e tij shpirtërore* është një kërkesë e jetës së re e ungjillore në të cilin ai është i thirrur në mënyrë specifike prej Shpirtit Shenjt marrë në sakramentin e Urdhrit. Shpirti, duke e shuguruar meshtarin dhe duke e bërë sipas Jezu Krishtit Krye e Bari, krijon një lidhje që, e futur brenda meshtarit, kërkon të përvetësohet dhe të jetohet në mënyrë personale, domethënë të vetëdijshme e të lirë, përmes një bashkimi jete e dashurie gjith-

monë e më të pasur e një bashkëndarjeje gjithmonë e më të gjerë dhe rrënjësore të ndjenjave e të qëndrimeve të Jezu Krishtit. Në këtë lidhje mes Zotit Jezus dhe meshtarit, lidhje ontologjike dhe psikologjike, sakramentale dhe morale, qëndron themeli e në të njëjtën kohë forca për atë «jetë sipas Shpirtit» e për atë «radikalizëm ungjillor» në të cilin është thirrur çdo meshtar e që favorizohet prej formimit të përhershëm në aspektin e tij shpirtëror. Ky formim rezulton i nevojshëm edhe përsa i përket mbarështimit meshtarak, për autenticitetin dhe frytshmërinë e vet shpirtërore. «A kujdesesh për shpirtrat?», e pyeste veten Shën Karl Borromeu. E kështu përgjigjej në fjallimin drejtuar meshtarëve: «Mos e lë pas dore kujdesin për vetveten, e mos iu jep të tjerëve deri në atë pikë sa të mos mbesë asgjë nga vetja për ty. Sigurisht që duhet t'i kujtosh shpirtrat bari i të cilëve je, por mos e harro vetveten. Kuptojeni, o vëllezër, se asgjë nuk është aq e nevojshme për të gjithë personat kishtarë, sesa meditimi që i paraprin, shoqëron e ndjek të gjitha veprimet

tona: do të këndoj, thotë profeti, e do të meditoj (krh. Ps 100, 1). Nëse po mbarështon sakramentet, o vëlla, medito mbi atë që bën. Nëse po kremton Meshën, medito mbi atë që po ofron. Nëse po thua psalmet në kor, medito kujt po i drejtohesh e për çka po flet. Nëse po drejton shpirtrat, medito se me çfarë gjaku janë larë; e “bëni gjithçka me dashuri” (1 Kor 16, 14). Kështu mund të tejkalojmë vështirësitë që takojmë, e janë të panumërta, çdo ditë. Nga ana tjetër kjo na është kërkuar nga detyra që na është besuar. Nëse bëjmë kështu do të kemi fuqi për të bërë që të lindë Krishti te ne e te të tjerët». ²¹⁶

Në veçanti jeta e lutjes duhet të jetë vazhdimisht «e reformuar» te meshtari. Përvoja, në fakt, na mëson se në lutje nuk jetohet me rentë: çdo ditë është e nevojshme, jo vetëm të rifitojmë besnikërinë e jashtme ndaj momenteve të lutjes, sidomos ndaj atyre që janë caktuar për kremtimin e Liturgjisë së Orëve e ndaj atyre që i janë lënë zgjedhjes personale e nuk janë të lidhura me skadencë e orare të shërbimit li-

turgjik, por edhe e në veçanti riedukimin i kërkimin e vazhdueshëm të një takimi të vërtetë personal me Jezusin, të një bashkëbisedim plot besim me Atin, të një përvojë të thellë të Shpirtit.

Ajo që Pali apostull thotë për të gjithë besimtarët, që duhet të arrijnë «në gjendjen e njeriut të përsosur, deri në masën që i përket pjekurisë së plotë të Krishtit» (Ef 4, 13), mund t'u aplikohet në mënyrë specifike meshtarëve të thirrur në përsosmërinë e dashurisë e pra në shenjtëri, edhe sepse vetë mbarështimi i tyre baritor i kërkon si modele të gjalla për të gjithë besimtarët.

Edhe *përmasa intelektuale* e formimit kërkon të vazhdohet dhe të thellohet gjatë gjithë jetës së meshtarit, në veçanti nëpërmjet studimit dhe përditësimit kulturor serioz e të angazhuar. Pjesëmarrës në misionin profetik të Jezusit dhe i futur në misterin e Kishës Mësuese e së vërtetës, meshtari është i thirrur t'u zbulojë njerëzve në Jezu Krishtin fytyrën e Hyjit, e me këtë fytyrën e vërtetë të njeriut.²¹⁷ Por kjo kërkon që vetë meshtari ta kërkojë këtë fytyrë e ta sodisë

me nderim e dashuri (krh. Ps 26, 8; 41, 2): vetëm kështu mund t'ua bëjë të njohur të tjerëve. Në veçanti vazhdimi i studimit teologjik paraqitet i nevojshëm, me qëllim që meshtari të kryejë me besnikëri mbarështimin e Fjalës, duke e kumtuar pa përshtjellim e dykuptimësi, duke e ndarë prej opinionëve thjeshtë njerëzore, edhe pse këto mendime mund të jenë të njohura e të përhapura. Kështu mund të vendoset me të vërtetë në shërbim të Popullit të Hyjit, duke e ndihmuar atë që të motivojë, për ata që e kërkojnë, shpresën e krishterë (1 Pjt 3, 15). Po ashtu, «meshtari, duke u ushtruar me vetëdije e vazhdimësi në studimin teologjik, është në gjendje të përvetësojë në formë të sigurt e personale pasurinë e pastër kishtare. Pra, mund ta përmbushë misionin, që e angazhon t'i përgjigjet vështirësive rreth doktrinës autentike kato- like, e të tejkalojë prirjet, e veta dhe të të tjerëve, për mospajtim dhe qëndrim negativ ndaj Magjisterit dhe Traditës».²¹⁸

Aspekti baritor i formimit të përher- shëm është shprehur mjaft mirë nga Pjetri

apostull: «Shërbeni njëri-tjetrit, secili sipas dhuratës që keni marrë: si mbarështues të mirë të hirit të shumëllojshëm të Hyjit» (1 Pjt 4, 10). Për të jetuar çdo ditë sipas hirit që kemi marrë duhet që meshtari të jetë gjithnjë e më i hapur për të pranuar dashurinë baritore të Jezu Krishtit, dhuruar prej Shpirtit të tij me sakramentin e marrë. Si e gjithë veprimtaria e Zotit ka qenë fryti dhe shenja e dashurisë baritore, kështu duhet të jetë edhe për të vepruarit mbarështues të meshtarit. Dashuria baritore është një dhuratë e, njëherësh, një detyrë, një hir e një përgjegjësi ndaj të cilës duhet të jemi besnikë: domethënë duhet që ta pranojmë e ta jetojmë dinamizmin deri në kërkesat më rrënjësore. Vetë kjo dashuri baritore, siç është thënë, e shtyn dhe e stimulon meshtarin që të njohë gjithnjë e më mirë gjendjen reale të njerëzve tek të cilët është dërguar, të shohisë në rrethanat historike në të cilat gjendet apelet e Shpirtit, të kërkojë metodat më të përshtatshme e format më të dobishme për të ushtruar sot mbarështimin e tij. Kështu dashuria baritore gjallëron dhe

mbështet përpjekjet njerëzore të meshtarit për një veprimtari baritore që të jetë aktuale, e besueshme dhe e efektshme. Por kjo kërkon një formim të përhershëm baritor.

Ecja drejt pjekurisë nuk kërkon vetëm që meshtari të vazhdojë t'i thellojë përmasat e ndryshme të formimit të tij, por edhe e sidomos të dijë t'i integrojë gjithnjë e më harmonikisht mes tyre këto përmasa, duke arritur progresivisht *njësinë e brendshme*: kjo do të bëhet e mundur prej dashurisë baritore. Kjo, në fakt, jo vetëm që bashkërendit dhe njëson aspektet e ndryshme, por i specifikon duke i ndërlidhur si aspekte të formimit të meshtarit si të tillë, domethënë të meshtarit si transparencë, imazh i gjallë, mbarështues i Jezusit Bari i mirë.

Formimi i përhershëm e ndihmon meshtarin që ta tejkalojë tundimin për ta kthyer mbarështimin e tij në një aktivizëm që ka si qëllim vetveten, në një përdorim jo-personal të gjërave, shpirtërore apo të shenjta, në një funksion nënpunësi në shërbim të organizmit kishtar. Vetëm formimi

i përhershëm e ndihmon priftin që *ta ruajë me dashuri vigjiluese «misterin» që e mbart në vetvete për të mirën e Kishës e të njerëzimit.*

Domethënia e thellë e formimit të përhershëm

[E ndihmon priftin që të jetojë dhe të veprojë si i tillë]

73. Përmasat e ndryshme dhe përplotësuese të formimit të përhershëm na ndihmojnë të kuptojmë domethënien e tij të thellë: ai synon ta ndihmojë priftin për të qenë dhe për të bërë priftin në shpirtin e sipas stilit të Jezusit Bari i mirë.

E vërteta duhet bërë! Kështu na paralajmëron Shën Jakobi: «Bëhuni zbatues të fjalës e jo vetëm dëgjues që gënjejnë vetveten» (Jak 1, 22). Meshtarët janë të thirrur «ta bëjnë të vërtetën» e qenies së tyre, domethënë ta jetojnë «në dashuri» (krh. Ef 4, 15) identitetin dhe mbarështimin e tyre në Kishë e për Kishën. Janë të thirrur për të

pasur një vetëdije gjithnjë e më të gjallë të dhuratës së Hyjit, ta kujtojnë vazhdimisht atë. Kjo është ftesa që Pali i bën Timoteut: «Ruaj, me ndihmën e Shpirtit Shenjt që banon në ne, thesarin e paçmueshëm të fesë që t' u besua» (2 Tim 1, 14).

Në kontekstin kishtar shumë herë të cekur mund të shqyrtohet domethënia e thellë e formimit të përhershëm të meshtarit duke pasur parasysh praninë dhe veprimin të tij në Kishën *mysterium, communio et missio*.

Brenda Kishës «mister» meshtari është i thirrur, përmes formimit të përhershëm, të ruajë dhe të zhvillojë në fe vetëdijen e të vërtetës së plotë e mahnitëse të qenies së tij: ai është mbarështues i Krishtit dhe i mistereve të Hyjit (krh. 1 Kor 4, 1). Pali u kërkon shprehimisht të krishterëve që ta vlerësojnë sipas këtij identiteti; por ai vetë, i pari, jeton me vetëdijen e dhuratës sublime të marrë prej Zotit. Kështu duhet të jetë për çdo meshtar, nëse dëshiron të qëndrojë në të vërtetën e qenies së tij. Kjo është e mundur vetëm në fe, vetëm me shikimin dhe sytë e Krishtit.

Në këtë kuptim mund të thuhet se formimi i përhershëm përpiqet që të bëjë të mundur *që meshtari të jetë një besimtar e të bëhet gjithnjë e më shumë i tillë*: që të shihet gjithmonë në të vërtetën e vet, me sytë e Krishtit. Ai duhet ta ruajë këtë të vërtetë me dashuri të gëzueshme e mirënjohëse. Duhet ta ripërtërijë fenë e vet kur ushtron mbarështimin meshtarak: të ndihet mbarështues i Jezu Krishtit, sakrament i dashurisë së Hyjit për njeriun, çdo herë që është ndërmjetës dhe vegël e gjallë e dhurimit të hirit të Hyjit njerëzve. Po këtë të vërtetë duhet ta gjejë te sivëllezërit: është parimi i vlerësimit dhe i dashurisë ndaj meshtarëve të tjerë.

[Formon priftin për bashkim dhe vëllazëri]

74. Formimi i përhershëm e ndihmon meshtarin, *brenda Kishës «bashkim»*, të pjekë vetëdijen se mbarështimi i tij në fund të fundit është për të *mbledhur familjen e Hyjit* si vëllazëri e gjallëruar prej dashurisë dhe

për ta çuar tek Ati përmes Krishtit në Shpirtin Shenjt.²¹⁹

Meshtari duhet të rritet në *vetëdijen e bashkimit të thellë që e lidh me Popullin e Hyjit*: nuk është vetëm «përpara» Kishës, por para së gjithash «në» Kishë. Është vëlla mes vëllezërish. Me Pagëzimin, i shënuar me dinjitetin e lirinë e bijve të Hyjit në Birin e Njëlindur, meshtari është gjymtyrë e të njëjtit e të vetmit trup të Krishtit (krh. Ef 4, 16). Vetëdija e këtij bashkimi shprehet në nevojën për të nxitur e për të zhvilluar *bashkëpërgjegjësinë* në misionin e përbashkët e të vetëm të shpëtimit, me vlerësimin e gatshëm e të përzemërt të të gjitha karizmave dhe detyrave që Shpirti u jep besimtarëve për ndërtimin e Kishës. E sidomos për përmbushjen e mbarështimit baritor, për nga natyra e tij i caktuar për të mirën e Popullit të Hyjit, që meshtari duhet të jetojë e të dëshmojë bashkimin e vet të thellë me të gjithë, siç shkruante edhe Pali VI: «Duhet që bëhemi vëllezër të njerëzve në atë moment kur duam të jemi për ta barinj, etër e mësues. Klima e dialogut është miqësia.

Madje shërbimi». ²²⁰

Në mënyrë më specifike meshtari është i thirrur të pjekë vetëdijen se është *gjymtyrë e Kishës së veçantë* ku është inkardinuuar, domethënë i futur me një lidhje njëherësh juridike, shpirtërore e baritore. Një vetëdije e tillë nënkupton dhe zhvillon dashurinë e veçantë për Kishën e tij. Ky, në realitet, është termi i gjallë e i përhershëm i dashurisë baritore, që duhet të shoqërojë jetën e priftit e që e çon të bashkëndajë historinë apo përvojën e jetës të kësaj Kise të veçantë në pasuritë dhe brishtësitë e saj, në vështirësitë dhe shpresat e saj, të punojë në të për rritjen e saj. Pra, të ndierit i pasuruar nga Kisha e veçantë dhe njëherësh i angazhuar aktivisht për ndërtimin e saj, duke vazhduar, çdo meshtar vetëm dhe me të tjerët, atë vepër baritore që i ka karakterizuar sivëllezërit që e kanë paraprirë. Një kërkesë e padiskutueshme e dashurisë baritore ndaj Kishës së vet të veçantë dhe e nesërmja e mbarështimit të saj është nxitja që meshtari duhet të ketë gjetur, ashtu të themi, dikë që ta zëvendësojë në meshtari.

Meshtari duhet të pjekë në vetëdijen e bashkimit që ekziston mes Kishave të ndryshme të veçanta, një bashkim të rrënjosur në të qenit e tyre Kisha që jetojnë *in loco* Kishën e vetme dhe të gjithëmbarshme të Krishtit. Një vetëdije e tillë e bashkimit ndërkishtar do të favorizojë «*shkëmbimin e dhuratave*», duke filluar prej dhuratave të gjalla e personale, siç janë vetë meshtarët. Prej këtu lind gatishmëria, madje angazhimi bujar për realizimin e një shpërndarjeje të barabartë të klerit.²²¹ Mes këtyre Kishave të veçanta duhen kujtuar ato që «duke mos qenë të lira, nuk mund të kenë thirrje të tyre», si edhe «Kishat që kohët e fundit kanë dalë prej përndjekjes dhe ato të varfrat të cilave u është dhënë për një kohë të gjatë dhe nga ana e shumë vetëve ndihma me shpirt të madh e vëllazëror, e që akoma vazhdohet t’u jepen».²²²

Brenda bashkimit kishtar, meshtari është i thirrur veçanërisht për t’u rritur, në formimin e tij të përhershëm, në dhe me presbiterin e tij në bashkim me Ipeshkvin. Prifti në të vërtetën e vet të plotë është një *myste-*

rium: në fakt, është një realitet mbinatyror, sepse i ka rrënjët në sakramentin e Urdhrit. Ky është burimi i tij, prejardhja e tij. Është «vendi» i tij i lindjes dhe i rritjes. Në fakt, «priftërinjtë me anë të sakramentit të Urdhrit janë të lidhur me një lidhje personale e të pazgjidhshme me Krishtin meshtarin e vetëm. Urdhri u jepet atyre si individë, por janë të futur në bashkimin e presbiterit të lidhur me Ipeshkvën (*Lumen gentium*, 28; *Presbyterorum ordinis*, 7 e 8)». ²²³

Kjo prejardhje sakramentale reflektohet e vazhdon në fushën e ushtrimit të mbarështimit priftëror: nga *mysterium* tek *ministerium*. «Njësia e priftërinjve me Ipeshkvën e mes tyre nuk i shtohet nga jashtë natyrës së shërbimit të tyre, por shpreh thelbin meqë është kujdesi i Krishtit meshtar ndaj Popullit të bashkuar prej Trinisë së Shenjtë». ²²⁴ Kjo njësi priftërore, e jetuar në shpirtin e dashurisë baritore, i bën meshtarët dëshmitarë të Jezu Krishtit, që i është lutur Atit «që të gjithë të jenë një» (Gjn 17, 21).

Pra, fizionomia e presbiterit është ajo e një familjeje të vërtetë, e një vëllazërie, lidhjet

e së cilës nuk janë prej mishi e gjaku, por janë prej hiri të Urdhrit: një hir që merr dhe lartëson marrëdhëniet njerëzore, psikologjike, afektive, miqësore e shpirtërore mes meshtarëve; një hir që zgjerohet, depërton dhe zbulohet e konkretizohet në format më të ndryshme të ndihmës së ndërsjellë, jo vetëm shpirtërore, por edhe materiale. Vëllazëria presbiterale nuk përjashton askënd, por mund e duhet të ketë parapëlqimet e veta: janë ato ungjillore, të rezervuara për ata që kanë më shumë nevojë për ndihmë apo inkurajim. Kjo vëllazëri «ka një përkujdesje të veçantë për priftërinjtë e rinj, mban një dialog të përzemërt e vëllazëror me ata që kanë një moshë të mesme e të madhe dhe me ata që për arsye të ndryshme gjenden në vështirësi; edhe meshtarët që e kanë braktisur këtë formë jete ose që nuk e ndjekin atë, jo vetëm që nuk i braktis, por i ndjek vazhdimisht me nxitje vëllazërore».²²⁵

Në presbiterin e vetëm bëjnë pjesë, me titull të ndryshëm, edhe *priftërinjtë rregulltarë* që banojnë e veprojnë në një Kishë të

veçantë. Prania e tyre përbën një pasurim për të gjithë meshtarët dhe karizmat e veçanta të jetuara prej tyre, ndërsa janë një shenjë që priftërinjtë të rriten në kuptimin e vetë meshtarisë, të ndihmojnë për të nxitur dhe për të shoqëruar formimin e përhershëm të meshtarëve. Dhurata e jetës rregulltare, në bashkësinë dioqezane, kur është e shoqëruar prej një vlerësimi të sinqertë e prej një respektimi të drejtë të veçantive të çdo instituti e të çdo tradite shpirtërore, zgjeron horizontin e dëshmisë së krishterë dhe kontribuon në mënyra të ndryshme për ta pasuruar përshtatësinë meshtarake, sidomos për sa i përket marrëdhënies korrekte dhe ndikimit të ndërsjellë mes vlerave të Kishës së veçantë dhe atyre të gjithëmbarsshmërisë së Popullit të Hyjit. Nga ana e tyre, rregulltarët duhet të jenë të kujdesshëm për të siguruar një shpirt të vërtetë bashkimi kishtar, një pjesëmarrje të përzemërt në ecjen e dioqezës dhe në zgjedhjet baritore të Ipeshkvit, duke vënë në dispozicion me gëzim karizmën e tyre për ndërtimin e të gjithëve në dashuri.²²⁶

Në fund, në kontekstin e Kishës bashkim e të presbiterit mund të trajtohet më mirë tema e problemit të vetmisë së meshtarit, mbi të cilën janë ndalur Etërit sinodale. Kemi një vetmi që është pjesë e përvojës së të gjithëve dhe është diçka absolutisht normale. Por kemi edhe një vetmi që lind prej vështirësive të ndryshme e që bën të lindin vështirësi të tjera. Në këtë kuptim, «pjesëmarrja aktive në presbiterin dioqezan, kontaktet e rregullta me Ipeshkvin e me meshtarët e tjerë, bashkëpunimi i ndërsjellë, jeta e përbashkët apo vëllazërore mes meshtarëve, si edhe miqësia për zemërsia me besimtarët laikë që janë aktivë në famulli, janë mjete shumë të dobishme për të tejkaluar efektet negative të vetmisë që disa herë meshtari mund t'i provojë».²²⁷

Por vetmia nuk krijon vetëm vështirësi, jep edhe mundësi pozitive për jetën e meshtarit: «e pranuar me shpirt dhurimi dhe e kërkuar në marrëdhënie të ngushtë me Jezun Krishtin Zot, vetmia mund të jetë një mundësi për lutje e studim, si edhe një ndihmë për shenjtërimin dhe rritjen njerëzore».²²⁸

Pa thënë se njëfarë forme e vetmisë është element i nevojshëm për formimin e përhershëm. Jezusi dinte të tërhiqej, shpesh, për t' u lutur vetëm (krh. Mt 14, 23). Aftësia për të bërë një vetmi të mirë është kusht i domosdoshëm për përkujdesjen e jetës së brendshme. Bëhet fjalë për një vetmi të banuar prej pranisë së Zotit, që na vë në kontakt, në dritën e Shpirtit, me Atin. Në këtë kuptim, përkujdesi për heshtje e kërkimi i vendeve dhe i kohëve të «shkretëtirës» janë të nevojshme për formimin e përhershëm si në fushën intelektuale, ashtu në fushën shpirtërore e baritore. Në këtë kuptim përsëri, mund të pohohet se nuk është i aftë për bashkim të vërtetë e vëllazëror ai që nuk di ta jetojë mirë vetminë e vet.

[Formon për mision, besnikëri, dëshmi]

75. Formimi i përhershëm është i adresuar që të bëjë të rritet në meshtari vetëdija e pjesëmarrjes së tij në misionin shpëtimtar të Kishës. Në Kishën «mision» formimi i përher-

shëm i meshtarit hyn jo vetëm si kusht i nevojshëm, por edhe si mjet i domosdoshëm për të shqyrtuar vazhdimisht *kuptimin* e misionit e për të siguruar një realizim besnik e bujar të tij. Me një formim të tillë meshtari është i ndihmuar të ndiejë krejt peshën, por në të njëjtën kohë edhe hirin e mrekullueshëm, nga njëra anë, të një detyrimi që nuk mund ta lërë të qetë – si Pali duhet të thotë: «Sepse, të shpall Ungjillin nuk është një arsye krenie për mua, është detyrë që duhet ta kryej: i mjeri unë nëse nuk e predikoj Ungjillin!» (1 Kor 9, 16) – e, nga ana tjetër, të një kërkesë, të shprehur apo të nënkuptuar, që vjen fuqishëm prej njerëzve, që Hyji pa u lodhur i thërret për t'i shpëtuar.

Vetëm një formim i përshtatshëm i përhershëm arrin ta mbajë një meshtar në atë që është thelbësore e vendimtare për mbarështimin e tij, domethënë besnikëria, siç shkruan Pali apostull: «Tashti, në fund të fundit, prej mbarështuesve kërkohet që secili të jetë besnik» (1 Kor 4, 2). Meshtari duhet të jetë besnik, pa marrë parasysh vështirësitë e ndryshme që ka takuar, edhe në

kushtet më të parehatshme apo të lodhjes së kuptueshme, me të gjitha energjitë që ka, e deri në fund të jetës. Dëshmia e Palit duhet të jetë shembull e stimul për çdo meshtar: «Ne nuk i japim askujt shkandull në mënyrë që të mos poshtërohet shërbesa jonë. Përkundrazi, në çdo gjë e dëftojmë veten si mbarështues të Hyjit me qëndresë të madhe në vështirësi, në nevoja, në ngushtica, në të rrahura, në burgje, në kryengritje, në mund, në të ndenjura zgjuar, në agjërimi, në pastri, në dije, me zemërgjerësi, me mirësi, në Shpirtin Shenjt, në dashuri të çiltër, me fjalë të vërtetë, me fuqi të Hyjit, duke sulmuar e duke u mbrojtur vetëm me armët e drejtësisë, me lavdi e me nderim, me zë të mirë e me zë të keq, të mbajtur për gënjeshtër, pra, të vërtetë, si të panjohur e, pra, të njohur mirë, si ata që janë duke vdekur e, pra, jetojmë, porsitë ndëshkuar, por jo të vrarë, porsitë trishtuar e përkundrazi gjithmonë të gëzuar, porsitë skamnorë e pra, bëjmë të pasur shumë, si ata që nuk kanë kurrëgjë e kemi gjithçka!» (2 Kor 6, 3-10).

Në çdo moshë e gjendje jete

[*Meshtarët e rinj*]

76. Formimi i përhershëm, pikërisht sepse është «i përhershëm», duhet t'i shoqërojë meshtarët *gjithmonë*, pra në çdo periudhë e gjendje të jetës së tyre, si edhe në çdo nivel të përgjegjësisë kishtare: patjetër që me ato mundësi e karakteristika që lidhen me ndryshimin e moshës, me gjendjen e jetës e të detyrave të besuara.

Formimi i përhershëm është detyrë, para së gjithash, për *meshtarët e rinj*: duhet të ketë atë shpeshtësi dhe rregullsi të takimeve që, ndërsa vazhdojnë seriozitetin dhe qëndrueshmërinë e formimit të marrë në seminar, i fusin hap pas hap të rinjtë për ta kuptuar dhe për ta jetuar pasurinë e veçantë të «dhuratës» së Hyjit – meshtarinë – e për të shprehur potencialitetet dhe prirjet e tyre mbarështuese, edhe përmes një futjeje gjithnjë e më të bindur e të përgjegjshme në presbiter, domethënë në bashkim e në bashkëpërgje-

gjësi me të gjithë sivëllezërit.

Nëse mund të kuptohet njëfarë ndjenje «ngopjeje» që mund ta kapë priftin e ri, që sapo ka dalë prej seminarit, përpara momenteve të reja të studimit e të takimit, duhet të refuzohet si absolutisht e rreme dhe e rrezikshme ideja se formimi presbiteral mbyllet me largimin prej seminarit.

Duke marrë pjesë në takimet e formimit të përhershëm meshtarët e rij mund të jenë ndihmë për njëri-tjetrin me shkëmbimin e përvojave dhe të reflektimeve mbi përkthimin konkret të atij ideali priftëror e mbarështimor që e kanë brendësuar gjatë viteve të seminarit. Në të njëjtën kohë pjesëmarrja e tyre aktive në takimet e formimit të presbiterit mund të jetë shembull e stimul për meshtarët e tjerë që janë më të rritur, duke dëshmuar kështu dashurinë e tyre për të gjithë presbiterin dhe pasionin e tyre për Kishën e veçantë nevojtare për meshtarë të formuar mirë.

Për t'i shoqëruar meshtarët e rinj në këtë fazë të parë delikate të jetës dhe të mbarështimit të tyre, është më shumë se kurrë e

përshtatshme, madje edhe e nevojshme sot, krijimi i *një strukture të veçantë mbështetëse*, me udhëheqës dhe mësues të përshtatshëm, në të cilën ata mund të gjejnë, në mënyrë organike e të vazhdueshme, ndihmat e nevojshme për të nisur mirë shërbimin e tyre meshtarak. Në rastet e takimeve periodike, mjaftueshmërisht të gjata dhe të shpeshta, mundësisht të mbajtura në një mjedis bashkësior, në mënyrë rezidenciale, do t'u garantohen atyre çaste të çmueshme pushimi, lutjeje, reflektimi dhe shkëmbimi vëllazëror. Kështu do të jetë më e lehtë për ta që t'i japin, qysh prej fillimit, një themel ungjillorisht më të ekuilibruar jetës së tyre priftërore. E nëse Kishat e veçanta nuk do të mund ta ofronin këtë shërbim për meshtarët e tyre të rinj, do të jetë e nevojshme që të bashkohen mes tyre Kishat që janë afër e së bashku të investojnë burime dhe të përpunojnë programe të përshtatshme.

[Meshtarët në moshë të mesme dhe të moshuarit]

77. Formimi i përhershëm përbën një detyrë edhe për *priftërinjtë e moshës së mesme*. Në realitet, janë të shumta rreziqet që mund të hasin, pikërisht për shkak të moshës, si p.sh. një aktivizëm i tepruar e njëfarë *rutine* në ushtrimin e mbarështimit. Kështu meshtari është i tunduar të mëndojë, sikur përvoja e tij personale, tanimë e testuar, nuk ka nevojë më për përballje me asgjë e me askënd. Jo rrallë, meshtari i rritur vuan prej një lloj lodhjeje të brendshme të rrezikshme, shenjë e një zhgënjimi të nënshtruar përballë vështirësive dhe dështimeve. Përgjigjja për këtë situatë jepet prej formimit të përhershëm, prej një rishikimi të vazhdueshëm dhe të ekuilibruar të vetvetes dhe të të vepruarit personal, prej kërkimit të vazhdueshëm të motiveve dhe të mjeteve për misionin personal: kështu meshtari do ta ruajë shpirtin vigjilent dhe të gatshëm për instancat e përmotshme e megjithatë të reja të shpëtimit, që çdonjëri i

vendos te prifti, «njeri i Zotit».

Formimi i përhershëm duhet t'u interesoje edhe atyre priftërinjve që për shkak të moshës së shtyrë identifikohen si të *moshuar* e që në disa Kisha përbëjnë pjesën më të madhe të presbiterit. Ky i fundit duhet t'u sigurojë atyre mirënjohjen për shërbimin besnik që i kanë bënë Krishtit dhe Kishës dhe solidaritetin konkret për gjendjen e tyre. Për këta priftërinj formimi i përhershëm nuk do të përfshijë aq angazhime studimi, përditësimi e debati kulturor, sesa pohimin e qetë dhe sigurues të rolit, që ende janë të thirrur për të luajtur në presbiter: jo vetëm për vazhdimësinë, qoftë edhe në forma të ndryshme, të mbarështimit baritor, por edhe për mundësinë që ata kanë, falë përvojës së tyre të jetës e të apostullimit, që të bëhen ata vetë mësues të vlefshëm e formatorë të meshtarëve të tjerë.

Edhe meshtarët, që për shkak të lodhjeve apo të sëmundjeve gjenden në *një gjendje të dobësuar fizike ose të lodhjes morale*, mund të ndihmohen nga formimi i përhershëm që të vazhdujnë në mënyrë të qetë e

të fortë shërbimin e tyre ndaj Kishës, të mos izoloohen as nga bashkësia e as nga presbiteri, të reduktojnë aktivitetin e jashtëm për t'iu përkushtuar atyre aktiviteteve që kanë të bëjnë me marrëdhënien baritore e të përshtetërisë personale të afta për të mbështetur motivimin dhe gëzimin e meshtarisë së tyre. Formimi i përhershëm do t'i ndihmojë, në veçanti, për të mbajtur gjallë atë bindje që ata vetë e kanë ngulitur tek besimtarët, domethënë bindjen për të vazhduar që të jenë gjymtyrë aktive në ndërtimin e Kishës edhe e në veçanti falë bashkimit të tyre me Jezu Krishtin e vuajtur e me shumë vëllezër e motra të tjera që në Kishë marrin pjesë në Mundimet e Zotit, duke rijetuar përvojën shpirtërore të Palit që thoshte: «Dhe tani vetë ju gëzohem vuajtjeve të mia për të mirën tuaj dhe plotësoj në trupin tim çka u mungon mundimeve të Krishtit për Trupin e tij – Kishën» (Kol 1, 24).²²⁹

Përgjegjësit e formimit të përhershëm

78. Kushtet në të cilat shpesh e në shumë pjesë zhvillohet aktualisht mbarështimi i priftërinjve nuk e bëjnë të lehtë një angazhim serioz të formimit: shumëzimi i detyrave dhe i shërbimeve, kompleksiteti i jetës njerëzore në përgjithësi dhe ai i bashkësive të krishtera në veçanti, aktivizmi dhe ankthi tipik i shumë fushave të shoqërisë sonë i privojnë shpesh meshtarët prej kohës dhe energjive të tyre të domosdoshme «për të vigjiluar mbi vetveten» (krh. 1 Tim 4, 16).

Kjo duhet të rrisë tek të gjithë përgjegjësinë, kështu që vështirësitë të tejkalohen, madje të bëhen një sfidë për të përpunuar dhe për të realizuar një formim të përhershëm, që t'i përgjigjet në mënyrë të përshtatshme madhështisë së dhuratës së Hyjit dhe peshës së kërkesave dhe nevojave të kohës sonë.

Përgjegjësit e formimit të përhershëm të meshtarëve duhet të kërkojnë në Kishën «bashkim». Në këtë kuptim, është krejt *Kisha e veçantë* që, nën udhëheqjen e Ipeshk-

vit, vishet me përgjegjësinë për të stimuluar dhe për t'u kujdesur në mënyra të ndryshme për formimin e përhershëm të meshtarëve. Këta nuk janë për vetveten, por për popullin e Hyjit: për këtë arsye, formimi i përhershëm, ndërsa siguron pjekurinë njerëzore, shpirtërore, intelektuale e baritore të meshtarëve, hapet ndaj një të mire marrësi i të cilit është vetë Populli i Hyjit. Pastaj, vetë ushtrimi i mbarështimit baritor të çon në një shkëmbim të vazhdueshëm dhe të frytshëm mes jetës së fesë së meshtarëve dhe asaj të besimtarëve. Pikërisht *bashkëndarja e jetës mes priftit dhe bashkësisë*, nëse jetohej dhe përdoret me urti, përbën një kontribut themelor për formimin e përhershëm, megjithatë nuk mund të reduktohet në një episod apo nismë të izoluar, por të shtrihet dhe të përshkojë krejt mbarështimin dhe jetën e priftit.

Në fakt, përvoja e krishterë e personave të thjeshtë e të përvuajtë, nismat shpirtërore të personave të dashuruar me Hyjin, aplikimet e guximshme të fesë në jetë prej të krishterëve të angazhuar në përgjegjësi të

ndryshme shoqërore e civile, pranohen nga prifti, që ndërsa i ndriçon me shërbimin e tij meshtarak, merr prej tyre një ushqim të çmuar shpirtëror. Edhe dyshimet, krizat dhe vonesat përpara kushteve më të larmishme personale e shoqërore, tundimet e refuzimit apo të dëshpërimit në momentin e dhimbjes, të sëmundjes, të vdekjes: me pak fjalë, të gjitha rrethanat e vështira që njerëzit ndeshin në ecjen e fesë, meshtari i jeton vëllazërisht dhe i vuan sinqerisht në zemrën e vetqë, duke kërkuar përgjigjet për të tjerët, është vazhdimisht i nxitur para së gjithash t'i gjejë fillimisht për veten e vet.

Kështu krejt Populli i Hyjit, në të gjithë gjymtyrët e tij, mund dhe duhet të ofrojë një ndihmë të çmueshme për formimin e përhershëm të meshtarëve të vet. Në këtë kupim duhet t'u krijojë meshtarëve hapësira kohe për studim e lutje, t'u kërkojë atyre atë për të cilën janë të dërguar prej Krishtit e jo gjë tjetër, t'i ofrojë ndihmë në fushat e ndryshme të misionit baritor, veçanërisht në ato që janë të lidhura me nxitjen njerëzore dhe shërbimin e dashurisë, të ketë marrëdhënie

të përzemërta e vëllazërore me ta, të lehtësojë te meshtarët vetëdijen se nuk janë «zotërues të fesë», por «bashkëpunëtorë të gëzimit» të të gjithë besimtarëve (krh. 2 Kor 1, 24).

Përgjegjësia formuese e Kishës së veçantë ndaj meshtarëve duhe të konkretizohet dhe të specifikohet në marrëdhënie me gjymtyrët e ndryshëm që e përbëjnë atë, duke filluar prej vetë meshtarit.

[Përgjegjësia e meshtarit, e Ipeshkvit, e familjeve]

79. Në njëfarë mënyre, është pikërisht ai, meshtari, përgjegjësi i parë në Kishë i formimit të përhershëm: në realitet, mbi çdo meshtar bie detyra, e rrënjosur në sakramentin e Urdhrit, për të qenë besnik ndaj dhuratës së Hyjit dhe dinamizmit të kthimit të përditshëm që vjen prej vetë dhuratës. Rregulloret dhe normat e autoritetit kishtar në lidhje me këtë, si edhe vetë shembulli i meshtarëve të tjerë, nuk mjaftojnë për ta bërë

të dëshirueshëm formimin e përhershëm, nëse individi nuk është i bindur personalisht për nevojën e tij dhe nuk është i vendosur të vlerësojë rastet e volitshme, kohët, format. Formimi i përhershëm ruan «rininë» e shpirtit, që askush nuk mund ta diktojë prej jashtë, por që secili duhet ta gjejë vazhdimisht brenda vetes. Vetëm ai që e ruan të gjallë dëshirën për të mësuar dhe për t'u rritur e ka këtë «rini».

Themelore është përgjegjësia e *Ipeshkvit*, e me të e *presbiterit*. Ajo e *Ipeshkvit* bazohet mbi faktin se priftërinjtë marrin përmes tij meshtarinë e tyre dhe bashkëndajnë me të përkujdesjen baritore ndaj Popullit të Hyjit. Ai është përgjegjësi i atij formimi të përhershëm, që ka për qëllim që të gjithë priftërinjtë e tij të jenë bujarisht besnikë ndaj dhuratës dhe mbarështimit të marrë, ashtu si Populli i Hyjit i do dhe ka «të drejtë» t'i ketë. Kjo përgjegjësi e çon *Ipeshkvin*, në bashkim me *presbiterin*, të hartojë një projekt dhe të bëjë një programim të aftë që ta për-vijojë formimin e përhershëm jo si diçka episodike, por si një propozim sistematik

përmbajtjesh, që shpaloset në etapa dhe që ka mënyra të mirëpërcaktura. Ipeshkvi do ta jetojë përgjegjësinë e vet, jo vetëm duke i siguruar presbiterit të tij vende e momente formimi të përhershëm, por duke qenë vetë i pranishëm dhe duke marrë pjesë në mënyrë të bindur e të përzemërt. Shpesh do të jetë e rastit, ose edhe e nevojshme, që Ipeshkvijtë e shumë dioqezave fqinje apo të një rajoni kishtar të bien në ujdë mes tyre e t'i bashkojnë forcat e veta që të ofrojnë nisma me të kualifikuara e më të vërtetë stimuluese për formimin e përhershëm, siç janë kurset e përditësimit biblik, teologjik e baritor, javët rezidenciale, ciklet e konferencave, momentet e reflektimit dhe të verifikimit mbi ecjen baritore të presbiterit e të bashkësisë kishtarë.

Ipeshkvi do të përmbushë përgjegjësinë e vet duke nxitur edhe ndihmën që mund të vijë prej fakulteteve dhe instituteve teologjike baritore, seminareve, organizmave apo federatave që bashkojnë persona – meshtarë, rregulltarë e besimtarë laikë – të angazhuar në formimin priftëror.

Në fushën e Kishës së veçantë një vend domethënës i është ruajtur *familjeve*: atyre, në fakt, në përmasën e tyre si «Kishë shtëpiake», u referohet konkretisht jeta e bashkësive kishtare të gjallëruara e të udhëhequra nga meshtarët. Në veçanti është për t'u vënë në dukje roli i familjes së origjinës. Kjo, në bashkim qëllimesh, mund t'i ofrojë misionit të djalit të vet një kontribut të vetin të veçantë e të rëndësishëm. Duke përmbushur planin provanor që e deshi djep të farës thirrore, ndihmë të domosdoshme për rritjen dhe zhvillimin e tij, familja e meshtarit, në respektin më absolut për këtë djalë, i cili ka zgjedhur t'i dhurohet Hyjit dhe të afërmit, duhet të mbetet gjithmonë dëshmitare besnike e inkurajuese e misionit të tij, duke e mbështetur dhe duke e bashkëndarë me përkushtim e respekt atë.

Momente, forma e mjete të formimit të përhershëm

80. Nëse çdo moment mund të jetë një

«kohë e volitshme» (krh. 2 Kor 6, 2) në të cilin Shpirti Shenjt e çon meshtarin drejt një rritjeje të drejtpërdrejtë në lutje, në studim e në vetëdijen e përgjegjëse të veta baritore, ka momente «të privileguara», edhe pse të përbashkëta e të paracaktuara.

Duhet kujtuar këtu, para së gjithash, *takimet e Ipeshkvit me presbiterin e tij*, qofshin ato liturgjike (në veçanti bashkëkremtimi i Meshës Krizmale i të Enjtes së Madhe), qofshin ato baritore e kulturore, në mënyrë që të ketë ballafaqim mbi aktivitetin baritor ose studim të problemeve të caktuara teologjike.

Pastaj janë edhe *takimet e përshpirtërisë meshtarake*, si ushtrimet shpirtërore, ditët e tërheqjes shpirtërore e të përshpirtërisë, etj. Janë një rast i volitshëm për një rritje shpirtërore e baritore, për një lutje më të gjatë e më të qetë, për një kthim tek rrënjët e të qenit prift, për të rigjetur freski motivimesh për besnikërinë dhe zellin baritor.

Të rëndësishme janë edhe *takimet e studentit dhe të reflektimit të përbashkët*: parandalojnë varfërimin kulturor dhe mbylljen në

pozicione të rehatshme edhe në fushën baritore, fryt i dembelisë mendore; sigurojnë një përmbledhje më të pjekur të elementeve të ndryshme të jetës shpirtërore, kulturore e apostolike; hapin mendjen dhe zemrën ndaj sfidave të reja të historisë e ndaj thirrjeve të reja që Shpirti ia drejton Kishës.

[Format e ndryshme të jetës së përbashkët dhe drejtimi shpirtëror]

81. Të shumëllojshme janë ndihmat dhe mjetet me të cilat mund të shërbehemi në mënyrë që formimi i përhershëm të bëhet gjithnjë e më shumë një përvojë e çmuar jetësore për meshtarët. Mes këtyre le të kujtojmë format e ndryshme të *jetës së përbashkët* mes meshtarëve, gjithmonë të pranishme, edhe pse në mënyra e intensitet të ndryshëm, në historinë e Kishës: «Sot nuk mund të mos porositen, sidomos mes atyre që jetojnë apo janë të angazhuar në baritore në të njëjtin vend. Përveçse i ndihmon jetës dhe veprimit apostolik, kjo jetë e përba-

shkët e klerit u ofron të gjithëve, priftërinj dhe laikë, një shembull të shndritshëm dashurie e njësie».²³⁰

Një ndihmë tjetër mund të jepet prej *shoqërive meshtarake*, në veçanti prej instituteve shekullare meshtarake, që paraqesin si veçanti të tyre specifike karakterin dioqezan, në sajë të të cilit meshtarët bashkohen më ngusht me Ipeshkvin dhe përbëjnë «një gjendje kushtimi në të cilën meshtarët, përmes kushteve apo lidhjeve të tjera të shenjta, kushtohen për të mishëruar në jetë këshillat ungjillore»²³¹. Të gjitha format e «vëllazërive meshtarake» të miratuara prej Kishës janë të dobishme jo vetëm për jetën shpirtërore, por edhe për jetën apostolike e baritore.

Edhe praktika e drejtimit shpirtëror ndihmon jo pak në favorizimin e formimit të përhershëm të meshtarëve. Është një mjet klasik, që nuk e ka humbur çmueshmërinë jo vetëm për të siguruar formimin shpirtëror, por edhe për të nxitur dhe për të mbështetur një besnikëri të vazhdueshme e bujare në ushtrimin e mbarështimit

meshtarak. Siç shkruante edhe ai që do të bëhej Pali VI, «drejtimi shpirtëror ka një funksion shumë të bukur e mund të thuhet të domosdoshëm për edukimin moral e shpirtëror të rinisë, që dëshiron të interpretojë e të ndjekë me ndershmëri absolute thirrjen, cilado qoftë ajo, e jetës së vet; dhe ka gjithmonë një rëndësi të dobishme për çdo moshë të jetës, kur në dritën e në dashurinë e një kështille të përshpirtshme e të matur kërkohet verifikimi i ndershmërisë personale dhe ngushëllimi në kryerjen bujare të detyrave personale. Është mjet pedagogjik shumë delikat, por me një vlerë shumë të madhe; është art pedagogjik e psikologjik me përgjegjësi të madhe në atë që e ushtron; është ushtrim shpirtëror përvujtërie dhe besimit në atë që e pranon».²³²

Përmbyllje

82. «Do t'ju jap barinj sipas zemrës sime»
(Jer 3,5).

Ende sot, ky premtim i Hyjit është i

gjallë e veprues në Kishë: ajo ndihet, në çdo kohë, marrëse me fat e këtyre fjalëve profetike; e sheh realizimin e tyre të përditshëm në shumë vende të botës, apo më mirë, në shumë zemra njerëzore, sidomos rinore. Dhe dëshiron, përpara nevojave të rënda e urgjente të vetat e të botës, që në pragun e mijëvjeçarit të tretë ky premtim hyjnor të realizohet në një mënyrë të re, më të gjerë, më intensive, më të efektshme: gati një derdhje e jashtëzakonshme e Shpirtit të Rrëshajëve.

Premtimi Zotit nxit në zemrën e Kishës lutjen, përgjërimin besimplotë e të zjarrtë në dashurinë e Atit që, ashtu siç ka dërguar Jezusin Bariun e mirë, apostujt, pasardhësit e tyre, një mori të panumërt priftërinjsh, kështu të vazhdojë t'u shfaqë njerëzve të sotëm besnikërinë dhe mirësinë e tij.

Kisha është e gatshme për t'iu përgjigjur këtij hiri. Ndien që dhurata e Hyjit kërkon një përgjigje të njëzëshme dhe bujare: krejt Populli i Hyjit pa u lodhur duhet të lutet e të punojë për thirrjet meshtarake; kandidatët për meshtarë duhet të përgatiten me se-

rizitet të madh për ta pranuar dhe për ta jetuar dhuratën e Hyjit, të vetëdijshëm se Kisha dhe bota kanë nevojë absolute për ta; duhet të dashurohen me Krishtin Bari i mirë, ta bëjnë zemrën e tyre sipas zemrës së tij, të jenë të gatshëm për të dalë nëpër rrugët e botës si përngjasim i tij për t'ua shpallur të gjithëve Krishtin Rrugë, e Vërtetë dhe Jetë.

Një apel të veçantë ua drejtoj familjeve: që prindërit, e veçanërisht nënat, të jenë bujare për t'ia dhuruar Zotit, që i thirret në meshtari, bijtë e tyre, e të bashkëpunojnë me gëzim në itinerarin e tyre thirror, të vetëdijshme që në këtë mënyrë e bëjnë më të madhe e të thellë frytshmërinë e tyre të krishterë e kishtarë e që të mund të provojnë, në njëfarë mënyre, lumturinë e Virgjërës Mari: «Je më e bekuar se të gjitha gratë dhe i bekuar është fryti i krahavorit tënd» (Lk 1, 42).

E të rinjve të sotëm u them: jini më të butë ndaj zërit të Shpirtit, lejoni që të tingëllojnë në thellësi të zemrës suaj pritshmëritë e mëdha të Kishës e të njerëzimit, mos kini

frikë që t'ia hapni shpirtin tuaj thirrjes së Krishtit Zot, ndieni mbi ju shikimin dashuror të Jezusit e përgjigjuni me entuziazëm propozimit të një ndjekjeje rrënjësore.

Kisha i përgjigjet hirit nëpërmjet angazhimit që meshtarët marrin për të realizuar atë formim të përhershëm, që u kërkohet prej dinjitetit e përgjegjësisë, dhënë atyre prej Sakramentit të Urdhrit. Të gjithë meshtarët janë të thirrur ta ndiejnë urgjencën e veçantë të formimit të tyre në kohën e tanishme: ungjillizimi i ri ka nevojë për ungjillëzues të rinj, e këta janë meshtarët që angazhohen për ta jetuar meshtarinë e tyre si ecje specifike drejt shenjtërisë.

Premtimi i Hyjit është për t'i siguruar Kishës jo çfarëdo barinjsh, por barinj «sipas zemrës së tij». «Zemra» e Hyjit na është zbuluar neve plotësisht në zemrën e Krishtit Bari të mirë. E zemra e Krishtit vazhdon të ketë sot dhembshuri për turmat e t'u japë atyre bukën e së vërtetës dhe bukën e dashurisë e të jetës (krh. Mk 6, 30 e vijim), e kërkon që të pulsojë në zemra të tjera – në ato të meshtarëve –: «Jepnu ju të hanë» (Mk

6, 37). Njerëzit kanë nevojë që të dalin nga anonimati dhe frika, të njihen dhe të thirren për emër, të ecin të sigurt në shtigjet e jetës, të gjenden nëse humbin, të jenë të dashur, të marrin shpëtimin si dhuratën supreme të dashurisë së Hyjit: pikërisht këtë bën Jezusi, Bariu i mirë; Ai dhe priftërinjtë bashkë me të.

E tani, në përfundim të kësaj Nxitjeje, ia drejtoj shikimin turmave të aspirantëve për meshtarë, seminaristëve e meshtarëve që, në të gjitha vendet e botës, në kushtet edhe më të vështira e disa herë dramatike, e gjithmonë në mundin e gëzueshëm të besnikërisë ndaj Zotit e të shërbimit të palodhshëm ndaj grigjës së tij, ofrojnë çdo ditë jetën e tyre për rritjen e fesë, të shpresës e të dashurisë në zemrat e në historinë e burrave dhe të grave të kohës sonë.

Ju, fort të dashur meshtarë, e bëni këtë sepse vetë Zoti, me fuqinë e Shpirtit të tij, ju ka thirrur për të paraqitur në enët prej balte të jetës suaj të thjeshtë thesarin e paçmueshëm të dashurisë së tij prej Bariu të mirë.

Në bashkim me Etërit sinodalë e në emrin e të gjithë Ipeshkvijve të botës e të krejt bashkësisë kishtare shpreh krejt mirënjohjen time, që besnikëria dhe shërbimi juaj meritojnë.²³³

E Kurse ju të gjithëve ju uroj hirin që ta ripërtërinin çdo ditë dhuratën e Hyjit të marrë me vënien e duarve (krh. 2 Tim 1, 6), që ta ndieni ngushëllimin e miqësisë së thellë që ju lidh me Jezusin e ju bashkon mes jush, që ta provoni gëzimin e rritjes së grigjës së Hyjit drejt një dashurie gjithnjë e më të madhe ndaj atij e ndaj çdo njeriu, që ta kultivoni bindjen qetësuese se ai që e ka filluar në ju këtë vepër të mirë do ta çojë atë në plotësi deri ditën e Krishtit Jezus (krh. Fil 1,6), me të gjithë e me secilin prej jush i drejtohem në *lutje Marisë, Nënë dhe edukatore të meshtarisë sonë*.

Çdo aspekt i formimit meshtarak mund t'i referohet Marisë si personit njerëzor që më shumë se çdo tjetër i është përgjigjur thirrjes së Hyjit, që është bërë shërbëtore dhe nxënëse e Fjalës deri në atë pikë sa e ngjizi në zemrën e në mishin e vet Fjalën

bërë njeri për t'ia dhuruar njerëzimit, që është thirrur në edukimin e të vetmit e të përjetshmit meshtar bërë të urtë e të nënshtruar ndaj autoritetit të saj amnor. Me shembullin dhe ndërmjetësinë e saj, Virgjëra shumë e Shenjtë vazhdon të vigjilojë mbi zhvillimin e thirrjeve dhe të jetës meshtarake në Kishë.

Për këtë arsye ne meshtarët jemi të thirrur të rritemi në një devocion të qëndrueshëm dhe të butë ndaj Virgjërës Mari, duke e dëshmuar me imitimin e virtyteve të saj e me lutjen e shpeshtë.

O Nënë e Jezu Krishtit e Nënë e meshtarëve,

pranoje këtë titull që ne ta kushtojmë ty
për të kremtuar amësinë tënde
e për të soditur pranë teje Meshtarinë
e Birit tënd e të bijve të tu,
o Hyjlindëse e shenjtë.

O Nënë e Krishtit,
Mesisë Meshtar i ke dhënë trupin prej
mishi

me anë të ljerjes së Shpirtit Shenjt
 për shpëtimin e të varfërve dhe të pen-
 duarve në zemër,
 ruaji në zemrën tënde dhe në Kishë me-
 shtarët,
 o Nënë e Shpëtimtarit.

O Nënë e fesë,
 që e ke shoqëruar në tempull Birin e nje-
 riut,
 plotësim i premtimeve bërë Etërve,
 dorëzoja Atit për lavdi të Tij
 meshtarët e Birit tënd,
 o Arkë e Besëlidhjes.

O Nënë e Kishës,
 mes nxënësve në Çenakull lusje Shpirtin
 për Popullin e ri e barinjtë e tij,
 merre për urdhrin e priftërinjve
 plotësinë e dhuratave,
 o Mbretëreshë e Apostujve.

O Nënë e Jezu Krishtit,
 ishe me Të në fillim të jetës
 dhe të misionit të tij,

e ke kërkuar Mësues mes turmës,
 ke qenë e pranishme kur u lartësua nga
 toka,
 konsumuar për flinë e vetme e të am-
 shuar,
 e kishe Gjonin afër, birin tënd,
 pranoji qysh prej fillimit të thirrurit,
 mbroje rritjen e tyre,
 shoqëroji në jetë e në mbarështim
 bijtë e tu,
 o Nënë e meshtarëve.
 Amen!

*Dhënë në Romë, pranë Shën Pjetrit, më 25
 mars, e kremtja e Lajmërimit të Zotit, e vitit
 1992, i katërmëdhjeti i Pontifikatit tim.*

Gjon Pali II

¹ *Propositio*, 2.

² *Fjalimi* përmbyllës në Sinod (27 tetor 1990), 5: *Osservatore Romano*, 28 tetor 1990.

³ Krh. *Propositio*, 1.

⁴ Krh. Kushtetuta dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 28; Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*; Dekreti mbi formimin meshtarak *Optatam totius*.

⁵ *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (6 janar 1970): AAS 62 (1970), 321/384.

⁶ *Fjalimi* përmbyllës në Sinod (27 tetor 1990), 3: l.c.

⁷ *Po aty*, 1: l.c.

⁸ *Mesazhi* i Etërve sinodalë drejtuar Popullit të Hyjit (28 tetor 1990), III: *Osservatore Romano*, 29-30 tetor 1990.

⁹ *Angelus* (14 janar 1990), 2: *Osservatore Romano*, 15-16 janar 1990.

¹⁰ *Po aty*, 3: l.c.

¹¹ Krh. *Propositio*, 3.

¹² PALI VI, *Homelia* gjatë seksionit IX të Koncilit II Ekumenik të Vatikanit (7 dhjetor 1965): AAS 58 (1966), 55.

¹³ Krh. *Propositio*, 3.

¹⁴ Krh. *Po aty*.

¹⁵ Krh. Sinodi i Ipeshkvijve, *Formimi i meshtarëve në rrethanat e sotme "Lineamenta"*, 5-6.

¹⁶ Kushtetuta baritore mbi Kishën në botën bashkëkohore *Gaudium et spes*, 4.

¹⁷ Krh. Sinodi i Ipeshkvijve, Asambleja VII e Përgjithshme e Zakonshme, *Mesazhi i Etërve sinodalë drejtuar Popullit të Hyjit* (28 tetor 1990), I: l.c.

¹⁸ *Fjalimi përmbyllës në Sinod* (27 tetor 1990), 4: l.c.; krh. *Letra drejtuar të gjithë meshtarëve të Kishës me rastin e të Enjtes së Madhe 1991* (10 mars 1991): *Osservatore Romano*, 15 mars 1991.

¹⁹ Krh. Kushtetuta dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*; Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*; Dekreti mbi formimin meshtarak *optatam totius*; Kongregata e Shenjtë për Edukimin Katolik, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (6 janar 1970); l.c. 321-384; Sinodi i Ipeshkvijve, Asambleja II e Përgjithshme e Zakonshme, 1971.

²⁰ *Propositio*, 7.

²¹ Kushtetuta dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 5.

²² Nxitja apostolike pas-sinodale *Christi-fideles laici* (30 dhjetor 1988), 8: AAS 81 (1989), 405; Sinodi i Ipeshkvijve, Asambleja II e Përgjithshme e Zakonshme, 1985.

²³ Krh. *Propositio*, 7.

²⁴ Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 7-8.

²⁵ Krh. Kushtetutadogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 1.

²⁶ Krh. *Propositio*, 7.

²⁷ *Po aty*.

²⁸ *Propositio*, 7.

²⁹ Sinodi i Ipeshkvijve, Asambleja VIII e Përgjithshme e Zakonshme, *Formimi i mështarëve në rrethanat e sotme* "Instrumentum laboris", 16; krh. *Propositio*, 7.

³⁰ *Angelus* (25 shkurt 1990): *Osservatore Romano*, 26-27 shkurt 1990.

³¹ Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 7-9.

³² *Po aty*, 8; krh. *Propositio*, 7.

³³ Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 9.

³⁴ Krh. Kushtetuta dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 10.

³⁵ Krh. *Propositio*, 7.

³⁶ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 10.

³⁷ Dekreti mbi formimin meshtarak *Op-tatam totius*, 20.

³⁸ Krh. *Propositio*, 12.

³⁹ *Mesazhi i Etërve sinodalë drejtuar Popullit të Hyjit* (28 tetor 1990), III: l.c.

⁴⁰ Kushtetura dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 40.

⁴¹ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 12.

⁴² *Sermo* 340, 1: PL 38, 1483.

⁴³ *Po aty: l.c.*

⁴⁴ Krh. *Propositio*, 8.

⁴⁵ Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 2; 12.

⁴⁶ Krh. *Propositio*, 8.

⁴⁷ *Sermo Morin Guelferbytanus*, 32, 1: PLS 2, 637.

⁴⁸ MESHARI ROMAK, *Antifona e kungimit e Meshës së të dielës IV të Pashkës*.

⁴⁹ Krh. Letra apostolike *Mulieris dignitatem* (15 gusht 1988), 26: AAS 80 (1988), 1715-1716.

⁵⁰ Krh. *Propositio*, 7.

⁵¹ *Homelia* gjatë adhurimit eukaristik në Seul (7 tetor 1989), 2: *Insegnamenti* XII/2 (1989), 785.

⁵² SHËN AGUSTINI, *In Iohannis Evangelium Tractatus* 123, 5: CCL 36, 678.

⁵³ *Meshtarëve* pjesmarrës në një mbledhje të bërë nga Konferenca Ipeshkvnore Italiane (4 nëntor 1980): *Insegnamenti*, III/2 (1980), 1055.

⁵⁴ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 14.

⁵⁵ *Po aty*.

⁵⁶ *Po aty*.

⁵⁷ Krh. PALI VI, Nxitja apostolike *Evangelium nuntiandi* (8 dhjetor 1975), 75: AAS 68 (1976), 64-67.

⁵⁸ Krh. *Propositio*, 8.

⁵⁹ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 12.

⁶⁰ *In Iohannis Evangelium Tractatus* 123, 5: l.c.

⁶¹ Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 12.

⁶² *Po aty*, 5.

⁶³ Krh. KONCILI EKUMENIK I TREN-TOS, *Decretum de iustificatione*, kap. 7; *Decretum de sacramentis*, kan. 6 (DS 1529; 1606).

⁶⁴ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 12.

⁶⁵ SHËN AUGUSTINI, *Sermo de Nat. Sanct. Apost. Petri et Pauli ex Evangelio in quo ait: Simon Iohannis diligis me?: Bibliotheca Casinensis*, te «Miscellanea Augustiniana», vëll. I, nën kujdesin e G. Morin, O.S.B., Romë Tip. Poligl. Vat., 1930, fq. 404.

⁶⁶ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 4-6; 13.

⁶⁷ Krh. PALI VI, Nxitja apostolike *Evangelium nuntiandi* (8 dhjetor 1975), 15: l.c., 13-15.

⁶⁸ Krh. Kushtetuta dogmatike mbi zbulimin *Dei verbum* (*Fjala e Hyjit*), 8; 10.

⁶⁹ Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 5.

⁷⁰ Nxitja apostolike pas-sinodale *Reconciliatio et Pœnitentia* (2 dhjetor 1984), 31, VI:

AAS77 (1985), 265/266.

⁷¹ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 6.

⁷² Krh. Kushtetuta dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 42.

⁷³ Krh. *Propositio*, 9.

⁷⁴ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 15.

⁷⁵ Krh. *Po aty*.

⁷⁶ Kushtetuta dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 42.

⁷⁷ Nxitja apostolike *Familiaris consortio* (22 nëntor 1981), 16: AAS 74 (1982), 98.

⁷⁸ *Propositio*, 11.

⁷⁹ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 16.

⁸⁰ *Po aty*.

⁸¹ *Propositio*, 8.

⁸² Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 17.

⁸³ *Propositio*, 10.

⁸⁴ *Po aty*.

⁸⁵ Krh. KONGREGATA E SHENJTË PËR RREGULLTARËT INSTITUTET SHEKULLARE DHE KONGREGATA E

SHENJTË PËR IPESHKVIJTË, shënimet udhëzuese në lidhje me marrëdhëniet e ndërsjella mes ipeshkvijve dhe rregulltarëve në Kishë *Mutuae relations* (14 maj 1978), 18: AAS 70 (1978), 484-485.

⁸⁶ Krh. *Propositio* 25; 38.

⁸⁷ Krh. Kushtetura dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 23.

⁸⁸ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 10; krh. *Propositio*, 12.

⁸⁹ *Redemptoris missio* (7 dhjetor 1990), 67: AAS 83 (1991), 315-316.

⁹⁰ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 10.

⁹¹ *Homelia* drejtuar 5.000 priftërinjve të ardhur nga e gjithë bota (9 tetor 1984), 2: *Insegnamenti*, VII/2 (1984), 839.

⁹² *Fjalimi* përmbyllës në Sinod (27 tetor 1990), 5: l.c.

⁹³ Krh. *Propositio*, 6.

⁹⁴ Krh. *Propositio*, 13.

⁹⁵ Krh. *Propositio*, 4.

⁹⁶ Krh. Kushtetura dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 9.

⁹⁷ *Po aty.*

⁹⁸ SHËN CIPRIANI, *De Dominica Oratione*, 23: CCL 3/A, 105.

⁹⁹ Krh. Dekreti mbi apostullimin e laikëve *Apostolicam actuositatem*, 3.

¹⁰⁰ *Propositio*, 5.

¹⁰¹ *Angelus* (3 dhjetor 1989): *Insegnamenti*, XII/2 (1989), 1417.

¹⁰² *Mesazhi për Ditën V Botërore të lutjes për thirrjet meshtarake* (19 prill 1968): *Insegnamenti*, VI (1968), 134-135.

¹⁰³ Krh. *Propositio*, 5.

¹⁰⁴ Krh. Kushtetuta dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 10; Dekreti mbi mbarrësimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 12.

¹⁰⁵ Krh. *Propositio*, 13.

¹⁰⁶ Kushtetuta baritore mbi Kishën në botën bashkëkohore *Gaudium et spes*, 16.

¹⁰⁷ MESHARI ROMAK, *Kolekta e Meshës për thirrje në Urdhrrat e Shenjtë*.

¹⁰⁸ Krh. Kushtetuta mbi liturgjinë e shenjtë *Sacrosanctum concilium*, 10.

¹⁰⁹ *Propositio*, 15.

¹¹⁰ *Po aty.*

¹¹¹ Krh. C.I.C. kan. 220: «Nuk i lejohet askujt (...) të dhunojë të drejtën që çdo person ka për të mbrojtur intimitetin e vet»; krh. kan. 642.

¹¹² Dekreti mbi formimin meshtarak *Optatam totius*, 2.

¹¹³ Krh. Dekreti mbi misionin baritor të ipeshkvijve në Kishë *Christus Dominus*, 15.

¹¹⁴ Krh. Dekreti mbi formimin meshtarak *Optatam totius*, 2.

¹¹⁵ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum Ordinis*, 6.

¹¹⁶ *Po aty*, 11.

¹¹⁷ Krh. Dekreti mbi formimin meshtarak *Optatam totius*, 2.

¹¹⁸ *Propositio*, 14.

¹¹⁹ *Propositio*, 15.

¹²⁰ Krh. *Propositio*, 16.

¹²¹ *Mesazhi* për Ditën XXII Botërore të lutjes për thirrjet meshtarake (13 prill 1985), 1: AAS 77 (1985), 982.

¹²² *Mesazhi* i Etërve sinodalë drejtuar Popullit të Hyjit (28 tetor 1990), IV l.c.

¹²³ *Propositio*, 21.

¹²⁴ Krh. Dekreti mbi formimin meshtarak

Optatam totius, 11; Dekreti mbi mbarështimin dhe jeten e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 3; KONGREGATA PËR EDUKIMIN KATOLIK, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (6 janar 1970), 51: 1.c., 356-357.

¹²⁵ Krh. *Propositio*, 21.

¹²⁶ Letra enciklike *Redemptor hominis* (4 mars 1979), 10: AAS 71 (1979), 274.

¹²⁷ Nxitja apostolike *Familiaris consortio* (22 nëntor 1981), 37: 1.c., 128.

¹²⁸ *Po aty*.

¹²⁹ *Propositio*, 21.

¹³⁰ Krh. Kushtetura baritore mbi Kishën në botën bashkëkohore *Gaudium et spes*, 24.

¹³¹ Krh. *Propositio*, 21.

¹³² *Propositio*, 22.

¹³³ Krh. SHËN AUGUSTINI, *Rrëfimet*, I, 1: CSEL 33, 1.

¹³⁴ Sinodi i Ipeshkvijve, Asambleja VIII e Përgjithshme e Zakonshme, *Formimi i mështarëve në rrethanat e sotme "Instrumentum laboris"*, 30.

¹³⁵ *Propositio*, 22.

¹³⁶ *Propositio*, 23.

¹³⁷ Dekreti mbi formimin meshtarak *Op-
tatum totius*, 8.

¹³⁸ Kushtetura dogmatike mbi zbulimin
hyjnor *Dei Verbum*, 24.

¹³⁹ *Po aty*, 2.

¹⁴⁰ Kushtetura dogmatike mbi zbulimin
hyjnor *Dei Verbum*, 25.

¹⁴¹ *Angelus* (4 mars 1990), 2-3: *L'Osserva-
tore Romano*, 5-6 mars 1990.

¹⁴² Kushtetuta mbi liturgjinë e shenjtë *Sa-
crosanctum concilium*, 14.

¹⁴³ Krh. SHËN AUGUSTINI, *In Iohannis
Evangelium Tractatus* 26, 13: l.c., 266.

¹⁴⁴ LITURGJIA E ORËVE, *Antifona* e «Magni-
ficat-it» e mbrëmësore së dytë në të krem-
ten e të Shenjtërueshmit Korpit dhe Gjakut
të Krishtit.

¹⁴⁵ Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe
jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 13.

¹⁴⁶ *Angelus* (1 korrik 1990), 3: *L'Osserva-
tore Romano*, 2-3 korrik 1990.

¹⁴⁷ *Propositio*, 23.

¹⁴⁸ *Po aty*.

¹⁴⁹ Krh. *Po aty*.

¹⁵⁰ Dekreti mbi formimin meshtarak *Op-*

tatam totius, 9.

¹⁵¹ KONGREGATA E SHENJTË PËR EDUKIMIN KATOLIK, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (6 janar 1970), l.c., 354.

¹⁵² Dekreti mbi formimin meshtarak *Optatam totius*, 10.

¹⁵³ *Po aty*.

¹⁵⁴ Letër drejtuar të gjithë meshtarëve të Kishës me rastin e të Enjtes së Madhe 1979 (8 prill 1979): *Mësime* II/1 (1979), 841-862.

¹⁵⁵ *Propositio*, 24.

¹⁵⁶ Kushtetura baritore mbi Kishën në botën bashkëkohore *Gaudium et spes*, 15.

¹⁵⁷ *Propositio*, 26.

¹⁵⁸ Krh. Dekreti mbi formimin meshtarak *Optatam totius*, 16.

¹⁵⁹ *Formimi i meshtarëve në rrethanat e sotme "Instrumentum laboris"*, 39.

¹⁶⁰ Krh. KONGREGATA E SHENJTË PËR EDUKIMIN KATOLIK, *Letra drejtuar ipeshkvijve rreth mësimdhënies së filozofisë në Seminare* (20 janar 1972).

¹⁶¹ «*Desideravi intellectu videre quod credidi et multum disputavi et laboravi*»: *De Trinitate*

XV, 28: CCL 50/A, 534.

¹⁶² *Fjalim* drejtuar pjesëmarrësve të Javës XXI Biblike Italiane (25 shtator 1970): AAS 62 (1970), 618.

¹⁶³ *Propositio*, 26.

¹⁶⁴ «*Fides, quae est quasi habitus theologiae*»: *In lib. Boetti de Trinitate* V, 4, ad 8.

¹⁶⁵ Krh. SHËN TOMA, *In I Sent.*, Prolog., q. I, a. 1-5.

¹⁶⁶ Krh. KONGREGATA E SHENJTË PËR DOKTRINËN E FESË, Udhëzime mbi thirrjen kishtare të teologut *Donum veritatis* (24 maj 1990), 11; 40: AAS 82 (1990), 1554-1555; 1568-1569.

¹⁶⁷ Dekreti mbi formimin meshtarak *Op-tatam totius*, 14.

¹⁶⁸ *Itinerarium mentis in Deum*, Prol., nr. 4: *Opera omnia*, tomus V, Ad claras aquas 1891, 296.

¹⁶⁹ Dekreti mbi formimin meshtarak *Op-tatam totius*, 16.

¹⁷⁰ Letra enciklike *Sollecitudo rei socialis* (30 dhjetor 1987), 41: AAS 80 (1988), 571.

¹⁷¹ Krh. Letra enciklike *Centesimus annus* (1 maj 1991), 54: AAS 83 (1991), 859-860.

¹⁷² KONGREGATA E SHENJTË PËR DOKTRINËN E FESË, Udhëzime mbi thirrjen kishtare të teologut *Donum veritatis* (24 maj 1990), 21: l.c., 1559.

¹⁷³ *Propositio*, 26.

¹⁷⁴ Kështu, për shembull, shkruante Shën Toma i Akuinit: «Duhet t'i përmbahemi më shumë autoritetit të Kishës, sesa autoritetit të Augustinit apo të Jeronimit apo të cilitdo doktor tjetër»: *Summa Theol.*, II-II, q. 10, a. 12; e përsëri thotë se askush nuk mund të mbrohet me autoritetin e Jeronimit apo të Augustinit apo të cilitdo doktor tjetër kundër autoritetit të Pjetrit: krh. *Po aty*, II-II, q. 11, a. 2 ad 3.

¹⁷⁵ *Propositio*, 32.

¹⁷⁶ Krh. Letra enciklike *Redemptoris missio* (7 dhjetor 1990), 67: l.c., 315-316.

¹⁷⁷ Krh. *Propositio*, 32.

¹⁷⁸ *Propositio*, 27.

¹⁷⁹ Dekreti mbi formimin meshtarak *Op-tatam totius*, 4

¹⁸⁰ Kushtetuta dogmatike mbi Kishën *Lumen gentium*, 48.

¹⁸¹ *Explanatio Apocalypsis*, lib. II, 12: PL 93,

166.

¹⁸² Krh. *Propositio*, 28.

¹⁸³ *Po aty.*

¹⁸⁴ Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 9; krh. GJON PALI II, Nxitja apostolike *Christifideles laici* (30 dhjetor 1988), 61: l.c., 512-514.

¹⁸⁵ *Propositio*, 28.

¹⁸⁶ Krh. *Po aty.*

¹⁸⁷ Krh. Letra enciklike *Redemptoris missio* (7 dhjetor 1990), 67-68: l.c., 315-316.

¹⁸⁸ Krh. Dekreti mbi formimin meshtarak *Optatam totius*, 4.

¹⁸⁹ *Propositio*, 20.

¹⁹⁰ *Po aty.*

¹⁹¹ *Po aty.*

¹⁹² *Po aty.*

¹⁹³ *Fjalim drejtuar nxënësve dhe ish-nxënësve të Kolegjit Almo Capranica* (21 janar 1983): *Mësime VI/1* (1983), 173-178.

¹⁹⁴ *Propositio*, 20.

¹⁹⁵ *Po aty.*

¹⁹⁶ *Propositio*, 19.

¹⁹⁷ *Po aty.*

¹⁹⁸ *In Iohannem Evangelistam exposition, c.*

21, lect. V, 2.

¹⁹⁹ Dekreti mbi formimin meshtarak *Op-
tatum totius*, 3.

²⁰⁰ Krh. *Propositio*, 17.

²⁰¹ Krh. KONGREGATA E SHENJTË
PËR EDUKIMIN KATOLIK, *Ratio funda-
mentalis institutionis sacerdotalis* (6 janar
1970), 19: l.c., 342.

²⁰² Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën
e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 7.

²⁰³ *Propositio*, 29.

²⁰⁴ *Po aty*.

²⁰⁵ Krh. *Propositio*, 23.

²⁰⁶ Krh. Nxitja apostolike pas-sinodale
Christifideles laici (30 dhjetor 1988), 61; 63:
l.c., 512-514; 517-518; Letra apostolike *Mu-
lieris dignitatem* (15 gusht 1988), 29-31; l.c.,
1721-1729.

²⁰⁷ Krh. *Propositio*, 29.

²⁰⁸ *Propositio*, 30.

²⁰⁹ *Po aty*.

²¹⁰ Krh. *Propositio*, 25.

²¹¹ *Fjalim* drejtuar meshtarëve që janë
afër Lëvizjes «Comunione e Liberazione»
(12 shtator 1985): AAS 78 (1986), 256.

²¹² Krh. *Propositio*, 25.

²¹³ *Takim me përfaqësuesit e klerit zvicëran në Einsiedeln* (15 qershor 1984), 10: *Mësimi* VII/1 (1984), 1798.

²¹⁴ Krh. SHËN AUGUSTINI, *In Iohannis Evangelium Tractatus*.123, 5: l.c., 678-680.

²¹⁵ Krh. *Propositio*, 31.

²¹⁶ SHËN KARL BORROMEU, *Acta ecclesiae mediolanensis*, Milano 1559, 1178.

²¹⁷ Krh. Kushtetura baritore mbi Kishën në botën bashkëkohore *Gaudium et spes*, 22.

²¹⁸ Sinodi i Ipeshkvijve, Asambleja e Përgjithshme e Zakonshme, *Formimi i meshtarëve në rrethanat e sotme "Instrumentum laboris"*, 55.

²¹⁹ Krh. Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 6.

²²⁰ Letra enciklike *Ecclesiam suam* (6 gusht 1964) III: AAS 56 (1964), 647.

²²¹ Krh. KONGREGATA E SHENJTË PËR KLERIN, Shënime udhëzuese për nxitjen e bashkëpunimit të ndërsjellë të Kishave të veçanta dhe veçanërisht për shpërndarjen më të përshtatshme të klerit *Postquam Apostoli* (25 mars 1980): AAS 72

(1980), 343-346.

²²² *Propositio*, 39.

²²³ *Propositio*, 34.

²²⁴ *Po aty*.

²²⁵ *Po aty*.

²²⁶ Krh. *Propositio*, 38; Dekreti mbi mbarështimin dhe jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, I; Dekreti mbi formimin meshtarak *Optatam totius*, 1; KONGREGATA E SHENJTË PËR RREGULLTARËT E INSTITUTET SHEKULLARE DHE KONGREGATA E SHENJTË PËR IPESHKVIJTË, Shënime udhëzuese për marrëdhëniet e ndërsjella mes ipeshkvijve dhe rregulltarëve në Kishë *Mutuæ relations* (14 maj 1978), 2; 10: l.c., 475; 479-480.

²²⁷ *Propositio*, 35.

²²⁸ *Po aty*.

²²⁹ Krh. *Propositio*, 36.

²³⁰ Sinodi i Ipeshkvijve, Asambleja VIII e Përgjithshme e Zakonshme, *Formimi i meshtarëve në rrethanat e sotme "Instrumentum laboris"*, 60; krh. Dekreti mbi misionin bariotor të Ipeshkvijve në Kishë *Christus Dominus*, 30; Dekreti mbi mbarështimin dhe

jetën e priftërinjve *Presbyterorum ordinis*, 8;
C.I.C., kan 550 2.

²³¹ *Propositio*, 37.

²³² G. B. MONTINI, *Lettera pastorale sul
senso morale*, 1961.

²³³ *Krh. Propositio*, 40.

PËRMBAJTJA

Paraqitje	7
Hyrje	11

Kapitulli I

I ZGJEDHUR NGA MESI I NJERËZVE	24
--------------------------------------	----

Kapitulli II

MË KA SHUGURUAR ME LYERJE DHE MË KA DËRGUAR	47
--	----

Kapitulli III

SHPIRTI I ZOTIT ËSHTË MBI MUA	75
-------------------------------------	----

Kapitulli IV

EJANI E SHIHNI	130
----------------------	-----

Kapitulli V

DHE I EMËROI TË DYMBËDHJETËT QË TË JENË ME TË.....	165
---	-----

Kapitulli VI

KËNDEJ TË PËRKUJTOJ TA RINGJALLËSH DHURATËN E HIRIT TË HYJIT QË ËSHTË NË TY.....	263
--	-----

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Ioannes Paulus II, PP

Do t'ju jap barinj; nxitje apostolike pas-sinodale
për formimin e meshtarëve në rrethanat e
sotme / Papa Gjon Pali II; përkth. Gasper Kolaj,
Kolë Deda. – Shkodër: Arqipeshkvia Metropo-
litane, 2016.

342f.; 13 cm. – (Kolana “Dokumentet e Kishës
Katolike”)

Tit. origj.: Pastores dabo vobis

ISBN 978-99927-955-5-2

1. Kisha katolike
2. Priftërinj
3. Edukimi kristian

272 -47 -726